

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

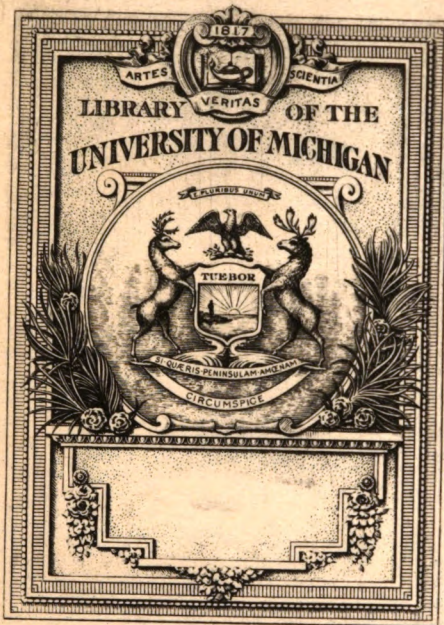
- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

839.35

J24

P R O E V E

OVER DE

WERKWOORDEN

VAN

HERHALING EN DUBBING

IN DE

NEDERDUITSCH TAALEN.

1997

1998

1999

~~1832~~
P R O E V E

OVER DE

dubbelt
W E R K W O O R D E N

V A N

HERHALING EN DURING

I N D E

NEDERDUITSCHER TAAL,

D O O R

Aric
A. de Jager.

Gelijk alles in onze Taal, verdienen
de *Frequentatiën* eene opmerkende
beschouwing.

BILDERDIJK.

T. ROTTERDAM, bij

T. J. WIJNHOFEN HENDRIKSEN.

1832.

PF
591
.5

DEN HEERE

P. K. GÖRLITZ,

SCHOOLONDERWIJZER TE ROTTERDAM,

WORDT

DIT WERK

8241728
w m r

PF
591
'5

DEN HEERE

P. N. GÖREITZ,

SCHOOLONDERWIJZER TE ROTTERDAM,

WORDT

DIT WERK.

M E T D E

OPREGTSTE GEVOELENS

V A N

ERKENTENIS EN HOOGACHTING

OPGEDRAGEN

D O O R

den Schrijver.

hit.com.
Nijl H
6-63-18
17585

VOORBERIGT.

Daar in de Inleiding, voor de Proeve geplaatst, het noodige omtrent den aard en het doel des werks voorkomt, kan dit Voorberigt kort zijn. Ik moet den belangsteller alleen herinneren, dat deze mijn arbeid niet zoo zeer de vrucht is van gezette studie, als wel van telkens afgebroken oogenblikken van ontspanning. De Voorzienigheid heeft mij in eenen werkkring geplaatst, die, wel waargenomen, weinig uren ter vrije letteroefening overlaat; zoodat het bij mij geliefkoosde vak der vaderlandsche taal- en letterkunde niet dan slechts kan worden ter hand genomen. De geoefende kenners zal dit voorzeker ontdekken; en het is er zoo verre af, dat ik zoude wanen, voor dezen iets keerzaams te hebben geleverd, dat ik veeleer mijn arbeid aan zijn oordeel onderwerp, en met den meesten aandrang verzoek, zijne teregtwijzingen omtrent begane misslagen of onnaauwkeurigheden te ontvangen. Mag ik bemerken, dat bevoegde beoordeelaars

M E T D E

OPREGTSTE GEVOEELENS

V A N

ERKENTENIS EN HOOGACHTING

OPGEDRAGEN

D O O R

den Schrijver.

hif. am.
Nijhoff
6. 23. 48
17585

VOORBERIGT.

Daar in de Inleiding, voor de Proeve geplaatst, het noodige omtrent den aard en het doel des werks voorkomt, kan dit Voorberigt kort zijn. Ik moet den belangsteller alleen herinneren, dat deze mijn arbeid niet zoo zeer de vrucht is van gezette studie, als wel van telkens afgebroken oogenblikken van ontspanning. De Voorzienigheid heeft mij in eenen werkkring geplaatst, die, wél waargenomen, weinig uren ter vrije letteroefening overlaat; zoodat het bij mij geliefkoosde vak der vaderlandsche taal- en letterkunde niet dan seldzams kan worden ter hand genomen. De geoefende kenners zal dit voorzeker ontdekken; en het is er zoo verre af, dat ik zoude wanen, voor dezen iets keerzaams te hebben geleverd, dat ik veeleer mijn arbeid aan zijn oordeel onderwerp, en met den meesten aandrang verzoek, zijne teregtwijzingen omtrent begane misslagen of onnaauwkeurigheden te ontvangen. Mag ik bemerken, dat bevoegde beoordeelaars

mijne pogingen ter bevordering onzer taalkennis niet te eenenmale nutteloos schatten: dan zal mij dit een spoorslag zijn, om op nieuw van de weinige hulpmiddelen, die mij ten dienste staan, tot verdere nasporingen een vlijtig gebruik te maken.

Achter het werk vindt men eenige Aanteekeningen geplaatst, die, behalve enkele bijvoegsels of aanvullingen, gemengde opmerkingen omtrent onze taal behelzen, welke ik mij vlei, dat der behartiging waardig zijn.

Men zal ontwaren, dat hier en daar punten zijn aangeroerd, die in de laatste jaren het onderwerp van geschillen hebben uitgemaakt, somtijds gevoerd met eene bitterheid, als nimmer eenig werk, vooral van letterkundigen inhoud, behoorde te ontsieren. Zonder mij in te laten met het opsporen der redenen, die daartoe aanleiding kunnen gegeven hebben, zij hier slechts aangemerkt, dat het, mijns oordeels, allerm minst mij voegde, dien toon over te nemen; in tegendeel rekende ik het mij ten pligt, mij toe te leggen op onpartijdigheid en erkenning van ware verdiensten, gepaard met bescheidene vrijmoedigheid in het uiten mijner gevoelens.

ROTTERDAM,
July 1832.

I N L E I D I N G.

§ 1. **O**nder de eigenschappen eener taal, die haar den naam van *schoon* kunnen doen dragen, behoort voorzeker aan den *rijkdom* eene voorname plaats. Deze rijkdom bestaat, ten opzichte eener taal, niet blootelijk daarin, dat zij een' ruimen voorraad van woorden bezit, om ieder denkbeeld gemakkelijk te kunnen uitdrukken; nog minder daarin, dat zij dezelfde zaak met onderscheidene benamingen weet te bestempelen, hetgeen men gevoeglijk haren *overvloed* zou kunnen noemen: maar voorname-lijk zal men eene taal *rijk* kunnen heeten, wanneer zij het vermogen bezit, om haren woordenschat bij voorkomende gelegenheden op eene geschikte wijze te vermeerderen. Eene taal te verrijken zal dus, in den eigenlijken en bepaaldsten zin, beteekenen, den schat harer grondwoorden met nieuwe te vermeerderen, of uit den reeds bestaanden voorraad, volgens hare eigendommelijke regels, zoodanige andere woorden te vormen of zamen te stellen, welker invoering nutteloos, noch onnoodig kan geacht worden.

§ 2. Prijst zich de Nederduitsche taal aan den oplettenden waarnemer in onderscheidene opzigten

als zeer voortreffelijk aan (1), zij doet dit vooral door haren *rijkdom*. Niet alleen bezit zij eene voldoende mate van oorspronkelijke grondwoorden, maar zij mag zich ook op de onschatbare eigenschap beroemen, waardoor zij ieder, die haar bezigt, de gelegenheid geeft, om, door vervormingen en wijzigingen dier grondwoorden, haren woordenschat tot in het oneindige te vermenigvuldigen; eene eigenschap, « die (volgens de uitdrukking van onzen onsterfelijken DE GROOT) de kinderen in staat stelt, onder het spelen en dartelen, zonder dat zij er zelve om denken, zich woorden te laten ontvallen, die wel nieuw zijn, doch geen de minste gedaante van nieuwhed vertoonen; en, die men niet alleen yerstaat, maar zelfs niet anders aanhoort dan als zulke, waaraan men dagelijks gewoon is.» (2)

§ 3. Allerbijzonderst vertoont zich de genoemde eigenschap onzer moedertaal in die aanzienlijke klasse van werkwoorden, die uit reeds bestaande werkwoorden zijn afgeleid, en, door verlenging of versterking van den uitgang van het zakelijke deel, eene voortdoring of herhaling der werking aanduiden, en die uit dien hoofde den naam voeren van *werkwoorden van during of herhaling*, of meer algemeen bekend zijn onder de uitheemsche benaming van *frequentatieven*.

§ 4. Het is op deze soort van woorden, voorze-

(1) Om overtuigd te worden van de voortreffelijkheid der Nederduitsche taal, kan niet genoeg ter lezing worden aanbevolen de fraaije Verhandeling van den Hoogleraar SIEGENBEEK over dat onderwerp, voorkomende in de Werken der Bataafsche Maatschappij van Taal- en Dichtkunde, D. V. en bepaaldelijk bl. 119-223.

(2) Zie de gemelde Verhand. van den Hoogl. SIEG. bl. 107.

ker talrijker dan men zich oppervlakkig zou voorstellen, dat ik, in de volgende Proeve, heb voorgenomen, de aandacht van de beoefenaars en hoogschatters onzer tale te vestigen. Ik achtte het niet ongepast, een woord ter Inleiding te laten voorafgaan; en daartoe *eerst* na te gaan, in hoe verre de frequentatieve werkwoorden de aandacht onzer voornaamste taalvorschers reeds hebben tot zich getrokken, om dezelve *daarna* van nader bij te beschouwen.

§ 5. In de wijsgeerige beschouwing onzer taal mag TEN KATE met regt de ijsbreker genoemd worden. Die zich voor hem bezig hielden met eene opzettelijke beoefening van den aard en den oorsprong der taal, bepaalden zich meestal tot zeer oppervlakkige voorstellingen, schoeiden hare regels op de leest van het Latijn, en meenden in hare afleiding wel te slagen, wanneer zij uit de Hebreuwsche, Grieksche of andere spraken, woorden konden aanvoeren, die met de onze in klank of letters eenige overeenkomst hadden, om alsdan de laatste als afkomstig van de eerste te kunnen verklaren. Van dien aard is inzonderheid de arbeid van TUINMAN, die in zijne Fakkels der Nederduitsche Taal, niettegenstaande sommige zijner gissingen opmerking verdienen, waarvan in deze Proeve blijken voorkomen, echter over de meeste woorden een zeer duister of valsch licht verspreidt. Een geheel anderen weg sloeg TEN KATE in. Eene vergelijking van onze taal, met de oude aanverwante takken, deed hem alras zien, dat, wel verre van slechts uit een zamenmengsel van andere spraken

te bestaan, zij integendeel oorspronkelijk mogt genoemd worden; en dat zij, als afstammeling van den ouden Duitschen taaltak, even als het zusterlijke Hoogduitsch, eene groote regelmatigheid bezat. Inzonderheid betoogde hij, dat de ongelijkvloeiende werkwoorden, die men, even als in het Hoogduitsch, onder de onregelmatige had gerangschikt, integendeel de oorspronkelijkste werkwoorden der taal uitmaakten, en ook naar bepaalde regels, met opzigt tot de klankverwisseling, vervoegd werden; en grondde daarop een stelsel van afleiding, dat, voor onze taal althans, oorspronkelijk mag genoemd worden. De schat, dien hij, in de beide deelen zijner Aenleiding tot de kennis van het verhevene Deel der Nederduitsche Sprake, ten toon spreidt, is uit dien hoofde onwaardeerbaar en zal altijd zijne waarde behouden. Intusschen laat het zich verwachten, dat men in een werk van dien aard onvolkomenheden zal aantreffen; en TEN KATE moge dan ook in sommige opzigten, bij voorbeeld in het punt der geslachten en in verscheidene zijner afleidingen, een' verkeerden weg betreden hebben: zijn voorgang heeft het spoor gebaand, dat tot het gebouw der ware en zuivere taalkennis leiden moet.

De eigenschap onzer taal, die in de vorming der frequentatieven bestaat, heeft de aandacht van TEN KATE niet, althans niet bepaaldelijk, tot zich getrokken; hetgeen bevreemdend mag voorkomen, naardien de werkwoorden het voornaamste deel van zijn taalonderzoek hebben uitgemaakt. Als ter loops wordt, bij de beschouwing en ontwikkeling

der woorduitgangen, vermeld, dat «als EN gelascht word agter Nomina, die reets een zagten staert (als EL, EM, EN, ER of IG) agter zig hebben, daer uit spruiten de zachte dubbelstaertigen, ELEN, EMEN, ENEN, EREN, en IGEN.» (1) In de *Proeven van afleiding* echter vindt men (hetgeen reeds plaats had in *Woordenboek van KILIAAN*) bij sommige werkwoorden op *elen* en *eren*, de omschrijving van *fraequentativum* gevoegd, eene enkele maal ook met eenige nadere verklaring. Zoo leest men bij voorbeeld onder het worteldeel *stand*: «— in de beteekenis van *stilstand* of *vasthouding* of *belemmering*, hebben we — onder ons met den uitgang EN of ER daer agter, tot een teeken van *fraequentativum*, ons STAMER, STANEL, waer van ons STAMELEN, STAMEREN — als waer bij eenige lettermaking dikwijls stil staet, en de tong telkens vastgehouden word.» (2) Deze en dergelijke wenken toonen duidelijk aan, dat TEN KATE werkelijk inzien in de vorming dier klasse van werkwoorden heeft gehad; en dat, bij eene opzettelijke navorsching, ook dit punt door hem op eene waardige wijze zou zijn in het licht gesteld.

§ 6. Naast TEN KATE verdient HUYDECOPER eene eervolle plaats, en een bevoegd regter kent aan dezen meer kieschheid van oordeel en fijnen smaak, dan aan zijn' voorganger, toe (3). Zijn belangrijkste arbeid is vervat in de uitgave van de *Rijmkronek* van M. STONE, en in de *Proeve van Taal- en Dicht-*

(1) Aenl. II. 75.

(2) Ibid. II. 423.

(3) IJPEIJ, *Geschied. der Nederd. Taal*, bl. 542.

kunde, of Aanmerkingen op VONDELS overzetting van OVIDIUS Herscheppingen. Laatstgenoemde werk vooral, naderhand door LELYVELD, HINLOPEN en BILDERDIJK met belangrijke Bijdragen verrijkt, behelst een' schat van opmerkingen, die over de gewichtigste punten der taal een helder licht verspreiden; inzonderheid is dit werk belangrijk door de ontzettende menigte van voorbeelden, die hij ter staving zijner gevoelens uit vroegere en latere schrijvers bijbrengt, en vooral uit oude en vóór hem onbekende handschriften, waartoe hij het voorregt had, de noodige hulpmiddelen te bezitten; en men kan zeggen, dat, gelijk TEN KATE de regelmaat onzer taal uit haren oorsprong en verwantschap opspoort, HUYDECOPER zulks doet uit het gebruik, dat hij van haar gemaakt vond.

Onder de taalkundige aanmerkingen, waartoe HUYDECOPER in zijne Proeve uit VONDELS dichtwerk aanleiding vond, of althans aanleiding nam, is er mede eene, die betrekking heeft op de werkwoorden van herhaling (1). Ter gelegenheid van de werkwoorden *vertrappen* en *vertrappelen*, waarvan het eerste door VONDEL en het andere door MOONEN was gebezigd, merkt hij aan « dat het onderscheid tusschen deeze woorden, en diergelijken zo eigen is aan onze taal, dat veelen het waarnemen, schoon 't inderdaad weinigen bekend is." Hij beweert, dat onze uitgang *elen* volkomen overeenstemt met dien van de Latijnsche werkwoorden op *itare*, in die taal *Frequentativa* of *Iterativa* geheeten; en berispt KILIAAN, dat hij in zijn Woordenboek

(1) D. II. bl. 468-473.

het onderscheid dier uitgangen niet genoegzaam heeft opgemerkt. Verder toont hij dat onderscheid aan in een aantal voorbeelden van werkwoorden op *elen*, en eindigt met de betoogen, dat de *l* in dezen uitgang dikwerf in *r* verwisselt, hetgeen hem als van zelve op den uitgang *eren* brengt, die mede in eenige voorbeelden nader wordt opgehelderd.

§ 7. ² Is HUYDECOPER alzo de eerste geweest, die de frequentatieve werkwoorden eenigermate opzettelijk heeft beschouwd — met meer juistheid en grondigheid is dit onderwerp behandeld door BILDERDIJK, die het klaverblad onzer groote taalvorschers volmaakt, en omtrent wien men gaarne de uitspraak van een bevoegd beoordeelaar zal beamen « dat hij, gelijk hij als dichter nauwelijks zijns gelijken heeft, zoo ook als taalkenner en geleerde, in den eersten rang verdient gesteld te worden.» (1) In de merkwaardige Verhandeling over de Geslachten der Naamwoorden, die, hoewel sommige der daarin vervatte stellingen niet boven alle tegenspraak verheven schijnen, toch altijd vele nieuwe gezigtpunten en ruime stoffe tot nader onderzoek behelst, treft men, onder veel belangrijks omtrent den aard en de vorming der werkwoorden in het algemeen, ook verscheidene opmerkingen, de frequentatieven betreffende, aan; en deze worden in de Spraakleer als in een kort begrip zamengevat (2). Ik zal mij

(1) De Hoogl. SIEGENB. in het Voorberigt voor het Woordenboek voor de Nederd. Spelling, bl. VII.

(2) Bl. 218-220.

die opmerkingen, in de nu volgende nadere beschouwing dier woorden, ten nutte maken.

§ 8. In het algemeen duiden de frequentatieven, gelijk dit reeds in § 3 is opgemerkt, eene *herhaalde* of *voortdurende* daad of werking aan. Het spreekt dus van zelve, dat de aanduiding van die *herhaling* of *during* aan dat deel des woords moet geschieden, hetwelk de werking uitdrukt, die herhaald of voortdurend verrigt wordt. De werkwoorden namelijk, om dit breeder te verklaren, duiden in onze taal twee zaken aan: vooreerst het *bestaan* der voorwerpen, en ten andere den *toestand* of de *wijziging* van dat bestaan. Naar men niet zonder grond beweert, is dit eerste, het *bestaan* namelijk, begrepen in den uitgang *en*, dien alle onze werkwoorden gemeen hebben, en die daardoor met het zelfstandige *zijn* overeenkomt; het tweede, de *wijziging* van het bestaan, wordt door den wortel des werkwoords aangeduid (1). De herhaling of *during*, waarvan gesproken is, heeft nu niet plaats ten opzichte van het zelfstandige *en*: te *bestaan* of te *zijn* veronderstelt op zich zelve reeds eene *during*, die van niets afhankelijk is; doch wel met betrekking tot het bepalende of omschrijvende van het bestaan, dat door den wortel of het zakelijke deel des woords wordt aangewezen. *Hij trappelt* wil alzoo zeggen, *hij is aanhoudend trappende*, *hij leppert* even zoo *hij is aanhoudend leppende*, en het is duidelijk, dat *aanhoudend trappende* en *aanhoudend leppende* in het oordeel des

(1) BILD: Verhandeling over de Gesl. § 10.

sprekers één vereenigd denkbeeld uitmaken, ter aanduiding van hetgeen *hij is*.

§ 9. Geheel overeenkomstig met dit beginsel, worden de werkwoorden van herhaling in onze taal gevormd. Zoo komt (om met den uitgang *elen* te beginnen) *handelen* niet regtstreeks van *handen*; maar, gelijk BIB. leert, *handen* geeft het zelfstandig naamwoord *handel*, dat is *het handen in werking*, en dit *handel* maakt wederom *handelen*, dat derhalve eene *werking van werking* is (1). De herhaling wordt in deze woorden dan uitgedrukt door den uitgang *el*, die, achter den wortel des werkwoords gevoegd, een zelfstandig naamwoord maakt, dat de *geduurzaamheid* van de daad des werkwoords, of het *werktuig* zelve te kennen geeft. Het eerste heeft plaats in het reeds genoemde *handel*, verder in *brabbel*, *grabbel*, *twimel*, *twijfel*, *wandel* enz.; het tweede in *angel*, *teugel*, *breidel*, *hengel*, *ratel* enz. — Van deze zelfst. naamw. verkrijgt men, zoo als dit van alle naamwoorden kan geschieden, weder werkwoorden, die alsdan eene herhaling van de daad van het oorspronkelijke werkwoord uitdrukken.

§ 10. Met deze werkwoorden op *elen*, hebben die op *eren* groots overeenkomst; en dit blijkt reeds uit de menigvuldige frequentatieven van beide uitgangen, die van hetzelfde oorspronkelijke werkwoord zijn afgeleid en met elkander kunnen worden verwisseld, zoo als *bobbelen* en *bobberen*, *kekelen* en *kekeren*, *hentelen* en *henteren*, *knippelen* en *knippen*, *mangelen* en *mangeren*, *pondelen* en *pon-*

(1) Ibid. bl. 531.

dëren, stamelen en stameren, teutelen en teuteren, wandelen en wanderen, wispelen en wisperen, zengelen en zengeren, zippelen en zijperen enz. Evenzeer als *el*, drukt ook de uitgang *er*, achter den wortel geplaatst, den *werker* uit; en zoo heeft men *anker* van *anken*, *blaker* van *blaken*, *blikker* van *blikken*, *fluter* van *fluiten*, *klapper* van *klappen* enz.; welke zelfst. naamwoorden op dezelfde wijze de herhalingswerkwoorden *ankeren*, *blakeren* enz. voortbrengen. Doch daar zijn er ook, die van bijvoegelijke naamwoorden of voorzetsels afkomen, en dan is dit door middel van den vergrootenden trap; zoo heeft men *ouderen* van *ouder*, *uiteren* van *uiter* en dergelijke. Dus beteekent *ouderen* meer dan *ouden*, *uiteren* meer dan *uiten*; het is *een aanhoudend ouden* en *een aanhoudend uiten*. Dergelijke werkwoorden kunnen, mijns inziens, gevoeglijk onder die van herhaling worden gerangschikt.

§ 11. Deze beide soorten van frequentatieven, vervat in de beide eerste Afdeelingen dezer Proeve, zijn de gemeenzaamste in onze taal, en in der daad zeer talrijk. Zoo men nog dieper in hunne vorming doordringt, kan men het *herhalende* beschouwen te bestaan in de *l* en *r*, welke letters daartoe uitnemend geschikt zijn, als zijnde tongletters, en gaande in de uitspraak met eene trillende, slingerende of voortgaande beweging der tong gepaard. Er zijn echter ook werkwoorden van deze soort — en deze maken de derde Afdeeling uit — die op eene meer eenvoudige wijze gevormd worden, en wel door de enkele herhaling van den uitgang *er*,

als *borrenen* van *borren*, *teekenen* van *teeken*. Ook hier evenwel komen zij niet regtstreeks van de werkwoorden *borren*, *teeken* zelve, maar, volgens **BILD.**, van de infinitieven als naamwoorden beschouwd (1); en dus van de zelfst. naamw. *borren* (*born*, *bron*) en *teeken*.

Of tot deze vorming ook behoort de gewoonte der ouden, om de infinitieven der werkwoorden met *e* of *en* te verlengen, gelijk men beweerd heeft, is, mijns oordeels, nog twijfelachtig (2).

§ 12. Als frequentatieven van *during* heeft onze taal de werkwoorden uitgaande op *chten*, waarin de *ch* ook wel tot *g* en *f* wordt; en het is vooral omtrent dezen, dat **BILD.** uitvoerig en oorspronkelijk is. Zij worden mede gevormd door middel van een zelfstandig naamwoord, en wel van den onvolmaakt verleden tijd eens werkwoords. Zoo heeft men de zelfst. naamw. *wacht* van *waken*, *togt* van *togen*, *plegt* van *plegen* en dergelijke. Deze tijd nu stelt, volgens de uitdrukking van **BILD.**, de daad *volkomen*, dat is, niet in *wording*, maar in volle *wezen*; en de daarvan afgeleide werkwoorden *wachten*, *togten* en *plegten*, zijn noodwendig *werkwoorden van during*. Dus is *wachten* een aanhoudend waken, *togten* een aanhoudend togen, *plegten* een aanhoudend plegen, enz. (3). Genoemde taalkenner levert wijders, als eene proeve van af-

(1) Verhand. bl. 268.

(2) Zie VAN DEN BERGH, *Bespiegelingen over den aard en de ontwikkeling onzer taal*, bl. 158-160; en verg. **BILD.** Verhandeling, bl. 81 en 82.

(3) Verhand. bl. 327. Zie ook bl. 109, 133 en 134.

leiding, een lijstje van dergelijke woorden, hetwelk mij bij de behandeling dier klasse, welke in de vierde Afdeling vervat is, is te stade gekomen (1).

§ 13. Nog heeft men eindelijk de werkwoorden met den uitgang *igen*, die door sommigen mede onder de frequentatieven zijn gerangschikt. *Lelyvend* noemde *verzadigen* het frequent. van *verzaden* (2), en het Taalkundig Woordenboek heeft dit, immers ten aanzien van sommige woorden met dien uitgang, gevolgd (3). Volgens B.N.D. echter zijn deze werkwoorden niets minder dan frequentatieven, en drukken zij noch herhaling, noch during uit; en wel omdat zij gevormd zijn van bijvoegelijke naamwoorden, die niet van werkwoorden zijn gemaakt, en dus geene frequentatieve kracht hebben, maar alleen eene eenvoudige daad te kennen geven. Dezelfde schrijver is echter van meening, dat de uitdrukking van frequentatief, ten aanzien van deze werkwoorden, in een' ruimen of oneigen zin, kan gewettigd worden, naardien zij veelal eene daad uitdrukken, die eene langzame werking insluit: eene werking, die niet eensklaps volvoerd is, maar zekeren duur heeft; waardoor zij gezegd kunnen worden, iets, beide van de frequentatieven van herhaling en van die van during, te hebben (4). Het is voorzeker op dien zelfden grond,

(1) Ibid. bl. 505-510.

(2) Aanteek. op HUYD. Pr. II. 174.

(3) Zie b. v. *huldigen*, *nuttigen*, *vestigen* enz. Andere werkwoorden, zoo als *smijdingen*, *vlytigen*, *wettigen* enz., worden niet als frequent. maar als komende van de bijv. naamw. *smijdig*, *vlyzig*, *wettig* enz. opgegeven.

(4) Verhand. bl. 329 en 352.

dat de Heer Lulors aan die werkwoorden den *frequentatieschijn* toekende (1); en ook uit dien hoofde heb ik het niet onvoegzaam geoordeeld, dezelve in de vijfde Afdeeling, nevens de andere werkwoorden van herhaling en during, eene plaats te verleenen.

§ 14. In een *Aanhangsel* vindt men zoodanige werkwoorden bijeengebragt, die, ofschoon van dezelfde uitgangen, mijns inziens, niet onder die van herhaling en during moeten worden gerangschikt. Zij bestaan vooreerst in zulke woorden, die van naamwoorden afkomen, welke geen verbalia zijn, zoo als *duivel, jubel, pekkel, broeder, meester, wapen* enz.; ten anderen in dezulke, die, hoewel van verbalia afgeleid, uit hoofde van bijzondere toepassing der beteekenis, niet als frequentatieven kunnen worden aangemerkt; van dien aard zijn b. v. *borrelen* voor *een' borrel drinken*, *hengelen* voor *met eene hengelroede visschen* en dergelijke, welke woorden echter, in den zin van *herhaald borren of opwellen* en *herhaald hengen of hangen*, zonder tegenspraak tot de genoemde soort behooren; en eindelijk ook in die weinige werkwoorden welke, ofschoon in vorm en beteekenis eene herhaling of during te kennen gevende, uit andere talen afkomstig, en dus niet als zuiver Nederduitsehe woorden te beschouwen zijn.

§ 15. In dit werk intusseken zijn niet alle werkwoorden van herhaling en during, die onze taal bevat, opgenomen. Men vindt er, met betrekking tot de eerste, tweede, derde en vijfde soort, al

(1) Nederl. Spraakk. Stijl- en Letterkennis, bl. 165.

zulke in, welke oorsprong door den verlengden uitgang blijkbaar is, en welke om die reden langstaartige werkwoorden genoemd worden. In veel andere woorden echter, die mede tot de klasse der frequentatieven behooren, is deze eigenschap niet zoo zigbaar, en door zamentrekking der beide eerste lettergrepen en somtijds ook door letterwisseling, min of meer verborgen. Zoo is, bij voorbeeld, *dwalen* eigenlijk *dwa-elen* van *dwa-en*; *loeren* eigenlijk *lo-eren* van *lo-en*, waarvan ook *gluren*, dat is *ge-lu-eren*; *zoenen* eigenlijk *zo-enen* van *zo-en*; *tergen* eigenlijk *terrigen* van *terren*; en *sterven* eigenlijk *sterrigen*, van *sterren*, dat is *verstijuen*. De opneming van deze soorten van woorden, tot welke ontwikkeling dieper navorsching vereischt wordt, viel voor het tegenwoordige niet in mijn plan, hetwelk alleen bestond in het leveren eener etymologische proeve. Blijkt deze voor de kennis onzer taal niet zonder alle verdienste te zijn, dan zal ik gaarne op den ingeslagen weg voortgaan.

§ 16. Inzonderheid beschouwe men mijnen arbeid als bijdrage tot een, eenmaal te verkrijgen, volledig Taalkundig Woordenboek voor de Nederduitsche taal. Het werk, ons door den Heer WAILAND, onder medewerking van BAUNING en anderen, geleverd, verdient voorzeker loffelijke vermelding, als eene eerste proeve in een zoo veel omvattend vak. Doch na zulk een lang tijdverloop, en vooral na zoo veel vorderingen, als onze taalkennis sedert, door de verdienstelijke bemoeijingen, zoo van eenige letterkundige of geleerde Maatschappijen, als van

onderscheidene vaderlandsche geleerden — waars van men slechts aan een' **BILDERDIJK**, **KINKER**, **SIEGENBEEK** en **LULofs** behoeft te herinneren — heeft gemaakt, kan dat werk niet meer als voor de behoeften des tijds berekend geacht worden. Een volledig woordenboek kan niet dan door veler pogingen worden daargesteld; en wanneer dan eene bekwame hand van den verzamelden voorraad van bouwstoffen een gepast gebruik zal weten te maken, zal men zich kunnen verheugen in de optrekking van dat groote gebouw, waartoe ik het mij eene eer zal rekenen, al is het ook slechts een' enkelen steen te hebben aangedragen.

I N H O U D.

INLEIDING.	Bl. IX
EERSTE AFDEELING, Werkw. op <i>elen</i>	1
TWEEDE AFDEELING, Werkw. op <i>eren</i>	107
DERDE AFDEELING, Werkw. op <i>enen</i>	175
VIERDE AFDEELING, Werkw. op <i>chten, gtenen, sten</i>	186
VIJFDE AFDEELING, Werkw. op <i>igen</i>	207
AANHANGSEL, van Werkw. die niet als <i>fre-</i> <i>quentatief</i> te beschouwen zijn.	224
AANTEKENINGEN.	229

EERSTE AFDEELING.

Werkwoorden op elen.

AARZELLEN — AARZEN.

Het werkwoord *aarzen*, van *aars*, komt, in samenstelling, onderscheidene malen voor. Zoo vindt men bij TEN KATE, Aenl. II. 495, *wring-aerzen* voor *zich uit trotschheid draaijen*; en bl. 594, *bol-aerzen* voor *omrollen*; KILIAAN heeft *pan-aersen* voor *bridse slaen*, bij HALMA ook *stut-aarzen*, dus OUDAAN, Toneelsp. bl. 284:

— *voorts is hy*.

Van 't onbeschoft, en wreed stot-aarsen vry.

IJPEIJ, Gesch. der Ned. Taal, bl. 425, *drei-eersen* voor *met een hoovaardigen tred gaan*, ook bij BREDERO in zijn Moortje:

— *hebje van al u dagen*

Sulck dray-aarsen gesien?

en BILD. *blik- of blek-eersen*, Verh. o. d. Gesl. bl. 345.

Aarzelen wordt thans overdragtig gebruikt in den zin van *bedeesd zijn, dralen*, doch voorheen betee-kende het *achteruitgaan*, alzoo letterlijk overeenkomende met het Fransche *reculer*, zoo als bij HOOFT: MAJENNE *koos 't opbreken zonder trompet ende aarzelde met even graote snelheid, als hij toegeschoten was*: HENRIK, bl. 77. Zie verder de aanteeke-ning op de nieuwe uitgave van HOOFT's Ned. Hist. D. II. bl. 258 en 324.

AKELEN — AKEN.

Aken, akken, Hoogd. *äshzen*, schijnt ontstaan van de natuurlijke kreten van schrik of afkeer *ach, ake*, welk laatste woord, gelijk TUINMAN te regt aanmerkt, tot de kinderen gezegd wordt voor iets, dat leelijk of kwaad is. Van daar het werkw. *akelen*, waarvan wij

A

nog *akelig* hebben, bij **KIL.** *akkelen*, schroomen; het Hoogd. zegt *ekeln* voor *walgen* of *tegenstaan*, van *ekel*, (*walg*, *afkeer*) bij ons verbasterd tot *hekel* in een *hekel van iets* of *iemand hebben*.

AMELEN — AMEN.

Amelen komt bij **HOOFD** voor in de beteekenis van *napraten* :

— een *kindt*,

Dat schoolpraat amelt, en niet ongelooftjks vindt.

Ged. I. 267 (1).

en in die van *amen* zeggen, welke de ware is, als: *de gemeente wakker, amelde dit met schreeuwen.* **TAC.** Jaarb. 1723; en op andere plaatsen. *Iets be-amen* is nog in zwang.

ANGELEN — ANGEN.

— 200 *angen*

Met giftigh blaazen, hen, dees' opgekruide slangen.

HOOFD, Ged. I. 71.

Hem angst, gedurende 't beliedt

Van zijnen aanslagh, d' ontrouw niet, enz.

Ibid. bl. 115.

Dit *angen*, *engen* is *nippen*, *knellen*, waartoe behooren *eng*, *engte*, *angst*, *angel*, en verder *angelen*, dat is *steken*. Zie ook *angstigen*.

BABBELLEN — BABBEN.

Babben heeft **KIL.**, die ook, voor *babbelen*, *barbelen*, *babelen* en *bebelen* heeft, Eng. *to habble*, Fransch *babiller*.

Het **Taalk. Woord.** verklaart *babben* door *beuzelen*, doch het schijnt mij eerder toe overeen te komen met het Fransche *baver*, *zoeveren*, waarvan weder *bavard*, *bavardet* (*babbelaar*, *babbelen*); ook ons *bef* behoort er toe, als zijnde *speekseldoek*; verg. **BILD.** Geslachtl. op dit woord. Ter bevestiging van deze

(1) Uitgave in klein formaat, met Aant. van **BILD.**

meening kan dienen, dat men *babbelen* werkelijk aantreft in den zin van *bezeeveren*, *beknabbelen*: *de paerden stonden en krabbelde de steenen uyt de straten, en babbelden het gebid*, enz. *Comoedia Vetus* of *Bootsmanspraetje*, bl. 102.

BAGGELEN, zie *Bakelen*.

BAKELEN — BAKEN.

Bak, *bake* is een *varken*, thans *big* of *bigge*, bij **KIL.** *vigge*, *Eng. pig*; zoo als in **CLIGN.** Bijdr. 130:

Die pape had selve twe vette baken,
Die beyde waren van goeder smaken.

En bij **VAN VELTHEM**, *Sp. Hist.* bl. 257:

Die Here van Braborch lach gecloeft,
Van beneden tot an 't hoeft,

Gelys oft een bake ware;

LE LONG verklaart *bake* hier door *beuk*.

TEN KATE, II. 106, leidt dezen diernaam van den *etensbak* af, doch **BILD.** met meer aannemelijkheid, door eene gewone letterwisseling, van het werkwoord *wagen*, d. i. *dragen*. Zie de *Geslachtl.* op *big* en *pegel*.

Bakelen, *baggeelen*, beteekent van daar *jongen werpen*, bij **KIL.** *almede viggén en biggén* (*Eng. to pig*), welk laatste werkwoord men aantreft bij **VONDEL** *De wolf een vyyle zogh ziende in den misthoop liggen*, *Die zwanger nu bestemd te stenen en te biggen*,

Dicht. Werk. XXI. 235 (1).

NARES Glossary heeft in denzelfden zin *to bag*.

BANDELEN — BANDEN.

Bandelen heeft **KIL.** van *banden*, d. i. *binden*, zie **TEN KATE**, II. 121. *Vinden* is even zoo *vanden*, zie op *vandelen*.

BAZELEN — BAZEN.

KIL. verklaart *bazen* door *ijlhoofdig zijn*; zoo heeft **VONDEL**, *D. VI. 246*:

(1) Uitgave in klein formaat, bij **WESTERMAN**.

Zoo's baezenden gemoedts verstocktheid zoude moghen
Gereeckent zyn voor slaep: —

Het is nog over in *verbazen*, Eng. *to abash*. Het woord *bazelen* wordt gebruikt door FOKKE: *nu, dan moest je Grootje Rede reis hooren bazelen*: Verzam. van Spreekw. bl. 70; *woorden, die men zoo dikwijls hoort en zelfuitbazelt*, enz. Ib. bl. 45; als ook door den Heer SCHELTEMA, in zijne Geschied. der Heksenprocessen, bl. 134: *zij lag ziek in het gasthuis, en had aldaar in eene heete koorts gebazeld, van den duivel en van tooverheksen.*

BEDELEN — BEDEN.

Beden is *bidden*, zoo als in de Spelen van Sinne(1):
Eenen Godt suldy dienen, aenbeden, en eeren.

bl. 78.

Voor ons *bedelen* hadden de Ouden *bidden*:

Alse hem die honger dede gewout.

Bat hi eten teenenmale.

MAERLANT, Spieg. Hist. D. I. bl. 227.

en dit *bidden* was ook bij hen, gelijk bij de Eng. nog *to bid, bevelen*; zie BILD. Versch. III. bl. 150.

BENGELLEN — BENGEN.

Bengelen is *heen en weer bewegen, slaan*, in het Engelsch *to bang*; dus bij HOOFT: *Hij - komt - ingevallen, en bengelt den onweetenden en verbaasden Gotarzes her uit*: TAC. 168; het komt ook voor in een' overdragtigen zin: *dat zij heur niet meer en moesten laten bengahelen, van heur stuyrluyden seggen: maer selfs 't roer in de handt nemen*, enz. Com. Vet. 59.

BEUKELLEN — BEUKEN.

Van *beukelen* hebben wij *beukelaar* voor *schild*. Zie BILD. Geslachtl. op *beukelaar*, en Verhand. over de Gesl. 189.

---

(1) Rotterdam, 1614.

BEUZELN — BEUZEN.

Men zie *beuzen* of *bozen* verklaard bij BILD. Geslachtl. op *bezem*. Daarbij zij alleen nog de opmerking gevoegd, dat men voor *bezem* ook *beuzem* schreef:

Maer langhtme daer de raegh-beusem, enz.

BREDERO, Sijmen,

BIGGELEN, zie Bikkelen.**BIKKELEN — BIKKEN.**

Dees Haan, de dierbaar steen wegschrabt, en koren bikt. SPIEGHEL, Hertsp. III. 415.

Hy is de wyse beest die in de boomen pikt,

En t'elcker hoopt, het hout is daer mé door gebickt,

HUYG. I. 144 (1).

Dit *bikken*, oudtijds *bekken*, is *pikken*. TEN KATE, II. 105 en Taalk. Woord. op *bikken*. Deze woorden zijn dus van de vogelen ontleend, en in onderscheidene beteekenissen toegepast. Bij HOORT komt *bikken* voor in den zin van *slaan*, zie het Uitlegk. Woord. van het Instit. op *aanbikken* en *bikken*. Wij spreken van *steenen bikken*, en KIL. van *tranen uit de oogen bikkelen*, waarvoor wij *biggelen* zeggen; het zijn *tranen die uitspringen*.

BOBBELEN — BOBBEN.

BILD. Geslachtl. op *bob*.

De zee sal bobbelen, en steigeren en stijgen,

HUYG. II. 132.

→ eenighe veersen en gedichten, die de wallende hille van dat ziedende bloed uyt-ghebobbelt hadde

enz. DE BRUNE, Zinnew. 89. Zie ook *bobberen*.

BOEZELN — BOEZEN.

Deze woorden beteekenen *morsen*, *vuil werk doen*; van daar *boezelaar*. BILD. Geslachtl. op *bezem*.

---

(1) Uitgave in klein formaat, met Aant. van BILD.

BOGELEN — BOGEN.

Ook *beugelen*, *beugen*, **KIL.** en **TEN KATE**, II. 142.
BORRELEN — BORREN.

Borren is *opwellen*, waarvan *boer* voor *oprisping*, *born* (thans *bron*) voor *wel*, *borrel* voor *drank die borreling wekt*, *borst* voor *opzetting*, *zwellung* enz.
BILD. Geslachtl. op de woorden. Voor *borrelen* heeft **KIL.** ook *borbelen*.

BORSTELLEN — BORSTEN.

Borsten, van *borren*, is *uitspruiten*. **BILD.** Geslachtl. op *borstel*, en **TEN KATE**, II. 114. Men zegt ook *bostelen*, doch dit wordt door laatstgenoemden Schrijver eene zeldzame uitlating der *r* genoemd.

BORTELEN — BORREN.

Bortelen, *bordelen* is hetzelfde als *borrelen*. **TEN KATE**, II. 589. Dus bij **CATS**:

— *een losse vreught,*

Die van de weelde spruyt of bortelt uyt de jeught.

Dichterl. Werk. I. 286 (1).

Myn breyn dat bortelt uyt, myn siele suysebolt:

D. I. bl. 381.

Het **Taalk. Woord.** heeft ook *portelen*, hetwelk echter eerder eene omzetting van *prottelen*, *pruttelen* schijnt, in welken zin het ook bij **BREDERO** voorkomt:

— *wat staat ghy dus en knarst of portelt*

En preutelt binnens monts enz.

RODD. en **ALPH.**

BILD. meent, dat *bortelen* en *borrelen* in zoo verre moeten onderscheiden worden, dat het eerste *beroe- ren* beteekent, en het laatste meer een soort van *brui- schen* te kennen geeft; zie de **Aant.** op **HUYG.** V. 265.
BOTTELEN — BOTTEN.

Bottelen is hier *werken*, *schuimen*, *uitspringen*.

---

(1) Uitgave in een deel, Amst. 1828.

Voor *aftappen* gebruikt, is het van bijzondere toepassing.

BRABBELEN — BRABBEN.

Brabbelen is gebruikelijk voor *verwarren*; in den *brabbel* is in de *war* zijn; ook *rammelen*, *babbelen*:

Wat brabbelt me denze want, enz.

HOOF, *Ged.* I. 214.

Het Engelsch heeft *to brabble* en *brabblen* voor *twisten*; zie NARES *Glossary*; even zoo is *brabbeling* ook bij ons *twist*, b. v. *'t welk bystre brabbeling maakte*, en *'t verdragh zeer verachterde*. HOOF, *N. Hist.* 856.

BRAGGELEN — BRAGEN.

Braggelen is door de schrijvers der Taal- en Dichtkund. Bijdragen nitgevonden, om het werkw. *brallen* als eene zamentrekking daarvan te doen voorkomen. D. I. bl. 3 en 4. KIL. heeft alleen *braggéren*, welks uitgang doet zien, dat het 't Fransche *braguer* is. Ook het oud Engelsch heeft *to brag*, *brag* en *bragly*, waarvan NARES in zijn *Glossary*.

Bragen intusschen, of *pragen*, is nog over in ons *wracht*, en blijkbaar verwant aan *pralen*, *prijken*, *pronken*. Wijders is *brallen* hetzelfde met het genoemde *pralen*, doch in beteekenis eenigzins verschillend toegepast. Het werd door HUYDECOPER afgekeurd (*Proeve* I. 497), doch heeft in BILD. weder een' voorstander gevonden (*Aanm.* op HUYD. Pr. 29).

De afleiding van *braggelen*, boven vermeld, wordt op nieuw voorgestaan in het *Uitlegk. Woordenb.* van het Instituut, art. *brallen*; als ook in de *Aant.* op HOOF's *N. Hist.* I. 51: beide aanteekeningen echter zijn waarschijnlijk van dezelfde hand,

BREIDELEN — BREIDEN.

Breiden komt overeen met het Fransche *brider*, en *breidelen* met het Eng. *to bridle*.

BRIJZELEN — BRIJZEN.

Brijzen, in het Fransch *briser*, wordt door BILD. tot *bruizen* gebragt, in den zin van *stooten*, *kwetsen*, Geslachtl. op *brij*; gelijk men dan ook in 's Mans gedichten *bruizen* aantrest, voor *brijzelen*, Opr. 27:

Uw last zal Hem de schouders bruizen,
Ja, dier op bloed en tranen staan.

TEN KATE heeft voor *brijzelen* ook *breuzelen* en *brozelen*, en brengt het tot *bros*, *broos*, D. II. 610. Het verouderde *brijzel*, kruimel, stukje, komt voor bij CATS:

Maer segh toch eens wat is het hof?

'k En hou 'er niet een brysel of. I. 431.

Dit woord wordt in het Taalk. Woord. met *ie* geschreven, gelijk men bij HUYG. *briezelen* aantrest:

— ten zy Ghy my vermoordt

En van mijn selven scheurt, en brieselt de gewrichten
Van mijn' verstockte Ziel, — Korenbl. I. 47.

Doch deze spelling wordt door BILD., in de Aant. V. 40, verworpen.

BRODDELEN — BRODDEN.

Het thans minder voorkomende *brodden* trest men bij de vroegere schrijvers dikwerf aan, b. v.

Al is het werk verbrodt, het moet gepresen zyn.

DE MEYER, de Gramschap, 35 (1).

En sie, vrouw Eygensin verbrodt het gansche werk.
CATS, I. 509.

BROKKELEN — BROKKEN.

Brokken is verwant aan *breken*, *breuken*, *broken*.

TEN KATE, II. 135. Zie verder *sprokkelen*.

BROMMELEN — BROMMEN.

Het werkw. *brommelen* gebruikt BILD., Rotsg. II. 81:

— gantsche neevels van door één gedreven hommelen,
Elk vliegende in 't gezicht met hol en aaklig brommelen;

---

(1) Uitgave van SCHRANT.

TEN KATE, II. 690, heeft *brummen*, *brummelen*.
BUITELEN — BUITEN.

Dit *buiten*, dat mede in het Fransche *culbuter* voorkomt, verklaart TEN KATE, II. 611; hij brengt er ook toe *verbuiten*, *ruilebuiten*, en het Eng. *buy*, allen in den zin van *handelen*, *wisselen*; waarvoor *buiten* voorheen ook bij ons gebruikt werd, als blijkt uit het voorbeeld, door FORTMAN bijgebragt uit FRANCK: *derwaerts sommighe van den onsen met haer ginghen*, beutten oft manghelden aldaer menigherley verwe. Zie de Aanmerk. achter de Dichtl. Mengel. 58.
DABBELEN — DABBEN.

Zie over deze woorden KIL. en VAN HASSELT; zij beteekenen *knijpen*, *kneden*, *streelen*; ook *flodderen*, en komen dan overeen met het Eng. *to dabble*, waarvan echter zie op *dauwelen*. Ook het Fransche *dauber* zal hiertoe behooren.

DAMPELEN — DAMPEN.

Dampen is *dempen*, en *dampelen* wordt door KIL. en TEN KATE, II. 614, verklaard door *vertreden*, *verbrijzelen*.

DARTELEN — DARREN.

En zullen wy niet darren plokken
De lusjes, daar zij ons toe lokken.

HOORT, Ged. II. 49.

Dit *darren* is thans verouderd en door *durven* vervangen, dat eigenlijk *behoeven* beteekent, en in ons *derven* nog den zin heeft van *ontberen*, *missen*; in den onvolm. verl. tijd zegt men nog *ik dorst*. Dit *derven* echter werd vroeger gebruikt in de beteekenis van ons *durven*, dus bij HUYGENS:

Wy derven ons, ó God, voor Dijne voeten buygen, enz.

Korenbl. I. 75.

'Lachts' onbekommert uyt, al' die u dreigen derven:

IV. 141.

De oorspronkelijke beteekenis van *durven* vindt men mede in *nooddrift*, dat is *nood-durft*, dringende behoefte, Hoogd. *Nothdürft*. Verg. BILD. Aant. op HUYG. V. 50, 51.

Dartel, van *darren*, is dan zoo veel als *stout*, en *dartelen* eigenlijk *zich vorstouten*.

DAUWELEN — DAUWEN.

Iets *bedauwen*, of *bedauwelen*, is *bevleken*, *bezoedelen*; van daar kan *dauwel* toegepast zijn op een *onhebbelijk en traag vrouwmensch*, en *dauwelen* den zin hebben van *traag en langzaam met alles omgaan*, *zich onhebbelijk gedragen*, zoo als beide woorden in het Taalk. Woord. worden omschreven.

Het Eng. heeft *to dawb* en *to dabble* voor *bemorsen*, welke woorden, even als hun *dapple grey*, door BILD. met ons *dauw* van eenen oorsprong geacht worden. Zie Verh. over de Gesl. 349 en 152.

DOBBELEN — DOBBEN.

Men heeft gemeend, dat *dobbelen* eigenlijk *dubbelen* zijn moest, zie KIL. en WEIL. Woordenboeken, en de bij beiden aangetogene plaatsen. BILD. daarentegen leert, dat *dobben* eigenlijk *tobben*, schudden is, dat wij voor *rusteloos werken*, *zich afsloven* gebruiken, en waartoe ook ons zelfst. naamw. *tobbe* behoort; zie Verh. 362 en Geslachtl. op *dob*. Zie ook beneden op *tobbelen*.

DOEDELLEN — DOEDEN.

Doedelen, van *doeden*, *toeten*, is een zacht geluid maken, zoo als in:

Haar zacht, haar zoet, haar doedelend geluid.

BILD. Z. der Gel. 1.

DOKKELEN — DOKKEN.

Deze woorden verschillen alleen in dialect van *duiken*, *duikelen*, TEN KATE, II. 158.

DOMMELEN — DOMMEN.

Klanknabootsende woorden; men spreekt van *dommelende bijen*. TEN KATE, II. 614, brengt dezelve tot het volgende

DOMMELEN, zie *Dompelen*.

DOMPELEN — DOMPEN.

Dampen, voor ons *dompelen*, gebruikt HOORT:

Maar 't overtreden

Van noodtdrustigheden,

Dat dompt een yder

In de zorgen wyder, enz. Ged. I. 31.

Dit *dampen* is verwant aan *dempen*, *dampen*, en was oudtijds ook *domen*; KIL. en TEN KATE, II. 614. Zoo vindt men *domp*, voor ons *damp*, bij HUYG.

Ja, vergadert al' de dampen

Daer het vochtigh veen af sweet.

Korenbl. I. 110.

en nog bij WILLEMS:

*Toen zich van uit de wei een zwartgekleurde damp
Verhief, —* Mengel. I. 17.

Zoo zeggen wij nog *eene bedompte lucht*, als ook bij BILD.:

Doch als 't gebruisch der woeste najaarsvlagen

De rozen knakt op de ijlgedorde hagen,

Met vuile mist de heldre lucht bedompt, enz.

Krekeltz. II. 45.

bij wien men ook het bovengemelde *domen* aantreft, b. v.

— *een walm, uit de onderaardsche kuilen* *opdoemen*

Bedwelmendopgedoomd by's aardrijks daavrendkuilen?

Affod. I. 86.

*In 't gruwbre dampbad — waar 't eindloos doomt en
stinkt.* Buitenl. 69.

Eindelijk behoort hiertoe, in den zin van *verwarren*, *vermengen*, het werkw. *dommelen*, dat bij onze vroegere Schrijvers telkens voorkomt, zoo als onder

anderen, DE BRUNE: om te kennen te geven, dat men de zielen wederzijdeliks, wel d' een in d' andre wenschte te gieten, en haar t' eenemaal onder-een te dommelen. Wetsteen der Vernuftten, II. 59; en CATS:

*Waerom niet oock het goet gedommelt onder een,
Daerhuys, en bed, en lijf, jae sinnen, zijn gemeen?*

I. 261.

DRABBELEN — DRABBEN.

Bij MEYER, voor heen en weer loopen, hetzelfde als drebbelen, dribbelen. Drabben, volgens TEN KATE, II. 622, aan draven verwant, gebruikt VONDEL:

— en als gy meint te drabben

In zijn gestolen vet, zult ghy u niet beslabben.

IV. 255.

Drabbelen treft men aan bij SIX VAN CHANDELIER, aangeh. in VAN KAMPENS Mag. II. 152:

Haar rokken, waar veel winds op stuit,

Draaistaarten als een drabblende eend, enz.

als ook bij BREDERO:

De schaapjes sabb'rend knabb'len

Het groene grasjen of,

Die met haar woelend drabb'len

Bewoloken hun in 't stof.

RODD. en ALPH.

DRAZELEN — DRAZEN.

Drazen is dra-en, draaijen, waarvan draaijelen, zamengetrokken tot dralen. Drazelen heeft bij KIL. en TEN KATE, II. 620, den zin van omzwerfen, dolen.

DREBBELEN, zie Dribbelen.

DREMMELEN — DREMMELEN.

Dremmen is drommen, bij TEN KATE, II. 624, en KIL. voorkomende als dringen; drom is gedrang. Bedremmeld is dus (door vrees) gedrongen, geprangd. Taalk. Woordenboek.

DRENTELEN — DRENTEN.

Drenten is een met het oude *tranten*, waaryan wij nog *trant* hebben, zie *trantelen*; men trest het aan bij BREDERO, in zijn Moortje;

Om dat myn oudt Oom daar so lange stont en drenten.

DREUMELLEN — DREUMEN.

Ick heb hier ien sack daar kan ick mijn oudt yser in dreumelen. BRED. JEROLIMO.

Se dreumeld het goetje so wech datset self niet weer weet te soecken. Kl. van den Meulenaer.

Daerging hy de Pot dreumelen onder een steiger in de nieuwe stat, enz. HOOFD, Ged. I. 235.

Dreumelen is hier, volgens BILD. Aant, III. 176, zoo veel als *wegstoppen*, en hetzelfde met *drommelen*, *dremmelen*. Dit woord wordt in het Woordenboek des Instituuts niet gevonden.

DREUTELEN — DREUTEN.

Nouw komt wat by de Luy, hoe sta ghy dus en dreutelt. BRED. RODD. en ALPH.

— *Hay sal soo wach goón dreutele Bay halve woordekens, en mompelen en preutele,* HUYG. III. 37.

Dreuten is *dryten*, *dritten*; en dus *dreutelen*, van *dreutel*, d. i. *keutel*, zoo veel als *talmen*. Zie wijders de Aant. op HUYG. VI. 145.

DREVELEN — DREVEN.

Dreven is *drijven*, TEN KATE, II. 167. *Drevelen* vindt men ook voor *beven*: 't gene de conscientie — *soo dede drevelen*, enz. POIRTERS, Masker. 48.

DRIBBELEN — DRIBBEN.

Ons *dribbelen*, bij M. STOKK, *drubbelen*:

Hi drubbelde en spranc op waert Van bliscapen, ende sanc.

B. X. V. 366.

is van *dribben*, d. i. *trippen*, waarvan ook *trippen*;
len; zie dit woord. Doch HUYGENS heeft *drebbelen*:
Maey heeft een' mann die nacht en dagh slaest,
En spitt en delst; en drebbelt en draest;

Korenbl. III. 278.

hetwelk van *draben* (*draven*) is; zie de Aant. VI. 225.
 Vergelijk *drabbelen*.

DROGELEN — DROGEN.

Drogen is *driegen*, waarvan nog *bedrog*; *drogelen*
 wordt in de Aant. op HOOFT, Ned. Hist. I. 52, be-
 weerd hetzelfde te zijn als *droelen*, dat bij dezen
 Schrijver voorkomt, b. v.: *de Fransois gedroelt en*
bedrooghen, enz. N. Hist. 17; *door spyt dat men*
zyn' vonden dus droalde, enz. Ib. 1003. Zie wijders
trogelen en *drogenen*.

DROMMELEN — DROMMEN.

Beide werkwoorden beteekenen *dringen*, als bij
 HOOFT: *In doezen hoek dromden zich ontrent twee-*
hondert bezettelingen by een. N. Hist. 1088. — *daar*
drommelt een' gemengelde meenighte t' zaamen. TAC.
 Jaarb. 184. Zie ook *dremmelen* en *dreumelen*. Vroe-
 ger schreef men *dromen*, CLIGN. Bijdr. 270:

Alsi den vleeschhouwer saghen comen,
Dene woude achter den andren dromen.

DROPPELEN — DROPPEN.

Droppen, *druppen* is verwant aan *druipen*.

DUIKELEN — DUIKEN.

Zie *Dokkelen*.

DUIMELEN — DUIMEN.

Beduimen komt voor bij HUYGENS:

Valt aen de nieuwe Luyt,
Soo d' ouw' verstenen, of vergeten, of versuymt is:
Als dese soo beduymt is, enz. III. 284.

Het beteekent alzoo *behandelen*, *bedauwelen*, in
 welken zin wij mede *beduimelen* zeggen, bij denzelf-

den dichter *verduimelen* :

'k Levert all' in kruymelen

Wat ghy siet verduymelen, enz. I. 245.

Beide echter worden door BILD. walglijke woorden genoemd, het eerste in de Aant. op HUYG. VI. 228, en het laatste in de Verhand. o. d. Gesl. 349.

DUIVELEN — DUIVEN.

Duiven is ons *dooven*, TEN KATE, II. 625, en in dien zin bezigt HUYG. *verduivelen* :

Soo meend' ick myn verdriet te schroeven door myn'
Dichten,

Soo door den engen Rym verduyv'len en verlichten :
Korenbl. IV. 313.

Sy knellen 't arme recht van weduwen en weesen :
Is reden voor haer, sy verduyv'lense met vreesen ;
Ib. I. 268.

DUIZELEN — DUIZEN.

Van het oude *duizen* heeft KIL. *duizig* of *deuzig*, welk laatste vooral bij CATS dikwerf gelezen wordt, b. v.

Ontlastu deusigh hoofd van alle vyse droomen. I. 339.

Loth - in - densigheyt van dronkenschap, syn dochters ontrekt hem gevoelende, is onbeswydelick wegh gerückt ; I. 158. Men zou thans *duizelig* en *duizeligheid* zeggen.

Verder behoort hiertoe het oude *beduizelen* en *verduizelen* :

Soo beduыз'len hem de roocken

Die den Herten-brand ontsmoocken. HUYG. II. 85.

Myn verduyzselse Vriendt, en hallef doode Vrouwe.
BRED. RODD. en ALPH.

en het *verduizemen* van KIL. voor *verslagen maken*, als ook, volgens BILD. Verscheid. IV: 9, 10, ons telwoord *duizend*, oulings *duist* :

En d' afgod eighen-wil, door schijngoeds valsch becoren,

*Maakt, dat van duystigh duist niet een na ons
wil horen.* SPIEGH. Hertsp. IV. 237.

Zie ook Taal- en Dichtk. Bijdr. I. 92.

DWARELEN — DWAREN.

Dwarelen gebruikt BILD.:

Hy die de waarheid richt en zelf in 't duister dwarelt.

De Mensch, 30.

Een dobberende boot, die dwars door klippen dwarelt.

Rotsg. I. 196.

Het is een met *dwarrelen*.

DWARRELEN — DWARREN.

Dwarrelen, dwarren is *warrelen, warren*, met eene voorgevoegde *d*, zoo als *dwaren* van *waren*, en *dwalen* van *walen* is.

DWERELEN — DWEREN.

Dwerelen is *werelen* of *werrelen*, van *werren, warren*, en dus een met *dwarelen* en *dwarrelen*. Het wordt gebruikt door DE BRUNE:

Doch zagh men boven alde schelpvisch weeligh dweeren;

Wetsteen der Vern. I. 178.

DWINGELEN — DWINGEN.

Van dit oude *dwingelen* heeft men *dwingeland*, dat sommigen voor een zamengesteld woord gehouden hebben, als zijnde *landdwinger*, gelijk men even zoo *stokebrand* voor *brandstoker* zegt, en dergelijke; en gelijk HUYG. (Korenbl. II. 188) van hetzelfde *dwingen, dwinge-merckt* gemaakt heeft voor *merkt dwinger*; van welk gevoelen zich de Hr. LULOFS mede heeft verklaard, in zijne *Vlugtige Woorden* over Nederl. Taalzui. en Taalverr., bl. 38, 39. Deze afleiding werd echter reeds door TEN KATE bestreden, en BILD. stemt daarin, zoo wel als de Schrijver van het *Taalk. Woord.*, met hem overeen. Volgens hen is *dwingeland* een tegenwoordig deelwoord van het bovengemelde werkwoord, gelijk meer woorden in onze taal

van den uitgang *and* of *end*, zoo als *vijand* van *vijen*, *heiland* van *heilen* of *heelen*, *vriend* van *vriën* enz. Zie over dezen uitgang TEN KATE, II. 77, en 175, en BILD. Verhand. o. d. Gesl. § 34.

FAGGELEN — FAGGEN.

Faggelen vind ik bij OUDAAN, Poezy II. 203:

Wat toeft gy lieve Lepelaers,

Al is 't een weinig binnens jaars,

Wilt dan maar haastig hene fagg'len, enz.

Faggen zal overeenkomen met het Eng. *to fag*, moede worden, bezwijken.

FAZELEN — FAZEN.

Faze, *vaze*, *veze*, thans *vazel* of *vezel*, maakt *fazelen*, *vazelen*, *vezelen*, bij KIL. ook *feuzelen*. Zie TEN KATE, II. 471 en BILD. Geslachtl. op *vezel*, en N. Verscheid. IV. 139. VONDEL gebruikt *vezelen* voor *fluisteren*, VI. 130:

Hy sluimert: in zijn' droom en slaep zal hy u hooren,
En wat uw geest verdicht, dat vezel hem in de ooren.

Dus ook bij OUDAAN, Poezy, II. 238:

U hoort hy als gy zucht, u vezelt hy aan d' ooren;

bij POIERTERS, *fezelen*, Masker. 14:

Daer sit Me-Juffer heel den nacht,

Maer naer cen mager vlieg' en wacht,

Die fezelt haer wat in haer oor, enz.

FEUZELEN, zie *Fazelen*.

FONKELEN, zie *Vonkelen*.

FREVELEN, zie *Wrevelen*.

FROMMELEN — VROMMEN.

Vrommen is, door de verwisseling der *m* en *ng*, *wrongen*, d. i. *wringen* of *wringen*, waarvan ook *wrongelen* en *wronkelen*. TEN KATE, II. 496 en BILD. Aant. op HUYG. VI. 319. *Frommelen* is dus zoo veel als *vouwen*, *kreukelen*, en verkeerdelijk verwart men het met *fommelen*, zoo als HOORT: *Men*

speurt 'er alles op gewoonlyken stel; haar bed ongefommelt, d. i. zonder vouwen. Ned. Hist. 265.

FRONKELEN, zie *Fronselen*.

FRONSELEN — **FRONSEN**.

Fronselen, bij **KIL.** ook *fronkelen*, is verwant aan *kronkelen*, van *ronselen*, *ronsen*. **TEN KATE**, II. 327.
FUTSELEN — **FUTSEN**.

Fut is een met *vod*, kleinigheid, lomp, en van daar *futsen*, *futselen*, zich met beuzelingen ophouden, talmen; zoo als bij **HOORT**: *d' een jaghtende van hoop en jeught; d' ander zoekende 't futselen*. **TAC.** Jaarb. 463, en bij **HEMSKERK**:

*Wat wachters sal u Liefte meer verlanghen doen,
En wat verlangens sal hem 'tsoetdoens soeter smaken,
Doch futselt niet so seer dat het hem moe kan maken.*

Versch. Ged. II. 90.

Zie wijders het **Taalk. Woord.** op *fut* en *futselen*, en **BILD. Geslacht.** op *vod*; alsmede **FORTMANS Taalk.** Aanm. bl. 29 en verv.

GADELEN — **GADEN**.

KIL. heeft *gadelen* voor *lagchen*, *snappen*, dat van *gaden* zijn zal, bij **TEN KATE**, II. 184, *behangen*, *aanstaan*, en waarvan ons *gading* in iets hebben.
GAGELEN — **GAGEN**.

Beide woorden komen voor bij **KIL.** en **TEN KATE**, II. 217. Men zegt ook *gaggelen*, Eng. *to gaggle*, zoo als bij **BILD.**:

De ganzen vlogen op, en gaggelden door 't gras.
N. Uitspr. 175.

KIL. heeft verder *gachelen*, welke schrijfwijze **HOORT** gebruikt: *In plaatse der gewoonlyke wulpsheyt van woiteren, gachelen, gabberen*. N. Hist. 1170; alsmede *gichelen*, *gichen*, hetwelk door **TUINMAN** tot *gek* gebragt wordt, welke afleiding door **BILD.**, in zijne **Geslacht.** op *gek*, bevestigd schijnt te worden. Ein-

delijk heeft men nog *gigagen*, dat zoo veel is als *gigen* en *gagen*; het komt onder anderen voor bij **VONDEL**: *de toehoorders, die het gighagen en d' aenklaghten der tooneelschenderen wenhoorden*, enz. VIII. 296.

*Hy valt op beide knien, als bat hy: laetme leven;
En gigaeght hoesch en schor;* — XI. 235.

OUDAAN heeft *schagchelen*, Toneelp. 236:

*Men hoorde een naar gehuyd van schachchelen en
schateren,*

en **Poëzy**, I. 33:

Welk geschachchel, en geschater,

Wat getommel en bravade, enz.

welk woord *gaggelen*, *gagohelen* zijn zal met de voorgevoegde s.

GAGGELEN, zie *Gagelen*.

GESELEN — GEËSEN.

Geesen is eên met *gespen*, *gispen*, *wispen*, *kwispen*; *g* en *w* zijn wisselletters, en de *k* is voorgevoegd, als in *knippen* van *nippen*, enz. *Gesp* is wat steekt, en van daar *gesp* voor tong of angel van een beugel, en bij overgang voor den beugel zelven, als ook *wesp*, in het Fransch *guespe* (*gûpe*). Zie **BILD**. Geslachtl. op *gesp* en *kwispe*. Voor *geeselen* had men ook voorheen *gispen* en *gispelen*, zie dit woord.

GERZELEN — GERZEN, GERSTEN.

Zie de afleiding van dit woord bij **TEN KATE**, II. 636. Het beteekent *afgrijzen hebben van iets*.

GEUBELEN, zie *Gobelen*.

GICHELEN, zie *Gagelen*.

GJBELEN — GIJBEN.

Deze woorden schijnen, zoo wel in beteekenis als in afstamming, overeen te komen met *gijgen*, *gigen*, *gichen*, *gichelen*, waarvan op *gagelen*. Ons *hijgen* was, volgens **TEN KATE**, II. 216, oulings *gijgen*. Zoo

de afleiding in het Taalk. Woord. van het werkwoord *gijpen* de ware is, dan is dit een met het bovenstaande *gijben*. Doch zie het Woord. des Instituuts op *gijpen*, en de aantek. van BILD. op HOORT, III. 89.
GIJZELEN — GIJZEN.

De afleiding dezer woorden is onzeker. Zie het Taalk. Woord. alwaar eenige gevoelens zijn voorgedragen. Misschien behoort er toe het werkwoord *gijzen*, waarvan WASSENBERGH, in zijn *Idiot. Fris.* HOORT bezigt de uitdrukking *te gijzel geven* in zijnen TAG. bl. 38: *Die is geweest Vonones, dewelke van Prahates aan Augustus te gijzel gegeven was.*
GISPELEN — GISPEN.

Beide werkw. bezigt BREDERO voor *geeselen*:
Als u de Beul wat gispt dan ist noch tijds ghenoech.

Moortje.

Veurseker so wort hij binnens-kamers watte gispelt.

IEROLIMO.

OUDAAN heeft, *Poezy*, II. 116:

Schoon winden gispelen, en regenbuijen slaen.

Zie *Geeselen*.

GNIFFELEN — GNIFFEN.

Dit woord treft men aan in het Taalk. Woord. voor *in de vuist lagchen*, en wordt aldaar gehouden voor het boven vermelde *gichelen* van KIL.

GNOFFELEN — GNOFFEN.

OUDAAN, *Poezy*, I. 348:

Een vuil, onnut, en gruwzaam Verken,

— 't gnoff'len langs de straat gewoon

Door drek en vuilnis, —

Dit *gnoffelen* is zeker van het oud Eng. *gnoffe*, dat bij eenige schrijvers voorkomt in den zin van *lomp*, *onbeschoft*; zie NARES Glossary.

GOBELEN — GOBEN.

KIL. heeft *gobelen*, *geubelen* en *gubbelen* voor *bra-*

ken; deze woorden kunnen hetzelfde zijn met het Fransche *gober*, Eng. *to gobble*, van *gob*, in het Engelsch *een wijde mond* beteekenende; of ook tot *kabvelen* behooren, dat dezelfde beteekenis had; zie dit woord.

GOKELLEN, zie *Guichelen*.

GOOCHELEN, zie *Guichelen*.

GORGELEN — **GORGEN**.

Van dit *gorgen* is mede het Fransche *gorge*; **BILD.**

Geslachtl. op *gorgel*.

GORSTELLEN — **GORSTEN**.

Gorstelen gebruikt **OUDAAN**, *Toneelp.* 270:

— *de borst verbrand in assche;*

't Hooft gorstelt zwart als pik; —

en *Poezy*, II. 292:

*Na dat een langzaam vuur 't Geduld geblaakt, gedorstelt,
En overstreden had; —*

Dit woord, waarvoor **KIL.** *gortselen* en het *Taalk. Woord.* *garstelen* heeft, beteekent *schroeijen; zengen*.

Gorsten is zeker een met *girsten*, bij denzelfden dichter, *Poezy*, II. 5:

Om den slaap voorts weg te bannen;

Girst de garde door het vleesch;

en verwant aan *gersten*, waarvan op *gerzelen*.

GOSSELEN — **GOSSEN**.

Gosselen of *gusselen* is een Vlaamsch woord, en beteekent *storten*, door de afstamming van *gieten*,

Hoogd. *giessen*, waarvan ook *goot*, *geut*. **TEN KATE**, II. 191. Wij gebruiken nog in dien zin *gudsen*.

GRABBELEN — **GRABBEN**.

Het *Taalk. Woord.* heeft ook *grobbeelen*.

Grabben, *grappen* is *grijpen*. Van daar in het Fransch *une grappe de raisins*, dat is *eene greep druiven*, Eng. *a grape*. Het Eng. *grapple* wordt door **NARES** verklaard: *any strong-hook by which things*

*are seized and held, as ships to eachother in boar-
ding.* Zie zijn Glossary.

Ook voor *klucht*, is *grap* van *grijpen*, TEN KATE, II. 201. BILD. Versch. II. 111. Men zegt zoo *eens zet*, *kneep* in dergelijke toepassing. BURMAN zocht dit *grap* in het Fransche *caprice*, (Nieuwe Aanmerk. bl. 50) doch waarover hij is te regt gesteld in de Taalen Dichtkund. Bijdr. II. 228.

GRAZELLEN — GRAZEN.

Grazelen gebruikt BRED. in eenen bedrijvenden zin:
Hoe plecht ick onse Trijn int lange gras te graeslen,
Moortje.

Het moet in *het gras rollen* of iets dergelijks beteekenen. Onzijdig komt het voor bij VONDEL, XI. 228: *Schout Bontdie grazelt vast, en blinckt in't gouden leder.* en beteekent daar *grabbelen*, zoo als dit *grazen*:

Hier valt hy in, en graest en schraevelt;
OUDAAN, Poezy, I. 153.

GREMELEN — GREMEN.

Gremelen is bij KIL. *bevlekkeren*, *bezoedelen*; zoo zegt VONDEL, van eene koe sprekende, XVII. 144:

Een die gegremelt is zal mijne keur niet stooren,
Gremen komt overeen met het Eng. *to grime*, dat is, volgens BAILEY, *to smut or dawb with soot or filth.*

GREPPELEN — GREPPEN.

Greppen is *grebben*, *graven*, in het Hoogd. *graben*; TEN KATE, II. 197, en BILD. Geslacht. op *greb* en *kreb*. *Greppelen* bezigt OUDAAN, Ton. 127:

Hy brak de straten op, die h' grepp'len liet en voren.

GREUMELEN, zie *Grommelen*.

GREZELEN — GREZEN.

KIL. verklaart *grezelen*, ook *greiselen*, door *bijeenzamelen*, *schrappen*. Het woord zal verwant zijn aan *gruis*, bij KIL. ook *greus* en *gries*, en dus zoo veel zijn als *gruis* of *griezeltjes bijeenzamelen*.

KIL. heeft nog een ander *griezen*, thans *grijzen* (als in *afgrijzen*), hetwelk door TEN KATE, II. 639, mede met *gruis* van ééne oorsprong geacht wordt.
GRIDSELEN — GRIDSEN.

Deze woorden hebben eene voorgevoegde *g* en komen dan van *ritsen*, *ritselen*, waarvan ook *kritsen*, *kratsen* (*krassen*), TEN KATE, II. 334; of zijn een met *griezelen*, waarvan hieronder. DE BRUNE heeft: *van vreeze gridzelende*, Wetsteen, II. 45; en HOOFT: *De Grooningers, hieraf eerst ten tweeden daaghe verkundschaft, gridzelden, ooverdenkende in wat gevaar zy geslaapen hadden.* N. Hist. 1180,

KIL. heeft ook nog *gritselen* voor ons *harken*, van *gritsen*, dat het vermelde *ritsen* is, zie TEN KATE, t. a. p.

GRIEZELEN — GRIEZEN.

Dit *griezen* is *grizen*, *grijzen*, waarvan TEN KATE, II. 639, en nog over in *afgrijzen*, *afgrijselijk* enz. VONDEL heeft *grizelen*:

*Och al t' onmensc'hlyck slaen. Dat grizelt door
 mijn hart.* IV. 71.

GRIFFELEN — GRIFFEN.

Griffen is verwant aan *grijven*, *grieven*, *graven*, *groeven*.

GRIJNKELEN, zie *Grinkelem*.

GRIJNZELEN — GRIJNZEN.

Grijnzen heeft BILD. ook met *ei*:

*Waar men niet een stap kan deinzen
 Schoon de dood u aan moog greinzen;*
 Mengel. IV. 159.

Beide schrijfwijzen komen ook voor bij TEN KATE, II. 200.

Het werkw. *grijnzelen*, in onze woordenboeken niet vermeld, komt voor bij denzelfden dichter:

Zy zijgen spartlend neêr, en grijnz'len, en verbleekens

Ond. d. e. War. 131.

Zie verder *grinkelen*.

GRIMMELEN— GRIMMEN.

Grimmelen is *griemelen*, *kriemelen*, *wriemelen*, en wordt door TEN KATE, II. 651, tot *kriem*, *kruim* gebragt. DE BRUNE schrijft *krimmelen*: *Het crimmelt van uitleggers en van Schrijvers*. Wetsteen der Vern., II. 204.

GRIMPELEN — GRIMPEN.

KIL. heeft *grimpelen*, *grempeleen* voor *vodden verkoopen*. TEN KATE, II. 251, leidt dit woord af van *rimpen*, *rimpelen*, waarvan ook *krimpen*, *schrumpen* enz.; *het verkoopen*, zegt hij, *van allerhande oude en verschrumpelde vodden heet grimpelen*.

GRINKELEN — GRINKEN.

Grinkelen is ook *grijnkelen*; *grinken*, thans *grinneken*, is van *grinnen*, *grijnen*, Eng. *to grin*, thans *grijnzen*, hoewel nog bij BILD.:

De tijgers grijnen thands die eerst afgrijslijk brulden.

Krekelz. III. 150.

Zie over deze woorden wijders KIL. en T. KATE, II. 199.

GRITSELEN, zie *Gridselen*.

GROBBELEN, zie *Grabbelen*.

GROBBELEN, zie *Grommelen*.

GROMMELEN — GROMMEN.

Klanknabootsende woorden. *Grommelen* is ook *greumelen*:

Hy rommeld heen en weer, algreumelende grommeld:

SCHAGHEN, aangeh. bij HUYD. Pr. III. 143.

Het Fransch heeft *grommeler*. Voor *bekijven* heeft HUYG. *begrommelen*, waarvoor men thans *begrommen* zegt:

Sulcks onder ons wel wierd begrommelt en bestrast.

Korenbl. II. 196.

Een knecht, die grommelt en suer siet, II. 199.

DE BRUNE heeft groonen:

Zoo yemand, als 't gebeurt, van spijt begon te groonen,
Zinnev. 290.

hetwelk schijnt overeen te komen met het Fransche
gronder en het Eng. *to groan*.

GROMMELEN — GROMMEN.

In den zin van *bevekken, bevuiten, in het slijk wentelen*, zijn deze woorden van *grom, groom, ingewand*, afgeleid; *begrommeld* is *beslijkt, bevuild*. Men heeft ook *begrobbed* in dezen zin, bij voorb.:

Seker het kynt sag er uyt so begrobbedt, enz.

BREDERO, Moortje.

Hoe sie gyer dus uyt? dus begrobbedt en bekreten?

Kl. van de Koe.

welk woord hetzelfde zijn zal met *begrommeld*, door eene letterwisseling als meer plaats vindt, b. v. in *belabberd* en *belammerd*.

GROUWELEN, zie *Gruwelen*.

GRUIZELEN — GRUIZEN.

Het Taalk. Woord. heeft alleen *vergruizen*, doch men zegt ook *vergruizelen*, b. v.:

*Herroept ge u, met een hoofd dat niet van afschrik
duizelt,*

*De duizenden, door knots en vliegend schroot
vergruizeld,* BILD. Navonk. I. 132.

O wee my, dat de storm my niet alleen vergruizelt!

Vr. BILD. N. Dichtschr. I. 141.

Begruizen is ook *bekrozen, bemorsen*:

Den sabel scherp van snē, met burgerbloet begruiust.

ANTONIDES, I. 152 (1).

GRUWELEN — GRUWEN.

Ook *grouwelen, grouwen*. De woorden zijn van *rouwen*, met een voorgevoegd *ge*, TEN KATE, II. 681

(1) Uitgave in klein formaat.

en **BILD.** Geslachtl. op *grouwel*. Zij werden ook vóórheen onpersoonlijk gebruikt, als bij **VONDEL**:

— ons gruwet van dit verslagh,

IV. 40.

Mij gruwelt dat ick 't hoor: om Godis wil, awijgh
toch stil. I. 284.

GUBBELEN, zie **GOBELEN**.

GUICHELEN — **GUICHEN**.

Guichen is *dartelen*, *spelen*; en hetzelfde met *jui-chen* en *gekken* (*gechen*), waartoe ook *gaggelen* behoort. **BILD.** Geslachtl. op *gek* en *guig*. Denzelfden zin heeft *guichelen*, als bij **ANTONIDES**, I. 84:

Het zeeschuim, daar de wint meê guichelt naer zijn zln.

Meer algemeen echter hebben de woorden de betekenis van *bespotten*, *misleiden*, *bedriegen*, zoo als bij **HOORT**: *In 't Toorentjen gingen vier lichte quanten zitten speelende, beguighender wijze, de Burghermee. ers naa.* Ned. Hist. 578. — *om — de ooghen der eleegherden, met den schyn van een' nieu aankoomende hulptroep, te beguighelen.* N. Hist. 441.

KIL. heeft ook *kokelen*, en wij schrijven thans *goochelen*, het meestal bezigende in den zin van *misleiden door behendige grepen*. De *Comœdia Vetus* heeft *kookelen* en *koochelen*, welke woorden het *kokelen* van **KIL.** schijnen te zijn: *De keyser moest oock al zwijghen en nooh Amen toe segghen, wilde hy anders niet wachten dat hem Heeroom — met zijn witte Hembden van de plecht koockelde, enz. bl. 26; Heer-oom met zijn witte hembden koocheldese alte-mael als domme snippen. — 'T scheen Toverij te wezen.* Bl. 19.

HAGELN — **HAGEN**.

Hagen, *haggen* is *treffen*, waarvan ook *hach*, ge-

vaar, en *hacklijk*. *BILD.* Geslachtl. op *hagel*, en Aant. op *Hoorts* *Ned. Hist.* II. 207.

HAKKELEN — HAKKEN.

Hakkelen is aan *kleine stukjes hakken*. In den zin van *stamelen* heeft het dezelfde beteekenis; «want een *hakkelaar* (zegt *HUYDECOPER*, *Proeve*, II. 469) schijnt mede de woorden aan *kleine stukjes te hakken*.”

HANDELEN — HANDEN.

Over *handen* zie men *KIL.*, en *BILD.* *Verhand.* o. d. *Gesl.* 331, en *Geslachtl.* op *handel*. Voor *mishandelen* treft men *mishanden* aan in *Vlaerd. Red.*:

Soud' men u —

Aldus mishanden? — bl. 208.

HANGELEN, zie *Hengelen*.

HANSELEN — HANSEN, HANDSEN.

Verhanselen houd ik voor *verhandselen*, en dus zoo veel als *verhandelen*, van waar *iets verhanselen* de beide beteekenissen heeft, die in het *Taalk. Woord.* worden opgegeven; namelijk van *verkoopen*, *verruilen*, en van *verstellen*, in welken laatsten zin het *BILD.* gebruikt, *Krekelz.* I. 178:

Hier een woordtjen uitgeschrapt,

Daar wat anders bygeslapt,

Hier verhanseld, daar verschikt,

En de geest er uitgelikt.

zoo als ook bij *HOOFD*: *Toen werd het schrift wat verhanselt*, enz. *Ned. Hist.* 1068.

HEFSELEN, zie *Hevelen*.

HEIMELEN — HEIMEN.

Heimen, *heemen*, *hemen* is *dekken*, en *heimelen* alzo *verbergen*, *verhelen*. *TEN KATE*, II. 643. Zie verder *hemelen*.

HEKELEN — HEKEN.

Heken is *haken*. Het *Idiot. Fris.* van *WASSEN.*

heeft ook *hekkelen*, dat daar verklaard wordt door *met eenen haak uithalen of doorkammen*.

HEKKELEN, zie *Hekelen*.

HEMELEN — HEMEN.

Hemen, heemen is dekken, omringen, insluiten. Wij hebben er van *hemel, gehemelte, hemd*, en met verandering van *ee* in *ei*, *heimraad, geheim, heimelijk*, als ook het oude *heimelen*, waarvan boven, en waarvoor HOORT *heemelen* bezigt: *T. zynent komende, gaf hy zyner echtgenoot de zwaarigheid te kennen, en dat men hen uit den weeghe moest heemelen.* N. Hist. 406. Het werkwoord *hemelen, op-hemelen*, wordt door ons thans gebruikt in den zin van *versieren, verheffen, boven mate prijzen*. Ons *hemelling* is, volgens het gevoelen van BILD. (Verhand. o. d. Gesl. 270) als een deelwoord aan te merken van *hemelen*, en moet dan *hemeling* geschreven worden; anderen echter houden dit woord voor het zelfstand. naamw. *hemel*, met eenen uitgang *ling*, die echter nog niet genoegzaam verklaard is. Zie KINKER, Beoordeeling van Mr. W. BILDERDIJKS Nederl. Spraakl. bl. 108 - 118.

HENGELLEN — HENGEN.

Hengen is nog over in *gehengen, hengel en hengel*, en even zoo van *hangen* onderscheiden, als *vellen* van *vallen*, *stellen* van *stallen*, *drenken* van *drinken*, *zetten* van *zitten*, *leggen* van *liggen*, enz.; de eerste zijn bedrijvend, de laatste onzijdig. Dat wij *iemand hangen* zeggen, is dus verkeerd, en moest *hengen* zijn, zoo als b. v. bij BREDERO:

*Hy wert schandtiijk gehenckt, tot schande van
zijn Neven: LUCELLE.*

en waarvan ook een beul *henker (henger)* genoemd werd. BILD. Geslachtl. op *henker*.

Over de beteekenis van *hengelen* zie men het Taalk.

Woord. en het Woord. des Instituits, beide op het woord. VONDEL heeft *hangelen*, II. 47:

Wie om het lockaes zwiert en hangelt raecht wel vast.
HERKELEN — HERKEN.

In *herk* en *herken* wordt thans de *a* gebezigd. *Her- kelen* komt bij KIL. ook voor in de betekenis van *streelen, vleijen*.

HEUVELEN, zie *Hovelen*.

HEVELEN — HEVEN.

Die u in vrye vreed tot grootmaeck soeckt te heven.
Vlaerd. Red. 480.

By Godt, ist gheen manier,

Staach. hoogher te verheven, enz.

HOOFT, Ged. II. 356.

Dit *heven* is thans *heffen*, gelijk *even effen*, *ne- wens neffens* is, enz. KIL. en TEN KATE, II. 213, hebben het verouderde *hefselen*, dat, gelijk *hevelen*, *gisten*, *rijzen* beteekent. Van daar in onze Bijbel- vertaling *de ongehevelde brooden*, als bij MATTH. XXVI. 17.

HIJZELEN, zie *IJzelen*.

HINKELEN — HINKEN.

Hinkelen is thans verouderd. Zie het bij KIL. en TEN KATE, II. 644.

HIPPELEN — HIPPEN.

Dat vogeltjen —

—hippelt queelende zoo licht, zoo wildt, zoo wuft,

HOOFT, Ged. I. 7.

Thans zegt men *huppelen*, hoewel nog bij BILD.:

Gelijk of hipplend, glad of hortend, enz.

Navonk. II. 140.

Er is nog een werkw. *behippen*, dat *vast maken, ver- strikken, schuldig zijn* beteekent, als bij ANT. I. 93:

Gelijk hy onlangs al dien aanhang van het Y.
Heeft uitgekreten, voor behipt met muijerij?

Zie wijders over dit woord het Woord. des Instituts, waar een aantal voorbeelden uit HOORT worden aangehaald.

HOBBELEN — HOBHEN.

Het thans minder gebruikelijke *hobben* heeft HOORT: *Men hobde nu niet, ooverstolpt van de see der jammeren*, enz. N. Hist. 734. Het oud Fr. heeft *hober*.

HOEPELEN — HOEPEN.

Men zegt even zoo wel een *hoepel*, als een *hoop*, Eng. *a hoop*.

HOETELEN — HOETEN.

Hoeten, hotten is stooten, staiten, als:

Het (paard) was magher en manc,

Sijn hair loke en lanc;

Neder hinghen hem die oren,

Het houthe bachten en voren.

Dat is: Het stoots achter en voor.

Zie BILD. N. Versch. IV. 97, 98.

Daarvan heeft SPINGEL *hotweg*:

Zy rokt u van de hotwegh, wijst een beter pat, enz.

Hertsp. VII. 127.

en zoo zou men ook dit *hoetelen* van HUYGENS door *aanstooten, aanporren* kunnen verklaren:

Men hoetelde Reinier om een goed Wijf te trouwen,
IV. 30.

Verder is het *stremmen*, en, in die beteekenis op de melk toegepast, *bederven*. *Hoetelen* en *verhoetelen* hebben dan ook steeds den zin van *bederven, knoeijen, broddelen*, enz. Dus bij HOORT: *En terwyl Philips hier te hoetelen lagh, had hem de Turk het Koninkryk Tunis — ontstreeken*. N. Hist. 736; en bij HUYGENS, Korenbl. III. 272:

Jan had zijn' vryheit korts verhoetelt lijf om lijf;

Zie wijders over dit woord de Aanteek. van BILD. op HUYG. V. 257, en VI. 223.

HOKKELEN — HOKKEN.

*Dan zal hy, het hy bloet in 't lijf, wel wat te
beter hokkelen, Vos, Kl: van Oene.*

*Hokken, hukken is neêrhurken, waarvan ook in
het Eng. to hockle en to huckle; doch het hier ver-
melde hokkelen komt mij voor in denzelfden zin te
moeten worden opgevat, als het Eng. hock-tide, bij
BAILEY voor wedding-feast, en het door DE DECKER
gebezigde hokkeelingen (Oorspr. Ged. I. 75), dat het
Taalk. Woord. door jong gehuwde lieden verklaart.
Hiertoe kan ook behooren de uitdrukking met iemand
hokken, in de platte volkstaal gebruikelijk.*

HOMMELEN — HOMMEN.

Geluidnabootsende woorden. Van *kommen*, Eng.
to hum, heeft de *hommel* zijnen naam,

HOMPELEN — HOMPEN.

Homp is een *ruw stuk*, en *hopen* wordt alzo bij
KIL. verklaard door *de buitenste stukken afsnijden*.
In eene andere toepassing beteekenen *hopen* en *hom-
pelen* zoo veel als *strompelen*, dat is, *over een homp
of stromp vallen*, b. v.:

— *dat streef de tong van die mêt schoen en koussen
Aanhopen, op den geur van lang vermuste soussen;*
OUDAAN, Ged. 53.

*Wat zou hy anders doen die daar gebonden leit,
In kwalen zonder tal tot over 't hoofd gedompeld;
Geen voet verzetten kan, of op den hiel wat hompelt,*
BILD. Najaarsbl. II. 133.

HORRELEN — HORREN.

Horren is hetzelfde als *horten*, stooten, Eng. *to
hurt*, Fr. *heurter*; het oud Eng. heeft in dezen zin
mede het frequent. *to hurtle*, als uit de voorbeelden in
NARES Glossary blijkt.

Wijders is *horren*, als onomatopoioumenon, een
snorrend geluid maken; van daar *horrelen*, Fransch

hurler, oud Eng. *to hurl* en *to hurlen*; zie NARES. Ook behoort hiertoe de diernaam *horzel* of *hurzel*, en het werkw. *horzelen*, razen. De afleiding van KIL., dat *horzel* namelijk van *hors* (paard), komt, ook gevolgd in de Aant. op HOOFDS Ned. Hist. IV. 311, schijnt minder aannemelijk.

HOTTELEN — HOTTEN.

Hotten, *hoetén* is *stooten*, waarvan op *hoetelen*. Thans zegt men *hotsen*, *hossen*. Verg. BILD. Geslachtl. op *hots*.

HOVELEN — HOVEN.

KIL. en TEN KATE, II. 213, hebben *hovelen*, *heuvelen* voor *oprijzen*, *zwellen*, van *heven*, *heffen*, waarvan ook *hevelen*. Wij hebben nog het zelfst. naamw. *heuvel*.

HUBBELEN, zie *Huppelen*.

HUICHELEN — HUICHEN.

Volgens het vermoeden van BRUINING, Synonymen, II. 354, zou *huichelen* afkomstig zijn van *oogelen*, Hoogd. *äugeln*, vriendelijk toelonken. Het kan echter van *huichen* zijn, hetzelfde met *guichen*, dartelen, spelen, waarvan op *guichelen*. Verg. BILD. Geslachtl. op *huich*.

HUPPELEN — HUPPEN.

Ook *hippen*, *hippelen*, Hoogd. *hüpfen*. KIL. heeft het Vlaamsche *hubbelen*. Ons *hupsch*, in het Hoogd. *hübsch*, zoude ik liever tot *huppen* brengen, dan tot *hof*, gelijk in het Taalk. Woord. geschiedt.

HUTSELEN — HUTSEN.

Voor *hutsen* zegt men thans *hotsen*, doch het komt nog voor bij BILD. N. Meng. II. 163:

Wen Brontes u omhelsde en op zijn kniën hutste,

Het Fransche *hocher* komt er mede overeen.

JANGELEN — JANGEN.

Jangen is *janken*, en *jangelen* beteekent *huiten*,

klagen, ook *kijven*, *twisten*, Eng. *to jangle*, oud Fransch *jangler*; bij HUYGENS zoo veel als *snappen*:

Ghy licht en jangelt als een' bell, III. 33o.

Men heeft ook *jengelen*, dat tot *jangelen* of tot *hengelen* gebragt kan worden, naar de beteekenis, die men er aan toekent, het zij als *hulien*, *klagen*, het zij als *heen en weer bewegen*, in welken laatsten zin het Taalk. Woord. het voor het Groningsche *gangelen* verklaart, het frequent. van *gangen*, gaan.

JENGELEN, zie *Jangelen*.

IJZELEN — IJZEN.

IJzen is *bevroezen*, en in afleiding een met *ijzen* (*grillen*). Het beteekende ook voorheen *bijten*, d. i. een gat in het ijs hakken, waarvan nog eene *bijt*. KIL. en TEN KATE, II. 675.

IJzelen was ook oulings *hijzelen*, als bij VONDEL: *Zy reizen naer 't besneeuwt en 't kout behijzelt noort, Tot daer men nimmermeer van hun vertrecken hoort.*

IV. 268.

KABBELEN — KABBEN.

In eene verouderde beteekenis is dit woord *jongen* (*kabben*, d. i. *biggen*) *werpen*; KIL. en TEN KATE, II. 233; wijders is het overdragtig *braken*, gelijk *kalveren* in dien zelfden zin wel gebruikt wordt; en thans *golwend bewegen*, men zegt *het kabbelen des waters*.

KAKELEN — KAKEN.

Kaken, van *kaak*, wang, is *snappen*:

Waer toe langh vergeefs gekaecht.

WESTERB. Ged. 37.

Wat wilt ghy veel kaken, ghy zijt betaelt.

Sp. van Sinne, 153.

Laet kaecken al dat kaecken sal,

En quaecken al wat quaecken sal, enz.

HUYG. IV. 164.

C

*Was 't miss met Vrouw Natuer; of seggen 't maer
de kaeckers? HUYG. III. 96.*

Voor dit *kaker* zegt men thans *kakelaar*, wel te onderscheiden van de *kakelaars*, die bij HUYG. voorkomen in een zijner sneldichten, D. IV. bl. 62; deze hebben hunnen naam van het Eng. *cocke*, Lat. *cochlea*, en heeten thans bij ons *aliekruiken*. Zie BILD. Aant. VI. 279.

In de Taal- en Dichtkund. Bijdragen, I. 4, werd beweerd, dat *kakelen* verkort werd tot *kallen*, hetgeen echter door STEENWINKEL, in zijne Aanteekeningen op MAERLANT, bl. 146, is weersproken. *Kallen*, Eng. *to call*, is verwant aan *kouten*, en beteekent eenvoudig *zeggen, praten*:

*Van hoghen lieden, horic callen,
Siet men geslachten te vallen,
Die hare edelheit verliesen
En bi cranken sinne riesen.*

MAERL. Sp. Hist. II. 472.

*Doe begonden de lude te callen
Daert de Grave selve ane hoerde,
Dat hi sprake onhovesche woerde:*

M. STOKES, B. VI. V. 496.

KANTELEN — KANTEN.

Voor *kantelen* zegt men mede *kentelen*, dat echter eigenlijk *doen kantelen* is, over welk verschil zie op *hengelen*.

KAPPELEN — KAPPEN.

Schiften, van melk gezegd. Volgens TEN KATE, II. 233, is het *kabben*, *kabbelen*, waarvan boven.

KARTELEN — KARTEN.

Ook *kertelen*, *kerten*, d. i. *kerven*, TEN KATE, II. 230. KIL. heeft ook *kerte-en*; doch in eenen anderen zin.

KEKELEN — KEKEN.

Bij **KIL.** voor *kakelen*; men had ook *kekeren*, zie dit woord.

KETELEN, zie *Kittelen*.

KETTELEN, zie *Kittelen*.

KEUVELEN — KEUVEN.

Ook *kevelen*, *keven*. *Kevel* is verwant aan *kieuw*, dat van *kaauwen* is; *keuvelen* of *kevelen*, eigenlijk *de kevels roeren*, is dus zoo veel als *druk praten*, *snappen*. Verg. **BRUINING**, *Synon.* II. 256.

KEUZELEN — KEUZEN.

Ook met *o*, en dan is *kozen* nog in *liefkozen* gebruikelijk voor *streeken*; doch het beteekent ook *praten*, **HUYG.** I. 363:

*Hoe kooselde die Vent, hoe stil en hoe gerusjes;
Hoe taeld' hy na bescheit van den bekenden wegh?*

BILD. *Rotsg.* II. 164:

Mijn zuigling, ach! wat ik al mijmrend kozele, enz.
Zie wijders **TEN KATE**, II. 231.

KIBBELEN — KIBBEN.

Kibben is van het zelfst. naamw. *kibbe*, thans verouderd, en in het **Taalk. Woord.** noch bij **KIL.** te vinden; waarvoor wij *kaak* of *kieuw* zeggen; dus bij **CATS**, II. 393:

*Want schoon men vol gebit ontrent mijn kibben siet,
Een deel van dat behulp en is mijn eygen niet.*

Kibbelen komt dus overeen met *keuvelen*, en beteekent eigenlijk *snappen*, doch vervolgens *kijven*, *twisten*.

KIEVELEN — KIEVEN.

Kieven is *kieuwen*, *kaauwen*; en **KIL.** verklaart *kievelen* door *kaauwen*, *knabbelen*. De woorden komen dus overeen met het bovenstaande *keuvelen* en *kibbelen*, doch worden in den eigenlijken zin van *kaauwen* opgevat.

KITTELEN — KITTEN.

Kitten of *kiten* schijnt *ligt steken*, *aanroeren* te beteekenen, Taalk. Woord.; en zal dus overeenkomen met het tegenwoordige *tikken*, gelijk de Engelsen, dan ook, voor ons *kittelen*, *to tickle* hebben.

Men schreef oudtijds ook *kettelen* en *ketelen*, waarover HUYDEC. Proeve, I. 459; de laatste schrijfwijze is nog wel in zwang, als:

'k *Weet*, zoo dit uw hart nog ketele,

Hoe ik dit verhoeden moet.

BILD. N. Dichtschat. I. 132.

KLINGELEN — KLINGEN.

Het Taalk. Woord. heeft alleen *klingen*, d. i. *klinken*, doch men heeft ook *klingelen*:

Pas zet ons strijdbaar heldenpaar

Den voet op 't koopren plat,

Of 't kling'len klinkt van alle kant

Hun de ooren doof en mat.

BILD. Mengelp. II. 102.

KLONGELEN — KLONGEN.

Klongelen, ook *klungelen*, is *zich verslingeren*, *zijn' tijd verbeuzelen*; verder *heenslenteren*, *wegloopen*, zoo als dit *klingelen* van BILD.:

De goede lobbes blaft, en klingelt flux naar zee,

En voert door 't zwalpend nat zijn eigen schijnsel
meê. Mengelp. I. 253.

Het Taalk. Woord. brengt *klongen* tot het Eng. *to sling*, dat *ophangen*, *aanhangen* beteekent, en waarvoor KERSEY, volgens NARES, *to clung* heeft.

KLUPPELEN — KLUPPEN.

Kluppen is *kloppen*. Men zegt ook *knuppelen*, *knuppelen*.

KNABBELEN — KNABBEN.

Knabbelen, voorheen *knibbelen*, brengt TEN KATE, II. 241, tot *knappen*, verwant aan *knippen* en *knijpen*.

KNARZELEN — KNARSEN.

Ook met de *e*, zie **KIL.** Het werkwoord *knarsen* of *knersen* is van *knarren*, *knirren*, beide Hoogduitsch, en bij **KIL.** *knerrren*, hetwelk men nog aantreft bij **BILD.**:

*Vergeefs is 't aan de deur geknerd,
Als eens de feestzaal sloot.*

N. Dichtschak. I. 95.

— en de afgrond loeg met schaatrend tandgekner,
Wit en Rood, II. 19.

Van *knarzelen* treft men een voorbeeld aan bij **OUDAAN**, Poezy, II. 381:

— dat men hem geketent, en in boeijen,
Doe knarss'len, —

KNEPPELEN, zie *Kluppelen*.

KNEUKELEN, zie *Knokelen*.

KNEUZELEN — KNEUZEN.

Kneuzelen gebruikt **DE POTTER**, aangeh. in **HUYD.** Pr. I. 387:

*O braven hondt, die 't soo behendig hebt gevat,
En nergens hebt geraeckt, noch eenig lid gekneuselt.*

KNEVELEN — KNEVEN.

Kneven is *knijven*, *knippen*, en van daar heeft *knevelen* den zin van *binden*, *kwellen*, *onderdrukken*. Ook *knevel* voor *baard*, en voor *knaap*, behoort hiertoe, zie **BILD.** Geslachtl. op *knevel*.

KNIBBELEN — KNIPPEN.

Knibbelen, voorheen hetzelfde als *knabbeelen*, zie dit woord; thans meer *naauw dingen*, waarvoor bij **HOOFD** *benippelen*, zie *nippelen*; en *twisten*, *haarkloven*, in welken zin **DE BRUNE** *knibbellust* heeft: *zijn woorden kunnen van niemant, die meer verstant dan knibbellust heeft, bekraceelt worden.* Wetsteen, II. 108.

KNIPPELEN — KNIPPEN.

Zie ook *knippen*.

KNOFFELEN — KNOFFEN.

Knoffelen is ook *knuffelen*, zoo als bij VONDEL :
*en wil men ons dus ongenadigh knuffelen om het
woord spel*, enz. I. xxii.

Knoffen is *knobben*, *knoppen*, waarvan *knop*,
Hoogd. *knopf* en *knobbel*, en zamenhangende met
knippen; BILD. Geslachtl. op *knobbel*. TEN KATE,
II. 244, brengt het in verband met *knuiven*, dat bij
KIL. gelijk staat met *kluiven*. Men zou het ook van
knaauwen kunnen afleiden; doch waartoe men het
brengt, nit hoofde van de naauwe verwantschap tus-
schen *knippen*, *knuiven* en *knaauwen*, is het in den
grond eenerlei.

KNOKELEN — KNOKEN.

Knoken komt van *knok*, en geeft *knokkel*, *kneu-
kel*; *knokelen* zie men bij KIL. Het woord beteekent
eigenlijk *de vingers door elkander wrijven*, en van
daar de uitdrukking *zich verkneukelen*, als een ge-
baar van innige verheuging. Zie BILD. Aanteek. op
HUYG. VI. 248.

KNUFFELEN, zie *Knoffelen*.

KNUIDELEN — KNUIDEN.

In het Taalk. Woord. wordt *knuidelen*, *knoede-
len* verklaard door *iets in kronkelige en wanstellige
vouwen maken*, en gebragt tot het Hoogd. *knüllen*,
dat met *knüffeln*, ons *knuffelen* of *knoffelen*, over-
eenkomt; welligt echter leidt men het beter af van
kneden, waarvan wij ook *knoedel* of *knoetel* hebben.

KNUIFELEN — KNUIVEN.

Knuiven is *kluiven*, en *knuijelen* zoo veel als *knab-
belen*, zie KIL. en TEN KATE, II. 244. Bij KIL. is
knuijelen ook *knuffelen*.

KNUTSELEN — KNUTSEN.

Knutsen, knutten is kneuten, knoten, knotten.
 Taalk. Woord. op *knot*, en BILD. Geslachtl. op *knote*.
 Verg. TEN KATE, II. 648.

KOKELEN, zie *Guichelen*.

KOKKELEN — KOKKEN.

Kokkelen is geluid maken als een haan, oulings kokke, Fransch un cog, Eng. a cock.

KIL. en WEIL. leiden van dit *kokken* of *kokkelen* het werkw. *kokkeloeren* of *koekeloeren* af, hetwelk echter volgens BILD. een geheel anderen oorsprong heeft, zie de Geslachtl. op *kochel*.

To cockle beteekent in het Engelsch, volgens BAILEY, *to pucker, shrink or wrinkle up as some cloth does.*

KONKELEN — KONKEN.

Konken is kinken, krinken, draaijen, waarvan konkel (spinrokken), en bij toepassing, eene slordige vrouw. Zie het Taalk. Woord. op konkel, alsmede BILD. Geslachtl. Van daar verkonkelen, verdraaijen, in de war brengen, verstoppen, waarvan bij KIL, ver-konckelt in de blaese, als bij BREDERO:

Hy sterreft schier van kouw, hy schijnt wel seer verkleumt,

Verkonckelt in zijn blaas, en knoffelt met de handen, Moortje.

KOZELEN, zie *Keuzelen*.

KRAAUWELEN — KRAAUWEN.

Kraauwen, krauwen is wat wij thans klauwen of klouwen noemen; dus in Vlaerd. Red.:

Maer sy krauwen den Leeu, om hem also te temmen. bl. 454.

Zie wijders over *kraauwelen*, IJPEIJ. Taalk. Aanm. 46.

KRABBELEN — KRABBEN.

TEN KATE, II. 337. HUYGENS gebruikt *bekrab-*

*belen voor uitwerken, behandelen, Korenbl. I. 238 :
Die 't stuck bekrabbelden, vergingen voor een ander ;
KREKELEN — KREKEN.*

*Kreken, kricken, bij KIL. ook krickelen, is een
piepend geluid maken, Eng. to creek; van daar de
insektnaam krekkel, ook kreek en krickje, Fransch
criquet, Eng. cricket. KIL. heeft ook kricken, in
het Fransch criquer, dat echter meer een krakend
geluid te kennen geeft.*

KRENSELEN — KRENSEN.

*Krensen is bij KIL. krinsen; de woorden betee-
kenen graan ziften, en vervolgens zuiveren, schoon
maken. Zie het Taalk. Woord. op krinsen.*

KRENTELEN — KRENTEN.

*t' Huis te muffen, t' huis te krentelen,
Koe en ploegtaart na te drentelen,
Neen, dat leven heeft geen aart.*

BILD. Mengel. IV. 156.

*Dit krentelen zou ik verklaren door op zijn krent
zitten, dit zelfst. naamw. in den zin, waarin het,
volgens BILD. Geslachtl., van het onz. geslacht is.*

KREUKELEN — KREUKEN.

*Kreuken was voorheen kroken, TEN KATE, II.
254. Dus bij HUYG. Korenbl. I. 319:*

*— Als de belofen uyt zijn,
En 't Bruylofts bed verkroockt: dan moet ghy haer
te buyt zijn.*

*DE BRUNE heeft krokken voor breken: Laet alle
laster-reden den hals ghekroockt werden, enz. Zin-
new. 7.*

KREVELEN — KREVEN.

*Kreven is een met kriewen, krieben en kribben,
die kriebelen, kriebelen en kribbelen maken; TEN
KATE, II. 326, leidt de woorden af van het wor-
teldeel rĳven. Het z. n. krevet vindt men bij CATS, I. 335:*

*Uw man, een weligh quant, is dickmaels uytter-
maten*

Van krevel aengeperst, in tochten uytgelaten;
KRIBBELEN — KRIBBEN.

Deze woorden komen overeen met *krabbelen, krab-
ben, kriebelen, kribben* enz., en worden gebruikt in
den zin van *tegenstreven, krakeelen.*
KRIEBELEN — KRIBBEN.

Zie Krevelen.

KRIEKELEN, zie *Krekelen.*
KRIEMELEN — KRIEMEN.

Kriemelen is bij TEN KATE, II. 651, hetzelfde
als *griemelen, grimmelen*, en komt, volgens hem,
van *kriemen, kruimen*. In het Taalk. Woord. wordt
het verklaard door *talmen, marren, schoorvoeten*
en ook door *kriebelen* voor *klein schrijven*; en daar
afgeleid van *kriemen*, dat KIL. heeft voor *klagtig
vallen*, en door TEN KATE almede tot *kruimen* gebracht.
KRIEWELEN — KRIEWEN.

Zie Krevelen.

KRIJSELEN — KRIJSEN.

KrijseLEN werd gebruikt voor *knarstanden; krij-
sen, krijsehen* is verwant aan *krijten*, TEN KATE,
II. 650; het Eng. heeft *to cry* en het Fr. *crier.*
KRINGELEN — KRINGEN.

Fraai bezigt onze dichter J. VAN LENNEP het werkw.
kringelen, in zijne Legende, de Paradijsroos:

Het riet kringelt weg voor het vlamengeschroei.

Ged. bl. 109.

KRINKELEN — KRINKEN.

Hetzelfde als *kringelen*, doch meer gewoon.

KRONKELEN — KRONKEN.

Kronken is van *krinken*. *Kronkelen* is ook *krun-
kelen*, zoo als bij VONDEL, I. 203:

De slangen sluimoren, gekrunckelt in een' wrong.

KROZELEN — KROZEN.

Ook *kruizelen*, *kruizen*; van *kroos*, *kroes*, *kruis*; zij beteekenen *bevlecken*, *bemorsen*:

En bekruysen oock het wit

Dat hun in de oogen sit: HUYG. I. 126.

— *van het stof*

En zweet en bozen stanck bekrozen. —

VONDEL, II. 252.

Zie ook **KIL.** en **VAN HASSELT** op *bekroselen* en *kruijselen*; en wijders **BILD.** Geslachtl. Aant. D. II. bl. 349. Ons *kruizemunt* is *gekroesde plant*, en niet, zoo als **KIL.** wil, *mentha cruciata*.

KRUIMELEN — KRUIMEN.

Kruimelen is ook *krummelen* bij **TEN KATE**, II. 651; het Eng. zegt *to crum* en *to crumble*.

KRUIZELEN, zie *Krozelen*.

KRUNKELEN, zie *Kronkelen*.

KUIFELEN — KUIVEN.

't Gheen ander rallen uyt so brootdroncken als darten:
En kuyflen met de beck de reen so wilt en hoogh
Al waart met een rancket enz.

BRED. St. Ridder.

Fy Angeniet! ick merck de valscheyt van u kunsten,
Ghy kuyffelt en ghy kaatst met wayfelige gunsten,

Id. **ANGENIET.**

De tijdeloose mensch speelt met zijn aertsche sinnen,
En waggelt met zijn lust, en wayfelt met zijn minne,
Soo vluchtigh, soo gezwint, soo wuft, soo wispelluur,
En kuyfelt met de keur, wel duystmael in een uur, enz.

Id. Het daget enz.

Dit *kuiselen* heb ik alleen bij **BREDERO** aangetroffen; het schijnt *kaatsen*, *opwerpen* te beteekenen, en *kuisen* kan verwant zijn aan *kuis*, hetgeen ik echter niet durf bepalen.

KUNDSELEN — KUNDEN.

Kunden, kundselen, kuindselen is *spijsje bereiden*, zie KIL. en TEN KATE, II. 228.

KUNSTELLEN — KUNSTEN.

Ofschoon *kunstelen* van *kunsten* is af te leiden, en dit even regelmatig van *kunnen*, als *gunsten* van *gunnen*, *angsten* van *angen* komt, is het woord echter een germanismus. TOLLENS gebruikt het in het bekende liedje van CLAUDIUS:

Wij kunstlen wat en spelen,

En bouwen luchtkasteelen,

En zien geen hooger dingen in.

Alm. v. h. Sch. en G. 1829.

KWAKKELEN — KWAKKEN.

Kwakken, kwaken is *schudden, bewegen*, Eng. to *quake*. *Kwakkelen* wordt, behalve voor *schudden*, als bij BREDERO, RODD. en ALPH.:

Hoe quackelde myn borst, als ick dit treurspel zagh.
in meer dan eenen zin gebezigd, waarover men het Taalk. Woord. kan nazien; doch meest in dien van *sukkelen, kwijnen*; zoo heeft CATS *verkwakkelen*, bij KIL. ook *verkwakken*, I. 265:

Men hout dat selden maeght in rechte vreugde leeft,

Die, uyteen luchten sin, haer trou verquackelt heeft.

Hiertoe behoort ook het *kwaks* van HOOFT voor *ongesteld, kwalijk*:

Houdt me ten minsten wat eeks veur mijn neus;

Wangt ik zou wel kooken, ik bender zoo quax an.

Ged. I. 236.

Dit *kwaks* is blijkbaar hetzelfde met het *kwabs*, dat CATS in denzelfden zin gebruikt, doch bij DE BRUNE ook voorkomt voor *verkeerd*: *trek uit die quabze manieren, die ghy u hebt aengewent*. Wetsteen, I. 324. Dezelfde schrijver heeft het *verkwabsen*, voor *bederven, ongesteld maken*: *al te*

laffe spijzen — die, in stee van ons tot groeijen is te dienen, de maagh verquabzen, en tot braken verwekken. I. 286.

Dat *kwakken* en *kwabben* verder een zijn, kan nader blijken uit het oud Eng. *to quabb*, dat NARES voor *to quake* heeft opgeteekend. Volgens BILD. Geslachtl. is ons *kwakzalver* ook eigenlijk *kwabzalver*; dat is, iemand die *kwabben*, *gezwollen smeert*; ter bevestiging waarvan kan dienen, dat men, volgens het Taalk. Woord., in Groningerland, voor ons *kwabbe* nog *kwak* zegt. Ook vindt men bij BREDERO *kwakverkooper*, in LUCILLE:

— *al de lapsalvery van salf, van smeer, en smout Van alde quackverkoopers, entimmerluy van menschen.*

Het gevoelen intusschen van BILD., dat het boven vermelde *kwaks* van HOOFT eene zamentrekking is van *kwalijkjens*, (Aant. op HOOFT, III. 177) komt mij minder aannemelijk voor. Zie overigens over deze woorden KIL. en TEN KATE, 505 en 528.

KWANTSELEN — KWANTEN.

Deze woorden beteekenen *ruilen*, en worden van het zelfst. naamw. *kwant* afgeleid, waarover men KIL., het Taalk. Woord., en BILD. Geslachtl., allen op *kwant*, kan raadplegen.

KWEBBELEN — KWEBBEN.

Kwebbelen, in onze woordenboeken onbekend, wordt gebruikt voor *kakelen*, *snappen*; *kwebben* is klaarblijkelijk verwant aan *kwabbe*, van *kwabben* of *kwaben*, dat een is met *kwakken*, *schudden*. Voor *kwebbelen* hoort men ook wel eens *kweffelen*.

KWENGELLEN — KWENGEN.

Volgens het Taalk. Woord. is dit woord in Groningen gebruikelijk voor *waterstorten*, en in affleiding verwant aan *zwengelen*, *swenken*.

KWEDELEN — KWEDEN.

Dit *kwedelen*, ook *kwetelen*, wordt samengetrokken tot *kwelen*, en heeft dan den zin van *kwijnen* of ook van *zingen*. Over dit woord is veel geschreven; belangrijk is daaromtrent onder anderen HUYDECOPER, Proeve, II. 456-459; JIJPEIJ, Taalk. Aanm. 82-87; HOEFFT, Oud-Friesche Spreekw. 174-177. Ik voeg hier alleen nog bij, dat *kweden* praten, snappen, beteekent. Zie wijders *kwetteren*.

KWEFFELEN, zie Kwebbelen.**KWEZELEN — KWEZEN.**

Kwezen is verwant aan *kwespen*, *kwispen*, en beteekent *schudden*, *beven*; hiervan heeft *kwezelen* den zin van *talmen*, *beuzelen*.

KWINKELLEN — KWINKEN.

Voor dit *kwinkelen*, bij KIL. voorkomende, zegt men thans, met den basterduitgang, *kwinkeléren*; *kwinken*, waarvan ook *kwinkslag*, is van *winken*. Zie het Taalk. Woord. en BILD. Geslachtl. op *kwink*.

KWISPELEN — KWISPEN.

Ook *wispelen*, *wispen*. Zie wijders *geeselen*, en, behalve de daar aangetogen plaatsen, ook HUYD. Proeve, III. 255, de Aant. van HINL.

LISPELEN — LISPEN.

Klanknabootsende woorden, waarover men vooral zie BILD. Geslachtl. op *lisch*. Alleen zij nog daarbij gevoegd, dat tot *lispén*, of *lischen* het oude *lizelijk* of *lijzelijk*, voor *zacht*, zal behooren, als bij SPIEGH.:

— *quam my een helle stem al lizelijk ter ooren,*

Hertsp. III. 45.

*Ik hoorde zoet geruysch, dat in een hoos quam voort,
Al lizelijk duer d' Amstel tot Meerhuizens boord.*

Ibid. IV. 32.

bij BREDERO, in LUGELLE:

*Noch niemant antwoordt my; ick hoor een swaargeklach,
't Is best dat ick mijn gang daar lijselijk ga na vlijen.*

en bij WILLEMSZ, MS:

Lyssentlijck sloet zi die doer

Ende liep tottar fonteyne

Aangeh. in HUYD. Pr. I. 455.

MAFFELEN, zie *Moffelen*.

MAGGELEN — **MAGGEN**.

Maggelen wordt in het Taalk. Woord. opgegeven als eene Groningsche uitdrukking voor *met de pen op papier krabbelen*; dit woord is misschien *mangelen*, *mengelen*, gelijk KIL. voor *manger* ook *mager* heeft.

MAKELEN — **MAKEN**.

Van *makelen* hebben wij ons *makelaar*, en HOOFD zijn *makelster*, zie Woord. des Instituuts. Over het eertijds ingevoerde *maakklaar* zie men HOOGSTRATEN en BILD. in hunne Geslachtlijsten.

MANGELLEN — **MANGEN**.

In den zin van *ruilen*, *handelen*, en ook van *linnen glad strijken*. TEN KATE, II. 671, brengt deze woorden tot *mengen*, *mengelen*; zie ook *mangeren*.

MANGELLEN — **MANKEN**.

In de beteekenis van *ontbreken*. *Manken* komt overeen met het Fr. *manquer*, dat wederom ons *mankeren* geeft. Zie HINL. op HUYD. Pr. III. 129. Hiertoe behoort verder ons bijv. naamw. *mank* en het werkw. *verminken*, voorheen *minken*, *menken*, *manken*. Zie TEN KATE, II. 672. DE BRUNE heeft *ergens in minken*:

Och hoe veel onnutte blaen

Hebben 't op de vrouw gelaen!

Die nochtans aen ziel of lijf,

Noch in eenigh hand-bedrijf,

Noch in herssens , noch in zin

Niet en mincken erghens in.

Zinnew. 263.

MARRELEN — MARREN.

Scheepsworden. In het Taalk. Woord. wordt aan *marren*, *maren*, *meren*, de beteekenis van *binden* toegekend; volgens BILD. echter zou men het kunnen verklaren door *in eene mare of meer leggen*, zie Geslachtl. op *mare* en *meer*.

MASCHELEN, zie *Mazelen*.

MASSELEN, zie *Mazelen*.

MAZELEN — MAZEN.

Mazelen, bij KIL. *masselen*, *maschelen*, *mascheren*, *maschen*, is van *maze*, *masche*, vlek; de woorden beteekenen alzo *bevekken*, *bezoedelen*; men zeide ook *de schoenen masselen* voor *smeren*; zie KIL. en VAN HASSELT, benevens BILD. Geslachtl. D. II. bl. 353. Zie ook *meuzelen*.

MENGELÈN — MENGÈN.

TEN KATE, II. 671.

MENSHELEN — MENSCHEN.

Het werkw. *menschelen* bezigt DE BRÛNE: *Om niet van Apen en Paviaenen te spreken, die zoo wat schijnen te menschelen, en op onse gedaente te trecken*, enz. Zinnew. 197. In dergelijken zin zeggen wij *vaderen*, *broederen*, enz. waarover BILD. Verh. o. d. Gesl. bl. 83. Men had ook voorheen het zelfst. naamw. *menschelken*, of *menscheltje*, als

— *om daar vlak te beoghen*

— *der menschelkens gewoel:*

SPIEGH. Hertsp. III. 6.

Menscheltjes God geeft elck zijn deel;

BRED. Stomm. Ridder.

In denzelfden trant zijn *bukelkijn*, *ruggelkijn*, *stuckelkijn*, die voorkomen bij HUYD. Proeve I. 35.

MERGELEN — MERGEN.

Meestal *uitmergen*, *uitmergelen*; van *marg*, *murg*, Eng. *marrow*; waarmede verwant is ons bijv. naamw. *murw*, *murf*. VONDEL heeft *uitmargen*, XXI. 347: *Aemachtigh slapen slau door de uytghemarchde kracht.*
METSELEN — METSEN.

Metsen is *snijden*, *houwen*, *moorden*, waarvan ook ons *mes*; VONDEL heeft dus *motsen*, XXI. 36: *Ik Veldheer 't heyr aenvoerde, en onverziens op 't lyf Den vyand viel, en motste haer Vorsten alle vyf.*

Vroeg echter werd het op *steen* *houwen* toegepast, en zoo steeds voor ons tegenwoordige *metselen* gebruikt, TEN KATE, II. 294, 668; b. v.:

Oft waar dit levend'lijk gemetst, met dikke muuren,
 HOOFT, Ged. I. 68.

— *'t rammen van den muur, of torens dick gemetst,*
 VOND. VII. 289.

Zoo had men ook het zelfst. naamw. *metser*, als bij CATS:

Als yemant timmert aen de straet

Daer yeder komt, daer yeder gaet,

Daer al de werelt, mal en vroet

Magh sien al wat den metser doet; I. 523.

Men moet een timmerman, een smit en metser halen,

Hier dient een nieuwen balck, en ginder stijver palen;

II. 393.

Anders ook *metsenaar*, ook wel *maatsenaar*, waarover VAN HASSELT op KIL., en eindelijk nog *mesenaar*, als in den Roman van REYNOLT:

En dat me daar ontbode te ware

Tem'mane en mesnare,

En alle die gelt wilde winne,

Dat si te colene quame binne.

BILD. N. Versch. I. 188.

MEUZELEN — MEUZEN.

Bemeuzen, *bemeuzelen* is *bevekken*: *Ik ben van*

de lui niet, die yemands glori zoeken te bemeuzelen. DE BRUNE, Wetsteen, I. 156.

*Een Schuld-brief in papier, raeckt gh' hem te
dickwils aen,*

Kan licht bemeuzelen en slijten en vergaen.

Gedenckt dit, kinderen, en soo ghy op uw' Vrienden

In tijden van gebreck, uw leven yet verdienden,

En meldt de weldaed niet te dickwils: metter tijd

Vuyt en bemeuselt sy, en gaet haer luyster quijt.

HUYG. Korenbl. IV. 242.

Het werkwoord is ook *bemozen*, *bemozelen*, van *moze*, *vlek*, TEN KATE, I. 282, en komt dus overeen met *mazelen*, van *maze*, waarvan boven. Dezelfde TEN KATE gebruikt op eene andere plaats *bemoezelen*: *als de gebreken der dingen wat bemoezelende en bezwalkende, om het overige te beter schijn te geven.* Aenl. II. 700.

Tot dit *moze*, *maze*, behoort ook het Fransche *mouche* (bij ons *moesje*) voor *kinpleistertje*, als waarmee de vrouwen zich in vroeger tijd beplakten, om hare schoonheid te vermeerderen. Zie over dit gebruik DE BRUNE, Wetsteen der Vernuftten, I. 128 en BILD. Aant. op de Geslachtl. D. II. bl. 354. De vlieg in de fabel doelt hierop, wanneer zij tot de mier zegt:

Je rehausse d'un teint la blancheur naturelle;

Et la dernière main, que met à sa beauté

Une femme allant en conquête,

C'est un ajustement, des mouches emprunté.

LAFONT. Liv. IV. Fab. III.

en HUYG. heeft er dit niet onaardige sneldicht op gemaakt:

MOUCHES.

Wacht u voorplaesterkens daer geen Zeer onder sitt,

Betreckelicke jeughd: 't is seker dat sy liegen:

Maer sulcke logen streckt om u niet te bedriegen.

D

*Sy seggen, soo ghy u vergaep aen rood en witt,
Dat gh' uw vertrouwen stelt als op een hand voll
vliegen. Korenbl. III. 126.*

Zie ook B. XXV. Sn. 59.

MIEZELEN — MIEZEN.

KIL. heeft deze werkw., en ook *missen*, voor ons *misten*; *mist* is bij hem ook *miest*. Wij zeggen nog *mistig* en *miserig weêr*. Het oud Fransche *moite*, of *moiste*, is *vochtig*, en *moisir* nog *beschimmelen*; ook het Eng. heeft in dien zin *moist*, *to moist* en *to moisten*.

MIGGELEN — MIGGEN.

Miggen, *miegen*, *mijgen* is van *mige*, *miege*, *mijge*, *urina*, **KIL.** en **TBN KATE**, II. 297. Van daar kan *miggelen*, volgens het Taalk. Woord., in Groningen *stofregenen* beteekenen. Zie wijders dit Woord. op *mijgen* en *miggelen*.

MISSCHELEN — MISSCHEN.

Bij **KIL.** voor *mengen*, in het Hoogd. *mischen*, Eng. *to mix*.

MODDELEN — MODDEN.

Den modder omwroeten, zie **KIL.** en het Taalk. Woord., als ook *modderen*.

MOEZELEN, zie *Meuzelen*.

MOFFELEN — MOFFEN.

Mof is *mouw*, en van daar is *handmof* eene *losse mouw*, als waarvan **HOOF**T spreekt: *Den Hartoghe, houdende tydtlyk zyn middaghmaal, zag men een briefken behandighen; — hy stak het voorts in een moffelken, dat hy aan den arm had.* Ned. Hist. 849. Zie ook **HUYG.** Korenbl. I. 107.

Moffelen is dus *wegsteken*, *verbergen*, Eng. *to muffle*, zoo als wij zeggen *iets vermoffelen*, waarvan **TUINMAN** *mondvullen* maakt; **HOOF**T heeft *bemoffelen* voor *omwinden*, *omwikkelen*:

— *men zal, naar oudwt gebruik*
 — *zoo bemoffelen zijn handen, enz.*

Ged. I. 92.

Wat den scheldnaam *mof* betreft, deze beteekent, volgens de verklaring van BILD., *maaijer*, van het Eng. *to mow*, maaijen. Zie de Aant. achter den PERZIUS, bl. 85. TUINMANS Fakkelt en het Taalk. Woord. verklaren het woord, met minder aannemelijkheid, voor *muf*.

Moffelen kan echter ook met BILD. tot eene verbastering van *muichelen* gemaakt worden, waarvan ook *smokkelen*, zie dit woord.

MOFFELEN — MOFFEN.

Moffelen is bij KIL. ook *maffelen* en *muffelen*, en beteekent *stamelen*, *mompelen*, *wawelen*; dus *gemoffel* voor *gemompel*:

Wat gemoffel is dit? Ghy staemert in u pract.

BRED. Moortje.

het Eng. zegt *to maffle* en *to mussle*, en het Hoogd. *muffeln*. De woorden zijn eigenlijk van het geluid ontleend, en zijn verwant aan het Fransche *musle*, voor *muil*, bij ons *moffel*; gelijk eene praatachtige vrouw bij ons ook wel *een maffe* genoemd wordt.

MOKKELEN — MOKKEN.

Iets bemokkelen is *vull maken*, welk woord tot *smokkelen*, *smokken* zal behooren, waarvan hieronder. Het Eng. *muck*, dat *vochtig*, en ook als zelfst. naamw. *vuil* beteekent, zal aan dit *mokken* verwant zijn. Zie ook het Taalk. Woord. op *mok*.

MOMMELEN — MOMMEN.

Mommen, *mompen*, *mondpen* en *monken* geven *mommelen*, *mompelen*, *mondpelen* en *monkelen*, welke allen verwant zijn, en *een brommend geluid binnens monds* aanduiden, zie KIL. en TEN KATE, II. 669. BAILEY heeft *to mummer*, *to mumble* en *to mump*.

D 2

Mommen en *moppen* hebben ook nog eene andere beteekenis, namelijk van *bedekken*, *misleiden*, *bedriegen*; *zich vermommen* is nog in gebruik, doch *moppen* verouderd, dus bij VONDEL, IV. 67:

— op dat men hem zou *moppen* noch *verschalken*.

Monken en *monkelen* worden verder gebruikt voor *eten*, *kaauwen*, als bij OUDAAN; Poezy, II. 127:

Men watertant op gele peen,

Sy wekken lust tot monkelen;

MOMPELEN, zie *Mommelen*.

MONDPELEN, zie *Mommelen*.

MONKELEN, zie *Mommelen*.

MORFELEN — MORFEN.

Deze beide werkwoorden komen bij KIL. voor, in de beteekenis van *kaauwen*, *herkaauwen*; zie de afleiding bij TEN KATE, II. 674.

MORKELEN, zie *Morrelen*.

MORRELEN — MORREN.

Morren, *morrelen*, *morkelen* is een knorrend geluid maken, KIL. en TEN KATE, II. 674. DE BRUNE heeft *murkelen*: *Marthe murckelt en prevelt teghen haer zuster Magdaleene, om dat zy aen de voeten Jesu zat.* Zinnev. 337. Ook het tegenwoordige *morrelen*, in den zin van *in den donker* of *bij den tast arbeiden*, *wroeten*, kan hetzelfde woord zijn; zie echter over dit woord BILD., Geslachtl. op *morgen*. Het Eng. *murck*, *murky*, duister, en *to murle*, kruimelen, zullen hiertoe behooren.

MORTELEN, zie *Morzelen*.

MORZELEN — MORZEN.

Morse, stuk, is, volgens BILD. Geslachtl. op *morceel*, een oud woord, en het Fransch had voorheen *morcel* voor *morceau*, gelijk *chatel* voor *chateau* enz.; van daar *morzen*, *morzelen*, *vermorzelen*, ook *mortelen*, bij voorb.:

Verplettert en vertreet, en niet in stukken mortelt.

BRED., RODD. en ALPH.

voor *aan stukken slaan, verbrijzelen*, verwant aan het Fransche *mordre* en *meutre*, en ons *moorden*, alsmede aan *mors* in *morsdood*.

BURMAN, Nieuwe Aenm., bl. 157, wilde *vermorzelen* afleiden van *réduire* en *morceaux*, doch zie hierover de Taal- en Dichtk. Bijdragen, II. 244.

MUFFELEN, zie *Moffelen*.

MURKELEN, zie *Morrelen*.

MURMELEN — MURMEN.

Clanknabootsende woorden, even als *murren*, *morren*; in het Fransch *murmurer*, Eng. *to murmur*, Hoogd. *murmeln*, Lat. *murmurare*. In den zin van *mompelen* (uit *onvergenoegdheid*) heeft men, van *murmen*, *gemurmel* en ook wel *murmelen*, doch meer *murmureren*. Zie het Taalk. Woord.

NESTELEN — NESTEN.

Nesten is verouderd:

Daer eendracht niet heeft mogen binnen nesten?

Vlaerd. Red. 119.

HOORT heeft *vernesten*, voor *verjagen*: *stelde Bolsot zich in standt, om de Spanjaardts te doen vernestten*: N. Hist. 386. Verg. HUYD. Proeve, II, 392.

Ook voor *toerijgen* is *nestelen* of *nastelen* van *nesten*; het is in beide beteekenissen van *ne-en*, *naaijen*, verbinden. Zie TEN KATE, II, 306 en BILD, Geslachtl. op *nest* en *nestel*.

NETELEN — NETEN.

Neten is hetzelfde met *nieten*, prikken, stooten, waarvan op *nietelen*; wij hebben er van *netel* en *netelig*, benevens het verouderde *netelen* voor *steken*, ook in den overdragtigen zin, als bij DE BRUNE: *Want boven dat wy, deur dat middel in haar (der vrouwen) ongena noit zullen vervallen, zal men ook het*

*perikel ontgaan, van, sohamperlik met haar om-
springende, tegen ons te zien gebruiken, 't geen
waar mee wy haar meinden te netelen. Wetsteen,
I. 184. Zie wijders ook het Taalk. Woord.*

NEUKELEN, zie *Nokelen*.

NEUTELLEN — NEUTEN.

*Neutelen is talmen, treuzelen, als bij HOOFT:
— Men leit en neutelt*

*Mit het gelt, om deze zetting, 't is zeeker gien gemak.
Ged. I. 245.*

van *neuten*, verwant aan *nutten*, *nieten*, zie **TEN KATE**, II. 307, 308; het zal zeker in verband staan met *neulen*, waarvan **BILD. Geslachtl.** op *nol. DE BRUNE* heeft *verneutelt* voor *gedraaid*: *zijn kleyn en verneutelt schaem. Zinnev. 45.*

NEUZELLEN — NEUZEN.

Deze woorden beteekenen wat wij anders *snuffelen* noemen; men zegt *in een boek neuzen*; vroeger *neuzelen*, als bij **DE BRUNE**: *hen die dese bladeren zullen deurneuzelen, enz. Wetst. I. 6.* Zie echter over *neuzen* de **Aant. van BILD. op HUYG. VI. 330 en 349.**

KIL. heeft ook *neuzelen* voor *door den neus spreken*, **Hoogd. nieseln.**

NIBBELEN — NIBBEN.

In **HALMA'S** en **WEIL. Woord.** vindt men *nibbelen*, voor *knibbelen*, en het komt dan overeen met het *benippelen* van **HOOFT** (waarvan op *nippelen*), van *nippen*, d. i. *nippen*. Doch er is een werkwoord *nibbelen*, dat de aandacht onzer woordenboekschrijvers tot hiertoe ontsnapt schijnt, en dat *troetelen*, *verzotten*, *verlieven* beteekent; dus bij **OUD. Poezy, II. 333**:

*Wen gy ze kust, en drukt, en nibbelt, en omarmt:
en in DE BRUNES Wetsteen: de genuchten, daer op
ons' evenmenschen -- vernibbelt zijn, enz. I. 8; Doch*

daar zy — op *Leander* buiten maat vernibbelt was, enz. I. 141; Maar, laat ons — aanwijzen waar deur het geschied, dat minnaars met zoo duldelose lust op het kussen zijn vernibbelt. I. 170; Voegh hier by dat zy dapper op wijn zijn vernibbelt, om haar ingebooren kouwde wat te baat te komen, II. 47; en bij denzelden schrijver, in zijn *Zinnewerck*: *Wy zijn zoo verlast en verleckert achter de veranderinghen, dat wy nergens naer zoo zser en vernibbelen, als dat ons een nieuwe smaeck toebrenghet.* 308. Dit vernibbelen zal een zijn met het nippelen van *VONDEL*, voor *streelen, strijken*, en kan dus, even als dit, tot *nippen* te huis gebragt worden.

NIETELEN — NIETEN.

TEN KATE, II. 648, heeft *nieten*, en *WASSENBERGH*, *Idiot. Fris.*, *nietelen*, beide voor *stooten*, wordende het laatste woord in Friesland vooral met betrekking tot de koeijen gebruikt,

NIJFELEN — NIJFEN.

Volgens het *Taalk. Woord.* is *nijfelen* gebruikelijk voor *iets met vinger en duim wegnemen*; het zal dus zijn van *nippen, knippen*.

NIPPELEN — NIPPEN.

Nippelen is vooreerst wat wij thans *beknibbelen* noemen, als bij *HOOFD*: *Ende zy, inziende dat vrydoom van schattingen dikwyls uit noodt benippelt, oft vernietight word,* enz. N. Hist. 398; verder is het *streelen, strijken, iemand* (zoo als het *Taalk. Woord.* zegt) *uit geile drift gedurig betasten en be-nippen*, als bij *VONDEL*, II. 258:

— *ick u wederkuste,*

U streelde, nippelde, en uw dolleylammen bluschte,

Zie wijders nibbelen.

NOKELLEN — NOKEN.

Noken, waarvan *nok* en *nek*, is *buigen*; van daar

vernokelen, verneukelen voor *glad, blij maken, als*
 bij BREDERO:

Myn ziel verneukt haer met innerlijk verfroyen.

RODD. en ALPH.

en bij HOORT:

*Wakker' handen, radde kneuklen,
 Die, met strookend snaarenspeel,
 Plaght, alleen niet voorhoofds vel,
 Maar de ziele te verneuklen;*

Ged. II. 78.

Verg. de Aant. III. 240.

NUSSELEN — NUSSEN.

Nusselen heeft het Taalk. Woord. voor *talmwerk doen*; vermoedelijk hetzelfde met *knutsen, knutse-
 len*, zie dit woord.

OOGELLEN — OOGEN.

BILD. Cycloop. 33, heeft *liefoogelen*, Hoogduitsch *liebäugeln*:

*Liefooglend treedt gy op van uit uw fraai salet
 Zoo vlijtig opgekuischt, en altijd even net;*

PEUZELLEN — PEUZEN.

Volgens het Taalk. Woord. zijn deze woorden ver-
 want aan *beuzelen*. Volg. BILD. intusschen is *peuzel*
 het Lat. *pusillus*, (Geslachtl. op *peuzel*) zoodat als-
 dan *peuzelen* niet als frequent. wordt aangemerkt.

PIKKELEN — PIKKEN.

Bij KIL. voor *bikken, bikkelen*, zie dit woord.

POEPELEN — POEPEN.

Volgens de opmerking van den Hr. LULOFS, is *poe-
 pelen* de eigenlijke beteekenis van het Fransche *pétil-
 ler*. Zie Ned. Spraakk. Stijl en Letterkennis, bl. 385.

POKKELEN — POKKEN.

De pokken hebben; het zelfst. naamw. *pok* is, vol-
 gens BILD. Geslachtl. van *pikken*; dat *peukel* er me-
 de aan verwant is, is duidelijk.

PONDELEN — PONDEN.

Bij KIL. is *pondelen*, *ponderen*, *wegen*. Zie *ponderen*.

POPELEN — POPEN.

Popen, *boben*, *bobben* is *beven*, *schudden*, BILD. Geslachtl. op *popelier*. KIL. heeft ook *popelen* in den zin van *mompelen*. Zie HUYD. Proeve, III. 48.

PORTELEN, zie *Bortelen*.**PRATELEN — PRATEN.**

Van *pratelen* zie men eenige voorbeelden bijgebracht door HUYD. in zijne Proeve, II. 471.

PREKELEN, zie *Prikkelen*.**PREUTELEN**, zie *Pruttelen*.**PREVELEN — PREVEN.**

Prevelen is *binnens monds mompelen*; de afleiding des woords schijnt onbekend. Welligt is het verwant aan *preutelen*, *pruttelen*.

PRIEGELEN — PRIEGEN.

Priegelen, Hoogd. *prügeln*, is *steken*, *snijden*, *slaan*, van *priegen*, d. i. *prikken*, waartoe ook *priemen* behoort. *Prigen* komt onderscheidene malen bij STOKER voor, als b. v. in den zin van *zich verzetten*:

Doe begonde her Jan te prighen
Jeghen den Grave alle de daghe,
Daer sint of quam menighe claghe.

B. VII. v. 28.

Zie verder de Aant. van HUYD. D. I. 36 en D. III. 4.

PRIKKELEN — PRIKKEN,

Prikkelen is bij KIL. ook *prekelen*.

PRONSELEN — PRONSEN.

KIL. heeft ook *prondelen*, *prondselen*; de woorden beteekenen *knocijen*, *kwantselen*; dus bij OUDAAN, Poezy, II. 318:

Zoo dat het heele stuk, 'tzy hoe men't hechte of knoop',
Voortaan aan stollen legt gepronsselt over hoop:

Zie **KIL.** en het Taalk. Woord.

PROTELEN, zie *Pruttelen*.

PRUTTELEN — PRUTTEN.

Prutten is bij **HOORT** *protten*: 'T gaat 'er dan op een protten, en t' zaamensteeken van hoofden; Ned. Hist. 241; van daar *pruttelen*, eigenlijk een *pruttelend geluid maken*, als kokende brij, waarvan bij **BILD.**:

*Geen zangen Ontfangen Mijn Lezers van my,
Maar luttel Gepruttel Van Bestevaárs brij.*

Krekeltz. III. II.

Verder is het, met *preutelen* en *protelen*, een morrend geluid maken, *mompelen*, als bij **BRED.**:

*Wel hoe drul-oorje dus? hoe dus verbaast van wesen
En preutelt binnens monts, ist van vreucht oft van
vresen? Moortje.*

en bij **HEEMSK.** Versch. Ged. II. 112:

Het is een misverstant, te meenen dat de Min

Door preutelend gevloeck kan raechen uyt de sin.

en eindelijk ook zoo veel als *pratelen*, d. i. *praats maken*. Zie **BILD.** Aant. op **HOORT**, III. 141.

RAFELEN — RAVEN.

BILD. verklaart *raven* door *roven*, *ruiven*, *ruïen*, d. i. *rouwen*, rouw of ruw zijn, of maken, Geslachtl. op *rafel*; **TEN KATE**, II. 336, die met **KIL.** ook *ravelen* voor *rafelen* heeft, brengt het tot *rijven*; en in het Taalk. Woord. wordt het voor een gehouden met *reven*, delirare, waarvan ook *revelen*.

RAKELEN — RAKEN.

Raken is ook *reken*; van daar *rakelen* en *rekenen*, waarvan het eerste verouderd, doch het laatste nog in zwang is. **KIL.** en **TEN KATE**, II. 683. Het Eng. zegt *to rake* en het Fr. *racler*.

RAMMELEN — RAMMEN.

Rammelen is *geraas maken* en *snappen*; doch

rammelen, remmelen, rimmelen, rammen is ook *bespringen* (van dieren gezegd); zie KIL. en TEN KATE, II. 252.

RANSELEN — RANSEN.

In het Taalk. Woord. wordt *ranselen* van *ransel* afgeleid, en dan dit *ransel* door *rug* verklaard; doch BILD. meent, dat *ranselen* of *randselen*, voor *geeselen* genomen, eigenlijk het *ontkleeden, ontbloten* is, dat de geeseling voorgaat; en *randsel* is, volgens hem, zoo veel als *rondsel*, van *rond*. Zie de Geslachtl. op *ransel*.

RATELEN, zie *Rotelen*.

RAVELEN, zie *Revelen*.

RAZELEN — RAZEN.

Razelen hebben KIL. en TEN KATE, II. 339, in den zin van ons *razen*.

REGELLEN — REGEN.

Regen is *rijgen*, waarvan ook *regten* en *rigten*, zie TEN KATE, II. 332.

REMELEN, zie *Revelen*.

REUTELEN, zie *Rotelen*.

REVELEN — REVEN.

Beide werkwoorden heeft KIL., alsmede *remelen*, voor *raaskallen, ijlen*; verder heeft hij *ravelen* en *raveelen*, tot welk laatste werkwoord het *raveel* van CATS behoort, dat hij voor *tong* gebruikt:

*Maer als het mont-raveel is eenmael op de vaert,
Stracks wijckt de goede wil voorhaeren swacken aert.*

I. 342.

*Maer soo het mont-raveel gaet weyden sonder toom,
See vloeyt 'er onheyl uyt, als med een vollen stroom.*

II. 360.

Met *reven* of *raven* komt overeen het Fransche *réver* en het Eng. *to rave*.

RIBBELEN — RIBBEN.

Zoo veel als *rimpelen*, zie BILD. Geslachtl. op *rtmpel*.

RIDSELEN — RIDSEN.

Ook *ritsen*, *ritselen*. TEN KATE, II. 328.

RIJELEN — RIJEN.

Rijen, *ri-en* is *beven*, waarvan *ri-elen*, *rijelen*, thans *rillen*, doch voorkomende bij HUYGENS:

*Wie sal mijn duyzych hooft, mijn' ryelende leders
Van byds bekoesteren, enz.* Korenbl. I. 251.

waarvan bij hem ook *ryeling* voor *rilling*:

— *daer sult ghy in 't verachten,*

*In ryelingh, in sweet quick-silver-wijs vernachten,
En zijn meer Geests als ick.* IV. 310.

dus ook bij HEYNS, BARTAS Werck., II. 109:

Hy ryelt, schud en beeft, enz.

en bl. 371:

*Jacob weer vreesende te vallen in de handen
Van Pharo, die sy nu vast op haer hielen vanden,
Wanhopich, ryelde: —*

Rillen geeft ook *grillen*, en dit wederom *schrillen*, dat VONDEL bezigt:

Dat kloppen kraecken knarssen,

*Door zenuwen en been, ging t' elckens door mijn
harssen,*

*Ja door mijn schrillend hart, en moorde het ge-
moedt: IV. 82.*

Zie ook *rijeren*.

RIJFELEN — RIJVEN.

Rijven is *strijken*, *schrappen*, waarvan *rijf* voor *hark*; verder *rijfelen* voor *wrijven*, en bij overdragt voor *schrappen*, *bijeenhalen*, *dobbelen*; KIL. en TEN, KATE, II. 336. Tot deze woorden zullen behooren het Fransche *riffer*, wegkapen, en *risler*, Eng. *to riste*, gulzig eten, tot zich halen, rooven.

RIJMELEN — RIJMEN.

Zie het Taalk. Woord: Men kan daar echter nog bijvoegen, dat *rijmelen* ook gebruikt werd voor *raaskallen*, *ijlen*:

Ghy rijmelt, ghy raaskalt: —

BREDERO, LUCELLE.

Wy houden hier gasthuis, leggende jegenwoordig twee dienstbooden en rijmelen aan de koorts.

HOOFD, Brieven, 206.

RIJSELEN — RIJZEN.

Afrijsen, afrijselen is afvallen, brokkelen, zie het Taalk. Woord. op rijzen en afrijselen; doch rij-selen is ook geruisch maken, en dan komt het overeen met risselen, ridselen. Zie TEN KATE, II. 337, 338.

RIMPELEN — RIMPEN.

Van *rimpen* is ook *krimpen* en *schrimpen*. TEN KATE, II. 251; het woord is, volgens BILD. Geslachtl. op *rimpel*, verwant aan *riem*.

RINGELEN — RINGEN.

Deze werkwoorden beteekenen in de eerste plaats zoo veel als *klinken*, TEN KATE, II. 688, en komen dan overeen met *rinken* en *rinkelen*. Verder is *ringen*, omgeven, insluiten, bepalen; dus zeggen wij thans *omringen*, waarvoor o. a. CATS *omringelen* heeft: *met vrouwen, kinderen, knechten, maeghden en vee, als met een heyrleger omringelt*, enz. I. 50; dezelve schrijver bezigt *ringelen* voor *vast maken*:

*De vorsch was my een beelt van diegeduyrigh suchten,
Van die geringelt zijn, en niet en konnen vluchten;*

I. 294.

DE BRUNE gebruikt *ringelen* in den zin van *trekken*: *nochtans wieren zy daar deur getrokken, en geringelt, zoo wel in de zelfde zond, als in de zelfde straf.* Wetsteen, I. 65; *dewijl hy (duivel) hun, om der zonden wil, uit de grootste geluksaligheid heeft geringelt*, I. 66.

Overdragtig is *ringelen* ook *bedwingen*, *temmen*,
naar zijne hand zellen, b. v.:

*Men vint in ouden tijt, en op den dagh van heden,
 Veel Prinsen, wijt en breet van yeder aengebden;
 Gedueht by el het volck, en destigh van bedrieff,
 Maer in haer eygen huys geringelt van een wijf:*

CATS, I. 204.

in welke beteekenis men ook wel *ringelooren* zegt;
 en dan schijnt het ontleend te zijn van de gewoonte,
 om dieren een' ring door den neus te doen, hetwelk
 ook *ringen* heet; als in de Com. Vet.: *maer ick en
 wil geen spec eten van de swerte Verckens — die
 niemant ringhen en kan.* bl. 78.

RINKELEN — RINKEN.

Ook *ringen*, *ringelen*, zie dit woord; de werk-
 woorden *rinkinken* en *rinkelrooijen* behooren er toe,
 over welk laatste woord men onder anderen zie BILD.

Aant. op HUYG. VI. 257.

RITSELEN, zie *Ridselen*.

ROFFELEN — ROFFEN.

Roffen is een met *rijven*; van daar *roffelen* voor
schaven, *iets ten ruwste doen*, en verder voor *slaan*,
afkloppen. Zie *rijfelen*, alsmede BILD. Geslachtl. op
roffel. Voor *roffelschaaf* zegt het Fr. *rislard*.

ROGHELEN — ROGCHEN.

Men *rogehen*, waarvan *rochaart* bij VAN HASSELT
 op KIL., komt, overeen met het Geldersche *roeken*,
 waarvan bij TEN KATE, II. 545, die voor *rogchelen*,
 ook *ragohelen*, *rugchelen* en *reksenen* heeft.

ROMMELEN — ROMMEN.

Klanknabootsende woorden, verwant aan *ramme-*
len; *rommen* verklaart KIL. door *draaijen*. TEN KA-
 TE, II. 690, acht de woorden een met *brommen*.
 Zie ook BILD. Aant. op HUYG. V. 355. Het Hoogd.
 zegt *rummeln*, en het Eng. *to rumble*.

ROMPELEN — ROMPEN.

Beide werkwoorden heeft KIL. voor *rimpelen*, als bij HUYG. *verrompelen*, Korenbl. IV. 340 :

Siets' oock somtijds haer' kalen kop verromplen,

Een oud handschrift heeft *berumpen*: *siestu enen alden crommen menschen op enen stave loenende en nauwe hem verruerende al berumpen en verkrumden*, enz. Bij HUYD. Pr. III. 273.

Wij hebben nog *overrompelen*, dat in het Taalk. Woord. niet verklaard wordt, doch hetwelk op *den romp vallen*, zoo veel als op *het lijf vallen*, kan beteekenen.

RONKELEN — RONKEN.

Ronken is snorken, zwaar slapen :

— *begont hy te ronken,*

Te slapen, te stenen gelijk als een veroken.

Dryd. Refer. 72.

Verder beteekent het, met *ronkelen*, een rommelend geluid maken, en wordt dan onderscheidenlijk toegepast, b. v.:

Een snellen windt — die de Zee zoo ded' ronken.

Sp. van Sinne, 135.

De winden huilen, ronken, ruischen!

BILD. N. Meng. II. 190.

— 't *Wee om Zilfaas deerlijk lot*

Doorvlamt zijn aderen en ronkelt door zijn strot.

Id. Ond. der eerste War. 177.

RONSELEN — RONSEN.

Ronselen is, volgens BILD. Geslachtl. op *ransel*, hetzelfde als *ranselen*, en beteekent eigenlijk *plonderen*, namelijk *den ronsel of plonder nemen*. TEN KATE, II. 327, brengt het woord tot *fronselen*, *fronkelen*, *kronkelen*. In zoo verre stemmen beide taalkenners overeen, dat het woord verwant is aan *rond*.

ROTELEN — ROTEN.

Rotelen, ook *reutelen*, is een geluidnabootsend woord. TEN KATE, II. 686; men treft het aan in onze Bijbelvertaling: *Tegen hem rotelt de pylkoker; het vlammigh yser der spiesse, ende der lance.* JOB XXXIX. 26. Van daar *gerotel* bij OUD. Poezy, I. 304:

Dien't Bekkens-spiel verveelt, op zooveel hol gerotels.

Roten komt voor bij M. STOKE:

Met dusent ermborsten, of mere,

Scoet men wel vut 'sGraven here,

Sonder dat si weder scoten.

De pile vlogen, dat si roten

Ghelike recht oft waren bien.

B. IX. v. 995 enz.

Het is zoo, dat HUYD. te dezer plaatse aan *rotten* (ons *zamenrotten*) denkt; doch IJPEIJ geeft in zijne Taalk. Aanm. bl. 88, onzes inziens te regt, de voorkeur aan de opvatting van ALKEMADE, die het woord door *ruizen* verklaart, (zie zijne uitgaaf van STOKE, fol. 238) zoo dat de zin dan deze wordt: *de pijlen vlogen, dat zij ruisden of raasden, als of het bijen waren.*

Tot *rotelen* of *reutelen* behoort ook *ratelen*, dat mede gebruikt wordt voor *snappen*, *babbelen*, als blijken kan, behalve uit VAN HASSELT'S Aanteekening op KIL., uit VONDEL, XXI. 67:

Ay (zegt de martelaar) ghy ratelt als d' onvroede.

RUGCHELEN — RUGCHEN.

Hetzelfde als *rogchelen*, zie dit woord. Voorbeelden van *rugchelen* vindt men in het Taalk. Woord. uit de Statenoverzetting des Bijbels.

RUGGELEN — RUGGEN.

Ruggelen heeft KIL. in den zin van *aarzelen*, waarmede het allezins overeenstemt. *Ruggen* gebruikt HEYNS in zijne Vertaling van BARTAS, II. 25:

Het firmament sal eer sieh ruggen in den loop
en bl. 124:

*Soo dat hy door 't geluyt de bergen dede vluggen,
De bossen hooren toe, de Hem'len weder ruggen.*

RUIFELEN — RUIVEN.

*Ruiven, ook rijven, is hetzelfde met het tegenwoor-
dige ruijen, als bij CATS, I. 88:*

*Mint eer uw bloemtjen ruyft, of na der aerden
duyckt,*

Uw beste goet verslijt, al wort het niet gebruyckt.

*Ruifelen is volgens KIL. vooreerst vouwen, rim-
pelen, doch vervolgens (met het Eng. to ruffle) ver-
brijzelen, verstoren, als bij DE BRUNE, Wetst. I. 89:
En voorzeker, zij (t. w. de Spanjaerden) mosten wel
meinen dat het (t. w. de Indianen) geen menschen
waren, na Gods beeld geschapen; uit reden dat
zij ter jaght dachten te gaen, en een eerlikke oeffe-
ning by de hand te nemen, wanneer zy 'er, met
verwoede honden, onder ruyffelden.*

*Ruifelen is dus naauw verwant aan rafelen, rij-
felen en roffelen, en heeft denzelfden oorsprong.
Men zie alzoo verder op deze woorden.*

RUISELEN — RUISEN.

*Ruiselen komt overeen met rijzelen en risselen, en
is eigenlijk geruisch maken. Men treft het aan bij
HOOFD: — galmden de hutten van psalmen, — oft
ruiselden van onderlinge vermaaningen, gebeden, en
aanroeping Gods. Ned. Hist. 1170; en bij BILD. voor
rammelen, N. Meng. II. 172:*

*De pijlbus schudde meê en klaterde aan de sckouder,
En ruisselde u ter eer' en 's warelts Onderhouder.*

Wij zeggen thans ruischen, voorheen ook roezen:

Steen, die staêgh met hun geroes

Waatr'en windt den kop maakt kroes?

HOOFD, Ged. II. 139.

E

*Hebt voor, hebt tegenspoed, weest droevigh, of
weest bly.*

Gaet roesen of gaet leggen; enz.

HUYG. Korenbl. IV. 49.

Het woord is nog in ons *roezemoezen*, bij TEN KATE, II. 684, *roeseboezen*, over welk woord zie BILD. Aant. op HUYG. VI. 274. Daarbij zij nog gevoegd, dat men ook *ruizemuizen* schreef:

— hoe wilt dat hy plech te ruysmuysen in sen tijt:

BRED. Moortje.

RUNSELEN — RUNSEN.

Deze woorden, ook *runtsen*, *runtselen*, beteekenen *rimpelen*, *fronselen*. Zie KIL. en TEN KATE, II. 327.

RUNTSELEN, zie *Runselen*.

RUPSELEN — RUPSEN.

COMENIUS, Portael der Saecten en Spraecten, verklaart *rupsen* door *oprispen*, en *rupselen* door *rogchelen*; de woorden zijn dezelfde met *ruspen*, *ruspelen* en *ruispen*, *ruisperen*, bij KIL. in dezelfde beteekenis voorkomende, als ook met ons *rispen*, bij HUYG. *ripsen*, Korenbl. I. 151:

*Soo ripst hy wel een' vlaegh daer Letter-l'ën uyt
suypen, enz.*

RUSPELEN, zie *Rupselen*.

SAMMELEN — SAMMEN.

TEN KATE, II. 709, meent, dat *sammelen*, *sem-melen*, *tsammelen*, *tsemmelen*, van *tammen*, *temmen* afkomt en eigenlijk *tammelen*, *temmelen* zou moeten zijn, waarvoor wij nog *talmen* hebben. BILD. evenwel brengt *sammelen* tot *sommelen*, *sommen* (*slapen*), waarvan ons *zuimen*; zie zijne Aanteek. op HOOFTS Ged. III. 150.

SCHAGCHEDEN — SCHAGCHEN.

Lagehen, *schateren*. *Schagchen* heeft KIL., en

van *schagchelen* is een voorb. uit OUDAAN bijgebragt op *gagelen*.

SCHAKELEN — SCHAKEN.

Schaken is *haken*, en dus zoo wel *vatten* als *rooven*; BILD. Geslachtl. op *schakel*. TEN KATE, II. 692, echter verklaart *schaken* door *schudden*, Eng. *to shake*.

SCHAMPELEN — SCHAMPEN.

Van *schampelen*, bij KIL. ook *schampfelen* en thans *schamperen*, vindt men een voorbeeld bij HUYDEC. Aant. op M. STROKE, II. 140.

SCHARRELEN — SCHARREN.

Scharren is nog in het Hoogd. gebruikelijk. Zie wijders TEN KATE, II. 352 en het Taalk. Woord. op *scharrelen*; zie ook *scherdelen*.

SCHARTELEN, zie *Scherdelen*.

SCHEEDELLEN, zie *Scheidelen*.

SCHEIDELLEN — SCHEIDEN.

Ook *scheeden*, *scheedelen*, van welk laatste ons *schelen* (*verschelen*, *verschillen*) eene zamentrekking is; zie KIL. en TEN KATE, I. 247 en II. 356.

SCHEMELEN — SCHEMEN.

Het verouderde *schemelen*, thans *schemeren*, vindt men bij KIL. en TEN KATE, II. 357. Dus bij DE BRUNE: *Struyckelen*, *schemelen*, *veranderen*, *blind zijn in onzienlicke saecken* enz. Zinnew. 85; en bij HEYNS, BARTAS Wercken, I. 161:

— *dewijl 't gesicht ons schemelt*: enz.
dus heeft VONDEL *geschemel*, IV. 233:

— *'t licht geschemel*

Van des Heeren heerlijkheit.

SCHERDELEN — SCHERDEN.

— *Woór 't vreemt dat ick me retireerde*
Wattaddick scherdlen mocht? —

HUYG. Korenbl. III. 34.

Dit *schierdelen* is van *scherden*; bij KIL. en TEN KATE, II. 373, voor *schrijden*; of ook *scherrelen*, *scharrelen* met eene ingevoegde *d*. Hiervan heeft BREDERO *schartelen*, in GRIANE:

— *de wijlen*

Die schartelen so snel, als d' allervluchste pijlen.

SCHERMUTSELEN — SCHERMUTSEN.

Zie over deze woorden TEN KATE, II. 350. *Schermutsen*, thans minder gebruikelijk, bezigt BREDERO:

Hoe schermutst mijn vernuft! mijn sinnen zyn niet stil, GRIANE.

en HOOFT: *Daar gingen een deel maanden door met uitvallen ende schermutsen*, enz. HENRIK, 121.

SCHIJFELEN, zie *Schuishelen*.

SCHIMMELEN — SCHIMMEN.

TEN KATE, II. 358, leidt *schimmelen* van *scheiden* af, waarvan ook *schemeren*; doch in de Taelen, Dichtk. Bijdragen, II. 194-196, wordt het woord, met meer aannemelijkheid, tot *kimmen*, *kiemen* gebracht, d. i. *ontspruiten*, *uitschieten*; men vergelijkte hiermede BILD. Geslachtl. op *schimmel*.

SCHINDELEN — SCHINDEN.

MEIJER heeft *schindelen*, het verklarende door *schitteren*; *ontschindelen* is *ontglosijen*, *ontwonken*, doen *schitteren*, als: *Ook was 't niet dan een vond des vijands, om den zijnen 't hart t' ontschindelen*, HOOFT, Ned. Hist. 638;

— *zoo waren 'er die peerlen*
By wijlen lieten zien, en, met een fijn gepiep,
Ontschindelden, tot vreught, het ongemeten diep.

DE BRUNE, Wetsteen, I. 178.

Schindelen kan van eenen oorsprong zijn met *schijnen*, of tot *sindel*, *cindel* behooren, Eng. *cinder*, Fr. *cendres*; waarvan bij HOOFT het werk w. *ontzindelen*:

*Want haar verheven geest ontzindelt in de klaarheid
Van ongefronste deughdt, blinkt enz.* Ged. II. 105.
KIL. en TEN KATE, II. 366, hebben wel een werk-
woord *schinden*, doch dit beteekent *villen*, van *schin-*
de, huid. Zoo verklaart ook BILD. dit *ontschinde-*
len van HOOFT, Ged. II. 232:

*De mensch, die zich, door lust tot broosheidt,
laat ontschindelen, enz.*

door *ontvellen* (Aant. III. 281); doch mijns bedun-
kens vordert de zin hier eerder *ontvonken*, als boven.
Tot mijn genoegen zie ik dit vermoeden bevestigd
in HOOFTS Brieven (Bl. 160), waar dezelfde dichtregel,
hoewel eenigzins anders, voorkomt:

*De mensch, die zich, met lust naa broosheidt,
laat ontzindelen,*

en *ontzindelen* op den kant door *ontfonken* wordt
verklaard.

SCHINKELEN — SCHINKEN.

Schink, schenk is thans *schonk*, en geeft ook
schinkel, schenkel; van daar wordt *schinkelen* ge-
bruikt voor *hard loopen*.

SCHOFFELEN — SCHOFFEN.

Schaffen, schoven is *schuiven*; TEN KATE, II. 378
en BILD. Geslachtl. op *schoffel*. *Schoffelen* gebruik
b. v. HOOFT: *Men had er -- etyken uit bedleningen
van gast- en Godtshuyzen geschoffelt.* N. Hist. 286;
ook *schuffelen*: *De Hartogh van Brabant -- gebod --
tienz daughen uit het jaar te schuffelen.* N. H. 837.
Men treft het ook nog wel bij hedendaagsehe schrij-
vers aan, b. v. ....

En de oude Duitseke trouw verschoffeld met den voet!

BILD. N. Meng. II. 242.

Dat het werkwoord verwant is aan *schoppen* of
schuppen, en *schuifelen*, is duidelijk.

SCHOKKELEN — SCHOKKEN.

Schokkelen komt voor in den zin van *schommelen* of *schongelen*: daer eenen sit in een touw, oft zeel, om te touteren en te schockelen, enz. POIETERS, Masker, 318.

Soo schockelt hy langhs stræet met waggelende leden:

HUYG. IV. 208.

SCHOMMELEN — SCHOMMEN.

Schommen is *schuimen*, van *schom*, bij KIL. als verouderd voor *schuim* opgegeven; *schommelen* is alzoo *wasschen*, *morsen*, en werd voorheen gebruikt voor *schoonmaken*; verder is het *beroeren*, *schudden*, *bewegen*, als in *iets op- of omschommelen*, *drank schommelen* enz., en ook *in de lucht heen en weer bewegen*, wanneer men ook, met de verwisseling der *mm* in *ng* of *nk*, *schongelen* zegt, of (bij KIL.) *schonkelen*, bij HUYG. ook *schoongelen*:

Maer als wy het schokkigh vlieten

't Schoongelend gevaer genieten, enz.

Korenbl. I. 224.

Zie verder het Taalk. Woord. en BILD. Aant. op HUYG. V. 122.

SCHONGELEN, zie *Schommelen*.

SCHONKELEN, zie *Schommelen*.

SCHRABBELEN — SCHRABBEN.

Schrabben, *schrappen* komt van *krabben*, waarvan ook *krabbelen*; het is hetzelfde met *schrappen*, *schrafen* en *schraven*, zie *schrafelen*. Dus HEEMSK.:

Want so ghy u verhaest, soo sal de Min u seeren

Op nieuws weer schrabben op, enz.

Versch. Ged. II. 107.

HOOFD gebruikt *schrabbelen* voor *slecht schrijven*, in welken zin wij nu *krabbelen* zeggen: *Ik heb nu reeds een goet deel der Historie op deesse wyze geschrabbelt*. Brieven, 364.

SCHRAFELEN — SCHRAVEN.

Beide werkwoorden heeft CATS:

Soo laetse schraeven in het stof,

Om daer te soecken naer het graen:

I. 133.

Sy gaet daer duycken heen, of schrafelt in de mis,

I. 304.

OUDAAN heeft *schravelen*, Poezy, I. 153:

Hier valt hy in, en graast, en schravelt;

Zie wijders CLIGNETTS Bijdragen, 336. De woorden

behooren tot *schrapen, schrappen*, TEN KATE, II. 375.

SCHRANKELEN — SCHRANKEN.

TEN KATE, II. 376, en het Taalk. Woord.

SCHRAVELEN, zie *Schrafelen*.

SCHRIKKELEN — SCHRIKKEN.

De beteekenis van *schrikken* is eigenlijk *verzetten, verspringen*, en voor *ontstellen* is het bij overdragt;

b. v. Versch. Ged. II. 121:

Maer 't (hert) moet gelijk een rots, in 't midden van de zee,

Niet schricken uyt syn plaats, niet wijcken van syn stee.

Zoo heeft VONDEL *verschrikking*, waarvoor wij thans *wankeling* zouden zeggen, XXI. 135:

De paal staat daar hy staat, hy weet van geen verschrikking,

en zoo hebben wij nog *schrikkeljaar*. HUYGENS voegt *schrikken* en *schrikkelen* bijeen, in een zijner Snel-dichten, Korenbl. IV. 234:

*O uyt den Almanach, vervloekste dagh der dagen,
Begraeft u in den nacht, past nemmer weer te dagen;*

En gaet, ghy Sprockelmaend, den negensten soo quijt,

En schrickelt soo tweemael, en schrickt soo voor altijd.

Voor *verschrikken*, in den tegenwoordigen zin, zeide men vroeger ook *verschieten*, zie de Aant. op Hoofts Ned. Hist. V. 363. Dus ook bij Huyg.:

Geen dingh en doet my meer verschieten als verschieten. IV. 149.

waar het tweede *verschieten*, *geld voorschieten* beteekent.

SCHRIMPELEN — SCHRIMPEN.

Beide werkw. heeft TEN KATE, II. 251, van *rimpen*, *krimpen*; zoo bezigt HUYG. *schrampen* voor ons *krimpen*, Korenbl. II. 145:

En schrampen yeder uer tot oogenblikken in. elders zegt hij *schrempen*, I. 275:

Tot dats' eens in de keers haer' wicken voelenschrempen; waarover zie de Aant. V. 219.

SCHRINKELEN — SCHRINKEN.

Schrinken is *schrenken*, *schranken*; en dus *schrinkelen*, waarvan TUINMAN een voorbeeld bijbrengt, het boven vermelde *schrankelen*. Het Engelsch heeft *to shrink*.

SCHROFFELEN — SCHROFFEN.

Schroffelen gebruikt BILD. voor *vuur in- of oprekenen*, Geslachtl. op *reek*; het woord is van *schroffen*, d. i. *schrobben* of *schrabben*.

SCHROMPELEN — SCHROMPEN.

Deze werkw. zijn, met *schrampen* en *schrimpelen*, van *rimpen*, *krimpen*, en beteekenen dan ook wat wij *rimpelen* noemen, b. v. DE BRUNE, Zinnew. 210: *die -- zal van on-ghenuchte verschrompen en verdwijnen.* TEN KATE, II. 376: *als zinspelende op den ouderdom, bij welken 't inkrimpen, vermageren, verschrompelen, zwak worden, en de behoefte van ondersteuning eigen is, enz.* BILD. de Dieren, 41:

— 't blaakrend ingewand

Verschrompelt vanden gal, uitgrimmig bloedverbasterd.

Het Hoogd. zegt *schrumpfen* en *schrumpeln*; zie wijders TEN KATE, II. 252.

SCHUFFELEN, zie *Schoffelen*.

SCHUIFELEN — SCHUIVEN.

Schuifen, *schuifelen* is bij KIL. en TEN KATE, II. 378, *wegdrijven*, *wegvegen*; doch *schuifelen* is ook *piepen* of *fluiten*, zoo als de slangen doen, en ook in dien zin brengt TEN KATE het tot *schuiven*; misschien echter is het alsdan een met *siffelen*, bij KIL. *siffelen*, Fr. *siffler*, en moet het tot het Lat. *sibilare* gebragt worden, zoo als in het Taalk. Woord. beweerd wordt.

SMADELEN — SMADEN.

Smadelen is door zamentrekking *smalen* geworden; HUYD. Proeve, III. 230. Zie ook op *smachten*.

SMEEKELEN — SMEEKEN.

De eigenlijke beteekenis dezer woorden, zoo wel als van het Hoogd. *schmeichen*, *schmeicheln*, is *strijken*, *streeelen*, *week maken*, en zij zijn verwant aan *smukken*, *smuigen*, *muiken*, *meuken*, enz. waarvan op *smokkelen*. VONDEL gebruikt *smeeken* in dezen zin, IV. 123:

*Ons brein te zeer ontstelt, en vliegende gedachten
Eer willen zijn gesmeect, en zoetelijk gestooft:
en HOORT, Ged. II. 47:*

— *men moet*

*Haarmaaken twee, doortrek van eenigh smeekend zoet.
Vergelijk het Taalk. Woord.*

SMOKKELEN — SMOKKEN.

Smokkelen heeft hier den zin van *sluikhandel drijven*, Eng. *to smuggle*, en dan is *smokken* een met *smuiken* (waarvan wij nog *ter smuik* zeggen), dat wederom verwant is aan *smuigen*, *muigen*, *meuken*, voorheen *muiken*, zoo als bij CATS:

*Appels die men eten magh
Even van den eersten dagh,*

Sonder eens te zijn gemuyckt, enz. I. 552.

en verder met het Hoogd. *meucheln*, waarvan *meuchelmord* voor ons *sluik- of sluipmoord*. Zie wijders het volgende *smokkelen*.

SMOKKELEN — SMOKKEN.

KIL. en TEN KATE, II. 700, hebben *besmokkelen* voor *bevlecken, bezoedelen*, b. v.:

Dees (spijs) is besmockelt met de handt.

POIRTERS, Masker, 114.

en dan is *smokken* hetzelfde wat wij, doch in eene goede beteekenis, *smukken* noemen, Hoogd. *schmücken*, d. i. *versieren, optooijen, als de gebreken* (volgens de uitdrukking van **TEN KATE**) *der dingen wat bemoezelende en bezwalkende, om het overige te beter schijn te geven*; zoo heeft **DE BRUNE** *smokken: het lighaam te versieren, op te smokken, en te vergulden*. **Wetsteen, II. 185.**

Over de afleiding dezes woords, van denzelfden oorsprong met het voorgaande *smokkelen*, zie men verder **TEN KATE, II. 699 en 700**, alsmede **BILD. Aanteek. op HUYG. VI. 112** en de Voorrede voor de *Nieuwe Mengelingen, D. I. bl. xxvi.*

SNABBELEN — SNABBEN.

Snabben is een met *snebben, snappen*; **TEN KATE, II. 242**, en *snabbelen* heb ik gebruikt gevonden door **CATS, I. 168**:

Of klap, die dees en geen —

Uytsnabbelt in den wijn? —

SNAVELEN — SNAVEN.

Snavelen is *habbelen*, **BILD. N. Uitspr. 100**:

Heb ik lang geredekaveld,

Tijd en ruimte weggesnaveld,

Uit is 't met mijn gantsch verstand:

Men zeide ook *snaveren*, waarvan in HOORTS Ged. *snaversnel*, zie BILD. Aant. III. 245. *Snaven* is verwant aan *snaauwen*, *snabben*, *snappen*, TEN KATE, II. 242.

SNEUKELLEN — SNEUKEN.

Met de beteekenis, die in het Taalk. Woord. aan *sneukelen* wordt toegekend, komen overeen de Eng. werkw. *to snug*, *to snuggle*, dicht of warm liggen; het woord wordt echter in meer dan eenen zin gebruikt; zoo vindt men het ook bij BOUDEWIJNS, aangeh. bij WILL. Verh. II. 126:

Vroukens weten ons te keuklen,

Stoven, braden, naer den wens,

Met een sausken soet of rens;

Daermé brenghen s' ons aen 't sneukelen, enz.

Sneukelaar is zoo veel als *minnaar*, doch in een' kwaden zin, als bij DE BRUNE: *de vrouw — die met open armen tot hem aanstoof, meinende dat het heuren sneukelaar was*, enz. Wetsteen, I. 165; dus ook bij BREDERO:

Och 't was sulcken vrouwe man; och, 't was sulcken sneuckelaar; LUCELLE.

Sneukeren, hoewel in het Taalk. Woord. anders omschreven, is zeker hetzelfde woord; en in oorsprong zijn misschien beide hetzelfde met *verneukelen*, blij maken, waarvan op *noketen*.

SNEUVELEN, zie *Snevelen*.

SNEVELEN — SNEVEN.

Sneven is *vallen*, zie HUYD. Proeve, III. 137-140. Voor *snevelen* zegt men thans *sneuelen*, doch het werd door de vroegere schrijvers gebruikt, zoo wel in den zin van *vallen*, als van *omkomen*, als bij HOORT, Ged. I. 118:

*(Hy) waande met een sprongt' ongaan de doot,
Gebonden op het paardt, maar sneevelt in de sloot.*

De strenge Ridder volgt, en geeft hem zoo veel steeken,

Dat ik hem zeker min niet dan voor doodt en reeken.

En Ned. Hist. 192. — *het jaar, waar in Don Karel gesneeuvelt is, enz. Zie wijders TEN KATE, II. 700.*

SNIPPELEN — SNIPPEN.

TEN KATE, II. 240; men heeft ook het meer gewone *snipperen*.

SNOBBELEN — SNOBBEN.

TUINMAN heeft *snobbelen*, en verklaart dit door *kussen*, als zijnde eigenlijk *snavelen*, *snappen*; zoo als ook bij BREDEKO:

Ick wouwer flusjes wat snobbelen, wat soenen, enz.

Kl. van de Koe.

en WASSENB. Idiot. Fris. heeft *snobben* voor *snoepen*; welke beide beteekenissen zich echter zeer wel laten vereenigen, naardien, volgens BILD. Geslachtl. op *snoep*, *snoepen*, *snapen*, *snappen* en *snabben* in den grond een zijn,

SNOFFELEN, zie *Snuffelen*.

SNUFFELEN — SNUFFEN.

Voor *snuffelen* heeft men ook *snoffelen*, TEN KATE, II. 399; *snuffen*, *snoffen* is *snoeven*, *snuiven*, welk laatste werkwoord HOOFD gebruikt in denzelfden zin, als wij thans *snuffelen* zeggen, Ged. I. 198:

— 't *Gehoest loopt dapper snuiven,*

Daarom zel je bey de grendelen toe moeten schuiven;
dus ook HEEMSKERK, Versch. Ged. II. 73:

*De graghe Wolf die gaet rantom veel stallen snuyven
Ommaer eenenigh Schaep te krijghen in sijn kluyven:*

SOBBELEN — SOBBEN.

KIL. heeft beide woorden, alsmede *subbelen*, die verklarende door *struikelen*; zoo heeft VONDEL:

Dat yder over hooft en hals in 't diepste sobbelt.

IV. 278.

SOFFELEN — SOFFEN.

Soffen is bij KIL. *inslorpen*, en *soffelen*, blazen,
Fr, *souffler*; zie ook de Aant. van VAN HASSELT.

SOKKELEN, zie *Sukkelen*.

SPARKELEN — SPARKEN.

Beide werkw. verklaart MEIJER door *glinsteren*,
vonken van zich werpen, en volgens het Taalk.
Woord. zijn zij een met *spranken*, *sprankelen*. Van
sparken of *sperken* komt een voorbeeld voor bij VAN
HASSELT op KIL.; men treft het ook aan bij VONDEL,
IX. 37:

Een fackel sparekt van voor, en worpt haer schaduw
Sparkelen (Eng. *to sparkle*) wordt bij de vroegerē
schrijvers menigwerf gevonden; b. v.: *De reden hier*
van sparkelt van zelfs in d' oogen aller menschen:
DE BRUNE, *Wetsteen*, I. 260;

De vettenachtlamp scheente sparckelen in't branden,

VONDEL, XIX. 159.

— *de fackel die hem roost*

En blaekert, en noch snerkt en sparkelt in de baren.

ANTON. I. 97.

SPARRELEN, zie *Sportelen*.

SPARTELEN — SPARTEN.

Sparten, *sporten* is volg. BILD. van *sparre*, *sport*,
zoo dat *spartelen*, ook *sportelen* en *sportelen*, eigen-
lijk tegen *sparten* of *sporten* (hindernissen) aan wor-
stelen, en *opklauteren* uitdrukt. Aant. op HOOFTS
Ged. III. 68.

Sportelen wordt echter ook gebruikt voor *sporren*-
len, b. v.:

— *Hier baet geen teghensportelen.*

VONDEL, IX. 268.

Roei uit, wat in dat hart daar tegen tracht te sportelen;

BILD. *Vermak.* 199.

waaruit schijnt te blijken, dat *sportelen* hetzelfde is

als *sporrelen*, met de *t* versterkt; zie dit woord; gelijk men dan ook, voor het bij *sporrelen* vermelde *sparrelen*, *spartelen* aantreft:

— *de Zee die rookt*

En spartelt als een pot die kookt, enz.

OUDAAN, Poëzy, I. 157.

SPEKELEN — SPEKEN.

Spekelen, *speekelen*, ook *speekselen*, zijn verouderde woorden, van *spaken*, *spikken*, waarvan wij nog *speeksel* hebben; zie daarover TEN KATE, II. 404. *Speken* treft men aan bij CATS, I. 404:

Het jonge dier begint te speecken, spouwen, braken.

SPERTELEN, zie *Spartelen*.

SPIKKELEN — SPIKKEN.

Deze woorden zijn verwant aan *spaken*, waarvan bij *spekelen*, zie wijders TEN KATE, II. 403 en BILD. Geslachtl. op *spek*. Het is zeker door invoeging der *r*, dat men voor *spikkelen* ook *sprikkelen* heeft als:

— *De klare wegh, dewelck*

Nu noch gesprickelt is van Junoos witte melck.

BEVERW. Wtnem. 277.

In deze zelfde plaats uit HEINSIUS, aangeh. bij HUYD. Pr. I. 59, leest men *gespickelt*, doch men treft het mede aan bij VONDEL, XII. 47:

En veel meer stofs — als luchtjes bloemen spricklen

Op Hyble en op Hymet. —

en in het dagelijksche leven wordt *sprikkelen* nog gebruikt voor het uitspringen van de punten eener schrijfsen.

De invoeging of uitlating der *r* had voorheen in meer woorden plaats, hetgeen is opgemerkt in de Aant. op de Nieuwe Uitg. der Versch. Ged. D. II.

SPIRRELEN, zie *Sporrelen*.

SPORRELEN — SPORREN.

Sporrelen gebruikt Hooft:

De wederwaardigheid doorsporrelde mijn zinnen ,
Ged. I. 108.

Sporren is , volgens BILD. Aant. III. 68 , *sporen* (*prikkelen*) en dit wederom , volgens de Geslachtl. op *spoor* , van *porren* , met de versterkende *s*. De nog gebruikelijke woorden *tegensporrelen* en *tegensporrelig* behooren hier mede toe , zoo wel als het *sparrelen* en *spirrelen* , dat onze huismoeders of keukenmeiden van kokend water bezigen , wanneer zij daarvan zeggen , dat het *spirrekt* en *sparrekt* , en in welke beide woorden eene klankwisseling plaats heeft , die men in vele dergelijke uitdrukkingen aantreft. Zie *spartelen*.

SPORTELEN , zie *Spartelen*.

SPRANKELEN — SPRANKEN.

Volgens het Taalk. Woord. is *spranken* , *spranke-
len* , door letterwisseling van *sparken* , *sparke-
len* ; doch volgens TEN KATE , II. 410 , en BILD. Geslachtl. op *sprank* en *sprengel* , is *sprankelen* , ook *sprengelen* en *sprinkelen* , van *spranken* , d. i. *sprengen* , *springen*. Dit *spranken* treft men aan bij VONDEL :

*'t Bosch schijnt in vuur en vlam te sprancken en te
gloeijen.* IV. 208.

SPRENGELEN , zie *Sprengelen*.

SPRENKELEN — SPRENKEN.

Sprengen is *sprengen* of *springen* , dat wederom van *brengen* of *bringen* is , met de voorgevoegde *s* , waarvan nader op *sprokkelen*. Men schrijft ook wel *sprengelen* :

*Geen maaltijd was met bloed van 't weerloos vee
gemengeld ,*

*Geen deksel , geen gewaad , van wreeden moord
besprengeld.* BILD. de Mensch , 65.

Tusschen *sprengen* en *springen* kan men ook het onderscheid opmerken , dat tusschen *zetten* en *zitten* ,

leggen en *liggen* enz. plaats heeft: de eerste zijn be-
drijvend, de laatste onzijdig. Zie ook op *hengelen*.

SPRIETELN — SPRIETEN.

Sprieten is *spruiten*, Hoogd. *spruessen*, door eene
bekende klankwisseling; wij hebben nog het z. n. *spriet*.

Sprietelen is bij KIL. *vorkswijze van een spreiden*.

SPRIKKELEN, zie *Spikkelen*.

SPROKKELEN — SPROKKEN.

Sprokken, *sprokkelen* komen van *brokken*, *brok-
kelen*; de hier voorgevoegde *s* is, volgens de opmer-
king van BILD., eene zuivere ontkenning; *brokkelen*
(*verspreiden*) is juist het tegengestelde van *sprokke-
len* (bij een rapen); even zoo is *sprengen* het tegen-
deel van *brenge*n, enz. Deze *s* moet dus onderschei-
den worden van de louter versterkende *s*; zoo als die
in *slang* (van *lang*), *strekken* (van *trekken*), *smoel*
(van *muil*) en dergel. wordt aangetroffen. Doch zie
de Nieuwe Taal- en Dichtk. Versch. IV. 59-63.

STAGGELEN — STAGGEN.

Deze woorden zijn verwant aan *stijgert*, of aan
staan, zie verder *staggeren*.

STAMELEN — STAMEN.

Stamen, waarvan ook *stameren*, heeft tot grond-
woord *stem*, waartoe ook *stom* behoort. TEN KATE,
II. 423.

STEKELEN — STEKEN.

Over den wortel *steek*, zoo vruchtbaar in aanver-
wanten, handelt TEN KATE, II. 430 en verv.

STIKKELEN — STIKKEN.

Stikken, Eng. *to stick*, voor *steken*, is verouderd,
TEN KATE, II. 432. Het werkw. *stikkelen* bezigt
OURAAN, Poezy, II. 431:

*Daar ze in de spinnewebben —
Zich sukkelt om ende om.*

STIPPELEN — STIPPEN.

TEN KATE, II. 425.

STIVELEN — STIVEN.

Eene enkele maal komt *stivelen* bij onze oude schrijvers voor, en beteekent dan *doodslaan* of *steken*, b. v. bij M. STOKES:

*Want morders haddense ghevaen
Metten haren, en wilden saen
Al tsole stivelen: maer sine conden
Met haren kniven niemant wonden.*

B. II. v. 655 en verv.

en bij MAERLANT:

*Die Co. wart bevaen met nide,
Eenen spiet hi geprant,
Dien een knecht drouch in sine hant,
En stiveldene daer vptie stede,
Die out was en vromech mede.*

Spieg. Hist. D. I. bl. 307.

Zie over dit woord de Taalk. Mengel. onder de spreuk: *Linguae patriae excolendi amore*, bl. 185-188. IJPEIJ houdt *stivelen* voor het freq. van *stiven*, *stiven* of *staven*, met een' stok slaan. Taalk. Aanm. 168.

STOMMELEN — STOMMEN.

Stommelen wordt door TEN KATE, II. 423, van *stom* afgeleid; liever zoude ik het met BILD. tot *tommelen* brengen, met de voorgevoegde *s*, zie *tommelen* en *tuimelen*. KIL. verklaart het woord door *spertelen*.

STOMPELEN — STOMPEN.

Stompen, *verstompen* is bij TEN KATE, II. 424, *stomp maken*, *afknotten*, *verminken*, Eng. *to stump*, Hoogd. *stumpfen* en *stümpfen*; verder is *verstompen*, *verstompelen* bij hem *wegstoppen*, *verbergen*, in welken zin het verklaard kan worden bij POIRTERS: *daer steekt yet in den boesem van eenen sondaer,*

F

dat hy wel voor eenen korten tijt misschien sal verstompelen, enz. Masker, 262; en stompelen zoo veel als struikelen, in welke laatste beteekenissen het woord overeenkomt met het Eng. to stumble van to tumble, en, even zeer als dit, het voorgaande stompelen is, van tommelen of tuimelen.

STREKELEN — STREKEN.

Streken is strijken, van daar strekel, strijkatok, en het verouderde strekelen, ligtelijk aanroeren. KIL. en TEN KATE, II. 446.

STREMMELEN — STREMMEN.

Verstremmelen bezigt HUYG. voor stollen, dik worden:

Hoe hy 't Noorder-natt verenghde,

En sijn' bobbelen versenghde,

En sijn stranden vloed op vloed,

Dé verstremmelen in bloed; Kor. II. 68.

STRENGELEN — STRENGEN.

Strengen is ook stringenen strangen. TEN KATE, II. 704.

STREUMELEN — STREUMEN.

Streumelen gebruikt BREDERO in zijnen JEROLIMO:

Twie kleyntjes maken ien groot, o iek wetet so te streumelen,

Ick heb hier ien saek daar kan ick mijn oudt ijaer in dreumelen.

Dit woord zal van streumen, stremen zijn, welk laatste KIL. heeft voor strengen, binden, en waarvan hij hem ook stream, voor streng of streen. HOORT gebruikt verstreumen, het verklarende door schrabben, in zijnen TACITUS, 253; *Maar overleeverende 't goon my met zyn schitteringh verstreemt, enz.*

STREVELEN — STREVEN.

Strevelen treft men aan bij CATS: Alsoo kan de jonge vrou aen d' ander sijde — haer alsoo draegen, datse hem niet licht en sal tegen strevelen. I. 276.

STRIBBELEN — STRIBBEN.

Stribbelen is thans *streven*, dus bij VONDEL:
*Indien ze ons dienstigh zijn, wy willen dat ze spreeken,
 Maer swijghen, soo ze ons 't hoeft met tegenstribben
 breecken.* VI. 166.

*Hoe menigh plompaert noch al stribbende bepleyt
 t' Ontgaen het dienstbaer juck, dat hem is opgheleyd.*
 XXI. 317.

Van daar *stribbelen*, dat ook voorkomt in den zin
 van *kibbelen*, *twisten*: *Tussen deezen, en die van
 Hooren werd, oover en weeder, met scherpe brieven
 gestribbelt.* HOORT, Ned. Hist. 427.

STRIEMELEN — STRIEMEN.

KIL. heeft *striemelen*, dit verklarende door *wag-
 gelen*, *struikelen*, en MEIJER *striemen* in dezelfde
 beteekenis.

STRIGELLEN — STRIGEN.

Strigen is *strijken*, Hoogd. *strecken*; van daar bij
 KIL. *strigel*, ook *strijkel*, *strekkel* en *streeel*, Eng.
strikle, Hoogd. *striegel*, voor *strijktok* en *kam*, en
strigelen, Hoogd. *striegeln*, voor *strijkelen* of *stree-
 len*. Verg. TEN KATE, II. 446.

STROBBELEN — STROBBEN.

Strobbelen, *strubbelen*, in Friesland *stroffelen*,
 is bij KIL. *struikelen*, van *strobbe*, *strubbe* (in WAS-
 SENB. Idiot. Fris. ook *stobbe*) d. i. *struik*, *stronk*,
stomp.

STROMPELEN — STROMPEN.

Stromp, Hoogd. *strumpf*, is *stomp*, *tronk*, *stronk*;
 van daar *strompelen* voor *struikelen*.

*De grootsheyt doet den Mensch in 's Weerelts eere
 strompen.*

Vlaerd. Red. 127.

STRONKELEN — STRONKEN.

Almede *struikelen*:

Weest doch ghedoghelyck, dat ick mach voor 't
stroncken

Aen u wat lenen —

Sp. van Sinne, 136.

Intusschen komt een man, dien Bacchus vocht

doet stronklen,

Zyn herberg uit. —

WILLEMS, Meng. N. I. 19.

STRUIKELEN — STRUKEN.

TEN KATE, II. 705.

STUKKELEN — STUKKEN.

Verstukkelen zegt men, voor *aan stukken deelen*;
 over *stukken*, zie men TEN KATE, II. 432.

SUFFELEN — SUFFEN.

SUIZELEN — SUIZEN.

SUKKELEN — SUKKEN.

Sukken of *sokken* kan van *sok*, wollen schoen, ko-
 men; en dan is *sukkelen*, ook *sokkelen*; b. v.:

Den Jongen ziet den gang, en soekelt achter aen.

POIETERS, Masker, 67.

voortslaffen, moeilijk gaan, ook wel *sjokken* ge-
 noemd; doch *sukken* kan ook *zuchten*, ziek zijn, be-
 teekenen, en dan is *sukkelen* zoo veel als *ziekelen*.
 Zie TEN KATE, II. 566 en 567, BILD. Geslachtl. op
sukkel, en BRUNING, Synon. II. 92.

TAKELEN — TAKEN.

Taken, *takken* is binden, en ons *toetakelen* om-
 winden. TEN KATE, II. 707, N. Bijdr. I. 450 en
 BILD. Geslachtl. op *takel*.

TAPPELEN — TAPPEN.

Het werkw. *tappelen* wordt door BILD. gebezigd:

— met de armen uitgestoken

Omvangt hy me — en — verdrinkt in tappelend

vanen vocht.

Krekelz. III. 26.

TENTELEN, zie *Tintelen*;

TERGELEN — **TERGEN**.

Tergelen, voor *tergen*, komt voor in Vlaerd. Red.:

*Dat men hem so beloon en om sijn schulden tergelt,
Daer hij door langen strijt geheel is uytgemergelt.*

Bl. 450.

TEUGELEN — **TEUGEN**.

Teugen is *togen*, *trekken*. TEN KATE, II. 453,

BILD. Geslachtl. op *teugel*.

TEUTELEN — **TEUTEN**.

Betentelt en beduoht hen ick in dese zwaerheydt, enz.

BRED. ANGENIET.

Dit *teutelen* is hetzelfde als *teuteren*, bedwelmen, zie dit woord.

TIKKELEN — **TIKKEN**.

Volgens HUYD. Proeve, II. 470, is *tikkelen* een jongensspel; de Engelschen hebben *to tickle*, voor ons *kittelen*.

TINGELEN — **TINGEN**.

Klanknabootsende woorden.

TINTELEN — **TINTEN**.

Volgens BILD., Geslachtl. op *tintel*, is *tinten* of *tenten*, (Lat. *tendere*) *spannen*, en bij uitbreiding *flikkeren*; *schitteren*. *Tintelen* is thans alleen gangbaar, doch *tinten* komt voor in Vlaerd. Rederijckbergh:

— die nu so menich jaer

Gelijck den Sonnesehijn getint heeft en gebloncken.

Bl. 444.

Hiertoe behoort mede het *tintentig* van CATS: *Oude Vorsten en regeerders van landen en steden -- en sijn in die gelegentheit so tintentigh en naukeurigh niet*; II. 292, welk woord zoo veel als *jeukerig*, *kittelig* beteekent; zie BILD. Aant. op de Geslachtl. D. II. 376; alsmede het *tentig*, dat, in denzelfden zin, dikwerf bij BREDERO voorkomt, b. v.;

*Hoe komt den Droes dus moy, dus reyn; dus
net, dus tentigh?*

RODD. en ALPH.

*Ja het alder tentichste wijf weet op ons huysraet
niet te seggen. Kl. van Symen.*

*Tintelen werd voorheen mede gebezigd in den zin
van aanzoecken, gelijk wij nog wel aanprikkelzen zeggen,
dus bij Hooft; Zy derhalven -- sloeghen zich nee-
der tot Oosterweel, — om Antwerpen te tintelen oft
het door toewicht van krachten zoo naa by der
handt, op hunner zyde moghte ooverslaan, enz.
N. Hist. 132; Thaus, naa 't omgaan van eenen sty-
ven dronk, tinteld' hem zyn geheimschryver, enz.
Ibid. 1200; dus ook OUDAAN, Poezy, I. 82:*

Waar door men zich geintelt voelt.

Om in te schikken, toe te geven, enz.

Zie wijders over dit gebruik de Aant. op Hoofts
N. Hist. D. V. bl. 246.

TINTELEN — TINTEN.

KIL. heeft tinten, tintelen en tenten, tentelen voor
wonden peilen of onderzoeken; zoo als bij ANNA
VISSCHER, in de Versch. Ged. I. 14:

*Ick sal gheen bijtsalf noch gheen pijnlick tenten
vreesen.*

bij OUDAAN, Toneelp, 60:

Om dees ellendige te tenten in haar zeer,

Op dat de vrije wond wythloede moer en meer.

en bij DE BRUNE: *Om de wonden van ons eyghen
lichaem niet te tintelen; enz. Zinnewerck, bl. 227;*
zie hierover wijders het Taalk. Woord. op tenten.

TITTELEN — TITTEN.

*Titten of tietzen is stippen, BILD. Geslacht. op tit-
tel; zoo had men tis voor ons tittel:*

Wy wijcken niet een tit van 't Voorouders gebodt.

Vlaerd. Red. 459.

TOBBELEN — TOBBEN.

Tobben, eigenlijk *schudden*, bij ons gebruikelijk voor *zich afsloven*, is bij HOOFD *trekken*, *slingeren*: *Dat hy aan alle kanten van zorghen getobt zijnde*; enz. TAC. Jaarb. 120.

Tobbelen is *omrollen*: *yeder dient zyn vat (op de wijze van Diogenes) gestadelyk om en 't om te tobbelen*. CATS, I. 100;

Wy hebben straks op zee getobbeld en gedreven:
DE DECKEN, I. 45.

TOKKELEN — TOKKEN.

Tokken, *takken*, *token* is *aantraken*; Fr. *toucher*, of ook *trekken*, zie TEN KATE, II. 788 en BILD. Geslachtl. op *tuk*; de verwantschap met *tikken* is dadelijk. Verg. het Taalk. Woord. *Tokken* en *tokken* hadden ook den zin van *lokken*, *aanhalen*:

Ghy hebt, lodderlyke schuurtjen,

Elk zyn arghjen, aasjen, aartjen,

Daar ghy hartjes mede tokt, enz.

HOOFD, Ged. II. 87.

Want siet hy hadme lief en ick was oock so groen
Dat ick hem tokkelde as hy my niet anraachte.

BRED. JEROLIMO.

TOMMELEN — TOMMEN.

KIL. heeft beide werkw. *Tommelen* is, ook in bedrijvenden zin, wat wij met het onzijdige *tuimelen* uitdrukken, b. v.: *onder dit tommelen en dwersdryven van 't menschelyk geslaght oover hoop, vermengden zich noch de plaaghen des heemels*. HOOFD, N. Hist. 217. *Besteedt men daer beneen dat sorgen en dat wenschen, Dat eeuwich tommelen aan sulcken nietmetall?*

HUYGENS, I. 337.

Hoe tommelt het geluck van 's menschen staat en leven! BRED. Moortje.

Tommen komt overeen met het Fransche *tomber*,

gelijk *tommelen*, bij KIL. ook *tummelen*, met het Eng. *to tumble*. Zie wijders BILD. Verhand. over de Geslachten, 363.

TRAMPELEN — TRAMPEN.

*Govert, ick verschrick van Kampen,
Vechten, drincken en slampampen,
Razen, buld'ren, trappen, trampen enz.*

VONDEL, XI. 293.

*— juichende in triomf, wanneer ze een moedig paard
In't neusgattergen, en hem trampen doen op de aard:*

BILD. Rotsg. II. 81.

Deze werkwoorden, in het Taalk. Woord. onbekend, komen voor bij TEN KATE, II. 710, en BILD. Geslachtl. op *drempel*; volgens hen moet ons zelfst. naamw. *drempel* daarvan worden afgeleid,

TRANTELEN — TRANTEN.

Voor *trantelen*, bij BREDERO *trentelen*:

*De Vleyshouwers die trentelde, en dongen, daer
was geen raet toe. Kl. van de Koe.*

zeggen wij thans bij verzachting *drentelen*, en van *tranten* (bij KIL. ook *trantselen* en *trenselen*) hebben wij het zelfst. naamw. *trant* en het voorz. *om-trent*, BILD. N. Verscheid. IV. 33. Beide werkwoorden werden door de vroegere schrijvers dikwerf gebruikt, b. v.:

*Een heelen dag heb je an de deur zulken geklap,
Of altijd staet'er volk in 't voorhuis te tranten, enz.*

HOOF, Ged. I. 221.

*O, hoe wierden de trappen in syn Palleys ghe-
durigh van den morghen tot den avont betrantelt door
allerley persoonen. SPRANCKHUYSEN, Rouwkl. over
FRED. HEND. bl. 130. Ook nog bij BILD.:*

Het schijnt een reiziger in nood,

Die trantelt van de kou.

Muz. Alm. 1821, bl. 149,

TRAPPELEN — TRAPPEN.

Voor *betreden* trest men het ongewone *betrappelen* aan bij VAN DER BORGHT:

Dat hy betrappelt heeft den dorpel van uw kerk.

WILL. Verh. II. 170.

TREIFELEN — TREIFEN.

Treifelen, vertreifelen, vertreefelen is bij KIL. *sleijen, kortswijlen, beuzelen*, Eng. *to trifle*; voor *treifen* heeft hij *truffen*, in denzelfden zin.

TRENTELEN, zie *Trantelen*.

TREUZELLEN — TREUZEN.

Het Taalk. Woord. houdt *treuzelen* voor een met het onderst. *trijzelen*. De Hr. LULOFS verklaart het voor het freq. van het Deensche werkw. *dröse*, dat *talmen, dralen* beteekent, zie Reist. naar Hamburg, I. 330. En volgens BILD., Geslachtl. op *treuzelaar*, is *treuzen* eigenlijk *trossen*, oudtijds gebezigd voor *torsen* of *torschen*, Fr. *trousser*, als bij VONDEL § XXI. 116:

De druivenlezers — trossen gaeuw en vlugh

Haers handgifs zware last met kromgeboghen rugh.

Zie ook HUYD. op STOKK, II. 13; en vergelijk KIL.

Treuzelen is dan *achteraankomen, talmen*.

Met deze woorden staat in geen verband het woord *treusneus*, dat voorheen gebruikt werd voor *kleinigheid, geringe dienst*, b. v.:

*Die 't achten veur een treusneus dat men duy-
sent kroonen opset.* BRED. Moortje.

Dirck meende dat ick Goud gingh halen

Om hem een' treusneus te betalen;

HUYG. IV. 192.

— *mantels en — huycken,*

Die hy dan naderhandt voor een treus-neusje gaf.

POITERS, Masker. 275.

Dit woord is, volgens BILD. Aant. op HUYG. VI. 320, het

Eng. *trueness*; naar **TUINMANS** afleiding is het *noot met een gaatje*.

TRIJSELEN — TRIJSEN.

Trijselen is bij **KIL.** *ziften en talmen*. Zie ook het **Taalk. Woord. en treuzelen**.

TRIPPELEN — TRIPPEN.

Trip is, volgens **BILD.** Geslachtl. op het woord, een soort van schoeisel, vroeger *treitel* genoemd, en het woord is kenbaar verwant aan *trede*. Tot *trippe-len*, bij **KIL.** ook *trepelen*, behoort *dribbelen*, zie dit woord. **HOOFD** heeft *tribelen*:

Elk nae zijn kaleteit dat tribelt alderbest.

Ged. I. 213.

waarover de **Aant. III. 157**. Dit *tribelen* komt insgelijks voor in het **Idiot. Fris. van WASSENB.**, waar het (zeker in overdrachtigen zin) verklaard wordt door *vlóttén, gelukken, slagen*.

TROETELLEN — TROETEN.

Troeten is *trotén, d. i. treden, drukken*. Zoo gebruikt **HOOFD** *troetelen* in den eigenlijken zin:

— *ghy vindt wel andre vrouwen,*

Waer meê ghy oeffenen de troetel-kunste meught,

Daer ghy u op verstaaf, enz. Ged. I. 20.

dus ook op onderscheidene plaatsen bij **BRED. b. v.**:

Dat sy —

— *is uyt troetel-lust met hem na bedt ghestreecken.*

GRIANE.

By de soete Split-ruyters, die troetel-sieke Snollen.

Kl. van de Koe.

Zoo bezigt **HEEMSKERK** *troetelwangen* voor de *wangen drukken*, **Versch. Ged. II. 81**:

Dit doet dat na haer Vrouw de Mans niet seer verlangen,

Dat sy so vaeck 't hun lust haer moghen troetelwangen.

en HOËFT *troeteling der tuit*, voor *drukking*, zie Ged. II. 237.

Wij gebruiken het woord thans voor *liefskosen*, *streelen*, *koestoren*. Zie BILD. Geslachtl. op *schurk*, en Aant. op HOËFT, III. 18.

TROGGELEN — TROGGEN.

Troggen, *droggen*, *drogen* is hetzelfde als *driegen* (in *bedriegen*), waarvan ons *bedrog*; het Hoogd. zegt *triegen* en het Fransch *trucher*. Van daar *troggelen*, bij KIL. *trochelen*, voor *misleiden*, *afbedelen*. TEN KATE, II. 164 en BILD. Geslachtl. op *drog*.

TROMMELEN — TROMMEN.

Klanknabootsende woorden, volgens TEN KATE, II. 691, van *rommen*, *rommelen*, met eene *t*, en ook verwant aan *trompen*, waarvan wederom *trompet*, *trompetten*, waarover zie HYD. Pr. III. 123.

TRONKELEN — TRONKEN.

TEN KATE, II. 704. *Tronken*, *tronkelen* is *struikelen*, en komt van *tronk*, gelijk dit van *struik*, en *stompelen* van *stomp*, *stobbelen* van *stobbe*, *stronkelen* van *stronk*, *stompelen* van *stomp*, welke allen dezelfde beteekenis hebben, namelijk die van over een *tronk*, *struik*, *stomp*, *stobbe*, *stronk* of *stomp* te vallen.

TUIMELEN — TUIMEN.

Tuimen is bij de oude schrijvers *tumen* of *tumen*, dus bij MAERLANT:

Te dien tiden soude Herodes houden

Feeste, alst die Costumen wouden

Van sirc feesten, der tumde en spranc

Eene Dierne vor sConinx banc.

Spieg. Hist. D. II. 116.

en in een fragment van een oud Ned. rijmwerk, voorkomende in de Nieuwe Werken van de Maatschappij der Ned. Letterk. te Leiden:

*Die ianf'c an dander side
Die was tallen tiden blide:
Si tumde, danste en spranc
Boxen opten pilaer lanc, enz.*

D: I. St. I. bl. 237.

Zie wijders de aantek. hierop, bl. 275 en 276, en die van CLIGN. op MAERL. bl. 108-110.

Tuimelen, tummelen is ook tommelen, zie op dit woord.

TUITELEN — TUITEN.

Tuiten, tuischen is dobbelen, spelen, van tuit of toot, d. i. koker of pijp, waar men de dobbelsteenen door werpt. BILD. Aant. op HUYG. V. 221 en Geslachtl. op tuit. KIL. heeft dan ook tuischen en tuitelen, vertuischen en vertuitelen in dezelfde beteekenis. Dit tuischen werd voorheen dikwerf gebruikt, b. v.: Het buitgoedt — werd gespilt aan slooren, aan slempen, met tommelen, met tuissen, en alterley overdaadt, en ongereegheltheit. HOORT, N. Hist. 475.

*Hier slijt hy al den nacht met tuisschen onbezwaert,
En vroolijck, spoelt met bier en appel dranok de smarte,
En niet met wijn, den druck en zwaerijcheit van 't harte.*

VONDEL, XVII. 159.

*Dan gaen haer' oogen op, dan sien se dat haer
— slempen,*

Haer hollen, haer getuysch 't pad naer beneden is.

HUYG. I. 275.

*Daar houd' men maat noch streek in tuisschen en
krakeelen, enz.*

DE DECKER, I. 231.

BREDERO heeft vertuismuizen:

*Ghelyck als ick die 't (goetje) heb vertuysmuyst,
en verspeelt,*

Verhasardeert, versloert, verslemt, en verbourdeekt.

Moortje.

welk *ruisten*, *moesen* zijn zal als in *roezemoeren*,
waarover zie op *ruiselen*.

Vertuiten was ook in *tuiten vechten*, als blijkt
in het Taalk. Woord.; doch in de uitdrukking van
HOORT, die aldaar wordt aangehaald, *zijn krachten*
aan iets vertuiten; zoude ik liever aan *tuiten* of *tui-*
schen denken, in den zin van *verspillen*, *verkwisten*.

Een ander *tuiten* is hetzelfde met *toeten*, d. i. ge-
raas maken, *blazen*, als bij HUYGENS:

'k Weet niet wat hy weet van tuyten,
Maer van blazen weet hy machtigh.

Korenbl. IV. 39.

waarvan ook *loftuiten*, *glorietuiten*, *ijdeluiten* enz.
Tuijen eindelijk is *binden*, waarvan men zie op
tuijeren.

TWANTELEN — TWANTEN.

Twantelen, dat *twiifelen* beteekent, heeft met dit
woord denzelfden oorsprong, in het grondwoord *twi*,
twee, waarvan ook *twijnen*, *twisten*, enz. TEN KATE,
II. 710 en 711.

TWIJFELEN — TWIJVEN.

Twijven, *twiven*, *twiën* is van *twi*, bij de ouden
ook voor *waarom* gebezigd, als b. v. in de Werken
der Leidsche Maatschappij:

• Ic wane hi heft geleit ane mi
Clene minne, ic segde twi;

D. I. St. I. bl. 218.

Zie de aantek. hierop, bl. 252, alsmede in het bree-
de de Taalk. Mengelingen, bl. 158-175. Zie *twantelen*.

VANDELEN — VANDEN.

Het Taalk. Woord. heeft *vandelen*, *opwinden*, en
daarvan *opvandelen*, bij een *halen*, en acht dit ver-
want aan *vanden*, voorheen gebruikelijk voor *iemand*
bezoeken. *Vandelen* intusschen is misschien een met
windelen, terwijl *vanden*, in het Taalk. Woord. van

van, fan, doek, kwachtel, afgeleid, niet anders is dan ons vinden, zie TEN KATE, II. 482. Van het gebruik van vanden vindt men een aantal voorbeelden bij CUGNETT, Bijdr. bl. 137-140; dat het evenwel meer beteekent, dan *eene kraamvrouw bezoeken*, gelijk het Taalk. Woord. wil, kan ook nog blijken uit de Spelen van Sinne, waar, van de Joden sprekende, gezegd wordt:

*Godt zelve quam haer op aerden vanden,
En heeft voor haer miraculen ghedaen,* enz.

bl. 98.

als ook uit deze beide plaatsen van HUYGENS:

*— de schorre Sanden,
Deer Sinai geboght de Wolken schijnt te vanden.*

Korenbl. I. 18.

*Doe de Godde was maechten
't Heiligh Heir en eigen lot
Van dan onverwonnen God,
Van de Philistiner stranden
Voor sijn' poorten quamen vanden* enz.

Ibid. II. 66.

VEZELEN, zie Faselen.

VIJZELN — **VIJZEN**.

KIL. heeft *vijzen*, schroeven, Fr. *viaser*, en van daar is *vijzelen* of *opvijzelen* opwinden, verheffen.

VITSELEN — **VITTEN**.

Vitten is *raffen*, en gebruikelijk voor *iets uitpluisen*, van daar *witse*, en *vitselen*, voor *rijsjes of takjes samenwoegen*. KIL. en TEN KATE, II. 474.

VLEUGELEN — **VLEUGEN**.

Vleugelen is *binden*:

Iek vleugelde dien gaet de handen op den rug, enz.

VONDEL, VIII. 246.

Nu kan zelf een boschleeuwijn,

In Hercynsche wilde wouden,

Haren leeuw gevleugelt houden

Door de banden van de min. ANTON. I, 238.

Vleugen is *vlegen*, waarvan ook *vlechten*. Zie ook VAN HASSELT op *KIL*.

VLIEGELEN — VLIEGEN.

TEN KATE, II, 486.

VLUGGELEN — VLUGGEN.

Vluggelen is een met *vliegelen*, zie *KIL*. en *TEN KATE*, 487; *vluggen*, waarvan ook *slugten*, zie men op dit woord.

VONKELEN — VONKEN.

Voor *vonkelen* schreef men ook, minder goed, *fonkelen*; zie *SIEGENBEEK*, *Taalk. Bedenkingen*, 70, 71, en de Voorrede voor de vierde uitgave der *Verhand. over de Spelling*, bl. v. Men heeft ook *vonkeren* en *fonkeren*.

VRIBBELEN, zie *Wrievelen*.

VRIEMELEN, zie *Wriemelen*.

VRIEVELEN, zie *Wrievelen*.

VROETELLEN, zie *Wroetelen*.

WAGGELEN — WAGEN.

Waggelen is *wagelen*, van *wagen*, dat een is met *wiegen*, waarvan ook *wiggelen*, enz. *TEN KATE*, II, 507, 508.

Waggelen komt in het *Taalk. Woord.* alleen als onzijdig werkwoord voor, doch men gebruikte het ook bedrijvend, als blijkt uit de breede Aanteekening over die soort van werkwoorden, achter deze Proeve geplaatst.

WANDELEN — WANDEN.

Wanden is *wenden*, waarvan ook *wendelen*, *wentelen*, *TEN KATE*, II, 537. *Wandelen* (ook *wanderen*, zie dit woord) is dus eigenlijk *heen en åter gaan*, somtijds ook *wankelen*, *struikelen*; zoo verklaart *BILD.* dezen regel:

Scemte is alles wandels hoede.

door *schaamte is eene hoede (bewaring)* tegen alle wankeking; zie Verscheid. III. 164 en verg. de aant. bl. 170; en zoo komt het ook voor bij BREDERO in GRIANE:

Alwandelt sich te met der mannen moedigh hart,

In vrouw de wanckelheydt recht uytghebeeldet wart.

Verwandelen is bij ons, als in het Hoogd., ook *veranderen*; dus bij BILD.:

Och of ik in uw schoen voor't minst verwandlen mocht;

Zoo wierd ik door uw lieven voet vertreden!

Verlust. 83.

Neen; leer door deugdelijk te handelen,

Haar (de wereld) in een Paradijs verwandelen.

Poezy, I. 100.

In dezen zin treft men ook eene enkele maal *wandelen* aan, als in HUYD. Pr. I. 208: *Loths wijf die wederom sacht is ghewandelt in een salt-zuyle.* En D. III. bl. 343: *ende dat derden deel der wateren is ghewandelt in bitterheden.*

In de gemelde Proeve, (III. 345. Aant.) vindt men een voorbeeld van *wandelen* voor *wentelen*.

WANKELEN — WANKEN:

Wanken is wenken:

Sot driewerf wankt heur voet, ontzenuwd met een zucht. BILD. Meng. I. 52.

doch in de onzijdige beteekenis, gelijk *hangen* en *hengen* enz. Zie wijders over dit woord HUYD. Pr. II. 59-61. De verwantschap met *zwenken* is duidelijk. TEN KATE, II. 574.

WARRELEN — WARREN:

Warrelen is ook *warzelen*, *werzelen*, TEN KATE, II. 734, waartoe behoort ons *wars* en het *warzel* van HOOFT: *ter geneughte van eenen warzelen ketter en staatsteurder*, enz. N. Hist. 726.

WARVELEN, zie *Wervelen*.

WARZELEN, zie *Warrelen*.

WEGGELEN — **WEGGEN**.

Hetzelfde als *wiggen*, *wiggelen*, zie dit woord.

WEIFELEN — **WEIVEN**.

Weiven, voorkomende bij M. STOKÉ :

Recht op de selve ure,

Dat men voor de Vere quam

Sach de Grave ende vernam

Dat quade wichten liepen daer

En weiveden met swerden baer.

B. VII. v. 56 en verv.

is thans *wuiven*, en ook één met *weven*, verwant aan *zweven*. Voor *weifelen*, dat dus *wankelen*, *heen en weer gaan* beteekent, heeft KIL. ook *wepelen*, zie dit woord. Verg. TEN KATE, II. 747. Zie *wuifelen*.

WEMELEN — **WEMEN**.

TEN KATE, II. 577, brengt deze woorden tot *zwijmen*, *zweemen*, d. i. *eene schemerende, duizelende beweging maken*; het Taalk. Woord. tot het oude *wimen*, bewegen of draaijen, over welk woord men ook zien kan BILD. Geslachtl. op *wierook*.

WENTELEN — **WENDEN**.

Zie *Wandelen*.

WEPELEN — **WEPEN**.

Wepen is *wippen*, en verwant aan *weven*, Hoogd. *weben*, waarvan *webeln* en *webern*. Van daar *wepelstaarten* voor *kwispelstaarten* of *wipstaarten*, bij HUYD. Proeve, III. 253 en 255 de Aant.; en ook *wepelen*, dat OUDAAN gebruikt, Poezy, II. 312:

't Zy daar de Ryn zyn' killen boor'

En koom met zacht en stil gezepel

In 't Retische gebergt hervor,

Tot hy om struik en heuvel wepel';

G

WERVELEN — WERVEN.

Werven is draaijen, van daar *wervel*, *wervel-wind*, *wervelziek* enz.; ook ons *verwerven*, verkrijgen, is hetzelfde woord. TEN KATE, II. 525 en HUYD. Pr. I. 138. HUYG. heeft *warvelen*: door het warvelen van de winden, enz. II. 40.

WIBBELEN — WIBBEN.

Wibbelen komt voor in het Taalk. Woord. op *kwab*; het is van *wibben*, *wippen*, verwant aan *weben*, *weven*, waarvan bij TEN KATE, II. 512. Het Hoogd. heeft *webern* en *webeln*.

WIEGELEN — WIEGEN.

Wiegelen is een met *wagelen*, *waggelen*, zie dit woord.

WIGCHELEN — WIGGEN.

Wiggen, *wiegen*, *wegen* en *wikken* zijn een. Nader opheldering omtrent *wigchelen*, bij KIL. ook *wijchelen* en *wiechelen* geschreven, kan men erlangen bij TEN KATE, II. 505, 506 en HUYD. Pr. I. 363.

WIGGELEN — WIGGEN.

Ook *weggen*, *weggelen*, TEN KATE, II. 504. *Wiggelen* komt in beteekenis overeen met *waggelen*; zoo zegt DE DECKER b. v., van de drukpers sprekende, Oorspr. Ged. I. 59:

Na dat ik die almet doe wiggelen en kraken, enz.

WIKKELEN — WIKKEN.

TEN KATE, II. 505.

WIMPELEN — WIMPEN.

Wimpen, *wimman*, verwant aan *winnen* of *winden*, is *bedekken*, *omhangen*: van daar ons *wimpel*, doek; het Fransche *guimpe*, volgens FURETIÈRE oudtijds *guimple*, een halsdoek; en het *bewimpel* van HOORT voor *bedeksel*, zie het Woord. des Instit. *Bewimpelen* komt in het Taalk. Woord. alleen voor in den overdragtigen zin van *bedekken*, *verbloemen*, doch het werd ook eigenlijk gebezigd voor *omwinden*, *omsluieren*, als:

Bewimpel uw bejagh met alderley gewas.

CATS, I. 173.

Want sterffelijken ooght' onsterfflijkheidt te toonen

Die onbewimpelt zij, der Godtheit gaat te naa.

HOORT, Ged. I. 270.

Zie ook BILD. Geslachtl. op *wimpel* en *wierook*.

WINDELEN — WINDEN.

TEN KATE, II. 535. *Windelen*, Hoogd. *windeln*,
wordt nog wel gebruikt, b. v. BILD. Dieren. 49:

'tOmwindeld wezen bracht uitde omgewondendoeken;

WINKELLEN — WINKEN.

Maer als een Arent die — —

— — met een sterck gesicht

Doet wincklen d'oogen van des Hemels grootste licht.

HEYNS, BART. Werck. II. 127.

Dit *winkelen* is hetzelfde wat bij KIL. en TEN KATE,

II. 574, *wink-oogen* heet, van *winken*, *wenken*.

WISPELEN — WISPEN.

Wispelen is hetzelfde als *kwispelen*:

Een zonderlinge vreucht mijn wispelt door de zinnen.

Vlaerd. Red. 194.

'tWas als 'tgezuus der koelte in mijn bedwelmd gehoor,

Die spelende over 't veld om bloem en distel wispelt.

BILD. Meng. I. 39.

BRED. heeft *ontwispelen* voor *ontworstelen*:

Buuren, helpt dat Wijf, of ick selt op jou verhu-

len, indien hy heur ontwispelt. JEROLMO.

Zie wijders *kwispelen* en *geeselen*, als ook de Aant.
op HOORTS Ned. Hist. V. 149.

Wispelen is ook *sluisteren*:

En 't leelijk ongerucht sterft 't geener stonden:

Maar wispelt naa en voor,

Met vaale wicken, door

Der menschen monden.

HOORT, Ged. I. 103.

G 2

en komt dan overeen met het Eng. *to whisper*; bij
KIL. ook *wisperen*.

WISSELEN — WIGGEN.

TEN KATE, II. 504, leidt *wisselen* van *wiggen*,
weggen af, als zijnde eigenlijk *wigselen*, gelijk het
Hoogd. *wechseln* zegt; het woord beteekent dus oot-
spronkelijk *heen en weer bewegen*.

WORSTELLEN — WORSTEN.

Worsten is van *worren*, *werren* of *warren*, draai-
jen, waarvan ook *warrelen*. TEN KATE, II. 735 en
SIEGENBEEK, Taalk. Bed. 27. KIL. heeft ook *wratsel-*
len en *wrastelen*, Eng. *to wrestle*; dus in Vlaerd.
Red. bl. 23:

*Hoe benick met gheluck van 't Homelsche verleenen,
Ghewratzelt deur 't verdriet, ver buyten yemandts
meenan.*

en in de Com. Vet.: *ende als sy den heelen dagh
op haer gat hebben sitten writselen, wratselen, enz.*
bl. 105.

WRATSELEN, zie *Worstelen*.

WREMELEN, zie *Wriemelen*.

WREVELEN, zie *Wrievelen*.

WRIBBELEN, zie *Wrievelen*.

WRIEMELEN — WRIEMEN.

Wriemelen, *wremelen* is van *wriemen*, *wrim-*
men, dat is *wringen*, waarvan ook *wrirmelen* bij
HOOFD, Ged. I. 311:

Daar leit de woeste en ongemeets see,

En wrimmelt van het groote en kleine vee.

Zie ook de Aant. III. 210.

WRIEVELEN — WRIEVEN.

Wrievelen, *wrevelen*, *vrievelen* is van *wrieven*,
wreven, *vrieven*, dat is *vrijven* of *wrijven*, TEN
KATE, II. 495. Hiertoe behoort ook *wribbelen* en
wribbelen, dat in denzelfden zin voorkomt: *zinspe-*

lende op de kleine kinderen, die, met eenig ongemak onder de leden bezet zijnde, gestadig staen te wribbelen, en zig te vrijven, enz. TEN KATE, t. a. p.;

Daar leyt yet in mijn harsen'

En 'twemelt door mijn bloet, enz.

Ja 't wribbelt sich so vart

Tot midden in mijn hart, enz.

— *alst (hert) met wroeten*

De welgetroffen pijn wil wrib'len uyt syn sy enz.

BRED. LUCELLE.

Van hetzelfde *wreven*, *wrijven* komt, doch in eene gewijzigde beteekenis, *wrevel*, haat, bitterheid, Hoogd. *frevel*, waarvan *wrevelen*, in het Hoogd. en bij KIL. *freveln*, *frevelen*; dus bij BILD.:

Algedede! komt uw heilgenade

Dat wreevlend schepsel nog te stade,

Wiens wanhoop zelfs uw wraak belacht?

Navonk. I. 94.

Het bijv. naamw. *wrevelig* is mede in zwang.

WRIGGELEN — WRIKKEN.

Taalk. Woord. op *wrikken*.

WRIMMELEN, zie *Wriemelen*,

WRINKELEN — WRINGEN.

Voor *wrinkelen*, ook *wronkelen*, zegt men thans *krinkelen*, *kronkelen*. TEN KATE, II. 496.

WRITSELEN — WRITSEN.

Writsen is *wrijten*, TEN KATE, II. 740. Het Eng. heeft *to writhe*: en *to wrest*. Van *writselen* heeft men *writselaar*:

En breekt die writselaar zijn wreveligen kop.

Vlaerd. Red. 445.

Writselen is ook een met *wratselen*, gelijk blijkt uit de zamenvoeging van beide werkwoorden, in het voorbeeld, op *worstelen* bijgebracht.

WROETELLEN — WROETEN.

Wroetelen treft men aan bij DE BRUNE, Zinnew. 188:

— *de gheen, die in het stof*

Van een heymelick vertreck

Wroetelt, als een swijn in 't drek :

KIL. heeft *vroetelen*.

WRONKELEN, zie *Wrinkelen*.

WUIFELEN — WUIVEN.

Volgens TEN KATE, II. 740, beteekent *wuifelen* bij de zeelieden *van verre roepen*; het woord is in den grond een met *weifelen* (zie dit woord), dat is: *eene zwaaijende beweging maken*, van *wuiven*, *weiven*, *weven* d. i. *zweven*.

ZAMELEN — ZAMEN.

TEN KATE, II. 743. *Zamen* is thans verouderd, doch werd vroeger gebruikt; dus bij HOOFT: *Men poogde niet eens te herzaamen, om op nieuws met klèm te treffen*. N. Hist. 1011. Men had ook *zamenen*, zie dit woord.

ZEGGELEN — ZEGGEN.

Zeggelen komt voor bij HOOFT, voor het Lat. *dicitare*: *Hy zeggelende, dat men de eere der vrouwen behoorde te maatighen*, enz. TAC. 9.

ZEMELEN — ZEMEN.

Zemelen, *talmen*, houdt BILD. voor hetzelfde als *zuimelen*, van *zuimen*; zie de Geslachtl. op *semel*.

ZENGELEN — ZENGEN.

Zengen, *schroeijen*, is nog in gebruik, doch *zengelen*, ook *zingelen*, zijn verouderd; zie KIL. en TEN KATE, II. 558. Men had ook *zengeren*, zie dit woord.

ZEPELEN, zie *Zijpelen*.

ZETELLEN — ZETEN.

Zeten is *zetten*, *zitten*, TEN KATE, II. 561.

ZIJPELEN — ZIJPEN.

Men heeft ook *zijperen* of *sijperen*; en KIL. *ze-*

pelen, gelijk wij nog *zeep*, alles van *zepen*, *zipeen*,
d. i. *druipen*.

ZOEDELEN, zie *Zoetelen*.

ZOETELLEN — ZOETEN.

Zoedelen (in *bezoedelen*), bij **KN.** *zoetelen*, b. v.:
Besoetelt niet dyn kroon met een onsyver oordeel.

BREDERO, GRIANE.

-- sy sien maer door het glas

Van spiegels die de damp van eigen waen besoetelt,

HUYG. I. 277.

hangt klaarblijkelijk zamen met het Hoogd. *sudeln*,
Fransch *souiller*, Eng. *to soil*, en komt van *zoet*.

Zoetelen is ook *spijs en drank in het leger verkoopen*, in WASSENB. *Idiot. Fris. suitelen*. Zie wijders

het Taalk. Woord. op *zoetelaar* en *bezoedelen*, en

BRUINING, *Synon.* II. 236. Zie ook *seuteren*.

ZWADELEN — ZWADEN.

Zwaden is een met *zwaaijen*, **TEN KATE**, II. 723;

van daar *zwade* voor *seis* (zie **KIL.**) en *zwadelen*,

volgens **BILD.**, *Verh. o. d. Gesl.* 241, zaamgetrokken

tot *zweelen*, bij **KIL.** » *swelen het hoy.*»

ZWANKELEN — ZWANKEN.

Deze werkw. zijn van *wanken*, *wankelen*; gelijk
wij van *wenken* nog *zwenken* hebben. Zie **TEN KATE**,

II. 575. Dus **OUDAAN**, *Poesy*, I. 242:

Hoe gy aan dit gebouw de Bouwheer zyt geweest,

Zoo voormaals, toen het bloside, en had uw vlyt te

danken:

Als sedert, dat men 't heeft zoo deerlyk om doen

zwanken:

ZWARRELEN — ZWARREN.

Van *warren*. Zie **BILD. N. Versch.** III. 93 en *Gesl.*

op *zwirrel*.

ZWENDELEN, zie *Zwindelen*.

ZWENGELEN, zie *Zwingelen*.

ZWENTSELEN – ZWENTSEN.

Beide werkw. heeft KIL. voor *heen en weer gaan*, *zwerwen*; ook *zwans*, Hoogd. *schwanz*, staart, behoort er toe.

ZWIJMELEN – ZWIJMEN.

TEN KATE, II. 577. *Zwijmen* is een met *zweemen*; dus bij VONDEL, VI. 147:

*Dit zwijmt naer Priams hant, gelijk de druck van
't wapen.*

waarvoor wij thans *zweemt* schrijven. Dezelfde dichter heeft *zwinksel* voor *zweemsel*:

— maer laes! hy ziet 'er uit,

*En leght'er zoo bebloedt, datzelfs dervrienden ooghen
't Elendig aengezicht noch zwincksel kennen moghen.*

VI. 329.

Dus ook HOOFT, Ged. I. 336:

*Myn zwinksel, antwoord' Eer, en mengt men op
geen' pletten.*

Zie de Aant. hierop, III. 218.

CATS bezigt *verzwijmen*, denkelijk voor *verzwijgen*:

Het soogen onder dies en wil ick niet verswijmen.

II. 371.

ZWINDELEN -- ZWINDEN.

Zwinden, Hoogd. *schwinden*, is *zwaaijen*, van *winden*, gelijk dit van *waaijen* is, zoo als in het voorb. uit HOFFERUS in het Taalk. Woord. aangeh.: *wint, die om de huizen swint*. Eigenlijk is het woord *zwinnen*, bij KIL. *zwijnen*, hetzelfde met *dwijnen*, Eng. *to dwine*, thans *verdwijnen*, waarvoor KIL. ook *verzwijnen* en *verzwinden* heeft.

Van *zwinden* hebben wij nog *gezwind* voor *vlug*, *vaardig*, doch door HUYGENS gebruikt voor *verdraaid*:

Geld met Guychelen verover't,

Goed den eigenaar onttoovart

By geswinder wetten treck,
Acht ik minder dan gebreck.

Korenbl. I. 239.

Zwindelen, ook zwendelen, is alzoo draaijen, zwi-
ren, b. v.:

Hoe swindelt my mijn hoofd? mijn ooghen sien al groen,
 BRED. GRIANE.

— *een tol, die, met geduurigh zwindelen*

Zich zelve licht den voet, en eigs grafsteet graaft.

HOOFD, Ged. II. 232.

waarover verder HUYD. Proeve, II. 466.

In den overdragtigen zin van *vergaan, verdwijnen*
 zegt men thans *verzwinden*, ook wel *zwindelen*, als
 bij TOLLENS, N. Ged. II. 166:

Roem van helden zwindelt henen

Als een vlugtig droomgezicht

Voor het rijzend ochtendlicht;

ZWINGELEN — ZWINGEN.

Zwingelen, zwengelen is slingeren, slaan, van
zingen, zwengen, zwenken. TEN KATE, II. 574.

Zwingen wordt zeer aangeprezen in de N. Taal- en
 Dichtk. Bijdragen, II. 471; men treft het woord aan
 in de Bijbelvertaling: *hem aan alle zijden swin-*
ghende ghelyck het riet van den wint, enz. Machab.
 III. Hoofdst. II. v. 16; en bij HOOFD, TAC. 489:
't Voetvolk spraaft ook werpgeweer, ende elk man
veel van dien, en zwingen 't een weldigh eindt
heenen; —

Zwengen heeft BREDERO:

— *de blinde wilde Fortuyn*

Die dryft soo kuyn: sy swengt met alle winden.

GRIANE.

bij wien men ook de spreekwijs aantreft *in een zwing:*

Ick jaeghje in een zwing de ziel ten lichaem uyt.

Het daget enz.

ZWIRRELEN — ZWIRREN.

Zwirren is *zwieren* en een met *swarren*, waarvan op *swarrelen*. *Zwirrelen*, dat, even min als *swarrelen*, in onze woordendoeken voorkomt, gebruikt **BILD.**:

Hoe bruiset het in de kolken!

Hoe zwirrelt kil en vloed!

Bath hern. 12.

By het omgaan van den beker, by het zwirren van den dans.

Krekelz. II. 92.

TWEEDE AFDEELING.

Werkwoorden op eren.

ACHTEREN — ACHTEN.

Achten, aften is van *aven*, bij *KIL.* *afnemen*, *afgaan*, en nog over in *avond*, d. i. *avond*; verder behoort er toe *achter*, in het Engelsch en ook vroeger bij ons *after*:

Wie dat nu niet en kan, die moet tans after leggen.
Vlaerd. Red. 18.

Daer van afteren tot veuren
Niet oneffens was te speuren.

Versch. Ged. II, 243.

alsmede *echter*, voorheen *efter*:

— *Zou hem zijn na-verstand*

Niet efter hebben licht gheredt uyt zulke brand?

SPIEGHEL, Hertsp. IV. 360.

en eindelijk *bachten*, bij de ouden voor *achter* gebruikelijk:

Een, die bachten dbeelde stoet,
Van binnen, dede grote daet,
En hevet dien van buten gescaet.

MAERL. Sp. Hist. D. II. bl. 202.

Het was 't recht van den stride,
Die men niet mach verdriuen;
Mogen bi den doden bliuen
Bachten, ende haer baniere opsteken,
Ofise yemen wil comen wreken?

V. VELTHEM, Sp. Hist. fo. 263.

Het (paard) houkte (stootte) bachten en voren.

BLD. N. Versch. IV. 97.

welk woord eigenlijk *be-achten* is, gelijk *buiten* voor *be-uiten*, *binnen* voor *be-innen*, *boven* voor *be-oven*.

Zie ook CLIGN. Bijdr. 374, en BILD. N. Versch. IV. 30 en 98.

ANDEREN — ANDEN.

Voor *anderen* zegt men thans *veranderen*; in dezen zin kan men ook het *anden* verklaren, dat bij M. STOKE voorkomt:

Hi mach hebben mogenthede,

Die den Grave hevet in handen:

Wat hi wil mach niemant anden.

B. V. v. 1084.

Doch dit *anden* kwam bij de ouden in veel beteekenissen voor, als te zien is uit de breedvoerige verklaring van HUYD. op STOKE, II. 451-454, en CLIGN. Bijdr. 367 en 368. Zie mede het Taalk. Woord. op *ander*, en vooral BILD. N. Versch. IV. 46 en 47.

ANKEREN — ANKEN.

KIL. en TEN KATE, II. 204, hebben *anken*, in-steken, inslaan, bij MELJER hechten; en HOOFT be-
zigt *ankeren* voor *vestigen*, zie het Woord. des Inst.

ARGEREN — ARGEN.

Van beide deze werkw. zie men voorbeelden bij VAN HASSELT op KIL. en in het Taalk. Woord.; thans zegt men *ergeren* in onderscheidene beteekenissen, waarover men almede het Taalk. Woord. raadplege. HOOFT heeft *verergen*: *'t Waar om 't quaadt te ver-
ergen met hunne ontijdigheid.* HENRIK, 127; dus ook VONDEL, XXI. 157:

De Wereld is vol strijds, en heel in 't quaed ver-ergt.

BAGGEREN — BAGGEN.

WASSENBERGH heeft in zijn *Idiot. Fris. baggen*, *baggeren* en *baggelen*, als werkwoorden van dezelfde beteekenis; zoodat ons *baggeren* een kan zijn met het oude *baggelen*, Eng. *to bag*, waarvan op *bakelen*. BREDERO bezigt *baggeren* in eenen ongewonen zin:

O swaake Vrouwen aert! wech dolla terech-lusten!

Ghy bagghert an mijn hart, en sulter gheensins rusten. GRIANE.

BAKEREN — BAKEN.

Baken is *warmen, koesteren*, BILD. Geslachtl. op *baker*; het woord zal hetzelfde zijn met *bakken*.

Verg. TEN KATE, II. 106.

BALDEREN, zie *Bolderen*.

BEIJEREN — BEIJEN.

Beijen, baaijen is, volgens BILD., *zwaaijen*, en van daar *beijeren*, klokspelen, *koddebeijer*, knotszwaaijer enz. Geslachtl. op *beier*. Men gebruikte *beijeren* ook figurlijk voor *zwieren*:

Laet dees onnutte sorgh u toch niet meer om 't hoeft

beijeren. BRED. Symien.

En waerse gaat of staqt, komt met dat krijtend goed an bayeren. Id. LUCELLE.

BIBBEREN — BIBBEN.

Bibben is *beven*, Hoogd. *beben*.

BIBEREN — BIBEN.

Biberen is bij KIL. *drinken*; het Eng. heest *to bib*, waarvan ook *bibber*, Fr. *biberon*.

BIJSTEREN — BIJZEN.

Volgens TEN KATE, I. 183, komt *verbijsteren* van *bijzen*, ook *biezen*, d. i. *zen blazend geluid geven*, waarvan het Fransche *bise*, bij ons oudtijds *bijse*, voeg. *noordenwind*, alsmede ons zelfst. naamw. *bies*, zie BILD. Geslachtl. op het woord.

Zoo intusschen de verklaring, die BILD. van *bijster* geeft in zijne Aant. op HOORTS. Ged. III. 58; dat het namelijk *bij-ster* (*neven-ster* in plaats van de *noord-ster*) beteekent, de ware is, dan kan het werkw. *verbijsteren* niet als freq. worden aangemerkt.

BLADEREN — BLADEN.

Bladeren wordt ook wel zamengetrokken tot *bla-*

ren. Zie overigens het Taalk. Woord. en BILD. Geslachtl. beide op *blad*. HOORF gebruikt *gebloed*, waar wij thans *gebladerd* zouden zeggen:

— naar een *pryëel van myrthen dicht geblaadt*.

Ged. II. 206.

BLAKEREN — BLAKEN.

BLIKKEREN — BLIKKEN.

Met verwisseling der voorletter heeft men *slikken*, *slikkeren*. Men heeft echter aan *blikkeren* en *slikkeren* eene verschillende beteekenis gegeven, waarover HUYD, Proeve, II. 395-400, en Taal- en Dichtk. Bijdragen, I. 20 en 21.

BLUISTEREN — BLUISTEN.

Bluïsten zal *be-luïsten* zijn, waartoe *luister* en *gleïsten*, *gleïsteren* of *glinstereu* behoort, zie BILD. Geslachtl. op *luister*. *Bluïsteren* is bij KIL. *branden*, *zengen*, *blakeren*; AUS heeft VONDEL:

— *het onbevleekt gemoet;*

Dat ongebluïstert in dien gloet.

Een zelve wert bevonden, enz. II. 55.

Hiervan ook bij denzelfden het zelfst. naamw. *gebluïster*, waarmede het onderstaande *fluïster* van CATS overeenkomt:

De vyerghe Zonnekloot (die met een heet gebluïster Na 'et tweelinghs tecken liep) heeft sich van spijt geberght, enz. VONDEL, XVI. 246.

Maer het is terstont gedaen:

Als de fluïster is genaen;

En dat eerst soo glimpigh was

Is terstont maer enckel asch;

CATS, I. 442.

Bluïsteren kan ook aan *blutsen* verwant zijn en van daar dan het *bluïster* van KIL., Eng. *blisters*: ons *bladder*, of bij zamentrekking *blaar*.

BOBBEREN — BOBBEN.

Bobberen, anders *bobbelen*, (zie dit woord) treft men aan bij BREDERO, GRIANE:

Opbobbert uyt de grondt, ghy gladdē Meereminnent

BOLDEREN — BOLLEN.

Bollen is *klappen*, *geraas maken*, KIL. en TEN KATE, II. 593 en 594. Voor *bolderen* zegt men thans *bulderen*, en vroeger ook *balderen*:

Dan baldert zijn papier van buskruit, brant en moort, enz. ANTON. I. 308.

De Vrijheid komt! de Zeeuwsche steden

Doen bald'ren 't schut, en Vryheids naam!

O. Z. VAN HAREN, IV. 69.

BULDEREN, zie *Bolderen*.**DAMMEREN — DAMMEN, DEMEN.**

Echter soo van de oude jammeren

Weer een schemer op mocht dammeren, enz.

BILD. Mengel. IV, 224.

Dit *dammeren* is het Hoogd. *demmern*, d. i. *schemeren*, van *damen*, waarvan ook bij KIL. *aerdemsteren* en *verdeemsteren*, voor *verduisteren*. Zie wijders *deemsteren*.

DAVEREN — DAVEN.

Het verouderde *daven* is te vinden bij KIL. en TEN

KATE, II. 611 en 612.

DEEMSTEREN — DEMEN.

KIL. heeft *verdemsteren*, *verdeemsteren*, *verduisteren*, en TEN KATE, II. 614, leidt deze woorden af van *bedemen* of *bedeemen*, van *damp*, *damp*.

DOBBEREN — DOBBEN.

Dit *dobben*, *schudden*, is hetzelfde woord, waar *dobbelen* van afkomt. Zie dit werkwoord.

DODDEREN — DODDEN.

Dodderen komt voort bij BILD. Buitenk. 21: *Ook dan, wen 't alles slaapt en doddert om u heen.*

Wij zeggen *dotderig* voor *slaperig*, en, voor *dotden*, *dotton*, bij *KIL. doten*, in 't Eng. *to dote*, waartoe ook het Fr. *radoter* zal behooren.

DOGGEREN — DOGGEN.

Beide werkwoorden heeft *KIL.*, die verklarende door *heimelijc wagnemen, ontsien.*

DONDEREN — DONNEN.

Geluidnabootsende woorden; het Hoogd. zegt *donnere* en het Eng. *to thunder*. *Donnen* komt overeen met het Fr. *tonner*, en *STOKE* heeft er *donner* of *donre* van, B. VII. v. 69:

En quam een donre scuere so groot

Dat water van den hemole vloot

Of ment met backen kadde ghegoten.

Wijders behoort er toe het oude *gedons*:

*En mids klonok langs het strant 't geraes van hacket
berden,*

*'t Gedons van trommelslagh, 't geluyt van woeste
zang, enz.* Versch. Ged. II. 23.

Ginder quam mijn oor 't ontmoeten

't Naer ghedons van 't ketet-boeten;

En het timmermans gheklop

Dee my scheuren schier de kop.

Ibid. II. 238.

Als een ghemommeldons my eerst in d' oren scheen:

SPIEGHEL, Hertsp. III. 75.

ENTEREN — ENTEN.

Men leidt *enteren* van het Fransche *entrer*, Lat. *intrare* af; als beteekenende *ingaan, binnengaan*; doch dan kan het werkw. ook aangemerkt worden als freq. van *enten, ennen, innen*, d. i. *insteken*, en zoo ook in de boomkwekerij gebruikt.

DE BRUNE gebruikt *enten* en *enteren* in eenen zin, dien men in onze woordenboeken niet vermeld vindt: *Inden men sich niet op 't harde moet neerstrek-*

ken, -- *zich in stukken zien snijden, een koegel tusschen 't gebeente uithalen, lijden dat men weer te zamen genaait, gebrant en geënt word; enz, Wetsteen, II. 361; Hoe! een van Cesars schermers verdroegh al lachende dat men hem zijn wonden sneed en enterde. Ib. II. 363; zoo ook enten bij BRED.:*

*Het entten noch Bijt-salf, noch u selsame pijn,
En mach int alderminst gheleken zijn by mijn:*

GRIANE.

Uit vergelijking van deze voorbeelden met het bijgebragte van *tenten* (zie op *tintelen*) blijkt, dat het vermelde *enten* en *enteren* niet anders dan dit *tenten* is.

ERGEREN, zie *Argeren*.

FLABBEREN — FLABBEN.

Flabben of *flappen* is een met *klappen*, volgens TEN KATE, II. 656. Het Taalk. Woord. heeft alleen *flabbe* voor *doek*, *lap*, en het daartoe behoorende *flabberen*, dat HOORT bezigt, Ged. II. 205:

Een weeligh windtjen lagh en flabberd' in de zeilen. doch CATS gebruikt flabbe, gelijk mede in het Woord. des Instit. is opgemerkt, voor tong, I. 68:

Fop hadde, toen hij sweeg een grooten naem verworven, Maer als sijn flabbe ging toen was het al verkorven. en heeft dan daarvan het werkw. flabberen: is 'er dan yemant die een breetweyende tonge wil inbinden? dat hy de tegenheyt, die hy van haer flabberen inwendig heeft, uytwendelyck met gebaerden uytdrucke, en 't sal 'er mede gedaen wesen. I. 40,

FLADDEREN, zie *Flodderen*.

FLAGGEREN, zie *Vlaggeren*.

FLAKKEREN, zie *Flikkeren*.

FLEDDEREN, zie *Flodderen*.

FLETTEN — FLETTEREN.

Fletteren heeft KIL. voor *vleijen*, Eng. *to flatter*; *fletten*, ook *fletsen*, Fransch *flatter*, is een met *vla-*

H

den of vleijen, zie **TEN KATE**, II. 715.
FLIGGEREN, zie *Vliggeren*.
FLIKKEREN — FLIKKEN.

Voor *flikkeren* heeft **KIL.** ook *flakkeren*, b. v.:
Maer 's avonts gaet het vieren aen
Met menschen, die op staken
Gespit, als sackels blaken,
En in geteerde rocken braen
Of flakkeren in wassekleen.

VONDEL, IV. 70.

Waeck op. De brant steeckt op, en flackert sel en
snel. Id. IV. 345.

Flikken, vlikken is verwant aan *blikken*, **TEN KATE**, II. 124. Zie ook *blikkeren* en *vlikkeren*.
FLODDEREN — FLODDEN.

Vlodden, vloten is in oorsprong hetzelfde met *vlicden* en *vliegen*. **TEN KATE**, II. 487. Behalve *flodderen*, Hoogd. *flöttern*, heeft men bij **KIL.** en **TEN KATE** *vlidderen*, *vledderen*, *vlederen*, *vlodderen*, *slederen* en *steudderen*; *fladderen* wordt opgehelderd in de *Tael-* en *Dichtk.* Bijdragen, II. 192 en 193. **HOËFT** gebruikt *flodderen* in de beteekenis van *in een' onzekerén staat zijn*, waarvan men voorbeelden aantreft in de *Aant. op de Ned. Hist. D. V. bl. 438*.

FLOKKEREN — FLOKKEN.

Flokken is *blinken*, **TEN KATE**, II. 130.

FLUISTEREN, zie *Luisteren*.

FLUITEREN — FLUITEN.

Fluiteren treft men aan bij **VONDEL**:

Of schoon 't wildt vogelken met lust
In 't korfken tierreliert en fluitert, enz.
 IV. 261.

Zy fluiterden 'n u' voren:

Wie kan dien bloetraet hooren?

XIII. 230.

FOLTEREN — FOLEN.

Folen, een met *voelen*, beteekent eigenlijk *bevoelen*, *betasten*, CATS; II. 380:

Een poroeleyne kop vol alderhande pruymen,

Die niet en zijn gevoolt met ongeschickte duymen.
wijdens *behandelen*, *sollen*; doch ook, in een kwaden zin, *kwellen*, *plagen*, *afmatten*:

Indien een schuyfel-bout, de slimste van de boeven
Magh foolen hare jeught, haer teere siel bedroeven;

CATS, II. 118.

Ik weet de plaats, getoekend door mijn God,
Waar, afgefoold, mijn boezem rust zal vinden.

BILD. Affod. II. 120.

Bij *HOORT* vindt men *folen*, ook *foelen*, voor *teisteren*, *plunderen*: *Hierentussen werd Neerlandt, van dagh tot dagh, onwaardelyker gevoolt.* Ned. Hist. 226; *dat men dit gewest van foslen verschoonen en in zijn geheel houden moest.* Ib. 270. Zie wijdens het Woord. des Inst.

Folteren heeft alleen de kwade beteekenis van *kwellen*, *teisteren*, *pijnigen* enz.

FONKEREN, zie *Vonkeren*.

GABBEREN — GABBEN.

Gabben is *lagchen*, in eenen kwaden zin genomen; dus bij A. BIJNS, aeng. in de Aant. op *HOORT*, Ned. Hist. D. VII. bl. 245:

Sy blasphemeren, sy spolten, sy gabben.

Het is nog over in ons *ginnegabben*, *ginnegappen*, dat *TUINMAN* verkeerdelijk van het Lat. *cachinnari* afleidt, en waarvan het eerste werkwoord *ginnen* misschien van *ginneken* zijn zal.

Van daar *gabberen*, dat mede voor *lagchen*, *gekscheren*, vroeger in zwang was, b. v.: *In plaatse der gewoonlyke wulphheit, van woiteren, gachelen, gabberen, enz.* *HOORT*, Ned. Hist. 1170; *Veel on-*

trent het manvolck te boerten en te gabberen en is u niet te ruden: CATS, I. 448; De gene die dit testament eerst zagen, wisten niet anders te doen als 'er mee te gabberen en te spotten: DE BRUNE, Wetsteen, I. 158.

GADEREN — GADEN.

Gaden is ook *gaaijan*, zie hierover in het breede Huyd. Proeve, III. 219 en verv., alsmede BILD. Geslacht. op *gade*.

GALKEREN — GALPEN.

klanknabootsende woorden, en, met *galmen*, van *galen*, d. i. *gillen*; BAED. heeft, zoo *gegalp*:

— *Wat's dit? Ach! wapen, moort.*

Wel wat gegalp is dit? Wie heeft oyt sulcx gehoor?

Stomm. Ridd.

Zie TEN KATE, II. 637.

GEINSTEREN, zie *Glinsteren*.

GENSTEREN, zie *Glinsteren*.

GLEISTEREN, zie *Glijsteren*.

GLENSTEREN, zie *Glinsteren*.

GLIBBEREN — GLIBBEN.

Glibbenisglippen, *englibberendus glippen*, d. i. *glijden*.

GLIJSTEREN — GLIJZEN.

Glijzen, *gleizen* is verwant aan *glissen*, *glijden*, Fransch *glisser*, als bij SPIEGHEL, Hertsp. IV. 425:

Ghi ziet om hoogh en glist? Wie's d' oorsaak van dit glissen?

Van daar, voor *blinken*, *schitteren*, de werkwoorden *glijsteren*, *gleisteren*, *glisteren* en *glidsteren*.

Zie TEN KATE, II. 193 en verg. BILD. Gesl. op *luister*.

GLINSTEREN — GLINZEN.

Glinzen is *glanzen*, TEN KATE, II. 194. Zeer eigenaardig wordt in COMENIUS, Port. der Saecten en Spraecken, bl. 92, de maan gezegd te *glinzen* en de sterren te *glinsteren*.

Voor *vonk* heeft men het zelfst. naamw. *glinster*:
ja hoe edeler en volmaakter eenige soort is, hoe
hy 'er meer glinsters zal van laten blijken. DE
 BRUNE, *Wetsteen*, I. 215; ook *glenster*:

— met de *glensters*

Eens gloeiendigen brants: —

VOND. IV. 120.

waarvan *glensteren*:

— *daar vat de vlam na 't hart*

En glenstert levend op; —

OUDAAN, *Toneelp.* 270.

bij KIL. verder *kleinster* (waarvan ook *kleinsteren*)
 en dan door hem gelijk gesteld aan *geinster*, dat on-
 der anderen bij DE BRUNE voorkomt: *noch sprong*
'er een geinstertjen uit dat vuur, waar deur alles
zich openbaarde. *Wetsteen*, I. 164; waarvan dan
 wederom *geinsteren* of *gensteren*, dat derhalve een
 is met *kleinsteren* en *glinsteren*. B. v.:

— *het licht vier door de cloven*

Des grooten Chaos sich begevende strack maeckt

Door een verscheyden cracht, dat 't self gegenstert

raeckt, enz. HEYNS, BART. *Werck*. I. 56.

GLUIJEREN — GLUIJEN.

Gluijen is *glu-en*, waarvan ook *gluren*, dat is *lu-*
ren, loeren, met de voorgevoegde *g*. Zie KIL. en
 TEN KATE, II. 258. OUDAAN heeft *gluisteren* voor
gloeijen, branden, b. v. *Toneelp.* 270:

Het gluystren van de vlam vermindert door de vocht:
 en bl. 271:

Dat's voetsel aan de vlam, die gluijstert als een oven.

GLUISTEREN, zie *Gluijeren*,

GODDEREN — GODDEN.

BREDERØ heeft in zijn *JEROLIMO*:

Hy soudé sayn karos en pyaarden laten rusten

Om te gaudeeren en godderen in zijn lusten.

Dit *godderen* is blijkbaar hetzelfde met het voorgaande *gaudeeren*, en beteekent *zich vermaken, verheugen*; het oud Fransch heeft in dien zin *gaudir*, en het oud Eng. *to gaude*; zie vooral NARES Glossary op *gaude* en *to gaude*.

GOPPEREN — GOPPEN.

Gopperen komt voor in het Idiot. Fris. van WASENBERGH, en wordt aldaar verklaard door *naar iets verlangen, watertanden*, en aanprezen als een zeer nadrukkelijk en eigenaardig woord. Het is voorzeker een met het *kopperen* van BRED. in zijne ANGENIET:

Als den paf-sac weyd'lijk koppert,

En smetst en smult, en slempt, en slaapt.

Goppen zal hier *gapen* zijn, dat eigenlijk *ge-open* is.

GUITEREN — GUITEN.

Beide werkw. heeft KIL. voor *lagchen, gekschieren*; dus *guiten* in de Com. Vet. bl. 4: — *onse kock — begond heel luyduyt te guyten en te lacchien*, enz. Zie ook het Taalk. Woord. op *guit*.

HAPEREN — HAPEN.

Hapen is *happen*, van daar *happeren*, als in de Spelen van Sinne:

Hoe staet dees tronghe aldus en happert,

bl. 247.

of, gelijk men thans zegt, *haperen*, dat eigenlijk *stamelen, stotteren* is, en overdragtig, *stooten, blijven steken*.

HEIDEREN — HEIDEN.

Deze werkw., bij KIL. verklaard door *helder worden*, zijn kennelijk een met het Hoogd. *heitern*.

HEISTEREN — HEISTEN.

Ontheisteren wordt door onze dichters gebruikt in onderscheidene beteekenissen, als, voor *ontblooten*:

Het aerdrijk wort van bosch en wildernis berooft,

De boom ontwortelt en ontheistert van zijn loten,

Om die in 't water, en onvruchtbaer strant te pooten.

ANTON. I. 22.

voor ontrusten:

*Mx plaegt genoeg de strenge tovery
Van een die zelf myn ziel betovert,*

Ontheistert en xerovert,

Door zoete dwinglandy. POOT, I. 255.

en voor verteren, vermoesten:

*Niet anders zuist het vuur, dat woud en veld ont-
heistert. BUD. Meng. II. 143.*

*Voor 't lijdend Vaderland, zoo gruwzaam wreed
ontheisterd. Id. Oranje, 60.*

Wat de afleiding des woords betreft, hieromtrent bestaan vele gevoelens. MEIJER vermoedt, dat het *ontheesteren* is, d. i. *koud maken*, gelijk KIL. *verheetsteren* en *verheitsteren* heeft voor *heet maken*. Doch WASSENBERGH, Idiot. Fris., verklaart *heisteren* door *over hoop halen*, *omhalen*, en *ontheisteren* door *onthutsen*, zoo dat *heisten* of *heitsen* dan *hutsen* zijn zou, van welk laatste woord wij nog *onthutst* voor *ontsteld*, *verschrikt* zeggen. Zie wijders het Taalk. Woord. op *ontheisteren*.

HEUKEREN — HEUKEN,

Heukeren komt voor bij HOOFT: *dat de Neerland-
ders — naa den ouwden Heer heukeren.* N. Hist. 841. Men houdt dit woord voor hetzelfde met *hunker-
keren*; het zou echter *hakeren*, van *haken*, kun-
nen zijn. Zie ook *hunkereren*.

TEN KATE heeft *uithoukeren*, II. 676, zoo veel als ons *woekeren*, van *oeken*, vermeerderen.

HINDEREN — HINDEN,

Het zeer oude *hind* is *laat*, *uiterst*; van daar het Eng. *behind* en *hindmost*, het Hoogd. *hinter*, *hinter*, achter, mede bij ons *hinter*, *hinder*, nog over in *hinderlaag* en *hinderste*, achterste; ook onze ge-

talnaam *honderd* kan hier van zijn; volgens BILD. Verscheid. IV. 9, als zijnde het *honderdste*, *hinderste*, *achterste* of *laatste getal*.

Hinderen is dus eigenlijk *verachten*, en CRABB omschrijft het juist, als hij in zijne Syn. p. 554, zegt: „*hinder*, from *hind* or *behind*, signifies to *hinder* by going *behind*, and pulling a person back.” Men zou echter ook aan het werkwoord *hinden*, bepalen, kunnen denken, waarvan BILD. Geslachtl. op *hinder*.

HOEDEREN — HOEDEN.

Van *hoederen* (*huederen*) zie men een voorbeeld bij VAN HASSELT op KIL.

HONGEREN, zie *Hunkeren*.

HONKEREN, zie *Hunkeren*.

HUIVEREN — HUIVEN.

Dit *huiven* houd ik voor hetzelfde, als waarvan BILD. spreekt in zijne Verhand. over de Gesl. bl. 163 en 236, als zijnde *schuiven*, *schudden*; *huiveren* duidt in der daad eene *schuddende beweging* aan.

KIL. heeft voor *huiveren* ook *schoeveren*, zie dit woord.

HULSTEREN — HULZEN.

Hulzen is van *hullen*, bedekken, waarvan ons *omhulsel* en het oude *hulse* van KIL., dat ook in de Statenoverz. des Bijbels voorkomt: *ende groene airen in hare hulsen*: 2 Kon. IV. 42.

Van dit *hulzen* komt ongetwijfeld het werkw. *hulsteren*, dat ik aantref, in den zin van *verbergen*, *smokkelen*, in eene oude keur: *Ende worden sy beuonden, dat sy des hulsteren, zoo verbeurden sy drie out scilden*. Handv. van Vlaard. bl. 344. Ook ROWLEY heeft hetzelfde werkwoord, Poems. p. 196:

Plonged to the hulstred bedde of laveynge seas.

HUNKEREN — HUNKEN.

Hunkeren, *honkeren* houden wij voor hetzelfde met

*honger*en, dat, volgens BILD. Geslachtl. op *honger*, van *hangen* is, in den zin van *haken* (*naar iets*); verg. de afleiding in het Taalk. Woord.

BILD. schijnt intusschen *honger*en van *hönkeren* of *hunker*en te onderscheiden, daar hij dit laatste, in de Verscheid. II. 145, verklaart door *jonker*en, dat is *den jonker* (vrijer) *spelen*, en dus *vrijen* of *naloopen*. Even zoo zou men *heukeren*, waarvan boven, voor *jeukeren* kunnen houden, het freq. van *jeuken*.

IJVEREN — IJVEN.

IJven, *iven* is *l-en*, prikken, waarvan ook *icht*; zie *ichten*; BILD. Geslachtl. op *ijver*. BRUINING, Synon. I. 350, achtte *ijver* eene omzetting van het oude *vyer*, vuur, gelijk TUNMAN reeds vroeger *ijverig* door *vyerig* verklaard had.

IJveren is bij DE BRUNE *uiveren*, Zinnew. 217: *Ghewis 't sou beter zijn 't Augeesche stal te zuyv'ren, Als voor een snoode vrouw zoo dwaezelick te uyv'ren.* Verder heeft KIL., in den zin van *begeeren*, *eischen*: *uveren*, *oeveren* en *nuveren*, gelijk wij, met de *n*, ook *nijverig* en *nijverheid* zeggen.

INNEREN — INNEN.

*Inne*ren gebruiken wij in *herinneren* of *erinneren*, welk laatste, volgens BILD., minder goed is dan het eerste, zie de Aant. op HUYD. Proeve, 69.

OUDAAN heeft *erinneeren*, Poezy, II. 116:

Dit erinneert de woorden,

Die men van Christo hoorden, enz.

Innen wordt door ons gebezigt voor *geld in*voerden, doch het beteekende ook *ingaan*, Fr. *entrer*:

Hier, in duyster verstandt, wilt tzaemen binnen
innen. Sp. van Sinne, 236.

JAMMEREN — JANKEN.

BILD. Geslachtl. op *jammer*. *Jammer*en is dus eigenlijk *jankeren*, door eene letterwisseling, die in

meer woorden wordt opgemerkt, als: *sohommelen* en *schenkelan*, *wrimmen* en *wringen* enz. *Janken* werd ook vroeger gebruikt in den zin, waarin wij thans *jammere*n zouden zeggen, b. v.: *Dat wardt, by die van binaen, sahichtigh beantwoordt, met een krijten en kermen, suekten, en janken om steen en staal te vermarwen.* HOORT, Ned. Hist. 289.

*Terwijl dat d' eene vast heur voor de gift bedankt,
Zucht d' ander om zijn loth, treurt, vast, ja weent
en jankt.* VONDEL, XXI. 147.

JEUKEREN — JEUKEN.

Jeukeren heeft OUDAAN, Poesy, I. 175:

Niet wuft, niet reukeloos, niet joukerend om lof.

JUITEREN — JUITEN.

Juiten komt bij KIL. voor, in den zin van *juchen*, en daarvan zal *juiten* zijn, dat BAED. bezigt:

O Sapha, u ghedicht, dat wispelt in myn sin,

En 't juitert my de galm van desen irhout in.

Stomm. Ridd.

VONDEL heeft *tjuiteren*, dat zeker hetzelfde woord is:

Of schoon 't wildt vogelken met lust

In 't korfken tierreliert en sluitert,

En in de tralie t'wijn het tjuitert

Verdient 't gezocht zaet gerust, enz. IV. 261.

KALFATEREN — KALFATEN.

Zie KIL. en het Taalk. Woord.

KALVEREN — KALVEN.

Kalveren wordt meest overdragtig gebruikt voor *overgeven*, *braken*; zie het Taalk. Woord.

KAUWETTEREN — KAUWETTEN.

Deze werkw. komen voor bij KIL. en worden daar afgeleid van den vogelnaam *kauw* of *kaauw*. Overdragtig beteekenen zij *snappen*, *babbelen*.

KEKEREN — KEKEN.

Van *keken*, bij KIL. *snappen*, *snateren*, is, behalve

kekeren, OUD. Ged. 27 :

*Of zong een nieu Musyk met kekerende keel:
ook kekelen:*

't Is al genoegh gesnapt, u kek'len niet kan baten,
HEYNS, BART. Werck. II. 63o.

De woorden komen overeen met *kaken*, *kakelen*, zie dit woord, alsmede TEN KATE, I. 234.

KENTEREN — KENTEN.

Kenten is *kanton*, waarvan ook *kantelen* of *kentelen*, zie dit woord.

KERTEREN — KERTEN.

Zie *kartelen*, en wijders **KIL**.

KEUTEREN, zie *Koteren*.

KINDEREN — KINDEN.

Kinden wordt reeds als verouderd opgegeven door TEN KATE, II. 227. Ook het meervoudige zelfstand. naamw. was voorheen *kinden*; zie CLIGNETT, Bijdragen, 79. BRED. heeft *bekinderd*, voor *rijk in kinderen*:

— *hy sterf bekinderd, rijk en grijs:*

LUCELLE.

KIPPEREN — KIPPEN.

Volgens het Taalk. Woord. is *kipperen*, in Gelderland *keperen*, (prikkelen van koude) van *kippen*, snijden, gevoelig raken, Eng. *to chip*; welk *kippen* dan ook een zal zijn met *kepen*, waarvan *keep* voor *insnijding*.

KLADDEREN — KLADDEN.

Kladderen vindt men bij **KIL**.

KLAFEREN, zie *Klaveren*.

KLAKKEREN — KLAKKEN.

Klakken is een met *klikken*, zie *klikkeren*; *klakkeren* komt voor bij HEYNS, BART. Werck. II. 316:

*Het klack'rende gehuyt der Leyen 't dack betreurt,
En men'gen stercken Muer al daverende scheurt.*

KLAPPEREN — KLAPPEN.

Klappen is, behalve *kleppen* (waarvan *klepperen*), ook *klippen*, TEN KATE, II. 655; dus bij HUYG.

Laetse lipp en

Tanden klippen

Mette slippen

In de schouw. Korenbl. II. 112.

en bij BEVERWYCK, Wtneventh.: *Maer sy siende, datse beklipt was*, enz. bl. 544; waarvan ook *klippertanden*, thans *klappertanden*:

Mijn lichaem trildt van vrees, mijn mondt gaat
klippertanden. BRED. GRIANE.

Van *klippen* en *klappen* heeft men *klipklap* gemaakt.

KLATEREN — KLATEN.

Klaten is van *klā-en*, waarvan ook *klank* en andere geluidnabootsende woorden. Zie HUYD. Proeve, II. 105, en BILD. Geslachtl. op *klank*. Met *klaten* is naauw verwant *kletten*, anders *kletsen*, waarvan *kletteren*.

KLAUTEREN — KLAUWEN.

Klauteren is alzoo eigenlijk *klaauwteren*, zie TEN KATE, II. 236; volgens BILD. is *klaauteren* *klasteren*, van *klaven*, *klaauwen*, zie Aant. op HUYD. 39. De afleiding is in den grond dezelfde.

KLAVEREN — KLAVEN.

Klaven is van *klaauw*, en *klaveren* (*klaauweren*) dus volkomen hetzelfde met het bovenstaande *klaauteren*.

Klaven zou echter ook met BILD. door *kleven* kunnen verklaard worden, zie de Geslachtl. op *klimop*. Het werkwoord werd door onze vroegere schrijvers dikwerf gebruikt. Bij hetgeen men daaromtrent opgemerkt kan vinden bij VAN HASSELT op KIL. en HUYD. Proeve, I. 391-394, voegen wij alleen een paar voorbeelden: *Hy weerde zich met voetschuppen, tot dat een jong schipper, aan d' andre zijde boo-*

ven geklavert, hem van de trappen stiet. HOOFT, Ned. Hist. 99:

*Geen klip zo yslijck steil, geen afgront is zo naar,
Vol slangen, vol gedierte, of 't uiterste gevaer,
Hadde ons doen klimmen, en opklaveren en dalen:*

VONDEL, IV. 167.

*Rampzalig echter hy, die roekloos en te driest
In 'taaklig sneeuwgebergt' zich zonder gids verliest;
Of, zonder 't, reis op reis, door 't vuurroet te doen
daveren,*

Zijn ongewissen grond vermetel durft beklaveren!

BILD. Buitenl. 109.

VONDEL voegt *klauteren* en *klaveren* bijeen:

*De gansche staetsie is aen 't klauteren en klävren
Ten hoogen berge op, enz. I. 259.*

Dezelfde schrijver gebruikt *klaveren* in den zin van *weiden*, *grazen*, welk werkwoord, alsdan van het zelfst. naamw. *klaver* gemaakt, door HUYDEC. ter bovengem. plaatse, alsmede in de nieuwe uitgave van HOOFTS Ned. Hist. I. 251, wordt afgekeurd.

KLEINSTEREN, zie *Glinsteren*.

KLEINSTEREN — KLEINZEN.

Van *kleinzen*, waarvan hij KIL. *kleinzigen*, heeft BILD. *kleinsteren*:

*De stuifkalk wordt cement, doorkleinsterd met dit
sand. De Mensch, 42.*

Over *kleinzen* zie men het Taalk. Woord. op *klems*.

KLEMMEREN — KLEMMEN.

Klemmeren, in het Taalk. Woord. onbekend, komt dikwerf voor bij BILD. b. v.:

*Wat knaapjen, 't lakkig hoofd ten puijhoop uit-
gedrongen,*

*Stijgt, klautrend, klemmend op langs deze ven-
sterpost?*

Leyd. Ramp, 31.

Daar klemmert in heur drakenwronq
Eens booswichts afgerechte tong
Het recht, den Hemel heilig;

N. Uitspr. 73.

Zoo spreekt ze, en klemmert zich met saamge-
strengelde armen

D' ontroerden Segol om de knien, enz.

Ond. der eerste War. 117.

In het eerste dazer voorbeelden zou men ook klim-
meren kunnen lezen, gelijk klemmen en klimmen in
der daad een zijn, volgens TEN KATE, II. 237 en
BILD. Geslachtl. op klimop. Zoo heeft VONDEL klem-
men, waar wij thans klimmen zouden zeggen:

D' een roept, Osiris, o help my te boven klemmen.

IV. 276.

KLENTEREN, zie Klonteren.

KLEPPEREN— **KLEPPEN**.

Kleppen is verwant aan klippen, klappen en klop-
pen; de verschillende vokaal bepaalt het geluid, dat
door het woord wordt nagehootst. Zie ook klapperen.

KLETTEREN — **KLETTEN**.

Kletten is ook kletsen, zie klateren.

KLEUTEREN, zie Kloteren.

KLEVEREN — **KLEVEN**:

TEN KATE, II. 235. Kleven is ook klijven, waar-
van ons beklieven.

KLIKKEREN — **KLIKKEN**.

In BRED. RODD. en ALPH. leest men:

O lichten brandt van Minne!

Die met u vlam, so weerlicht klick'rend slonkert

In mijn verkiefde zinnen, enz.

Dit klikkeren beteekent zoo veel als kletteren of
knetteren, van klinken, anders ook klakken, en
waarvan nog het geklikklak der wapenen. Zie klak-
keren.

KLONTEREN — KLONTEN.

Zie BILD. Geslachtl. op *klonter*. *Klont* is bij KIL. ook *klotte*, Eng. *clod*, en van daar bij hem *klotten* voor *klonteren*. BRED. heeft *klenteren*:

't Velt klonterigh beklentert

Met nat, swart, purper bloedt

Van het Marraens gebroet. ROND. en ALPH.

KLOTEREN — KLOTEN.

Bij KIL. ook *kleuteren*. *Kloteren* (zegt BILD. Aant. op Hooft, III. 184) is *kaatsen*, en wordt van zeer kleine kinderen gezegd, als die men als klootjens opgooide en weder ving, of om ze te vermaken elkander uit de eene hand in de anderen toe wierp." Van daar een *kleuter*. In toepassing echter op een meisje, leidt dezelfde taalkenner *kleuter* van het Fransche *cloîtrée* af; zie de Geslachtl. op het woord.

KLOTTEREN, zie *Klonteren*.

KLUNDEREN — KLEUNEN.

Volgens het Taalk. Woord. is *klunderen*, bij KIL. *kloppen*, *slaan*, van *kleunen*, in denzelfden zin vroeger gebruikelijk, als:

*En klinckt, en klopt, en kleunt myn sinnen so
scharpjes.* BRED. LUC.

*Ick sal hem met die reecx so wieck kloppen in
kleunen*

Alsmen de stockvis doet, enz.

Id. Het Moortje.

*De slagen, 't ongemak, en honger neemt geen end'
Daar meê hy werd beswaart, nu kleunt men hem
met stokken, enz.*

VONDEL, XXI. 193.

Dit *kleunen* zal *klonen* zijn, van *klo-en*, waarvan ook *kloppen*. CATS bezigt *verkleund* in den figurlijken zin voor *verslagen*, II. 295:

En al does grooten hoop die staet gelijk verkleunt.

Misschien echter wordt hier *verkleumd* bedoeld, dat voorheen met *verkleund* verwisseld werd, als bij DE BRUNE: *Alle zijn leden zijn gelijk verkleunt en stijf van koude*, enz.; Zinnev. 102; *Het verstand — licht blind*, en *verkleunt door de koude van de aerdsche vochtigheid*, enz. Ibid. 156.

KNAPPEREN — KNAPPEN.

Knapperen treft men aan bij BILD.:

By 't knappend uilgeschreeuw!

Krekeltz. II. 121.

Zie ook *knippen*.

KNEISTEREN — KNEISSEN.

Het werkw. *kneisteren* wordt mede gebruikt door BILD. b. v.:

*Niet anders zuisthetvuur dat woud en veld ontheistert,
Wanneer de schrikbre vlam door loof en takken knei-
stert.* Mengel. II. 143.

In 't kneistrend overschot van 't leven

Dat nog mijn matte borst doorwoelt, enz.

Sprokkel. 119.

Het is kennelijk het Hoogd. *knistern*, *knastern*, d. i. *kraken*, *knappen*, *knensen*; en *kneissen* of *knissen* komt dus overeen met het *knisschen*, *gnisteren*, *knasschen* en *knaspen*, van KIL.; bij VONDEL *knissen* (zie het Taalk. Woordenb.) en bij CHAUCER to *gnashe*. Voor *kneisteren* heeft men anders het meer gewone *knetteren*, zie dit woord.

KNETTEREN — KNETTEN.

Knetten, *knitten* is *knedén*, en van daar *knetteren* voor *kneuzen*; doch men bezigt ook *knetteren* of *knitteren*, voor een *knappend geluid maken*, als:

Hy knapt en knettert reeds in d' oven:

De graaf zal zijne dienaars loven.

TOLLENS, Rom. I. 45.

*Men trappelt met den voet, men kneust en splijt en
plettert,*

Wat nog de leden krimpt of met de tanden knettert.

BILD. Ond. der eerste War. 127.

en dan komt het overeen met het Hoogd. *knattern*,
knittern, ook *knitschen*. Zie verder *kneisteren*.

KNEUTEREN — KNEUTEN.

Bij KIL. *knoteren*; het woord beteekent eigenlijk
als eene kneu zingen, volgens het Taalk. Woord.;
dus VONDEL, XI. 75:

Musch en knoter tijlpt en kneutert, enz.

en HARDUYN, bij WILLEMS, Meng. D. II. 42:

End' elcknaerzynen aerd, hier knotert en daer fluyt.

Het wordt ook gezegd voor *vervrolijken*, in de uit-
drukking *iemand opkneuteren*; wijders werd het oud-
tijds overdragtig gebruikt voor *knorren*:

Twyf dit hoorende is uyt het bedde ghesteghen,

En heeft hem al knoterende inghelaten,

Dryd. Refer. 72.

Daarvan bij HEEMSKERK, Versch. Gesch. II. 177:

Kneutervaer, ghy suft, ghy suft, enz.

KNIPPEREN — KNIPPEN.

Het Taalk. Woord. heeft ook *knippelen*; *knippen*
is van *nippen*, d. i. *nippen*. TEN KATE, II. 240.

Knippen en *knippenen* is ook zoo veel als *knappen*,
knapperen, d. i. *knetteren*:

Maer even als de kou met knipperingh der tanden,

HEYNS, BART. Werck. I. 108.

Hy knippe-knerssel-tand, enz.

Ibid. II. 109.

KNITTEREN, zie *Knetteren*.

KNOTEREN, zie *Kneuteren*.

KOESTEREN — KOESTEN.

Volgens het vermoeden van TUINMAN kan *koesten*
eigenlijk *koetsen* zijn, d. i. *liggen*, Fransch *coucher*.

gelijk *koets* bij ons ook wel voor bedstede gebruikt wordt. Doch *KIL.* heeft *koeste* voor *bruiloftsmaal*, en daarvan leidt *MEIJER* het werkwoord af.

KOETEREN — KOETEN.

Volgens het *Taalk. Woord.* is *koeteren* zoo veel als *stämelen*, *kromtongen*; *koeten* is misschien een met *koten*, *stooten*, waarvan ook *köleren* of *keuterer*, zie dit woord.

KOLDEREN — KOLLEN.

Bedwelmd of *waanzinnig zijn*, *BILD. Gesl.* op *kol.*

KOMMEREN — KOMMEN.

Afleidingen van dit *kommen* kan men vinden bij *TER KATE*, II. 247, in het *Taalk. Woord.* en *BILD. Geslachtl.*, beide op *kommer*.

KOMMEREN — KOMMEN.

Bekommeren is bij *BREDER* *verpanden*, *beleenen*:

So tyen sy na 't huys van Gerrit den Dief,

En huuren daer een kleet, of lössent uyt de Lommert,

Oy na de Schoyer, of daar 't goetjen is bekommert.

Moortje.

Nu moet ikk een ringh lossen die hier is bekommert

En dan wilick dit goet gaan brengen in de Lommert.

JEROLIMO.

Bij *HOORT* beteekent het woord *arresteren*, *in beslag nemen*, *tegenhouden* enz. Zie het *Woord.* des *Institut.* en, over de afleiding, het *Taalk. Woord.* op *kommer*.

KOPPEREN — KOPPEN.

KIL. verklaart *kopperen* door *eene vrolijkheid vieren*. Zie wijders de uitlegging van *BILD. Aant.* op de *Geslachtl.* II. 347-349.

KOTEREN — KOTEN.

KIL. heeft *koteren*, *keuterer* voor *wistooten*; van daar bij hem de spreekwijs: *» koteren de tanden, »* als bij *POINTERS*: *op de straet koterden hy sijn tanden, seggende, datter de patrijs beentjens nochtus-*

schen saten. Masker. 211. *Koten* kan verwant zijn aan *kool*, of ook aan *keu* (stok), waarvan BILD. Gesl. op *keu* en *kuijer*.

Koteren is bij KIL. ook hetzelfde met *poteren*, *peutereren*, *poijeren*.

KRUIDEREN — KRUIDEN.

Zie het Taalk. Woord.

KUIJEREN — KUIJEN.

Kuijen is, volgens BILD. Geslachtl. op *kuiser*, zoo veel als met de *kui* of *keu* *drijven*, en *kuiseren* oorspronkelijk *veedrijven*. In dezen bedrijvenden zin, komt het werkwoord dan ook voor bij Hooft: *bij 't waarneemen der weeghen, waardoor de dinghen gekuyert* (d. i. gevoerd, geleid) *worden.* N. Hist. 777. Thans wordt het, gelijk *wandelen*, alleen onzijdig gebruikt.

In de Taal- en Dichtk. Bijdragen, II. 296 *v.*, wordt *kuijeren* afgeleid van *gieren*, en in het Taalk. Woord. van *keeren*.

KIL. heeft ook *kuijeren* in de beteekenis van *kouten*, en het Taalk. Woord. brengt hiervan ten voorbeeld bij deze plaats uit Hoofts gedichten:

't beteidt van stip tot stip, naa reeden

Van staut gekuyert, enz.

D. II. 174.

Doch ook hier moet, volgens het Woord. des Instit., *gekuyert* verklaard worden door *gevoerd*, *geleid*.

KUIVEREN — KUIVEN.

Beide woorden heeft KIL., die van gelijke beteekenis verklarende met *huiveren*. Het Eng. zegt *to quiver* en *to shiver*; verg. *huiveren* en *schoeveren*.

Dit *kuiven* zal moeten worden onderscheiden van *kuiven*, *koven*, dat BILD. heeft, Geslachtl. op *kuis*, en dat *bedekken* beteekent, in het Fransch *couver* en *couvrir*, Eng. *to cover*.

KWALSTEREN — KWALLEN.

Kwal is, volgens BILD. Geslachtl. op *kwalster*, hetzelfde als *kwijl*; *kwallen* is dan *kwijlen*.

KWETTEREN — KWETTEN.

Kwetteren gebruikt HUYGENS, I. 379:

— of in het Engelsch *quett'ren*,

De Tael van alle Tael, die nergens t' huis en hoort.

KIL. heeft *kwetteren* en *kwetten*, ook *kwaden*, *kweden*, waarvan *kwedelen*, *kwelen*, zie *kwedelen*. *Kwetten* werd oudtijds in het Eng. veelvuldig gebezigd voor *zeggen*, *spreken*, als bij ROWLEY:

I'm come, quod hee, unto your grace

To move your clemencye.

Them quod the kynge, etc. Poems, p. 46.

Zie verder TEN KATE, II. 678 en de Taalk. Meng. 421.

KWIKKEREN — KWIKKEN.

KIL. heeft *verkwikken* en *verkwikkeren*.

LABBEREN — LABBEN.

Labben, *lebben* is verwant aan *lip*, en beteekent *snabben*, *snappen*, *snateren*; dus bij BRED.:

— belabt, *beschiempt*,

Beschelt, belieekt, enz. GRIANE.

van daar ook bij denzelfden *labbig*, thans *lebbig*:

Siet deuse labbighe hoop, die lachender hiel scheets om, enz. GRIANE.

Labberen is dus eigenlijk *snappen*, *klappen*, en overdragtig *wapperen*, verg. KIL., TEN KATE, II. 655, en het Taalk. Woord.

Van *labben* is ook, volgens BILD. Geslachtl. op het woord, *labbekak*, als zijnde *lebbekaak*. Bij TUINMAN, en naar hem, in het Taalk. Woord, wordt dit *kak* verklaard door *achter*, en het woord alzoo door *achterklappen*.

Het gewone *belabberd* voor *gebrekkelig*, *vellendig*, zal van *belabberen* zijn, bij KIL. hetzelfde als *belam-*

meren, d. i. *belemmeren*, in welken zii het woord voorkomt bij BEVERW., Wtnem. bl. 322: *maer zijn mees-ten-deel belabbert met ydele, ende slechte sorgh*, enz.
LACHTEREN — LACHTEN.

Lachten is freq. van *laken*, dat oorspronkelijk een is met *lakken*, *lekken*, *leken*, d. i. *druipen*, waar- van *lak*, *zegellak*, en *lak*, *vlek*, (als in de nitdruk- king *iemand een lak opleggen*, ook wel *belakken*), HOOFD heeft ook *laken* voor ons *leken* of *lekken*:

Een' adem Gods, die uit den hemel laaken

Komt in een hart wel keurigh toegericht?

Ged. I. 350.

Het is dus alleen bij overdragt, dat *laken* berispen, bestraffen, beteekent; en het woord komt als zooda- nig overeen met *honen* en *smaden*, die oorspronke- lijk even zeer *bevleken*, *bewerpen* te kennen geven.

Van *lachten* heeft men *lachter* en *lachteren*, thans, door eene letterwisseling, die in meer woorden plaats heeft, (b. v. in *luchter* en *luster*) *laster* en *lasteren*, doch vroeger veel in zwang, als onder velen:

Verachting, lachter, hoon, verwachtik, anders niet.

SPIEGH. Hertsp. B. I. v. 19.

*Waer ick me wende en keer, zal doorgaans my een
lachter*

En vuile naklanck voor bloohartigheid van achter

Navolgen. — VONDEL, VI. 61.

Zeg dan den schimper of verachter

In antwoord op' zijn smaad of lachter: enz.

BILD. Bloemtj. Voorz.

De guade wil niet gelachtert zijn.

STOKE, X. 91.

Doch elck hoe nauw hy tquaad bemerckt

Eerder lachtert dan beter werckt.

BREDERO, RODD. en ALPH.

Zie wijders HUYD. op STOKE, III. 425; CLIGNETT,

Bijdragen, 86-90; IJPELJ, Aanmerk. 47, en BILD. Geslacht, op *laster*.

Volgens TEN KATE, II. 256 en 257, zouden *lachten* en *lasteren* twee verschillende woorden zijn; wordende het eerste door hem van *lagohen*, en het andere van *beladen* afgeleid; en HUYD., Pr. I. 163, beweert, dat *laken* van het grondwoord *lachten* komt.

LAMMEREN, zie *Lemmaeren*.

LAMMEREN — LAMMEN.

Lammen, voor *lammeren werpen*, vindt men bij KIL. en TEN KATE, II. 654; anders zegt men *lammeren*. Dus in de Bijbelvert.: *Als dan de kudde verhitt, wert by de roeden, soo lammerde de kudde gespreckelde, gespickelde, ende geplechte*. Gen. XXX. 39; en bij BILD.:

En 't schaapjen met dien toon, van weemoed, daar 't meê lammert. Mengel. II. 216.

LANGEREN — LANGEN.

Voor het gewone *verlengen* gebruikt BILD. *verlangeren*, in het Hoogd. *verlängern*;

Ach, lichter zult ge 't slijk met smijdig goud bezwangeren,

Dan 't leven dooruw vond vernieuwen of verlangeren.

Ziekte der Gel. 80.

LASTEREN, zie *Lachten*.

LEGEREN — LEGGEN.

Voor ons *beleggen*, met een *leger* omzetten, zeiden de ouden mede *beleggen*, waarvan men talrijke voorbeelden vindt bij HUYDEC. Proeve, II. 379-386. Zie ook BILD. Aant. op HUYD. 100, en het Woord. des Instit. op *beleggen*.

LEMMEREN — LEMMEN.

Lemmen, *lammen* is van *lem*, *lam*, TEN KATE, II. 654; ons *verlammen* was voorheen ook *verlemmen*, b. v.: — *hare peerden sult gy verlemmen*,

ende hare wagenen met den vyere verbranden. JO-
SUA XI. 6; — *om niet te doen verlemmen en flaeu*
worden dien sonderlingen trek, enz. CATS, II. 88
Al verder had men in denzelfden zin het werkw. *ver-*
lemen:

Een wees, een teeder kint, in 's voesters arm
gedragen,

En door de vlucht verlesmt, toen Grootvaer lagh
verslagen; VONDEL, III. 144.

Verleemden, werpt uw kruk blijmoedig van u weg,
En huppelt met de ree door struik en myrthehegg!
BILD. N. Meng. II. 210.

Wij zeggen nog *leemte* voor *gebrek*, bij TEN KATE:
leme, lame, laamte, lemte en temple.

Van *lammen* of *lemmen* hebben wij *belemmeren*,
bij KIL. en TEN KATE ook *belammeren*, voor *ver-*
hinderen; dus ook bij HEYNS:

Belammert door den vloet van een soo diepen Zee?
BART. Werck. II. 32.

BILD. voegt beide werkw. bij een in dezen regel:

Uw reden lammen en belemm'ren in haar plicht,
Ziekte der Gel. 36.

LENTEREN, zie *Lunderen*.

LEPPEREN — LEPPEN,

Van *leppen* is ook *lepel*, dat wederom *lepelen*
geeft. Voor *lepperen* heeft BREDERO *leperen*:

Hoe meer men koude vocht at leperend instort

Hoe men van Vrouwe-lust wert kittigher ghepart,

RODD. en ALPH.

LEUKEREN — LEUKEN,

BREDERO heeft, in zijn Moortje:

Ick leydender huye nachtent in, een haohje van aar-
half ponckt!

Met moye ses Bier, het was so frey geleuckert van
passen na mijn monckt.

Het is mij niet duidelijk , of dit *leukeren* tot *leuken* (van *leuk*) moet gebragt worden , of tot *likken* , waarvan ook *lekker* , TEN KATE , II. 652.

LEUTEREN — LEUTEN.

Men verschilt in de afleiding van het werkw. *leuteren* , ook *loteren* , dat *los zijn* , *wankelen* en ook *talmen* beteekent , waarvan uit HOOFT een aantal voorbeelden in het Woord. des Instit. zijn bijgebragt. TEN KATE , II. 657 , brengt het tot *loten* , *sortiri*. BILD. (Aant. op HOOFTS Ged. III. 172) verklaart het voor het frequent. van *letten* , leed doen , dat mede bij HOOFT voorkomt , b. v.:

*'t Is niet genoegh aan goedt nocht bloed te letten ,
En yder een' te geeven 't geen hem hoort ;*
Ged. I. 324.

en welks gebruik voorzeker overeenkomst heeft met dat van *leuteren* bij denzelfden schrijver : *Jaa dat hun lyf en goedt leuterde , als den kardinaal — slechts lustte daar op* , enz. N. Hist. 73. TUINMAN wil , dat het woord *lotteren* of *reutelen* is. Uit eene aantekening op KIL. , bl. 378 , blijkt , dat men *leuteren* ook voor *lūteren* heeft gehouden , van den naam des kerkhervormers , welk werkwoord , blijkens het Woord. des Instit. , werkelijk bij HOOFT wordt aangetroffen voor *de leer van Luther toegedaan zijn*.

Voorheen had men eene spreekwijs : *de kei leutert iemand* , voor *hy is half gek* , b. v. in de Dryd. Refcr. bl. 80 :

*Maer 't zyn van de zotten , die op 't hoeft draghen
veeren ,*

En de key lotert haer , enz.

VONDEL , XI. 205 :

*Wel zijn ze aen de blaewe steen
Niet van de leuterkey gesneen ?*

Ook in de Ged. van HOORT, I. 229:

*Of de kay leutert je, of je hebt jou hooft verhuurt
tot een ros-meulen:*

over welke uitdrukking, die in het Woord. des Instit. niet voorkomt, men het Taalk. Woord. kan nazien op het woord *kei*.

LEVEREN — LEVEN.

Volgens HUYD. Proeve, II. 272 en III. 208, is dit *leven* van het Gottische *lewjan*; de verwantschap des woords met andere talen kan men vinden in het Taalk. Woord., waar echter, naast het Eng. *to allow*, nog het oud Fr. *allouer* gevoegd moet worden.

LINDEREN — LINDEN.

Linden is verwant aan *lie-en*, *lie-ven*, waarvan ook *liefde*, en waarover BILD. Geslachtl. op *linde* en *liefde*. *Linde*, zacht, Hoogd. *gelind*, gebruikt CLAES WILLEMS, in zijnen *Hero aan Leander*:

*Hier binnen wordt dat water linde,
En tweder stillede van den winde.*

BILD. Versch. IV. 99.

Linderen, verzachten, in het Hoogd. nog gebruike-lijk, doch bij ons door *lenigen* vervangen, komt voor bij HUYGENS:

*Leent, laeft, salft, huyst, verlost, breekt such-
ten, lindert klachten.*

Korenbl. I. 89.

LOBBEREN — LOBBEN.

Lobben is *zwellen*, *opgezet zijn*, *wapperen*, BILD. Aant. op HUYG. V. 116 en Geslachtl. op *lobbe*, *Lobberen*, thans *slobberen*, was bij de vroegere schrijvers zeer gemeenzaam; een aantal voorbeelden vindt men bij HUYD. Proeve, II. 128, en Woord. des Inst. op *lobberen* en *doorlobberen*. Men treft het echter ook nog aan bij BILD.:

Op een' eiken plank te lobberen,
Op de baren rond te dobberen,
♫ Dit had een beter zwier!

Mengel. IV. 156.

LODDEREN — LODEN.

Loden is branden, vlammen, gloeijen, **BILD.** Geslachtl. op *lodder*, en Aant. op **HOOFD**, III. 9; het **Hoogd.** zegt *loder* voor *vlam*. Van denzelfden oorsprong is *loeren*, en dus heeft **DE BAUNE** *belodderen* voor *belaeren*: *veel Gods geleerde zelf, hebben nootsakelijk, door het belodderen van Joffers, zoo yetwes moeten voelen*: **Wetsteen**, I. 15; overigens werd *lodderen* voorheen dikwerf en in onderscheidenlijk gewijzigde beteekenissen gebruikt, als bij **KIL.** en in het **Taalk. Woord.** te zien is.

KIL. heeft mede *loetjeren*, dat, naar **TEN KATE**, H. 256, een is met *lodderen*; waarin men, na vergelijking met de aangeh. plaatsen van **BILD.**, bevestigd zal worden.

LOEIJEREN, zie *Lodderen*.

LOEVEREN — LOEVEN.

Scheepsworden, waarover **TEN KATE**, II. 660, en **BILD.** Geslachtl. op *loever*.

LOTEREN, zie *Leuteren*.

LOUTEREN — LOUWEN.

Louteren is eigenlijk *helder maken*, en *louter*, bij **HOOFD** *louwter*, is gebruikelijk voor *zuiver*, en als bijwoord *blootelijk*.

Louwen zal verwant zijn aan *luwen*, waarvan *lucht*, *licht*, *lust*, *luw*, *laauw*, enz., welke laatste woorden **BREDEBO** bijeenvoegt in zijn spel: Het daget uyt den Oosten:

Siet de stoek-stille windt, van 't laeuw en luwe zuyen,
En houd niet langer stal, maer raest en blaest bij
buyen,

Laauw is ook *lie*, waarvan *lielaauw*. Zie dit *luken* bij BILD. Verhandel. o. d. Gesl. bl. 126 en 308. Het vermoeden, dat *louer* tot *licht* behoort, in het Taalk. Woord. geopperd, schijnt mijne afleiding te bevestigen, die ik overigens als *louer* gissing voordrag.

LUIJEREN — LUIJEN.

Beide bij HOORT:

De zon, om deez' tijdt 's jaars is niet gewoon te luijen.

Ged. I. 100.

Elk onderzaat is op de wet gewent te luijeren, enz.

Ibid. I. 85.

De woorden zijn van eenen oorsprong met *loeren*, en en kunnen ook *warmen* beteekenen; zie BILD. Aant. op HOORTS. Ged. III. 49, en vergelijk de Geslacht. D. I. bl. 309.

LUIMEREN — LUIMEN.

KIL. en het Taalk. Woord. *Luimen* is *loeren*, als bij CATS, I. 202:

Ik weet soodanigh volck sal eeuwich sitten luymen,

En maken dat de vrou wel haest sal moeten ruymen;

en HUYG. I. 307:

Besiet hoe vriendelick sy my staen en beluymen:

zie ook het Woord. des Instit. op *luimen*. Met de voorgevoegde s heeft men *sluimen*, *sluimeren*, welk laatste nog gebruikelijk is voor *inslapen*. De woorden zijn van eenen oorsprong met *luijeren*, *loeiieren* en *loderen*.

LUISTEREN — LUISTEN.

Luisteren is hier *vlammen*, *blinken*, *schitteren*:

Daer is een koninck noch die onsen glants verduistert,

En een bepeerlden staf, die hereelicker luystert:

Vlaerd. Red. 239.

Want wanneer de Zonne luistert,

't Manen-zilver wert verduistert,

't Bleekste voor het helderst zwijckt: VOND. IV. 286.

Luisten en luisteren zijn een met *gleisten, gleisteren*, d. i. *glinsteren*. BILD. Geslachtl. op *luister*, alsmede HUYD. Proeve, II. 538. Zie ook *glijstieren*.

LUISTEREN — LUISTEN.

Hooren naar iets; het Eng. heeft *to listen*, ook het oude *losen*, *auscultare*, van KIL. en het Hoogd. *lauschen* zullen hiertoe behooren.

Met de voorgevoegde *f*, heeft men *fluisteren*, inblazen, waarvoor men ook wel *luisteren* zegt, doch welke beide werkwoorden moeten onderscheiden worden. BILD. zegt dienaangaande: „*Luisteren* is naar een geluid aandachtelijk *hooren*; maar *fluisteren* drukt de inblazing van 't mommelend geluid des sprekers in 't oor des hoorers uit.” Aant. op HUYD. 51. De uitdrukking van VONDEL, *te luist'ren in 't oor*, waarvan HUYD. Proeve, II. 7; is dus af te keuren.

LUNDEREN — LUNDEN.

Lunderen is *dralen, talmen*:

*Wat gemelijcke sin heeft u goetheyt gheplundert,
Dat ghy tot 's naastens hulp, so traachlyk vadsich
lundert?* BRED. GRIANE.

*Hy nechtig, in bericht, en kundschap af te zenden,
Gedoogt de Vaad'ren niet te lundren, —*

OUDAAN, Poezy, I. 251.

— *in gevalle hy, door soodanigh onthael verlockt wesende, sijn reyse ginck staken, en bleef ter selver plaetse lunderende, enz.* CATS, I. 100. Ook *lunteren*: *De Galliën lunterden ook niet.* HOOFT, TAC. Hist. 408. De woorden zijn een met *lenderen, lenteren*, welk laatste voorkomt in de Lyck-redenen op FRED. HENR.: *Onze Fabius scheen by d' onweetenden, ja by vriendt en vyandt — te lenteren.* bl. 52; en waarvan wij *slenderen, slenteren* hebben; TEN KATE acht dezelye verwant aan *lenden, landen*, zie D. II. 66f.

LUNTEREN, zie *Lunderen*.

LUSTEREN — LUSTEN.

KIL. heeft *lusteren*, dat hetzelfde is met *luisteren*, blinken; *lusten* is bij hem *luchten*, ons *lichten*, waarvan wij nog *luchter*, Fransch *lustre*, hebben. Zie *wijders luchten*.

MANGEREN — MANGEN.

Mangeren vindt men bij **KIL.** en **TEN KATF.** II. 671, mede voor *mangelen*, ruilen, handelen, zie dit woord. Het Eng. zegt *monger* voor *handelaar*.

MASCHEREN — MASCHEN.

Beide bij **KIL.**; hetzelfde als *maschelen*, bepleken, zie *mazelen*. Het zelfst. naamw. *maschen*, voor *vlekken*, bezigt **HOORT**, zie het Woord. des Inst.

MEERDEREN — MEEREN.

Over *meer*, als wortelwoord, zie men het Taalk. Woordenboek.

MILDEREN — MILDEN.

Bij **KIL.** ook *mildigen*, mild, d. i. *zacht*, maken, Hoogd. *mildern*. In Friesland is *mild* voor *zacht* nog gebruikelijk; men zegt daar *de lucht is zoo mild*. Zie **WASSEN.** Idiot.

MINDEREN — MINDEN.

Het ongebruikelijke *minden* komt voor in de Mengelingen van **WILLEMS**, N. I. bl. 57:

Nv siet of hi niet val, en minde

Die Godscape noyt en kinde.

MODDEREN — MODDEN.

Van dit *modden* heeft **KIL.** ook *moddelen*. Het werkwoord *modderen* heeft onderscheidene beteekenissen. In de Statenoverz. des Bijbels is het *besmeren*, *bekrozen*: *Myn aangesichte is gantsch bemoddert van weenen*, enz. **JOB** XVI. 16; bij **HOORT** beteekent het overdragtig *ophalen*: *om stof tot strafheid uit den grond te modderen*. N. Hist. 97; en

BILD. gebruikt het voor *in den modder vast raken*:
Niet slechts bedriegt men zich in 't kiezen van zijn
streek,

Verzaakt den ankergrond, en moddert in een kreek.

Ziekte der Gal. 5.

Men zegt ook *eene zaak modderen*, voor *schikken*,
vereffenen, *te regt brengen*; het woord kan dan een
 zijn met *moederen*, waarvan op *muijeren*.

MOUTEREN — MOUTEN.

Bij TEN KATE, II. 393. KIL. verklaart *mousteren*
 ook door *muiten*, *zacht maken*, nog *meuken*, waar-
 toe ook het Eng. *meek*, en ons *mak* en *gemak* be-
 hoort. Zie *smokkelen*.

MUIJEREN — MUIJEN.

Het *muijeren* van Hoort:

Nu zie ik er geen muijeren langer an mit mekaer.

Ged. I. 208.

wordt door het Taalk. Woord. en het Woord. des
 Inst. verklaard door *verbergen*, *verhelen*, en in laatst-
 gen. Woord. afgeleid van *muijen*, *muisen*, diep den-
 ken, waarvan op *muisteren*. BILD. echter verklaart
 in zijne Aant. op Hoorts Ged. (III. 153) dit *muije-
 ren* door *moederen*, d. i. *versorgen*, *redderen*, *te
 regt brengen*.

Muijeren komt ook voor in den zin van *wroeten*,
 in het Taalk. Woord. *mengen*; en dan is het woord
moeren of *modderen*; zie BILD. genoemde aantek. en
 de Geslachtl. op *muisen*.

MUISTEREN — MUIZEN.

Dit *muisen*, ook *muisen*, is *peinzen*, *denken*,
 waarvan *muisenesse*, tot *muisennesten* verbasterd.
 Het Eng. heeft *to muse*, het oud Fransch *muser*,
musard, *musardie*, en nog *amuser*, en het oud
 Hoogd. *muisen*.

Muisteren heeft KIL. voor *ontdecken*, *naspouren*.

NADEREN — NADEN.

Naden is hetzelfde woord met *naaijen*, bij **TEN KATE** ook *naden*; zie dezen schrijver, II. 243, en **BILD.** Geslachtl. op *naad*, en **N.** Verscheid. IV. 30. Ook *genade* behoort er tot, als zijnde *nederdaling*.
NEDEREN — NEDEN.

TEN KATE, II. 308. Van *neden* hebben wij *neder* en *beneden*. Voor het gewone *vernederen* heeft **STOKE** *nederen*:

*In sinen tiden waren si ghetoghen,
De Neder Zassen, en wilden poghen
Te nederne de Roomsche ghewelt.*

B. I. v. 65.

OEKEREN — OEKEN.

Oekeren, dat bij **MEIJER** voorkomt, is het eigenlijke woord voor ons *woekeren*, van *oeken*, dat is *vermeerderen*. Zie verder *woekeren* en *uchten*.

OPPEREN — OPPEN.

Over de werkwoorden *oppen*, *open*, *offen*, *oven*, die eigenlijk alle hetzelfde zijn, van het grondwoord *op*, Hoogd. *auf*, zie men **BILD.** N. Versch. IV. 30, 31, alsmede de *Spraakleer*, bl. 226 en 247. *De deur opdoen* en *de deur opendoen*, *de roos luikt op* en *de roos luikt open* is in den grond een, welk verschil **BRUINING**, *Synon.* I. 14 en 15, ook in de beteekenis dier uitdrukkingen gesteld hebbe; men zie wijders de voorbeelden van **HUYD.** Pr. III. 258, en van **HINL.** te dier plaatse.

OUDEREN — OUDEN.

Thans bezigen wij deze werkwoorden alleen met het voorzetsel *ver*, doch **KIL.** heeft ook *ouden*.

OVEREN — OVEN.

Zie *opperen*; als ook **BILD.** Verh. over de Gesl. bl. 175, 176. **OUDE.** (Poezy, II. 289) heeft *vereeuveren*:

O! hoe begroette ik haar die uwe min vereeuverde!

PEISTEREN — PEIZEN.

Peisteren is, volgens BILD. Aant. op HUYDEC. 53, van *peis*, rust, en dan kan *peizen* hetzelfde zijn als *peizen*, vroeger voor *peinszen* gebruikt; doch elders beweert dezelfde geleerde een en andermaal (Aant. op HUYG. V. 278 en VI. 242), overeenkomstig de afleiding van TUINMAN, dat *peisteren* het Lat. *pascere* is.

Peisteren is thans *pleisteren*, hetgeen echter een ander woord is, zie *plaasteren*; doch het was vroeger zeer gebruikelijk, en werd ook wel *paisteren* geschreven:

Wy sullen op de reis oock peisteren en rusten.

HUYG. I. 51.

De stormboock blutzens moel, verpaistert wat zijn hoornen. VONDEL, IV. 99.

Zie wijders de voorbeelden bij HUYD. Pr. II. 24.

PEUTEREN — PEUTEN.

Peuteren is bij KIL. ook *poteren*, *poieren*; *peuten* zal *poten* zijn, d. i. *insteken*, waarvan *poot*, *plant*, en *poter*, aardappel die *gepoot* wordt.

Men heeft nog de uitdrukking *het verpeuteren*, als in de Com. Vet.: *wy die het met den rooden Afgodt — zoo verpeutert hebben, dat wy hem — een rechtvaardighe straffe schuldigh zijn*, enz. bl. 76.

PLAASTEREN — PLAATSEN.

Plaasteren, anders en meer gewoon *pleisteren*, is volgens BILD. eigenlijk *plaatseren*, dus *plaats houden*, *stil staan*. Zie Aant. op HUYG. V. 278, Aant. op HUYD. 53, en Geslachtl. op *plaaster*.

PLADEREN — PLADEN.

Pladeren, bij KIL. en TEN KATE, II. 312, ook *playeren*, is *keuvelen*, *snappen*, *lagchen*; van daar *geplaar* bij BRED., als *zamengetrokken uit geplader*:

— *en loopt haar weder smeecken*

Met lieffelijck gheplaar van woorden suycker-saet.

Moortje.

Bij **POIERTERS** is het woord gebruikt voor *in het water plasschen: en siet, uyt het plaeyeren in het water, daer d' een grover mede te werck gongh als d' ander, heeft hy weten te onderscheyden d' een van d' ander.* Masker. 323.

Pladen, playen is waarschijnlijk het *pleyen*, dat bij **M. STROKE** voorkomt:

Si gingen nu singhen en pleyen.

B. X. v. 372.

Hierheen zullen ook behooren het Hoogd. *plaudern* en het Eng. *to play*.

PLADEREN — PLADEN.

Mede bij **KIL.** en **TEN KATE**, t. a. p., ook *playeren*, en door *pleiten* verklaard, dat wij nog hebben, en waarmede het Fr. *plaider* en het Eng. *to plead* overeenkomen.

In het Taalk. Woord. wordt beweerd, dat dit *pladeren* een is met het voorgaande.

PLAPPEREN — PLAPPEN.

Plapperen bezigt **BILD.** :

Wen Min door mijn gevangenis

Op vrije vleugels wappert,

En 't liefste Meisjen dat ik weet

Voor mijne tralie plappert.

Mengel. II. 160.

Dit woord is het Hoogd. *plappern*, waarvoor wij *klapperen* zouden zeggen, van *klappen*, in den zin van *snappen*.

PLEISTEREN, zie *Plaasteren*.

PLETTEREN — PLETTEN.

Tot *pletten* behoort ook *plat*; *pletten* is *plat maken*.

PLONDEREN, zie *Plunderen*.

PLUISTEREN — PLUIZEN.

Pluisteren is bij **KIL.** en **TEN KATE**, II. 314, *plunderen*; dus bij **BREDERO**:

K

— *verover*, en *gheplondert*,
Ghepluystert, en *gheplaecht*, van *gelt* en *kostlyckheen*.
 Moortje.

Voorts gheefick u verlof, haar gantsch te schudden wy;
En 't leger na u sin der Mooren te bepluyst'ren.

RODD. en ALPH.

Ons *pluis* was voorheen ook *plai*ster, waarvan »*pluy-*
ster-rijk fluweel," bij SPIEGH. Hertsp. B. III. v. 240.

Pluisen is verwant aan *pluiken*, *plukken*, Fransch
plucher; BILD. Geslachtl. op *pluis*.

PLUNDEREN — PLUNDEN.

Plunder, *plonder*, bij KIL. voorkomende, is ver-
 ouderd, hoewel BILD. het nog gebruikt:

Of, zoo 't iets meer mag zijn, 't is oude beed-
laars plonder, enz. Kregelz. I. 66.

Thans zegt men *plunje* of *plonje*, welk woord ver-
 want is aan *plooijen*, volgens BILD. Geslachtl. op het
 woord, en zoo veel zegt als *kleeding*.

Van daar *plunderen* of *plonderen*, dat is *van de*
kleeding ontdoen, dat eigenlijk *ontplunderen* zou
 moeten zijn; doch zie BILD. Geslachtl. op *plonje* en
ransel.

POLIJSTEREN — POLIJSTEN.

Polijsteren, dat KIL. heeft opgeteekend, en waar-
 van in het Taalk. Woord. een voorbeeld uit VONDEL
 wordt bijgebracht, komt mede voor in de Bijbelvert.:
al van gepolystert koper. 1 Kon. VII. 45; dus ook
 DE BRUNE: -- *worden er de gemoederen wonderlijk*
gepolystert, en gelijk als boven hen zelve verheven.
 Wetsteen, I. 84.

PONDEREN — PONDEN.

Ponderen is *wegen*, bij KIL., die ook *pondelen*
 heeft; het Eng. zegt *to ponder*. Ons *verponden*, waar-
 van *verponding*, is van hetzelfde woord.

PRAGCHEREN — PRAGCHEN.

KIL. heeft beide werkwoorden; waarvan *pragchen* thans alleen gebruikt wordt.

RASPEREN — RASPEN.

Rasperen komt voor bij BILD.:

*De Vriend, ongebeden, of deftig genood,
Vond peper en zout by 't gerasperde brood, enz.*

Krekelz. II. 131.

REDDEREN — REDDEN.

Redderen is vooreerst, wat wij thans alleen *redden* noemen, als: *Alsoo hebben etlijke Soldaten in de Stadt Petilia haer tijdelijk ghereddert. VONDEL, XXI. 316;*

*Daer juycht toen Jacobs huys, soo dat het aertrijck
beeft,*

Vermits Godt al het heyr soo wel gereddert heeft:

CATS, II. 407.

*Dan most het (Amst.) uit den dwang gereddert, eer
die stout*

Hier zijnen zetel vest, enz.

ANTON. I. 119.

Vervolgens beteekent het woord *herstellen*, in orde brengen, thans meestal *ridderen*;

*Want hy, wiens hoofften herteens wilgereddert zijn,
Al kemt hy menighmael, hy kemt sich sonder pijn.*

CATS, I. 539.

van daar *ontredderd*, voor *verward*, *ontsteld*, als in TOLLENS bekende Nova Zembla:

't Ontredderd schip hersteld en derwaerts ingeloopt!

N. Ged. I. 103.

REDEREN — REDEN.

Verouderde woorden voor *ziften*, zie TEN KATE,

II. 330; KIL. heeft ook *reüteren*.

REIJEREN, zie *Rijeren*.

RIDDEREN, zie *Redderen*.

RIJEREN — RIJEN.

Rijeren, reijeren hebben KIL. en TEN KATE, II. 329, voor *beven*; het is dus hetzelfde woord met *rijelen* (zie dit woord), dat HUYGENS gebruikt voor *rillen*, zoo als wij bij zamentrekking schrijven. Onzes inziens brengt HUYDEC., Proeve, II. 472, *reijeren* verkeerdelijk tot *reijen*, dansen, van *rei*.

RINGEREN — RINGEN.

Ringeren hebben KIL. en TEN KATE, II. 324, voor *verdunnen*, in denzelfden zin als wij *gering* voor *klein* zeggen. Verg. BILD. Geslachtl. op *ring*.

ROESTEREN — ROESTEN.

Bij HEYNS, BARTAS Werck. II. 89, vindt men *verroesterd*:

Met een verroestert mes doorsaegt ghy zijn gewrichten.

ROOSTEREN — ROOSTEN.

Onze woordenboeken kennen alleen *roosten*; het daarvan afkomende *roosteren* bezigt Vrouwe BILD.:

Bij 't roostren van de zonnestrallen, enz.

Vaderl. Uitboez. 14.

RUISPEREN — RUISPEN.

Bij KIL., die *ruispen* door *rispen*, en *ruisperen* door *rogchelen* verklaart. Men heeft ook *ruspen*, *ruspelen* en *rupsen*, *rupselen*; zie deze woorden.

RUITEREN — RUITEN.

BREDERO gebruikt *ruiteren*, denkkelijk voor *onrustig zijn*, in den Stommen Ridder:

De mensch is sonderlingh,

Vaack anders als hy uytert,

Na dat hy rust of ruytert.

Van *ruiten* hebben wij *ruiter*, aan welk woord gemeenlijk den zin van *rijder* gehecht wordt, doch hetwelk *roover* beteekent; dus *ruiten* voor *rooven*:

Hy kan een leger voen op roven, en op ruiten.

VONDEL, II. 392.

— *en wie, verhit op buit,*

Met Oorlogsjonk en Praeu op 't water roofst en ruit.

ANTON. I. 123.

Zie ook BILD. Geslachtl. op *ruiterij*.

SABBEREN — SABBEN.

Sabberen wordt in het Taalk. Woord., ' mijns inziens, verkeerdelijk verklaard door *kladden*, *snappen* en *stamelen*. Ik zou het liever verklaren door *zeveren*, of gelijk HALMA, die *zabberen* schrijft, door *kwijlen*, Fr. *baver*. In die beteekenis komt zoo wel *sabberen* als *sabben* voor, welk laatste in de woordenboeken niet gevonden wordt :

— *en begonste ook reene*

Te sabben, te kussen, enz.

Dryd. Refer. 72.

Ïck wouwer flusjes wat snobbelen, wat soenen, wat

sabben. BRED. Kl. van de Koe.

— *daar 't (water) den boord*

Van 's Konings rok en purp'ren tabbert

Bekabbelt, en met schuim bezabbert :

OUDAAN, Poezy, I. 230.

Kust, sabbert, revelkalt, en leeft naer u behagen,

Versch. Ged. II. 116.

De schaapjes sabbrend knabb'len,

Het groene grasjen of enz.

BRED. RÖDD. en ALPH.

De uitlegging, die in het Taalk. Woord. aan deze laatste plaats van BRED. gegeven wordt, dat namelijk *sabbrend* hier *stamelend* beteekent, als *ziende op het afgebroken en stamelend geluid der schapen*, komt mij zeer gedwongen voor; daar de zin veel eer *zeverend*, *kwijlend* vordert. Het kan zijn, dat het werkwoord de boven opgegevene beteekenissen, die

ook **KIL.** daaraan toeschrijft, mede gehad hebbe; doch dan is dit voorzeker in overdragtingen zin.

SCHAGCHEREN — SCHAKEN.

Dit *schaken* in den zin van *rooven* genomen; «zien-
de (zegt **TEN KATE**, II. 692) voornaemlijk op de zul-
ken, die eenen ander, terwijl hij verlegen is, bo-
ven behooren en gewoonte winst of woeker afknevelt',
en van de gelegenheid zich als een roover bedient.»

SCHAMPEREN — SCHAMPEN.

Schampen is verwant aan *schempen* en *schimpen*.
Zie wijders het Taalk. Woord., waar van *schampen*
en *schamperen* eenige beteekenissen voorkomen, waar-
bij echter nog gevoegd moet worden, dat *schampe-
ren*, ook *schomperen*, de betekenis hebben van *lag-
chen*, in een spotachtigen zin, als bij **OUDAAN**,
Toneelp. 110:

*Die heeft hy min als rach, of zomerdraad geacht,
Ja met de voet getreên, beschampert en belacht.*
en Poëzy, II. 49:

Of lachts', en schompertz', om den Vos, enz.

SCHATEREN — SCHATEN.

Klanknabootsende woorden, waarvan **TEN KATE**,
II. 368. Men heeft ook *schetteren*, in het Taalk.
Woord. onbekend, en van *schateren* even zoo onder-
scheidend, als *kletteren* van *klateren*. Dus bij **CATS**:
*Het onmatig en uytscetterende lagchen wort veel-
tyts met tranen besloten.* I. 66; *Wint geblasen door
de englite van een trompet, of schalmey, wert be-
vonden scherper uyt te schetteren,* enz. II. 443. **HOOFD**
heeft *schetteren* voor *schitteren*:

*Kunt ghy daar in 't voorhoofst schettren,
Duid'lijk zien de duistre lettren,* enz.

Ged. II. 150.

Het Hoogd. zegt mede *schetteren*, en het Eng. heeft
to scatter in den zin van *verdelgen*, *verstrooijen*.

SCHELFEREN, zie *Schilferen*.

SCHEMEREN — SCHEMEN.

Schemen is van *schim*, voorheen *scheme*, als te zien is uit de voorbeelden bij VAN HASSELT op KIL., FORTMANS, Aanmerk. 17 en BILD. Geslachtl. op *schim*. Van *schemen*, *schimmen* is ook *schemelen* en *schimmeren*, zie deze woorden, als ook TEN KATE, II. 357.

SCHETTEREN, zie *Schateren*.

SHEVEREN, zie *Schilferen*.

SCHIJTEREN — SCHIJTEN.

Dit frequent. is zoo veel als *dralen*, *talmen*, anders gezegd *dreutelen*, zie dit woord; BILD. Aant. op HUYG. VI. 145.

SCHILDEREN — SCHILDEN.

Schilden treft men aan in Antwerpsche brieven van het jaar 1582; *Ick sende V. L. hierinne de schriften, die in groote letteren op alle die theatren geschreuen ende gescilt staen*. WILLEMS, Mengel. N. 2, bl. 135. Zie wijders TEN KATE, II. 358, volgens wien *schilderen*, op schildwacht staan, hetzelfde woord is; en verg. het Taalk. Woord.

SCHILFEREN — SCHILFEN.

Schilferen is ook *schelferen*, en bij KIL. *scheveren*, dat ook HEYNS heeft, BARTAS Werck. II. 392:

Een sterck verholen wind, door't ingewand gedreven,

De Rotsen schev'ren de met eenen Donder-slagh.

Schilfen, *schelfen* is van *schilf*, *schelf*, dat een is met *schilp*, *schelp*. De oorsprong ligt in *sche-en*, *scheden*, *scheiden*, waartoe nog eene menigte andere woorden gebragt worden. Zie TEN KATE, II. 356.

SCHIMMEREN — SCHIMMEN.

Beide bij VONDEL, IV. 263:

Hy, die na mijnen tydt zou Memphis Troon beklimmen
En als een kleine Godt dit Aerdsch toneel beschimmen.

't Onsterflyck boomgroen meer hun hayr niet moght
beschimmen. XXI. 17.

-- die gesternde tent, die van Hycinthen schimmert.

IV. 110.

De woorden zijn in oorsprong dezelfde met *schemen*,
schemeren, zie dit woord. Het Hoogd. zegt *schim-*
mern, als ook *schimmer* voor *glans*, welk zelfst.
naamw. mede bij VONDEL voorkomt:

Waer is uw blanck yvoor? uw marmere klaer van
schimmer? IV. 147.

SCHINSTEREN — SCHIJNEN.

Schinsteren wordt opgegeven door OCKERSE, in
een stukje over de Nederd. Wortelklanken, geplaatst
in den Recens. o. d. Recens. D. VII. N. 9, bl. 438;
het zal van *schijnen* zijn.

SCHITTEREN — SCHITTEN.

Volgens TEN KATE, II. 364, moet dit *schitten* tot
schieten gebragt worden.

SCHOEVEREN — SCHOEVEN.

KIL. heeft *schoeveren*, *huiveren*, en TEN KATE,
II. 379, leidt dit van *schuiven* af, hetgeen mijne ver-
klaring van *huiveren* (zie dit woord) bevestigt. Het
Fransche *secouer* kan er mede toe behooren.

SCHOLDEREN — SCHOLDEN.

Scholderen is bij KIL. *dobbelspelen*; en TEN KATE,
II. 359, leidt dit woord af van *scholden*, *schulden*,
waarvan ook BILD. Geslachtl. op *schuld*.

SCHOMPEREN, zie Schamperen.

SCHUDDEREN — SCHUDDEN.

*Schudder*en komt voor in het Taalk. Woord. voor
sidderen.

SCHUIJEREN — SCHUIJEN.

Dit *schuijen* kan *schuiven* zijn, en dus *schuijeren*
een gedurig *schuiven*, *schuiveren*, zie TUINMAN. Ook
schuren is even zoo van *schu-en*, dat is *schuiven*, en

scheren van *sche-en*, dat is *schaven*. De woorden zijn alle naauw verwant. Over *schuieren* zien men ook het Taalk. Woord.

SEUTEREN — ZEUTEN.

Van *seuteren* maakt HUYGENS gewag:

*Schoon sich de heele reden hingh
Aen d' allerslechtste seuteringh,
Mits dat geseuter sonder sonden
Voor God en Menschen werd' gevonden.*

Korenbl. II. 177.

In eene aantekening op deze plaats, (VI. 14) zegt BILD., dat *seuteren* gezegd werd voor onschadelijke kinderlijke futselarij, en van *seut* is, voor *suet*, d. i. *soet*, *zoet*. Zie *zoetelen*.

SIDDEREN — ZITTEN.

Mij is geene afleiding van het woord *sidderen* bekend, dan alleen de gissing van TUINMAN, dat het verbasterd zijn zou van het Lat. *tremere*. Het Taalk. Woord. zegt slechts, dat *het ongetwijfeld zijne beteekenis aan zijnen klank te danken heeft*, hetgeen trouwens met de meeste woorden het geval zal zijn. Zoo het mij geoorloofd is, eene afleiding voor te dragen, dan houd ik *sidderen* voor het frequent. van het werkwoord *zitten*, en het beteekent dan *een herhaald zitten* of *verzitten*.

Ter bevestiging van dit gevoelen diene in de eerste plaats, dat alle woorden, die in beteekenis met *sidderen* eenigermate overeenkomen, eenen gelijken oorsprong hebben. Zoo kan men van iemand, die *siddert*, zeggen, dat hij *verzet* of *ontsteld* is; zoo is *huiveren* eigenlijk een herhaald *schuiven*, zie op dit woord; zoo is *schrikken* almede *verspringen*, *verschieten*, waarvan op *schrikkelen*: al welke woorden dus een *veranderen van plaats*, een *bewegen* of *schudden* te kennen geven, dat overdragtig op het menschelijke hart of het geheele ligchaam wordt toegepast.

Al verder wordt de opgegevene afleiding begunstigd door de vroegere en eigenlijke schrijfwijze des woords. Men schreef namelijk *sitteren*, gelijk ook *sitten* voor *zitten*; sommige schrijvers hebben ook *zitteren*, als HUYGENS:

*Ick zitter van haer' koud', my doen haer' wonden
bloeyen.* Korenbl. I. 89.

'k Sie ham zitteren van boosheit,

Ibid. II. 123.

KIL. heeft, behalve *citteren*, ook *tsitteren* en *tseteren*, waar de *s* door de *t* versterkt wordt, als in *tsagen* van *sagen*, en eenige woorden meer.

SJOUWEREN — SJOUWEN.

Sjouwen wordt gebruikt voor *zwoegen*, *hard werken*, zijnde het woord van *zu-en*, *zogen*, *trekken*; en *sjouweren* is zaamgetrokken tot *sjorren*, dat is *rukken*, *trekken*. BILD. Geslachtl. op *sjor*.

SLABBEN — SLABBEN.

Beslabben vindt men voor *bevlecken*, *bemorsen*:

Die beslabt is met de meeste sondt

Die soekt hier door zyn lasterwondt

Met anders dreck schoon te maken.

BRED. GRIANE.

Al eetse dickmaels pap, sy kan sich niet beslabben;

CATS, II. 295.

Zoo is *slabben* ook *lecken*: *Als den Beer -- begost te slabben, moest hy nootsakelick sijn tonge verschroeijen.* POIETERS, Masker. 169.

Slabberen komt over een met het Eng. *to slabber*, en is verwant aan *slobberen* en *slibberen*; dus bij VONDEL, XI. 255:

Wy slabberen met Meester Teeling geen paddevellen.

BILD. maakt, omtrent het verschil in de beteekenis dier drie werkwoorden, de volgende schoone opmerking: « *Slabbe*, *slibbe*, *slobbe*, zijn slijmige, aan-

éénhangende, vochtige zelfstandigheden, en verschillen naar de uitdrukking der vokaal in soort. *Slabbe* is blanke slijm; *slibbe*, zwarte, taaije modderigheid; *slobbe*, grove, plomper en lossere gemengelde. En hiervan dan ook *slabben* en *slabberen*, kwijlen; *slibben* (en *slibberen*,) glad zijn als *slib*, en *slabben* en *slabberen*, in vuiligheid plassen, hetgeen ook op een gulsige en morsige wijs van eten toegepast is." Zie Aanteek. op HUYGENS, VI. 354.

SLAMMEREN, zie *Slammeren*.

SLANKEREN — SLANKEN.

KIL, en TEN KATE, II. 389, verklaren *slankeren* door *uitsetten*, *ontbinden*; en de laatste brengt het tot *slanken*, d. i. *slenken*, *slinken*.

SLEDDEREN, zie *Slidderen*.

SLENDEREN — SLENDEN.

Slenderen, *slechteren*, *slinderen*, langzaam of traaglijk voortgaan, schijnen tot *lenderen*, *lenteren*, *lunderen* te behooren, waarvan op *lunderen*; waarmede overeenkomt de meening van TUINMAN, dat *slenderen* namelijk *lenderen*, is van *landen*. CATS intusschen gebruikt *verslenderen* voor *verslensen* of *verslentsen*, hetgeen aan eene verwantschap met dit werkwoord zou kunnen doen denken, I. 382:

Al is de schoone roos door hitte van der sonnen

Verslindert, afgeteert, door rimpels ingewonnen;
even zoo heeft OUDAAN *verslenteren*, Ged. 171:

't Word dan vergeefs gegomt, gestyfselt, en gepapt,

't Geen weer terstond van zelfs verslenterert, en verslapt.

SLEENTEREN, zie *Slenderen*.

SLETEREN — SLETEN.

hy heeft daer toe de Magets kleedt geschonden,
Gesletert en gesocheurt, enz.

BRED. Moortje.

Vyftigh duizent menschen , zyn door dien val verminkt , oft versleetert. HOOFT , TAC. 130.

Dit *sleteren* komt overeen met het *ver-sletteren* van KIL. en TEN KATE, II. 387, van *sleten*, *slijten*.
SLETTEN, zie *Sleteren*.

SLIBBEREN — SLIBBEN.

Zie *slabberen*. *Slibberen* is *glibberen*, *glijden*:

*Hy zeult hem op het schouderblad
Met ingespannen kracht,
En slibbert langs het drassig pad,
Met de opgeladen vracht.*

TOLLENS, N. Ged. I. 94.

Doch ook in figuurlijken zin, als bij HOOFT: *zoo men zich deeze gelegenheit ontslibberen liet*, enz. N. Hist. 745; *Naamelyk Philips, hoewel streng booven maate, om 't slibbren der jeughd, in haare vryaaden, onder zyn hofgezin, te straffen.* Ibid. 157.

SLIDDEREN — SLIDDEN.

Ook *sledderen*, *glijden*, TEN KATE, II. 278. Het Eng. heeft *to slide*, dat BAILEY zegt af te komen van het Ned. *slidden*. Tot *slidden* of *sledden* behoort ook *slidder-* of *sledderhiel*, als scheldnaam voor een traag of onhandig mensch, waarmede overeen zal komen het oude *sladde*, *slodde* van KIL., dat hij op op eene lujje vrouw toepast.

SLIFFEREN — SLIFFEN.

Het werkw. *sliffieren* komt voor in OCKERSE'S Pr. van Nederd. wortelklanken, Recensent ook der Rec. D. VII. N. 9, bl. 437; het woord is een met *slippen*, van *slippen*, Hoogd. *schliffen*.

SLIKKEREN — SLIKKEN.

KIL. en TEN KATE, II. 287.

SLIMMEREN — SLIMMEN.

Verslimmeren is thans *verergeren*, doch daarvoor had men voorheen ook *verslimmen*: *De zonde, die*

naderhand op de baan is gekomen, en heeft Gods werk niet verérgert en verslimt, enz. DE BRUNE, Wetsteen, I. 16: men zou zonder den zin iets te verslimmen; hier kunnen leezen: HUYD. Pr. II. 451.

-- Des nachts verdubbelen en verslimmen

De zorgen. --

VONDEL, VIII. 218.

Doch dit woord beteekent ook *verkwijnen, vervallen*;

-- Voor zege rekt zy

't *Vertwijfelen van Verveen, en Wouters razery,*

En dat zy *Eelhart* ziet zijn blijden geest verslimmen:

HOOFT, Ged. II. 219.

Mijn leden al gelijk (o krachten van de jaren!)

Zijn niet alleen verslimt, maar kleynder alsse

waren; CATS, I. 386.

SLINDEREN, zie *Slenderen*.

SLINGEREN — **SLINGEN**.

Slingen is, volgens het vermoeden van TEN KATE, II. 388 en 697, verwant aan *slinken*; volgens BILD. echter is het van *slagen* of *slaan*, zie de Geslachtl. op *slang* en *slinger*. *Slingen* is ook *slangen*, van daar *slingerslanger* bij TEN KATE, en het werkw. *slangsen*, bij HUYG. voor *slingeren, draaijen*:

-- *Ye wetet soo te slangse,*

Altijt heb jy gelijk; --

Korenbl. III. 65.

Verg. de Aant. VI. 162.

SLIPPEREN — **SLIPPEN**.

Slippen, slibben is *glijden, glibben*; van daar *slipperen* voor *glibberen*, als bij VONDEL:

-- *Waer zijt ghy*

Die een gevedert hout deé slippen aan mijn zy?

IV. 109.

Te zorghlijck slipperden mijn treden

Bykans op 't gladde, daer ick tradt. XIII. 276.

SLOBBEREN — SLOBBEN.

Zie *slabberen*. *Slobben* is voorheen mede in gebruik geweest, b. v.: — *om, met die kostele gewaaden, door dik, door dun, te slobben, enz.* HOORT, Ned. Hist. 370;

Met leven reukeloos en overslobt van schand?

HOORT, Ged. I. 264.

ook in den zin van ons *slooven, tobben*:

*Ist niet belachens weert, dat d' arme mensch soo
wrbet*

En slobt, en slooft, en sweet, om onnut' overvloed?

Versch. Ged. I. 33.

SLODDEREN — SLODDEN.

Slodderen bezigt HOORT:

Han praal weecht over van sloddrende dattelheên.

Ged. II. 208.

Slodden, sloden, slo-en is slaan, in kronkels of plooijen omslaan; men heeft er van *slodderig*, b. v. *Virginus* — bracht zijn dochter in oude kleederen, zelfs *slodderig* toegemaect sijnde, op de plaets: BEVERW. Wtnem. bl. 638; waarvan thans bij verbas-tering *slordig*. BILD. Geslacht. op *sluier*. Van daar ook bij KIL. de zelfst. naamw. *slodde* en *slodder*; verg. het Taalk. Woord., dat echter *slodderen*, met TUINMAN, voor *slodderen* verklaart.

SLOESTEREN, zie *Snoesteren*.

SLOMMEREN — SLOMMEN.

Beslommen, beslommeren is *omkronkelen, verwikkelen*, van *slo*, band of strik, als bijv. naamw. *gedraaid, krom*: de *kromme, stomme slange*, JES. XXVII. 1; anders *slim*, thans in andere toepassing gebruikt; doch in den eigenlijken zin bij VONDEL, XXI. 127:

Langs eenertengen pat, met gladde en slimme trappen:
Van daar ook *slommer* en *beslommering* voor *verwar-*

ring, BILD. Aant. op HOORT, III. 49, en Geslachtl. op slommer; vergel. het Taalk. Woord.; KIL. en TEN KATE, II. 654, hebben ook *slammeren*.

HOORT gebruikt *bestommeren* voor *beslobberen*:

*De harder, als hy dwaakt met reukeloze deenen,
Beslommert zich en 't vee in grondeloze veenen.*

Ged. I. 85.

Slommeren werd al verder gebruikt voor *sluimeren*, als in Vlaerd. Red.:

Indien de vyandt slaept en broeyt in synen slommer.

bl. 447.

Laet ons eens wacker syn, ende niet langer slommert.

bl. 455.

SLUIMEREN — SLUIMEN.

Zie *luimeren*. Het thans veronderde *sluimen* was voorheen mede gangbaar, b. v.:

*Hoe dickwils (als d' gemeent sacht rustigh lach op
pluymen)*

Heb ik noch half gekleet onrustich leggen sluymen,

Vlaerd. Red. 362.

By veel, ist weelde-lust, vrouwen, sluymen,

duymen: SPIEGH. Hertsp. III. 313.

Hy slaept niet die Israël hoedt,

Maer waeckt aen alle zijden,

En sluymt tot geenen tijden.

DATH. Psalmber. CXXI. vs. 2.

Voor *sluimeren* had men voorheen ook *slommeren*, zie dit woord.

SMODDEREN — SMODDEN.

Smodderen heeft KIL. voor *smetsen*, d. i. *brassen*, *slempen*; dus bij HUYG.:

'k Sal als in een' Bijen fuyck

Komen smodd'ren in het puyck

Van de Goysche Honigh-raeden,

Korenbl. II. 79.

Het woord is van *smodden*, *smoden*, *smo-en* of *smu-en*, waarvan *smout*, *smullen* enz. Zie BILD. Geslachtl. op *smout*.

Smullen is ook *vuil maken*; en in dien zelfden zin heeft men ook *smodsen*, Hoogd. *schmutzen*, waartoe dan weder behoort het *smuisteren*, dat KIL. voor *smeren* heeft, als bij HEYNS, Werck. van BART. II. 290:

*De droeve Luyheyt me, Sleyph-honger, Slyte-kleeren,
Veranderlijck van sin, besmuystert, vol oneeren, enz.*

Zie het Taalk. Woord. op *smodderen*.

SMUISTEREN, zie *Smodderen*.

SNAPEREN — SNAPEN.

Snaperen wordt alleen gebruikt in *versnaperen*, waarvan *versnapering*; *snapen* is hetzelfde woord met *snoepen* en *snappen*, TEN KATE, II. 242, en BILD. Geslachtl. op *snoep*. Men zegt ook wel *iets opsnappen*, voor *eten*.

SNATEREN — SNATEN.

Geluidnabootsende woorden. *Snaten*, waarvan ook *snater* voor *mond*, zal *sna-en* zijn, dat ook *snarren* en *snorren* geeft, waarover TEN KATE, II. 701, en BILD. Geslachtl. op *snaar* en *snoer*. Het Hoogd. zegt *schnadern* en *schnattern*.

SNAVEREN, zie *Snavelen*.

SNEUKEREN, zie *Sneukelen*.

SNIPPEREN — SNIPPEN.

Bij TEN KATE, II. 240, die ook *snippelen* heeft, alles verwant aan *knippen*, *knijpen*. Het verouderde *snippen* komt bij HUYGENS voor:

*Elck een voldoet sijn smaeck, elck een versnipt
syn laken.*

Naer eigen welgevall: — Korenbl. I. 333.

SNOESTEREN — SNOEIJEN.

Snoeijen heeft hier den zin van *snoepen*; van daar

bij **KIL.** *snoesteren*, ook *snuisteren*, snoepen. Wij hebben nog *snoesterij* en *snuisterij* voor *snoeperij*, doch meest in den zin van *kleinigheden* of *kleinodien*, waarvoor **CATS** *snuijel* heeft, II. 135:

*De peereis van de maecht die stroyen op de wegen ;
Haer snuyel , haer gespangh , en menigh aertigh
pant ,*

I *Die rollen in het stof , en in het mulle sant.*
Zie overigens het **Taalk. Woord.** op *snuisteren*, en **BILD. Geslachtl.** op *snuistery*.

Dat **KIL.** voor *snoesteren* ook *sloesteren* heeft, is denkelyk door hboote letterwisseling.

SNOODEREN — SNOODEN.

TEN KATE, II. 399, heeft *versnooden*, *versnooderen*, *viles cere*.

SNOTTEREN — SNOTTEN.

Ook *snutteren*, *snutten*, aan *snuiten* verwant. Zie **TEN KATE**, II. 398, en het **Taalk. Woord.**

Bij **HUYGENS**, I. 271, vindt men :

— *Haer keers staet ongesnutt ;*

SNUISTEREN, zie *Snoesteren*.

SNUTTEREN, zie *Snotteren*.

SPLINTEREN — SPLINTEN.

Splinten is *splitten*, *splijten*, zie **TUINMAN**, het **Taalk. Woord.** en **BILD. Geslachtl.** op *splinter*. **MEIJER** heeft *splitternaakt* en *splinternaaft* voor *moedernaakt*.

STAGGEREN — STAGGEN.

Staggen brengt **TEN KATE**, II. 439 en 429, tot *stijgen* of tot *staan*, welke laatste afleiding de aannemelykste is ; *staggeren*, ook *staggelen*, Eng. *to stagger*, is *wankelen*, *struikelen*.

Tot dit woord brengt het **Taalk. Woord.** ook *staker* voor *sukkelaar* ; doch **BILD.** geeft daarvan eene andere verklaring, zie de **Geslachtl.** op het woord.

STAMEREN — STAMEN.

Men heeft ook *stamelen*, zie dit woord. Het eene komt overeen met het Eng. *to stammer*, en het andere met het Hoogd. *stammeln*. Zie ook BILD. Geslachtl. op *stem*, en, over het aldaar vermelde oud Eng. woord *stevn* van CHAUCER, NARES Glossary.

STEENEREN — STEENEN.

Voor het gewone *versteenen*, vindt men in BILD. Poezy *versteeneren*, overeenkomende met het Hoogd. *versteinern*:

Walter ziet haar als versteenerd,

En valt schreiend haar te voet.

III. 48.

STEIGEREN — STEIGEN.

Steigen is thans buiten gebruik, daar wij alleen *stijgen* schrijven; men vindt het bij HOORT:

Ghelijok een hooge rots die door de wolcken steycht,
Ged. II, 33r.

Van *stijgen* hebben wij het zelfst. naamw. *steeg*; en van *steigen*, behalve *steiger*, ook het bijv. naamw. *steeg*, thans *stug*, als bij CATS:

Die oock een stege maeght welgaende soudenmaecken.
I. 36.

Zie, behalve TEN KATE, II. 438, BILD. Aant. op HOORT, III. 309.

STELKEREN; zie *Stolkeren*.

STOLKEREN — STOLKEN.

Stolkeren, *stelkeven* hebben KIL. en TEN KATE, II. 421, voor *stollen*, *strommen*; en VONDEL gebruikt *stolken* in denzelfden zin, IV. 97:

Waerom maeckte ick mijn graf niet in die afgrants
kolcken,

En liet aen 't lemmer kud mijn warme bloed niet
stolcken?

Men zegt ook *stolpen*, *stulpen* en *stelpen*.

STOTTEREN — STOOTEN.

Het Eng. heeft *to stutter*, en oudtijds ook *to stut*, waarvan NARES in zijn Glossary een aantal voorbeelden bijbrengt. De afleiding van het werkw. *stotteren* van *stooten* is te duidelijk, dan dat men, met het Taalk. Woord., de beteekenis des woords alleen in zinnen klank zou behoeven te zoeken. Reeds HUYDEC. verklaarde *stotteren* door *dikwijls stooten*. Pr. II. 472.

TAPEREN — TAPEN.

KIL. heeft *taperen*, als verouderd voor *spertelen*; over *tapen* kan men inlichting vinden in de Nieuwe Bijdragen, I. 461 en 462. Ik geef alleen in bedenking, of het woord verwant is aan de Fransche werkwoorden *taper* en *tapir*.

TATEREN — TATEN.

Zie deze woorden mede verklaard in de Nieuwe Bijdr. I. 465. Zie ook *teuteren*.

TEISTEREN — TEEZEN.

Teisteren heeft ANTONIDES met *ai*:

Daer ziet men teisteren en branden

En steden met haer trotse kruin

Verdrinken in het gloeiend puin.

Ged. I. 180.

Teezen, *teesen*, bij KIL. *plukken*, *scheuren*, was bij de ouden zeer gemeenzaam:

De weduwen teesen ende weesen, naeckt punicie.

Dryd. Refer. 30.

*Maer noch is 't al veel meer, een looze vrouw te
vreesen*

Die ons tot aen't gebeent kan plucken ende teezen;

DE BRUNE, Zinnew. 217.

Deeze stad, geteest en getreeden, enen ruymen tydt, van Spaansche soldaaten, enz. HOOFT, Ned. Hist. 271; — van een volk, getcrgh, geteest, getrapt, enz. Ib. 741. Zie wijders voorbeelden bij VAN

HASSELT op KIL., en dé Aant. op HOOFTS Ned. Hist. D. II. bl. 365. Het Idiot. Fris. van WASSEN. heeft *tiesen* of *tiezen*, warren; *in de ties* voet *in de war*.

TEUTEREN — TEUTEN.

Teuten, toten, toeten, taten is een *blasend geluid maken*; van daar *teuteren, toteren, toeteren* en *tateren*. Doch *beteuterd* is ook *bedwelmd*, en dan is het, volgens de uitdrukking van BRAUNING, Synon. I. 133, *zinneloos geteuterd of geteut*; verder *bedeesd*, als bij VONDEL: *en hy onbeteutert neffens haer magh stant houden*. II. 79. Zie ook *teutelen*.

Teuten heeft verder den zin van *talmen, dralen*, zie het Taalk. Woord; waarvoor HOOFT ook *teuteren* heeft: *In dit teuteren en heeft Antonius geenerley plicht — naagelaaten*. TAC. 397.

TJUITEREN, zie *Juiteren*.

TODDEREN — TODEN.

Toden, to-en is een met *tu-en, tuijen*, d. i. *binden*, Eng. *to tie*, waarvan ook *tuijeren*, zie dit woord; van daar is *todderen* vasttrekken, en *onttoderen* lostrekken. Zie KIL., TEN KATE, II. 452, en de Nieuwe Bijdr. I. 452.

TOETEREN — TOETEN.

Beide woorden heeft TEN KATE, I. 284, als ook het Taalk. Woord. *Toeten* is ook *tuiten*, waarvan op *tuitelen*. Zie wijders *teuteren*.

TOOVEREN — TOOVEN.

Tooven is, volgens de aannemelijke afleiding van TUINMAN, het oude *tobben* van KIL., Hoogd. *toben*, razen, onzinnig zijn.

TOTEREN — TOTEN.

Beide bij TEN KATE, I. 284; zie *teuteren*. In de Nieuwe Bijdragen, I. 565, is *toteren* ook *totteren*, en volgens BILD., Aant. op HUYG. VI. 217, kan *stolleren* als eene versterking van dit woord worden aangemerkt.

Tot *toteren* behoort ook het oude *toterkwaad*, d. i. *kwaadspreker*, waarvan KIL. en BILD. Geslachtl., beide op het woord; men treft het aan bij OUDAAN: Toneelp. 119:

Sta stil, gy toterquaad, met uw verward' ontleding.

TOUTEREN — TOUWEN.

Touteren is bij KIL. *beven, trillen, schudden* en vervolgens *schongelen*, als bij POINTERS, Masker. 318: *gelijk men siet in een kinder-spel, daer eenen sit in een touw, oft zeel, om te touteren en te schockelen*, enz. waarvan *touter* voor *schommel*, of, gelijk DE BRUNE heeft, *touwter*: *Hier wert dan het Jaffer-volck op een touwter ghezet*, enz. Zinnew. 256.

Het woord is van *touwen, tawen*, dat een is met *togen, trekken*; zie TEN KATE, II. 453, N. Bijdr. I. 466, en BILD. Geslachtl. op *touw*.

Touwen werd voorheen ook voor *slaan* gebezigd, als bij VONDEL:

*Zoo mannen, touwt er op, die moedwil moet er uit,
De bolpees maect hem vlug: men touw hem vrij de
huit. III. 159.*

Zie HUYD. Pr. I. 282.

TUIJEREN — TUIJEN.

Tuijen is *binden*, Eng. *to tie*, van *tui*, dat een is met *touw*; van daar *vertuijen*, verbinden, als bij HOOFT, Ged. I. 59:

*Liefd' en Min aan een vertuit, enz,
onttuijen voor ontbinden, verdecken:*

*'Tzy ghy gegrepen aan wilt hebben 't Fransche rijk;
Van de Garonn' en Loyr' het burgerschap onttuijen,
De Seine krom van loop gaan tegens Rhosn' opruijen;
Ged. I. 74.*

Verder *tuijeren*, waarvan bij HOOFT *betuijeren*, binden, beknellen: zoo dat hy *Abdus*, onder schyn

van vriendschap, ten bankette geroepen, met een traagh vergif betuyerde, Tac. Jaarb. 155.

Tuijeren is in oorsprong een met *todderen*, zie dit woord; en komt daarmede overeen gelijk *luijeren* met *lodderen*, en *muijeren* met *modderen*. Zie de op *todderen* aangetogen plaatsen,

Het boven vermelde *vertuijen* treft men onder de nieuwere schrijvers inzonderheid aan bij BILD., in den zin van *verkleven, hechten*:

*Watsluitge, aanboekenpen (uwe eeniggoed) vertuit,
Den eedlen luchtstroom, en zijn hartversterking uit!*

Ziekte der Gel. 92.

*Geen leeftijd, of, vertuit aan de eene of andre
dwaling,*

Die waarheidheeten moestennieuwelichtbestraling!

Winterbl. I. 26.

*Maar vreeslijk dwaalthy, die, aan't uiterlijk vertuit,
Dit eindloos rijk gevoel in die beperking sluit!*

Affod. I. 23.

UITEREN — UITEN.

Uiteren komt in het Taalk. Woord. alleen voor in den zin van *overnaaijen*, waarvan WASSENB. in het Idiot. Fris.; doch het woord werd voorheen ook gebruikt in den zin van ons *uiten*, b. v.:

Hoe nitertghe u zoo vreemts, in't vraeghen al te dwars?

VONDEL, V. 129.

Grootachtig uwer deughd is vooght van al mijn sinnen

Die dreef my van het veldt en deed my 't hof betinennen,

Om de genegenthzidt mijns harts te uiteren: —

HOOFT, Ged. I. 35.

UNKEREN — UNKEN.

Beide bij KIL. voor *zuchten, stenen*.

UVEREN, zie *IJveren*.

VAKEREN — VAKEN.

Beide verouderd voor *sluimeren*.

Het dich al dat lepel leet: —

Waende (waant gij) dat ich ban vergeet,

Dat ic oec niet dichte en make.

Des nachts als ic niet en vake?

WILLEMS, Meng. N. I. 35.

De sond' van u en ons, ja van een ider een,

Die heeft elck zo vervaecht, hoewel den vyandt waaker

Zaeyd' onderwijl sijn zaet of onkruydt in den acker.

Vlaerd. Reder. 138.

Al lang, al lang genoeg gevaeckert van de vrede,

Ibid. 128.

BILD. heeft nog ontvakeren :

Dat's een triomfzang, ho! Zoo is hy mooi ontvakerd!

Cycloop. 44.

VETEREN — VETEN.

Veten, waarvan nog veter, is vatten :

Jerusalem, ghy die doot slaet de Propheten,

En gaetse veten, die tot u zijn ghezonden.

Sp. van Sinne, 32.

oudtijds ook vitten, als in dezelfde Spelen;

— wilt den zin vitten,

bl. 56.

als ook vaten :

Wie sal hierover recht uw oordeel vaten mogen,

VONDEL, IV. 178.

Zie TEN KATE, II. 471.

Veteren werd gebruikt voor boeijen, in welken zin men ook het bovenstaande veten kan opvatten; dus in Vlaerd. Reder. :

En u weerloose twee sal ich doen vet'ren swaarlyck,

bl. 7.

Want de Spaansche Steevooghd't — deed hen —

met boeijen te zaamen veeteren, enz. HOORT; Ned.

Hist. 883. Het Eng. zegt te fetter, en het Hoogd.

fesseln.

VLAGGEREN — VLAGEN.

Van dit *vlagen*, *vleggen*, nederslaan, wapperen, hebben wij nog *vlegel*, *vlaag* en *vlag*. TEN KATE, II. 713, en BILD. Geslachtl. op *vlegel*.

KIL. heeft *vlaggeren*, *flaggeren*, dit verklarende door *verslappen*, *uitsetten*, en ook *vliegen*.

VLAKKEREN — VLAKKEN.

Deze werkwoorden beteekenen *vlak maken* en *vlak worden*. Zie TEN KATE, II. 125 en het Taalk. Woord.

VLAKKEREN, zie *Vlikkeren*.

VLEDEREN, zie *Flodderen*.

VLIGGEREN — VLIEGEN.

Vliggeren is ook *vleggeren*, *fliggeren*, d. i. *aanhoudend vliegen*. Zie KIL. en TEN KATE, II. 486.

VLIKKEREN — VLIKKEN.

Beide bij KIL. en TEN KATE, II. 124, voor *slikken*, *slikkeren*; uit KIL. en de Aant. van VAN HASSELT blijkt, dat men ook *vlakken* en *vlakkeren* in dien zin gebruikte, gelijk men bij VONDEL *flakkeren* aantreft, waarvan zie *slikkeren*.

VLUNDEREN — VLUNNEN.

Vlunderen heeft OUD. Haagsche Broed. 56:

— *Dat komt van al dat rotsen*

En ryen heen en weer, en vlund'ren door den Haag;

Het komt van *vlunnen*, hetzelfde met *vliinnen*, dat vermeld wordt in het Taalk. Woord. en BILD. Gesl. beide op *vlinder*; uit TEN KATE, II. 487, blijkt, dat *vlunderen* overeenkomt met *flodderen*.

VOEDEREN — VOEDEN.

Voederen, in den zin van *opvullen*, *bekleeden* en *eten geven*, is hetzelfde woord, en wordt in beide gevallen tot *voeren* zaamgetrokken. TEN KATE, II. 475. VONDEL gebruikt *voederen*, ook in den overdragtigen zin, waarin wij alleen *voeden* zeggen:

Het vecht wel onderling, maer voedert geenen wrack;

VIII. 222.

Van *voeden* heeft men ook *voester* of *voedster*, zoo wel voor een' *man* als eene *vrouw* gezegd, volgens BILD. Geslachtl.; waarvan dan wederom, in den eensten zin, het frequent. *voesteren* of *voedsteren*.

VOEDSTEREN, zie *Voederen*.

VOLKEREN — VOLKEN.

Gewoonlijk zegt men *be-* en *ontvolken*, doch men treft ook *volkeren* aan:

Dat eenmael Isacx zaet dit Landt bevolckren sal.

HEYNS, BART. Werck. II. 332.

De stad bevolckert weer van 't Priesterlyck geslacht,

VONDEL, XXI. 66.

Daer ontvolckeren de wegen,

Daer is alle man in 't koel.

HUYGENS, I. 109.

— eene aard ter troost, ontvolkerd door zijn staal.

BILD. Buitenl. 61.

VONKEREN — VONKEN.

Vonkeren, anders *vonkelèn*, treft men aan bij BILD.:

— Een' schemer van haar beeldnis, na ann't vonkeren

Der oogen zwemende, enz.

Mengel. IV. 133.

Men bezigde het werkwoord ook voorheen, en wel met de *f*, zoo als KIL. ook *fonke* voor *vonke* heeft:

— Sy kan noch wil bedelven

Haer troostelijcke licht, maer fonckert in u hert

Met haer dengenaem vier, enz.

Vlaerd. Red. 104.

't Ontfonckert my mijn hart alleen door het vermanen.

BRED. GRIANE.

VORDEREN — VOREN.

Het werkw. *voren*, waarvan ook BILD. Spraakk. 227, is van *voor*, als *innen* van *in*, *witen* van *uit*, *aven*

van af, open van op enz. *Vorderen* is eigenlijk, zoo als KIL. heeft, *voorderen*, en heeft zoo wel den zin van *voorwaarts gaan* als *eischen*, d. i. *afvoorderen*. Zie wijders TEN KATE, II. 466.

WAKKEREN — WAKEN.

Waken is ook verwant aan *wekken*. TEN KATE, II. 719.

WANDEREN — WANDEN.

Wanden is *wenden*, en *wanderen* was voorheen gebruikelijk voor *wandelen*:

Entie ridder die ghinc wanderen,

Mit groten vroechde, ten clooster weder.

CLIGN. Bijdr. 408.

Hoe wel wij een groote wech ghewandert zijn,

Sp. van Sinne, 201.

*Ghemerkt, de schepsels al in rechter vrijheid wandren,
Maakt misverstand, onrecht dy rechter over andren.*

SPIEGH. Hertsp. I. 497.

Men had ook *verwanderen* voor *veranderen*, nog wel *verwandelen*:

Al zou sy kleine mugh, om in glans te verwandren,

Vliënd in de zon, met die vereenen, door' tverandren.

HOORT, Ged. I. 16.

Ach help! wat hebby dat u verru so verwandert?

BREDERÖ, LUCELLE.

En doet se vreugde in rouw, en rouwe in vreugt

verwandren. VONDEL, XXI. 147.

Het Eng. heeft mede *to wander*, en het Hoogd. zoo wel *wandern* als *wandeln*. Zie *wandelen*.

WAPPEREN — WAPPEN.

Wappen is van *wippen*. TEN KATE, II. 513, en BILD. Aant. op HUYD. 104.

WEELDEREN — WEELDEN.

DE BAÏNE heeft *verweelderen*, Zinnew. 98:

Men ziet des menschs gemoed verweeldrent' allen daghen.

Zie wijders op *weelderigen*.
WEIGEREN — WEIGEN.

Dit *weigen* is *wegen*, *bewegen*; en *weigeren*.
 Hoogd. *weigern* en *wegern*, duidt het *hoofdschud-*
den aan. TEN KATE, II. 507, en N. Bijdr. I. 376.
WELKEREN — WELKEN.

KIL. heeft *verwelkeren* en *verwelken*; het eerste
 is verouderd:

Laet ons ons met roosen, eer sy verwelkeren,
kroonen. Sp. van Sinne, 267.

Want de faam van Cicero — zou — zoo onver-
welkert niet verduuren, enz. DE BRUNE, Wetsteen,
 I. 262. *Het land treurt, het verwelkert, het aerd-*
rijke queelt, 't verwelkert: JES. XXIV. 4. Bij ZE-
 VECOTIUS, aangeh. in de Euterpe, St. I. bl. 81, heeft
 men *wilkeren*:

Het ongenadig ys doet wilkeren het kruyt, enz.

WEMEREN — WEMEN.

Het wemerend gedierte in wouden, holen, kolken, enz.
 BILD. Wit en Rood, I. 10.

Dit *wemerend* zal hetzelfde zijn als *wemelend*, van
wemelen, zie dit woord.

WIJDEREN — WIJDEN.

Zie het Taalk. Woord.

WILDEREN — WILDEN.

TEN KATE, II. 726. HOOFD heeft *ontwilderen*:
Dat lieflijk ontzigh, dat d' allarwoeste ontwildert!
 Ged. II. 222.

WINGEREN — WINGEN.

Wingen is *omwinden*, *omslingeren*, BILD. Gesl.
 op *wijngaard* en *wingert*; van daar het volgende
omwingeren, BILD. Afrod. I. 62:

Geen norsehe en woeste baard, die, mond en kaak
omwingrend,

*Een borst belommert, selv met stopplex overdekt,
Omschanst haar teder schoon, enz.*

WISPEREN — WISPEN.

KIL. heeft *wisperen*, voor *wispelen*, fluisteren,
Eng. *to whisper*. Zie *wispelen*.

WOEKEREN — WOEKEN.

Woeken is *oëken*, vermeerderen. **TEN KATE**, II.
676. Zie verder *oekeren* en *uchten*.

VONDEL heeft *woekenaar*, hetwelk aan een werkw.
woekenen moet doen denken, XXI. 342:

O woekenaers, ghy speelt oock even dese perten:
dus ook **REVIUS**:

*Wie leert u woekenaar, dat ghy soo weet te manen
U armen schuldenaer —*

Bij **HUYD**. Pr. III. 352.

en **POIRTERS**, Masker. 105: *De woekenaar, verquikt
door desen troost, enz.*

WOELTEREN — WOELLEN.

KIL. en **TEN KATE**, II. 734, hebben *woekeren* in
't *slijk*, dat van *woelen* zal afkomen, zoo wel als
wolteren en *wouteren*, dat mede bij hen voorkomt.
Het Eng. *to walt, to walter, to welter*, het Hoogd.
walsen, en het Fr. *vautrer* zullen er aan verwant zijn.

WUITEREN — WUITEN.

Wuiteren heeft **HOORT**: *In plaatse der gewoon-
lyke wulpsheit van wuiteren, gachelen, enz.* N. Hist.
1170; *Schroevende, nacht on dagh, en wuitrende
langhs de genughlyke stranden, enz.* **TAC.** 423. De
verwisseling van *ui* in *oë* heeft in meer woorden plaats,
als in *tuiten* en *toiten*, bij **VAN HASSELT** op **KIL.** Het
werkw. *wuiteren* wordt, in de Aant. op de N. H. D.
VII. bl. 245, voor *babbelen, snappen* verklaard, en
van *wait* afgeleid. Het zou echter ook een kunnen
zijn met *güiteren*, zie dit woord.

ZABBEREN, zie *Sabberen*.

ZALVEREN — ZALVEN.

Zalveren bezigt HUYGENS, II. 355:

Die langh lapsalvert en Doctoort, enz.

ZENGEREN — ZENGEN.

Het freq. *zengeren* vind ik bij BREKRO, in zijn
RODD. en ALPH.:

Sy zengert myn verstant met nuw slammende pijnen.

ZEVEREN — ZEVEN.

Zeven is *zjpen*, druipen, waarvan ook *zjpele*,
zjperen. BILD. Geslachtl. op *sever*.

ZIJPEREN — ZIJPEN.

Zie ook *zjpele*.

ZONDEREN — ZONDEN.

Volg. TEN KATE, II. 549, is dit *zonden* van *zenden*, in de beteekenis van *afschieden*. Volgens anderen echter moet hier gedacht worden aan het ontkenkende *on*, waarover men kan raadplegen BRUINING, Synon. II. 131 en BILD. N. Versch. II. 51 en 52, IV. 35 en Spraakl. 251.

ZWABBEREN — ZWABBEN.

Zwabben, of, gelijk CATS heeft, *zwappen*:

— *Daer swapt het schuytjen om,*

I. 270_a

is verwant aan *zweepen*, *zwiepen*; van daar *zwabber*en voor *afvegen*, *schoonmaken*, in het Eng. *to swab* en *to sweep*. HOEFFT brengt *zwabber*en tot *wapperen*, zie Taalk. Aanm. op oud Friesche Spreekw. bl. 145 van het reg.

ZWADDEREN — ZWADDEN.

Zwad is *etter*, BILD. Geslachtl. op *zwadde* en *zweer*; en dus *zwadden*, *zwadde*ren eigenlijk *etter uitwerpen*. Doch men heeft *bezwadde*ren ook gebruikt in een' goeden zin, voor *overdekken*, *omringen*:

*So haest wiert d' Hemel niet berwaddert met de
wolcken,*

Vlaerd. Red. 126.

*Doen 's Hemels Koning groot zijn minlust heeft
genoten*

*Van schoone Alcmane, en lag in haren schoot
gegoten,*

Berwaddert ons end om van armen wit en sacht, enz.

HOOP, Ged. II. 194.

TEU KATE brengt de woerden tot wadden, wuden,
II. 718.

DERDE AFDEELING.

*Werkwoorden op enen.***ARNEN — AREN.**

Arnen, ernen is oogsten, van *aren* of *eren*, ploegen. Zie **KIL.** en **TEN KATE**, II. 63a. Van dit *eren* is *ernst*, ook *neerst*, waarvan *naarstig*, zie op *naarstigen*; en al verder *aarde*, *arbeid* en *jaar*, zie **TEN KATE**, t. a. p. en **BILD.** Geslacht. op de woorden.

ARTSENEEN — ARTSEN.

Zie het Taalk. Woord; *artsenen* is bij **KIL.** *gezezen*.

BAKENEN — BAKEN.

TEN KATE, II. 106, heeft alleen *bakenen*, doch soms zegt men ook *baken*, als in de vertaling van **HEERENS** *Ideën: De eigendom der landerijen was algemeen; hare grensen waren door afmetingen, of door scheidpalen, afgebaakt.* **VL.** 107. Over het werkwoord *baken* handelt ook **BILD.** Geslacht. op *baak, baken* en *baker*.

BARNEN — BARREN.

Barren, berren, borren is *zieden, opwellen, bruischen, vlammen*; van daar *barnen, bernen*, en (behalve *borrelen*) *bornen*. *Barnen* is door letterwisseling *brannen*, Hoogd. *brennen*, gelijk men voor *born, bron* zegt; en met de *d* achter de *n*, als in veel andere woorden, heeft men thans *branden*. *Het barnen der golven, het barnen der gevaren* is nog in zwang, doch voor ons *branden*, in den eigenlijken zin, is het verouderd.

Menigvuldige voorbeelden van *barnen, bernen* en *bornen* kan men vinden bij **HUYD.** *Proeve* III. 100;

Proeve van het Gen. *Dulces ante omnia musae*, II. 170; IJPEIJ, Taalk. Aanmerk. 19, en CLIGNETT, Bijdragen, 83. Men treft *bornen* nog aan bij BILD.:

*En 't scheen, als wilde een zucht zijn bornend
hart ontglippen.* Dieren, 31.

*Wat welt, wat bornt daar op in 't binnenst van mijn
hart?* FLORES V. 98.

BERNEN, zie *Barnen*.

BORDENEN — **BORDEN**.

Bord was oudtijds *last*, nog in het Eng. *burden*, als in de plaats, door VAN HASSELT op KIL. bijgebracht:

Als wy nu syn, soo moet ghy worden,

Verlaat de sonden, het syn swars bordden.

Van daar bij KIL. *bordresel*; als ook het werkwoord *bordenen*, beladen, waarover TEN KATE, II. 589 en de N. Bijdr. II. 378. Zie ook BILD. Geslachtl. op *berd*.

BORNEN, zie *Barnen*.

DOENEN — **DOEN**.

BILD. zegt (Verh. over de Gesl. bl. 82) dat men bij goede schrijvers *voldoërende* vindt, van *voldoënen*, en dat dit meer is dan *voldoënde*. Ik heb het aangetroffen bij HOOFT: — *gelijk de voldoëntheit onder Vorsten, die den naam zoeken van elkanderen wel te verstaan.* HENRIK, 136; — *door begeerte om te kyken, of voldoëntheit jaegens den Vorst.* TAC. 201; *een voldoëntheit, ter eere eenes anders voorgenoomen;* Ib. 347; en in de Korte Schets van het kar. en het leven van A. FÖRKE, geplaatst voor zijne nagelaten Verhand. 2^e druk, bl. 11: *hoewel geen allezins voldoënd, echter — een tamelyk voldoënd middel van bestaan.* enz.

DROGENEN — **DROGEN**.

Drogen is *driegen*, zie *traggelen* en *drogelen*. Van *drogenen* is *drogenaar*, bij KIL. voor *bedrieger*, zoo

als bij MAERLANT, Sp. Hist. D. II. 355:

So dattene elc goet man daere

Hilt voer enen droghenare, enz.

waarvan ook het voorvaderlijke spreekwoord, gedacht bij BILD. Aant. op HUYG. VI. 70:

Spreekt ge van een drogenaar;

Op het noemen is hy daar.

BREDERO heeft drog:

— dien vervloeckten drogh, en eer vergheten quant.

Het daget enz.

Ghy zijt de slimste drogh, die oyt de aerd' betrede.

Ibid.

EIGENEN — EIGEN.

Eigen is een werkwoord, van het oude *eigan*, *aigan*, Taalk. Woord. en BILD. Verhand. over de Geslacht. 82. Het Eng. heeft *to own*, dat er blijkbaar aan verwant is.

ERNEN, zie *Arnen*.

GLEIZENEN — GLEIZEN.

Zie KIL. en TEN KATE, II. 193. De woorden beteekenen *blinken*, *schijnen*, thans *glinsteren*, *glanzen*; zie ook *glijsteren*.

HAVENEN — HAVEN.

Havenen komt bij de vroegere schrijvers menigmaal voor, als onder anderen:

— Driehondert (paarden) staen en brallen

Gehavent aan hun kribbe, in 's Koninghs hooghe stallen. VONDEL, XVIII. 112;

Myn paardt staat by de brug vast aan de teugelsnoeren,

Men doe 't terstondt gerak met havenen en voeren,

Eer het de kouwd bevang.

HOOFD, Ged. I. 78 ;

Voor al so moet haer lijf op 't netst' gehavent

worden ;

M

*De Wyngaert, so wanneer die wel gehavent is
Draecht vrucht in overvloed: —*

Versch. Ged. II. 60 ;

— *oft niet raadzaamer waare, die (goederen) te doen
behaavenen by luiden daartoe gerechtigt. Hooft ,
N. Hist. 685 ; met gheen swair werc te doen , als
dike n dammen , sloethen , zieken te havenen. VAN
HASSELT op KIL. Wij zeggen nog iemand havenen ,
voor hard behandelen.*

Volgens TEN KATE , II. 207 , en het Taalk. Woord.
is *havenen* van *haven* , d. i. *haben* , *hebben* , *hou-*
den , waarvan ook de zelfst. naamw. *have* , *hebbing* ,
bezitting , en *haven* , plaats die de schepen *houdt* ,
bevat .

Aannemelijker nogtans is de verklaring van *BILD.* ,
Geslachtl. op *hoef* , dat *havenen* eigenlijk *hoevenen* ,
een met *oefenen* , is , dat is : *bouwen* , *akkeren* , en
van daar *verzorgen* , *wasschen* , *reinigen* , volgens welke
beteekenis zich de opgegevene voorbeelden , benevens
de in het Taalk. Woord. voorkomende , gevoegelijk
laten verklaren .

HEGENEN — HEGEN.

Beide werkw. heeft *KIL.* voor *schikken* , *verzor-*
gen , *opvoeden* , *koesteren* ; zie ook *VAN HASSELT'S*
Aanteek. , alsmede *HINL.* op *HUYD.* III. 152. De
uitdrukking *het gerigt hegen* , (*de vierschaar ban-*
nen of *spannen*) komt voor bij *WINHOFF* : *Op hillige*
dage sall inn geener maneren — stridich Gherichte
geheget werden. Landr. van Auerissel , 204.

HOEVENEN , zie *Havenen* .

JEGENEN — JEGEN.

Dit *jegen* is van *jagen* , als *beweging* naar iets uit-
drukkende , of ook van *je-en* , Hoogd. *jehen* , als *toe-*
knikken . *BILD.* Spraakl. 244. Het kan echter ook
tegen zijn , van *tijgen* , waarvan op *tegenen* , en dus

mede eene *beweging* aanduidende. Zie TEN KATE, II. 183.

KARNEN — KAREN.

Karnen, kaarnen, kernen is van *karen*, d. i. keeren, in den zin van *kloppen*, gelijk het Fransch *battre la crème* zegt; BILD. Geslachtl. op *karn*. Ook *boter* is van *botten, batten*, d. i. slaan, Eng. *to pat*, Fransch *battre*, nog over in ons *batterij* en het werkwoord *soebatten*, in de volkstaal voor *aanhoudend smeeken* gebruikelijk.

KERNEN, zie *Karnen*.

KLOUWENEN, zie *Kluwenen*.

KLUWENEN — KLUWEN.

En twyffelghe wie 't is, in 't kluwenen van 't stof,
VONDEL, IX. 33.

Dit *kluwenen*, waarvan in het Taalk. Woord. op *kluwen*, is van het werkw. *kluwen*, d. i. tot een *kluw* winden. HOOFD bezigt *kluwenen*: *Hierby komt, dat de Prins, als hofweêrwys, viellicht wel voelde, dat 'er een' buy by den Landtvoogdt geklouwent werd*; N. Hist. 523. Het gebruik van dit woord te dezer plaatse wordt verdedigd, in eene Aant. op den Octavo druk, D. IV. 63.

LEZENEN — LEZEN.

Van *lezenen* hebben wij *lezenaar*, in het gebruik van *lessenaar* zeer onderscheiden. BILD. Geslachtl. op het woord.

LIJKENEN — LIJKEN.

Lijkenen, thans allēen in het dagelijksche leven gebruikt, treft men bij de vroegere schrijvers mede aan: — *ende hoere lasten oeverbrongen, rekenen ende verlyckenen soudē*. Handv. van Vlaard. bl. 239; *Sommighe willen een koghel by een kloat gelijckenē, enz.* Com. Vet. 44;

*Is dat Reden-rijck, het mach zijn dronken-rijck,
Dat lyckent bet na'ar naam; en 't is heur doen ge-
lijck. Vlaerd. Red. 17.*

*Ghy lijckent allerbest een' ouden koolsack, Heer,
HUYG. Korenbl. II. 247.*

KIL. heeft ook *gelijksenen*.

LOOCHENEN — LOGEN.

*Logen is liegen, waarvan de eigenlijke beteekenis
ontkennen is, BILD. Geslachtl. op leugen; in welken zin
men dan ook logenen of loochenen bezigt, welke eer-
ste schrijfwijze men mede aantreft:*

*Ghi hebt u qualike gewroken,
Dat ghi goede liede hebt versproken,
En gheloghent voer onsen Here:*

M. STOKÉ, B. VI. v. 509.

— een ander (getuige) die 't loogent. HOFFT,
Brieven, 104.

OEFENEN — OEVEN.

KIL. heeft *uven* en *uvenen*, gelijk het Hoogd. nog
üben. Zie wijders het Taalk. Woord. en BILD. Ge-
slachtl. op *hoef*.

OPENEN — OPEN.

Open is van *op*, waarvan ook *over* en *boven*, welk
laatste voorzetsel, gelijk vele anderen, in den grond
een werkwoord is, zoo als dit door BILD. is aange-
toond in de N. Versch. IV. 31 en verv. Het Eng.
zegt *to open* en het Hoogd. *offnen*.

ORDENEN — ORDEN.

Zie over deze woorden BILD. Geslachtl. op *orde*, en
de Aant. op HUYG. V. 292.

REDENEN — REDEN.

Het thans Hoogd. *reden* vindt men bij WINHOFF:
daer van hier geen tijd is lenger tho reden. Landr.
van Auerissel, 36. Van beide werkwoorden treft men
wijders voorbeelden aan bij HUYG. Proeve, III. 126;

waarmede verdient vergeleken te worden **BILD.** Geslachtl. D. II. 368 en 369.

REGENEN — REGEN.

Regen is van *rijgen*, als drukkende eene stralende rigting uit, **TEN KATE**, II. 333. Oudtijds had men voor *regen* ook *reinen*, Engelsch *to rain*; als hij **MAERLANT**, zang. in **CLIGN.** Bijdr. 106:

En God ondede die zwerke mede;

En deed reinen sonder enegen vrede

XI. nachte en xl. daghe

Te voren, dan es ghene zaghe,

So ne reinet, elene no groot.

waarin men de verwisseling kan opmerken van *eg* in *ei*, die in onze taal meer plaats heeft, zoo als in *pegel* en *peil*, *zegel* en *zeil*, *gelagd* en *geleid*, *gezegd* en *gezeid*, en waarvan het Eng. *egg* zegt voor ons *ei*.

REKENEN — REKEN.

Reken is op eene reek of rij brengen, zie **TEN KATE**, I. 235 en **BILD.** Geslachtl. op *reek*; van daar *rekenen*, met getallen werken.

REKENEN — REKEN.

Reken is ook *raken*, waarvan *rakelen*, thans *rekenen*, voor *vuur opschroffelen*. Zie *rakelen*.

ROKKENEN — ROKKEN.

Rokken is *vlas opwinden*. *Rokkenen* wordt thans meer in een overdragtigen zin gebruikt: *iemand opprokkenen*, *kwaad berokkenen*, waarvoor men vroeger *rokken* had:

— om 't Gemeen op te rokken tot strijt;

Vlaerd. Red. 36.

Ghy —

Hebt verre een grooter quaet gesponnen en berockt,

VONDEL, VI. 128.

SCHERNEN — SCHERREN.

Scherren is verwant aan *scheren*, **TEN KATE**, II.

354, en geeft ook *schertsen*; van daar bij KIL. *schernen*, spotten, schertsen, waarvan door VAN HASSELT een voorb. is bijgebracht; *scherne*, scherts, komt voor bij MAERLANT, Sp. Hist. D. 2 bl. 94:

Maer vroede lieden horen gerne

Vroetscap, en niet in scerne;

Te scherne drijven is bespotten, dus in CLIGNETTS Bijdr. bl. 7:

Die ene beeste driuet gherne

Dander, daer si mach, te scherne, enz.

en bl. 93:

Dus sijne vele te scherne gedreuen

Bi prise, die si hen horen gheuen.

Zie ook de Aant. op bl. 10.

STARNEN — STARREN.

TEN KATE, II. 426.

STUWENEN — STUWEN.

Volgens BILD., Aant. op HUYDEC. bl. 139, is het werkw. *steunen* eene zamentrekking van *stuwenen*.

TARNEN — TARREN.

Tarren, terren, teren, toren is *trekken*, TEN KATE, II. 706, en N. Bijdr. I. 463; van daar *tarnen, ternen, tornen* en *toornen*.

Tarnen is nog gebruikelijk voor *losscheuren*; BILD. gebruikt *tarnend* overdragtig voor *knagend*:

En hoe de vlijm verduurd van 't tarnend zelfverwijt.

PERZIUS, 25.

en OUDAAN (Poezy, II. 159) voor *plagen, kwellen*:

Hier, aan een staak gebraden,

Daar driemaal daags van Izegrim

Getarnt, geteest; —

Tarnen is verouderd; HUYG. gebruikt het voor *snijden*:

Hier kan de dertelheit den teeren tack in 't bloeyen

Soo ternen, dat hy bloed, en niet en bloey van 't jaer.

Korenbl. I. 339.

Tornen wordt meest overdragtig gebruikt voor eene zaak aanvatten; bij HOOFT aanvallen: *Zij leeden wel bekooring om in den staart te tornen*: N. Hist. 772; wijders *lastig vallen, kwellen*: *Gheen toren tornt den gheen die recht ootmoedigh leeft*.

SPIEGEL. Hertsp. VII. 140.

Namelijk, van d' eene zijde tornde hem de toren over zulk eenen grouwel, enz. HOOFT, HENRIK, 160.

Men vindt het echter ook voor *trekken*: *Hy tornde my den arm twee drie maelen*, enz. Com. Vet. 69.

Ook behoort hiertoe *toornen*, toornig worden, zien- de, volgens TEN KATE, t. a. p., op het verscheuren der vriendschap door drift.

TEEKENEN — TEEKEN.

N. Bijdragen, I. 458; BILD, Geslachtl. op *teeken*. Men vindt bij WINHOFF, Landr. van Auer., *anteking* voor *aanwijzing*: *Sonder (maar) ook umme etlike andere antekinge*. bl. 259.

TEGENEN — TEGEN.

Tegenen werd voorheen gebruikt voor *ontmoeten*, thans *bejegenen*; dus bij HOOFT: *dat hy zich op hadde te maaken, om den vyand te beteeghenen*. N. Hist. 702; *daar die van binnen hen kloeklyk beteegghenden, en tweemaal te rug dreeven*. Ib. 820; waarvan bij denzelfden schrijver ook *betegening* voor *bejegening*: *welkes bestendigheid dikwils aan een' oevle beteegghening hangt*, enz. Ib. 719.

Tegen is van *tijgen*, TEN KATE, II. 183, en BILD, Spraakl. 248. Als voorzetsels werden *tegen* en *jegen* voorheen onverschillig gebruikt; zij drukken, met het Hoogd. *gegen*, blijkbaar eene voortgaande beweging uit. Zie ook de N. Bijdr. II. 296, q.

TERNEN, zie *Tarnen*.

TOORNEN, zie *Tarnen*.

TORNEN, zie *Tarnen*.

TWEERNEN, zie *Twernen*.

TWERNEN — TWERREN.

Volgens TEN KATE, II. 711, is *twernen* of *tweernen* een met *twijnen*; BILD. houdt het voor verwant met *dwerlen*, Aant. op HUYG. VI. 366, en *twerren* komt dan overeen met *dwerren* of *dwarren*, dat is *werren* of *warren*, met de *d* versterkt. Het werkw. beteekent meestal *draaijen*, als bij HUYGENS:

— *ick houdt 'er voor, dat Reden*

Haer werre-garen twernt en ontwernt soo 't behoort;
Maer hoe dat twernen gaet, daer kom ick niet mé voort.

Korenbl. II. 3.

Dezelfde dichter heeft het ook voor *vereenigen*:

Almachtiger gesternt

Dan all dat oogen in het Hemel-holl be-oogen

In eene strael getwernt, enz.

Ib. III. 246.

De stralen die haer oogh

In 't mijne, die de mijn' sterlincks in 't haere sonden,

Vergaerden, als gewonden,

En wederzijds getwernt tot eenen doblen draed:

Ib. IV. 318.

WAARNEN — WAREN.

Waarnen, waarvan men voorbeelden aantreft bij VAN HASSELT op KIL., is van *waren*, dat ook *waarschuwen* en *waarnemen* geeft, TEN KATE, II. 724. Het Hoogduitsche *warnen* en het Engelsche *to warn* zijn bekend.

ZAMENEN — ZAMEN.

Van dit *zamenen*, thans *zamelen*, had men voorheen ook *zamening* voor *vergadering*: *ter volle zaamening van de Welhouders* enz. HOOFT, N. Hist. 408;

't Geheimerck 't oogh van overouts bejehent,

En van 't altaer de zameninghen zeghent,

VONDEL, XV. 108.

ZEGENEN — ZEGEN.

TEN KATE, II. 554, brengt *zegen* tot *zeggen*; volgens BILD. (Geslachtl. op *zegen*) is het van *zigen*, afdalen, en dus *zegenen* een gedurig afdalen (van heil). KIL. heeft *zegen* voor *overwinnen*, en ons *zegen* was voorheen ook *zeeg*:

Want het jaerlycksche gewas (met volle maet)
sy voelt,

Dat door een milde zeegh aen haere stranden
spoelt,

Vlaerd. Red. 33o.

VIERDE AFDEELING.

Werkwoorden op chten, gten en sten.

ACHTEN — AVEN.

Zie over deze woorden op *achteren*.

ACHTEN, zie *Hechten*.

BIECHTEN, zie *Ichten*.

BOGTEN — BOKKEN, BOGEN.

Bogen is *buigen*; *bokken* is thans *bukken*, doch werd vroeger gebruikt:

— *sijn stijve vuyst, daer't alles voor moest bokken.*

Versch. Ged. II. 38.

— *hier moest de Nazatin*

Eens konings, daar een 's konings Moeder bokken:

OUD. Toneelp. 289.

Van daar *bogten*, dat niet in onze woordenboeken, doch bij TEN KATE, II. 142, voorkomt. Men vindt het gebruikt door CATS, I. 479:

Ey siet! wat heeft 'er menigh man

Meer ampten dan hy dragen kan,

Soo dat hy onder sijnen staet

Gebocht, gebult, gebogen gaet:

en II. 16:

Het water lagh gebocht in sijn bescheyde palen,

En mogt van nu voortaan niet elders heven dwalen.

ook door OUDAAN, Poezy, II. 288:

— *laat zich na boeken bochten,*

Diens geest gedreven word van wonderlyke tochten.

Dit *bogten* had ook de beteekenis van *in de bogt springen*, zie het Woord. des Inst. op HOOFT.

DACHTEN — DANKEN.

Danken is *denken*, en *dachten* heeft TEN KATE, II. 147. Bij HOOFT vindt men *verdechtigd* voor *ver-*

dacht, en *verdechtenis* voor *verdenkenis*: Te deezer stadt -- had men kortelinx etlyke verdechtigde persoonen uitgezet, enz. Ned. Hist. 702; -- zulk het ontydigh aanvangen des werx, naa zoo duydtyke teekenen van verdechtenis, gelooven deed, enz. Ibid. 854. Zie ook *duchten*.

DICHTEN — DINKEN.

Zie *duchten*.

DIGTEN — DIKKEN, DIJGEN.

TEN KATE, II. 153. *Dijgen* is hetzelfde, wat men anders *dijen* noemt, bij KIL. ook *dijden*; wij hebben er *deeg* van.

DRIFTEN — DRIJVEN.

Driften vindt men in Vlaerd. Red. 363:

Nu wordt de Twedracht weer gedrift in haren kuyt.

DUCHTEN — DUNKEN.

TEN KATE, II. 173; hiertoe behoort ook het bijv. naamw. *donker*.

De werkwoorden *dachten*, *dichten*, *duchten*, van *danken*, *dinken*, *dunken*, zijn blijkbaar aan elkander verwant, en dit wordt ook door hunne uitspraak of schrijfwijze in de verwantschape talen nader bevestigd. Het kan niet ongepast zijn, hier eene opmerking van BILD. plaats te geven, die over de beteekenis dier woorden in onze taal een helder licht verspreidt. » *Danken*, *denken*, *dinken*, *dunken*, zijn één zelfde woord, zoo in modificatie van 't denkbeeld als van de vokaal. *Daen* met de harde, scherpe *a*, is *slaan* (*daaien* zei men van ouds), en hiervan *dank*, als *da-ing*, inprenting, inklopping. *Denken* geeft een zachter indruk te kennen. *Dinken*, een inniger, dieper gevoelenden, waar uit *dichten*. *Dunken* (*donken*) een doffer, duisterer.» Zie Aant. op HUYGENS, VI. 253.

GICHTEN, zie *Giften*.

GICHTEN, zie *Ichten*.

GIFTEN — GEVEN.

Geven was oulings *giuen*, TEN KATE, II. 68; en het Eng. zegt *to give*. Van daar *be-giften* en *ver-giften*, voor *beschenken* en *met vergif ombrengen*, waarvan op *giftigen* voorbeelden zijn bijgebracht.

Giften, in den eersten zin, is bij KIL. en TEN KATE, II. 187, ook *gichten*; zoo heeft men *gicht* voor *gift*:

Als de Grave dat bekent,

Doch hem wesen grote gichte, enz.

M. STOKES, B. VI. v. 1205.

Daer bi willic haer ené gichte

Sinden van dietschen gedichte.

v. HELU, bij WILL. Verh. I. 166.

GRIFTEN — GRIFFEN.

Griffen, waarvan *griffelen*, is een met *grijpen*, en verwant aan *grieven*, *graven* en *groeven*; TEN KATE, II. 639, en BILD. Geslachtl. op *griffel*.

HECHTEN — HAKEN.

Hechten is bij KIL. en TEN KATE, II. 630, ook *heften*, *haften* en *hachten*; dus *heften* bij HOET, Ged. I. 37;

— wat quellaadje zoud' op mijn

Hart-heften konnen als ik een met u moght zijn?

Hechten, *hachten* is een met *achten*; de oudgen waren in het gebruik der *h* zeer willekeurig, waarover TEN KATE, II. 62; zoo heeft MAERLANT ook *hachten* voor ons *achten*:

So mensach soone tekijn besonder,

Alse ghi Jhesuse saghet doen,

Ghine hachtes noit .i j. oude scoen,

Wat soudi ons gelouen dan.

Sp. Hist. P. I. B. VII. Cap. 36.

Meer voorbeelden hiervan vindt men in de Aant.

op MAERL. D. I. bl. 15-18; en D. II. bl. 122-125, en de Nieuwe Werken van de Maatsch. der Nederl. Letterk. D. I. St. I. bl. 246.

Hoezeer *hechten* en *achten*, oppervlakkig beschouwd, in het gebruik thans schijnen te verschillen, is de beteekenis dier woorden in den grond echter dezelfde. Zoo zegt men *achting voor iets hebben* en *aan iets gehecht zijn*, *acht op iets geven* en *op iets hechten*, vroeger *op iets achten*, b. v.:

*De Sterren sonderlijck naer u vermogen telt,
Op hare groote eens acht, en haer verscheyden
hoopen, enz.*

HEYNS, BART. Werck. II. 307; in denzelfden zin; zoo is ons *echt*, bij MAERL. ook *hecht*, een *verbond*, en het oude en nog Hoogd. *acht* mede een *verbond* of *ban*; zoo eindelijk hebben wij nog *hecht* en *heft*, bij KIL. *hacht*, voor *zamenbindsel*. Dat de getalnaam *acht* hier mede toe behoort, is beweerd door BILD. Versch. IV. 37 en verv.

STEENWINKEL heeft in de Aant. op MAERL. bl. 133, aangetoond, dat *achting hebben* bij de oude schrijvers ook *begeerte hebben*, *haken* beteekent; en HUYG. heeft *acht* voor ons *achting*:

*All' uw' aertjens, all' uw' haertjens,
Zyn ons nu in eer en acht;*

Korenbl. I. 104.

ICHTEN — IKKEN.

Ikken is *prikken*, *steken*, *pijnigen*; van daar ons *ijken* (merken), en *ikker*, met de *n* paragog. gemeenlijk *nikker* (duivel); verder *icht*, *jicht*, *gicht* (pijn), en *ichten*, *jichten*, *gichten* (pijnigen), alsmede *gichter* (pijniger of beul); eindelijk ook *biechten*, d. i. *be-ichten* (pijn- of straf opleggen), waarover BILD. Geslachtl. op *biecht*.

JAGTEN — JAKKEN, JAGEN.

Jakken, zegt het Taalk. Woord., wordt door de Vlaamschen gebruikt voor » het paard met de zweep voortjagen"; doch in het gemeene leven zegt men ook *jakken* en *afjakken* voor *vermoeijen*, *afmatten*, in welken zin het woord in geen onzer woordenboeken voorkomt.

KNECHTEN, zie *Nechten*.

KNOCHTEN — KNOOPEN.

TEN KATE, II. 245. *Knochten* was voorheen gebruikelijk voor *knoopen* :

Zulcken sot draecht wederom de mou toe gheknocht.

Dryd. Refer. 84.

ook bij overdragt voor *verbinden*: *De keurbenden, veroverde landschappen, vlooten, alles aan elkan- der geknocht*: HOORT, TAC. 6. Men had ook *ontknochten* voor *ontknoopen* :

Dus moetet van hem ontknocht, ontbonden wesen.

Sp. van Sinne, 211.

Ende laet den sin hier zijn ontknocht.

Ibid. 214.

Thans hebben wij alleen *verknochten*, dat vroeger *verknopen* was :

*Het statige verbond, dat de afkomst der Hebreewen
Met God den Heer verbind, de vrome aen 's vromen
zaed,*

En aerde, en hemel met dees' plaets verknopen gaet:

VONDEL, XXI. 123.

*Dees' wet verknoopt den Prins, ook binden hem de
wetten*

Die ons de hemel gaf, enz.

HOORT, Ged. I. 85.

Zie ook BILD. Gesl. op *twijn*, en N. Versch. IV. 100.

KRACHTEN — KRAVEN.

Kraven is *trachten*, *pogen*, in het Eng. *to crave*,

verzoeken. In de Geslachtl. leidt **BILD.** het woord af van *kragen*, d. i. *geragen*, van *ragen*, rekken. Deze twee afleidingen kunnen echter wel vereenigd worden, als men bedenkt, dat van hetzelfde *ragen*, ons *wragen* afstamt, hetgeen bewezen is in de Versch. III. 186, 204, en waardoor dus dit woord in betekenis met het Eng. *to crave* overeenkomt.

Kracht was ook *kraft*, en *verkrachten* ook wel *verkrachten*: De *Vitellianen* — *bezoedelden alles met verkrachten en geilheit*, enz. HOOFT, TAC. 369; nog vroeger *verkrichten*, als in VAN VELTHEMS Sp. Hist. bl. 146:

*Dese waren bi Wessen op ten Rijn
Vergadert, ende wilden gevaren sijn
In 's Graven lant, ende brant stichten,
Van den Berge; ende dat vercrichten,
Om dat hi t' Hertogen hulp was.*

het geen **LE LONG** verkeerdelijk door *verzwakken*, in plaats van *ontweldigen*, verklaart. Eindelijk had men nog *ontkrachten* en *ontkrichten*, mede voor *ontweldigen*, waarvan **LELYVELD** voorbeelden bijbrengt op **HUYD.** Proeve I. 497 en volg.

LACHTEN — LAKEN.

Zie over deze woorden op *lachten*.

LICHTEN, zie *Luchten*.

LIGTEN — LIVEN.

Liven is *bewegen*, *leven*, van waar het Eng. *to live* en ons *lijf*; verg. **BILD.** Gesl. op *lichaam*. Wijders het Eng. *to list*, bij ons *lijsten* of *ligten*.

LUCHTEN — LUWEN.

Luwen, *lo-en* is *koelen*, *waaijen*, zie op *louteren*; van daar ons *lucht*, voorheen *locht*, en *luchten*, Hoogd. *luft* en *lüften*. Doch het primitief beteekent ook *branden*, *vlammen*, *blinken*, waarvan mede *loeren*, *gluren*, enz. en waartoe ook de oude woorden *lu-*

gen, logen, zien, zullen behooren, waarvan in de N. Bijdr. I. 499; en dan is *luchten* of *lochten* het tegenwoordige *lichten*, zien of doen zien, b. v.: *Ende de Heere toog voor haer aengezichte — des nachts in eene vyer-columne, dat hyse lughtede: Exod. XIII. 21; — het oog is my soo bedorven, door 't gezicht der kinderen van den geest uwer Ed., dat het de misdragten van den mijnen niet luchten mag.* HOOFT, Brieven, 205;

*D' eerste locht van ongenucht en
Sal men in mijn oogh niet luchten:*

HUYG. I. 215.

*En leeft dan noch de Heer? magh dit de hemel luchten?
Demenschentrotsen God, dien oock de beestenduchten.*

DE BRUNE, Zinnev. 180.

*Zoo gaet het, daer de buur zijn buurman niet magh
luchten.* VONDEL, VIII. 220.

Wij hebben nog de spreekwijs *iemand luchten noch zien*, waarin men *luchten* door *rieken* verklaart, als in de Aant. op de nieuwe uitg. der Versch. Ged. D. II. 134; volgens BILD. echter is dit verkeerd, zie de Aant. op HUYG. V. 168 en VI. 368; en deze bewering wordt nader bevestigd door de bovenstaande voorbeelden, die de verklaring van *rieken* niet toelaten.

Van *luchten*, zien, hebben wij nog *luchter* voor *kandelaar*, en HUYG. *luchterlaag* voor *lichterlaag*:

*Wat moet het grouwelick tot uwent zijn gestelt,
Die eens al watter smoockt moght luchterlaegh sien
branden!* Korenbl. II. 107.

Men treft ook *luchter* voor *linker* aan, als in het H. S. Materie der sonden: *met openen oghen staerde hi nu ter rechter zijden, nu ter luchter zijden sijns bedden.* Aang. bij HUYD. Proeve, II. 452; bij HOOFT *luster: om de welke te wijken, de karossier heel op de luster zijde, ende t' elkens eens stal hield.* HEN-

RIK, 180. Het zou misschien wel te bewijzen zijn, dat ook dit woord van *lichten*, en in oorsprong een is met *linker*.

MAGTEN — MOGEN.

Mogen was oulings ook *magen*, volgens TEN KATE, II. 299. Van *be-magten* zie men een voorbeeld op *magtigen*.

NECHTEN — NEJEN.

Nejen, ook *naaijen*, is *verbinden*, waarvan *net*, *nest* enz. zie BILD. Geslachtl. op de woorden. Van *nechten* heeft men het bijv. naamw. *nechtig*, voor *verbonden*, *trouw*, *naarstig*:

*Zal ik, zegt, met de mier in tijds niet nechtigh werven,
Zo magh ik als de Sprinkhaan t'ontijd broloos sterven.*

SPIEGH. Hertsp. IV. 173.

*De Velzerheer ver uit zijn landt,
Lagh onder onbekende daaken,
Als nijver, nechtigh, trouw gezant,
En dreef de Graaf van Hollandts zaaken.*

HOOFT, Ged. I. 76.

Hynechtig, in bericht, en kundschap af te zenden, enz.

OUDAAN, Poezy, I. 251.

Verder *knecht*, d. i. *genecht*, zoo veel als *verbondene* (BILD. Geslachtl. op het woord), zoodat dit woord oorspronkelijk edeler beteekenis had dan thans; en eindelijk *verknachten*, voor *verbinden*, *dienstbaar maken*, *bedienen*, waarvan in het Taalk. Woord., en hetgeen anders ook *verknappen* is, als bij VONDEL:

*Terwijl in Griekenland de Herder gaet verknappen
Zyn kud, enz.*

Dicht. Werk. XXI. 196.

PLEGTEN — PLEGGEN.

Plegten, ook *pligten*, is *verbinden*, waarvan men voorbeelden uit VAN HEELU aantreft bij HUYD. op STOK, D. I. 382; het is nog over in ons *verpligten*.

PLIGTEN, zie *Plegten*.

PRACHTEN — PRAGEN.

Tot *pragen* of *bragen* behoort ook *pralen*, *prijken*, *pronken*, enz.; zie verder *braggelen*. Het werkw. *prachten* heeft **KIL.**

REGTEN — REGEN.

Regen is *rijgen*, en *regten* ook *rigten*; **TEN KATE**, II. 332. Men heeft er ook *regelen* van. Het woord zou echter tot *reken*, *rijen* kunnen gebragt worden, waarvan *reek*, *reeks* en ook *rekenen*, zie dit woord.

RIGTEN, zie *Regten*.

RUCHTEN — ROEKEN.

TEN KATE, II. 682. *Roeken* is *zorgen*, waarvan nog *roekeloos*, voorheen ook *reukeloos*, voor *zorge-loos*. Een groot aantal voorbeelden van dit *roeken* vindt men bij **HUYD.** Proeve, III. 84 en volg. en **CLIGN.** Bijdr. bl. 28 en volg.

Van *ruchten*, bij **KIL.** en **TEN KATE** ook *rochten*, heeft men *ven-ruchten*, zamengetrokken tot *vruchten*, voor *vreezen*, als:

En dat hi vrucht al openbare,

Dat de van Vlaendren sullen comen.

M. STOKES, B. IV. v. 1550.

— *niet dan ydele geruchten*

En woorden, die men niet moet vruchten,

Ja, malle droomgelycke praet.

VONDEL, VI. 244.

Hy sals' aenspreken, elck by sijnen naem,

In sijn gramschap, die grootliks te te vruchten;

DATH. Psalm. II. v. 2.

Zie meer voorb. bij **HUYD.** Proeve III. 157 en verv.

en **verg. BILD.** Geslachtl. op *vrucht*.

Het Hoogd. heeft, door een gewone letteromzetting, *fürchten*, en wij nog *godvruchten* en *godvruchtig*.

RUCHTEN — ROEFEN.

Ruchten, van *roepen*, Hoogd. *rufen*, komt voor bij HUYG. II. 116:

Dat het ruchten

Van zijn suchten

Mijn' geruchten

Soo verr af

Heeft verelagen, enz.

Wij hebben er nog van het zelfst. *ogerucht*, oulings *gerocht*:

Haer gherochte en help haer niet, enz.

Bij HUYD. PR. II. 373.

verder *ruchtbaar*, *berucht*, ook *beruchtigd*, en oudtijds *beruft*: onbenuft *van yemants woert*. Bij HUYD.

PR. III. 194; en het verouderde *nuchteloos*:

Soo laets ons nuchteloos versmeltende vertrecken, enz.

HUYD. IV. 323.

Ick ging gestolens wijs met ruchteloose schreden.

POIRTERS, Masker. 297.

Zie, behalve *ruchtigen*, BILD. Aant. op HUYG. V.

355 en de Geslachtl. op *gerucht*.

SCHAFTEN — SCHAFFEN.

Schaffen of *scheppen* is *aanvoeren*, TEN KATE, II. 345 en 346, en BILD, Geslachtl. op *schacht*; van daar *verschaffen*, *schaft* of *schaacht aarde*, en *schoft* of *schaft* voor *verpoosing van werkdienst*. Ook behoort hientoe het Hoogd. *geschäft*, *bezigheid*, *werk*, bij KIL. *geschaf*, *gescheften*, wolk laatste woord mede bij HOORT is te vinden: *Vielen 'er eenigke gescheften van belung voor, men moest enz.* N. Hist. 969; — *om de meenighvuldigheid dar schielyk opkomende gescheften.* Ibid. 1216.

SCHIFTEN — SCHI-EN.

Schi-en is *sche-en*, *scheien*, *scheiden*, *verdeelen*; doch ook *schieden*, *schiaten*, *haasten*, en dan be-

hoort er toe *schichtig*, voor *schielijk*, bij DE BAUNE *schichtelijk*; *Zij vloegen — in een oogenblik toe*, en *sluipen schichtelijck weêr wech*, enz. Wetsteen, II. 387; bij OUDAAN, Toneelp. 107, *schits*:

— *ik ducht de schitse spoed*, enz.

Ook ons *geschieden*, Hoogd. *geschehen*, bij HOORT zonder ge:

Om beter, alle quaedt

De groote Godt lust schieden;

Ged. II. 356;

is niet anders dan dit woord, en geeft ook, behalve *geschiedt*, den ouden verl. tijd *geschach*, dien men enkele malen aantref, als bij HOORT, Ned. Hist. 504: *'t geschach dan, den zeevenentwintigsten in Grasmaandt*, enz.; en BRED. in Het daget enz.:

— *'t Souw my te hevich quellen*

Indien u yets misquam, en dat om mijn geschach.

SLACHTEN — SLAGEN.

Slachten is hier *gelijken*, en *slagen* moet in denzelfden zin worden opgevat als waarin wij *slag*, soort, en *geslacht* zeggen. Zie TEN KATE, II. 382, en BILD. Geslachtl. op *geslacht* en *slag*, alsmede de Aant. op HUYG. VI. 275.

SLAGTEN — SLAGEN.

Slagten is gebruikelijk voor *doodslaan*, en *slagen*, waarvan nog *slager*, is het tegenwoordige *slaan*; TEN KATE, II. 380; wij gebruiken het woord nog in de tuitdrukkingen *wel of kwalijk slagen* en *beraadslagen*.

SLECHTEN — SLAGEN.

Slechten wordt door TEN KATE, II. 382, en BILD. Aant. op HUYG. V. 345 en op HUYD. bl. 90, van *slagen (slaan)* afgeleid, zoo dat het woord zoo veel beteekent als *neder-*, *plat-*, *effen slaan*.

Slecht, *slicht* had dan ook voorheen de beteekenis van *vlak*, *effen*, *gelijk*, als ond. and. bij VONDEL, X. 174:

— die dertigh ronde jaren

Bewaerde 't heiligh Recht,

En streeck 't oneffen slecht, enz.

Zie ook VAN HASSELT op KIL. en CLIGN. Bijdr. 128. Van daar worden ook, volgens WASSENB. Idiot. Fris., in Friesland de kleine steenen eener straat *het slecht* genoemd.

Later kreeg het woord den zin van *eenvoudig, onnoozel, onkundig*, als mede bij VONDEL, III. 342:

Hoe liet ick, slechte duif, my locken, en belezen,

En houden uit den troon van menigh jongh Monarch,
en D. V. 20:

De dieren volghen het bestuur

Van hunne leitsvrou, vrou Natuur,

Onnozel, zonder kreuck en rimpel,

Oprecht, en slecht, en stil, en simpel,

Genoeght aen 't lot, dat op hun viel;

Thans heeft *slecht* meestal eene kwade beteekenis, en wordt dan onderscheidenlijk toegepast, waarover men het Taalk. Woord. kan raadplegen.

Slechten is derhalve *gelijk maken, vereffenen*, en zoo heeft VONDEL *slechten met*, gelijk wij zeggen *gelijk maken met iets*:

*'t Huis Jacobs licht verdelght, de stad geslecht met
d' aerde: D. Werk. IV. 149.*

In den zin van *geschillen vereffenen* zegt men mede *slechten* en *beslechten*, voorheen ook *slichten* en *besliechten*: — *dat sal in eene wettelicke vergaderinge geslicht worden. Hand. XIX. 39; — dat de geschillen te dier zaake — zullen beslicht worden. HOORT, N. Hist. 618; en al verder slissen en beslissen*, welk woord inmiddels ook gebruikt werd voor *lesschen*, als bij HOORT, Ged. I. 160:

*De wreede bloeddorst wordt door 't zuipen niet
geslist.*

en voor *blusschen*, als bij CATS, I. 163:

Een brant, die eerst begint, wert lichtelijck geslist.
ook wel voor *verslinden*, *verteren*, als in de Spelen van Sinne, bl. 129:

Wat hebby spijs verslist en onnuttelijck verslonden.

Dit *slissen* zou men aan kunnen merken als één met *slichten*; TEN KATE, II. 387, brengt het tot *slijten*, en daarvoor schijnt het laatst aangehaalde voorbeeld te pleiten; terwijl HUYD. in zijne Proeve, II. 313, van *slijten* zoo wel *slissen* als *alechten* wil afleiden. De verwantschap intusschen van *slissen*, *lesschen*, Hoogd. *löschen*, en *blusschen* loopt in het oog; en de onderscheidene beteekenissen, waarin het laatste dezer woorden, blijkens het Woord. des Inst. door HOOFT werd gebezigd, verdienen opmerking.

SMACHTEN — SMAKKEN, SMAKEN.

Smakken is zeker geluid maken, door de tong tegen het gehemelte te slaan, en *smachten* van *daer* *honger of dorst hebben*, doch vervolgens ook (*van* *honger of dorst*) *smoren*, en *sterk verlangen*.

Smachten werd voorheen ook dikwerf in eenen bedrijvenden zin gebezigd, voor *doen smoren*, gelijk uit de Aanteekening over deze soort van werkwoorden, achter deze Proeve geplaatst, blijkt. Doch men zou mogen twijfelen, of *smachten* dan, althans somtijds, niet het frequent. is van *smakken*, d. i. *werpen*, thans alleen in eenen verachtelijken, doch vroeger ook in een' goeden zin gebruikelijk, als, b. v. bij CATS, II. 275:

Soo dat nae duysent jaer uw graf sal sijn gekroont,
Gekroont met bloemgewas, met duysent groene
tacken,

Die sal de soete jeught op ons gebeente smacken, enz.
en welk *smakken* in oorsprong een is met *smaden*, dat (zoo wel als *honen* en *lasteren*) eigenlijk *bewer-*

pen beteekent. Het komt mij ten minste voor, dat het *smaekten* der *Goddelijke Leer* en derg. eerder de verklaring van *smaden*, dan van *smoren*, *stikken* toelaat. Vergel. BILD. Geslachtl. op *smaad* en *smaak*, en de Aant. op HUYG. V. 285, 286.

STICHTEN — STIJVEN.

TEN KATE, II. 438, brengt het woord liever tot *stijgen*. Gelijk wij *stift* zeggen voor *schrijfstaaf* en *kloostergebouw*, heeft het Hoogd. *stiften* voor ons *stichten*; men treft het echter ook wel bij onze schrijvers aan:

In nazaats dueghd of sond na'tvoordoen Anwenststift.

SPIEGH. Hertsp. III. 279.

*Ist dat door vleyers tongh, oft panich ander gift
Daer inne noch yets is gebleven vast gestift, enz.*

HEYNS, BART. Wcrck. II. 166.

Beweegt die edelste der driften

Uw kouden, stalen, boezem niet,

Wat zal op aard uw heil dan stiften,

Daar 't enkel uit die bronade vliet?

BILD. Poezy, I. 98.

Maar wee een' hersenbeul die zoo veel onheils stift!

Id. Z. der Gel. 100.

Stichten zegt zoo veel als *doen staan*, tot stand brengen, en beteekent zoo wel een *huis bouwen*, als in het goede versterken, mede wel eens *opbouwen* genoemd; en op deze beide beteekenissen zinspeelt HUYG. in zijn Sneld. 38, B. XX. (D. IV. bl. 49).

STIFTEN, zie *Stichten*.

TIGTEN — TIJGEN.

TEN KATE, II. 455. Voor ons *betigten* treft men *betijgen* aan:

Men kan met glimpen een onnoosle maeght betijgen, enz.

VONDEL, III. 222.

TOGTEN — TOGEN.

TEN KATE, II. 453. *Togen is trekken, van daar togten voor windzuigen, en togt voor reis. Doch het is ook trachten naar iets:*

*Dien walght het doffe hoy, en tochten zeer na tweld
Dat beter voedt: —*

SPIEGH. Hertsp. II. 19.

— hy is het daar hun monden van gewagen, en hun harten na tochten. DE BRUNE, Wetst. I. 283.

TRACHTEN — TREKKEN, TRAGEN.

Tragen, waartoe ook traag behoort, is nog over in vertragen, voorheen ook zonder voorzetsel gebruikt, b. v.:

*Had de Son en
Lucht begonnen
Weer te gonne
't Soet gelacch
Van de haegen,
En te traegen
't Wintrigh jaegen
Van den dagh. HUYG. II. III.*

Gy draalt? wel aan, ik zal niet traagen!

VAN HARENS Werk. IV. 101.

ook voor *trekken*, bij HEYNS, BART. Werck. II. 297:

Syn scherp verstaelde swaerd —

Slaetsonderquetsenniet, quelt oock niet sondertragen

Van siel uyt eenigh romp: —

Vertragen is verschuiven, uitstellen, waarvoor men eertijds ook vertrekken zei, als in de Spelen van Sinne, bl. 23:

O aerde opent u, en wilt niet langh vertrecken,

Oft valt neder ghy bergen en wilt mij bedecken.

en bl. 121:

Ghy zult van stonden aen sonder vertrecken,

De tofel gaen decken, alhier ter plecken.

Zie meer voorbeelden hiervan bij HUYD. Proeve, I. 309 en volg. Men heeft mede in dien zin *vertogen*, van *togen*, dat insgelijks *trekken* is, als: *Doch gy ver- toogt het vele jaren over hen*, enz. NEH. IX. 30.

Mijn Palades, dit stuck dient langher niet vertoghen.

VONDEL, VI. 361.

*Zoo dra 't gelukkig lot hem opdoet aan uwe oogen,
Grijp toe: dit kostbre zaad lijdt uitstel noch vertoghen.*

BILD. Buitent. 37.

En zoo zou men ook dit *verterden*:

Zonder eenich verterden, wil ick volbrengnen

Al uw bevel, enz.

Sp. van Sinne, 118.

van *terren*, *tarren* kunnen afleiden, d. i. *trekken*, waarvan ook het frequent. *tarnen*, en het woord komt dan overeen met het Fr. *retarder*. Een ander *terden* was gebruikelijk voor *treden*, als in dezelfde Spelen, bl. 286:

In Eyghen wille doe ick noch menich knaep terden.
en waarover breeder HUYD. Proeve, II. 103.

Ter gelegenheid van het boven vermelde *vertrek- ken* zij nog opgemerkt, dat het voorheen ook gebruikt werd voor *verhalen*, *vertellen*, b. v.:

*'t Schijnt dat men kinderen d' oud' avontuer vertreckt
Van 't Koninghs dochtertjen, enz.*

HUYG. I. 292.

Vertreck niet 't geen ge wilt datniemant zal vertrecken.

VONDEL, V. 214.

waarover wijders almede HUYD. Proeve, I. 311, de Aant. van LELYVELD.

Van dit *tragen*, *trekken* komt *trachten*, dat in der daad *naar iets trekken* is, zoo dat de afleiding van *treffen*, bij TEN KATE, II. 459, minder aannemelijk schijnt. Ook *trechter* zoude ik liever met BILD. (Geslachtl. op het woord) van *trekken*, dan met TEN

KATE, h. a. p., van *treffen*, of met **TUINMAN** en het Taalk. Woord. van de oude woordjes *thurch*, *traugh* (door) afleiden.

TUCHTEN — TOGEN.

Togen is *trekken*, zoodat *tuchten*, thans *tuchtigen*, volgens de overeenstemmende verklaring van **TEN KATE**, II. 453 en **BILD.** Geslachtl. op *tucht*, eigenlijk *optrekken* is. Het Hoogd. zegt even zoo *erziehen* voor *opvoeden*, dat vroeger bij ons even zoo *optrekken* was: *Soo dat uyt die optreckingh der kinderen sickwils te sien is, wat moeder sy gehad hebben.* — *Blanca van Spaengjen* — heeft van *kintsbeen* aen haren soen soo opgetrocken enz. **BEVERW.** Wtnem. bl. 307; ook *optogen*, en dan nog wel gebruikelijk: *Navarre* opgetogen in de zuivere leere, enz. **HOËFT**, **HENRIK**, 45; *Want van mijne jongheyd aen is hy by my opgetogen, als by een vader:* **JOB XXXI.** 18.

Maar ik, in 't zedig school der oudheid opgetogen, Mijn vrienden, had van jongs, een hooger wit voor oogen. **BILD.** **Holl.** Verl. I. 70.

UCHTEN — OEKEN.

Oeken is *vermeerderen*, van daar *oeker* (*woeker*), *oegst*, **TEN KATE**, II. 676; alsmede ook en *noch*, **BILD.** **Spraakl.** 229; zie ook **HUYD.** op **STOKE**, I. 78 en 79. Van *uchten* of *ochten* hebben wij *uchtend*, *ochtend*, als zijnde *vermeerdering*, *toeneming van den dag*, **BILD.** Geslachtl. op het woord; gelijk *avond*, *avond*, *afneming* is, waarvan op *achteren*.

VECHTEN — VEGEN.

Vegen, *vagen* is *strijken*, waarvan ook *oorveeg*, tot *oorvijs* verbasterd; zie **BILD.** Geslachtl. op *veeg*, en het Taalk. Woord. op *oorvijs*. Dit Woord. leidt *vechten* van *vij-en*, *haten*, af, waar **TEN KATE**, II. 480, zich echter tegen heeft verklaard. Vergel. de **N. Bijdr.** I, 262.

In de Sp. van Sinne, bl. 27, vindt men, voor *vechten*, *vechten* of *veggen*:

Daerom verwacht den Heere, die de zonden nytrecht.

VLECHTEN — VLEGEN.

Vlegen (*vle-en*, *vla-en*) is *slaan*; wij hebben er *vlaag*, *vlaede*, *vlag*, *vlas*, *vlegel* enz. van, zie BILD. Geslachtl. op de woorden.

VLUGTEN — VLUGGEN.

Fluggen, een met *vliegen* en waarvan ook *vluggelen* (zie dit woord), gebruikt HEYNS, in BARTAS Wercken, II. 124:

Soo dat hy door 't geluyt de bergen dede vluggen.
en II. 203:

*En even als men siet twee hoopen kleyne muggen,
Die tegens een opstaen, in 't vliegen ende vluggen
Sich mengen onder een, enz.*

Vliegen is verwant aan *vlie-en*, *vlieden*, dat wij voor *vlugten* bezigen; en, naar de opmerking van BILD. Geslachtl. op *vloek*, is *vloeken*, Hoogd. *fluchen*, mede van *vliegen*; en dus zoo veel als *vlugten* in bedrijvenden zin, waarin dit werkw. voorheen bij ons werkelijk gebruikt werd, blijkens de Aanteek. achter dit werk.

VRACHTEN — VRAGEN.

Zie TEN KATE, II. 491; en over *vragen* vooral BILD. Versch. III. 186 en 202-207. Thans zeggen wij allen *bevrachten*.

VRUCHTEN — VRO-EN.

Vro-en is *baren*, volgens BILD. Geslachtl. op *vrucht*; en van daar *vruchten*, Hoogd. *fruchten*, welk woord, naar het Taalk. Woord., oulings bij ons in gebruik was voor *vruchten voortbrengen*. Thans hebben wij alleen *bevruchten*.

VRUCHTEN, zie Ruchten.

WACHTEN — WAKEN, WAGEN.

Voor het tegenwoordige *waken*, *bewaken*, had men vroeger *wachten*: Voorts zeyde ik tot de Leviten, dat sy hen zouden reynigen, ende de poorten komen wachten, om den Sabbathdag te heyligen: NEHEM. XIII. 22; Dat het oovertrekken onbewacht zy, maar by daaghe, enz. HOOFT, TAC. 461. *Wagen* zie men bij BILD. Verh. 133.

WIGTEN — WIKKEN, WEGEN.

Wigten hebben KIL. en TEN KATE, II. 505, voorwegen.

WRICHTEN — WRIJGEN, WRIJVEN.

Taalk. Woord. op *gewricht*, en BILD. Geslachtl. op *gewricht* en *wricht*. TEN KATE, II. 524, brengt het woord tot werken.

WROCHTEN — WROKKEN.

Wrokken is, bij letterwisseling, *worcken*, d. i. werken, Eng. *to work*, en bij CHAUCER, *to worch*.

ZACHTEN — ZAGEN.

Zagen is *strijken*, van daar *zachten*:

Maer 't laege dient om 't hoogh te temp'ren en te sachten. HUYG. II. 147.

thans alleen met *ver* gebruikelijk, waarvoor bij denzelfden dichter (II. 16) *verzaften*:

Het hard dat onder light versaft dat boven dryft.

ZICHTEN, zie *Ziften*.

ZIFTEN — ZIJVEN.

Zijven is *zijgen*, TEN KATE, II. 557, en BILD. Geslachtl. op *zeef*; van daar *zifte*, *ziften*, bij KIL. ook *zichte*, *zichten*; wordende dit *zift*, thans *zeef*; ook bij HUYG. I. 144, aangetroffen:

Hy is een' ruyme sift, daer 't koren met zijn' aeren,
De stuyvers met de beurs, 't land met de hoef
door vaeren;

ZIGTEN — ZICHEN.

Van *zigten* zie men voorbeelden bijgebracht op *zig-*

tigen. *Zichen* heeft TEN KATE, II. 551, als verouderd voor *zien*; wij hebben er *ik zag* van.

ZUCHTEN — ZUGEN.

Zugen, zuwen is *trekken*, *togen*, Hoogd. *ziehen*; zoo is *zucht* een *trek* of *begeerte*, en ook *ademtogt*. BILD. Geslachtl. op *zucht*. Hetzelfde *zugen* is ons *zuigen*, vroeger *zuiken*: *salich is dat lichaem dat di ghedraghen heeft, ende die borsten, die du ghesoken hebste*. M. S. bij HUYD. Proeve, II. 490;

Sy konden daer als byekens honich wyt zuycken.

Dryd. Refer. 17.

Het kind, met aessemhaal, met zuiken, metbewegen, Heeft middel om te boeten daart toe is gheneghen.

SPIEGH. Hertsp. V. 381.

— *Een' zoete rook*

De kamers uit haar blondt en bolletoisel zuiken, enz.

HOOFT, Ged. II. 94.

Dus ook *zok* voor *zog*:

— *zielspijs, die 't gemoed of zalicht of bedroefd,*

Ghelijk het voebaar of vergiftigh zog den lijve:

SPIEGH. Hertsp. I. 361.

Heeftet an lucht, an zog, of roering-tocht ghebrek?

Ibid. V. 383.

Ook ons *zoeken* kan hiertoe behooren, als zijnde *trekken*, *trachten naar iets*.

ZWICHTEN — ZWIJKEN, ZWIJGEN.

Zwijken, verwant aan *zwicken* en *zwakken*, is nog over in *bezwijken*, doch werd voorheen ook zonder voorzetsel gebruikt:

Toen zweeken onder my de stijlen van mijn' throon.

HOOFT, Ged. I. 110.

't Bleeckste voor het helderst zwijckt:

't Minste voor het meeste wijckt:

VONDEL, IV. 286.

Voor ons *zwijgen* treft men *zwichten* aan:

Laet ons wat swichten, want ick hoor geluyt.

Sp. van Sinne, 119.

Spreeck ick, hy beroert sijn' tongh,

Swicht hy wederom, ick swichte, enz.

HUYG. I, 41.

En zoo ook *beswichten* voor het tegenwoordige *beswijken*:

Wijl ware vriendschap nooit, door ouderdom, beswicht: VONDEL, XXI. 179.

De werkw. *swikken* en *swichten* werden eertijds ook bedrijvend gebruikt; zie de Aant. achter dit werk.

VIJFDE AFDEELING.

Werkwoorden op igen.

ANGSTIGEN — ANGSTEN.

Angsten, waarvan bij KIL. *be-angsten*, gebruikt
SPIEGHEL:

*Zy volghden waarheids hoofd-leer, angst niet voor
den morgen.* Hertsp. IV. 193.

Het woord is van *angen* of *engen*, waarvan voorbeelden zijn bijgebracht op *angelen*. Men kan daar nog bijvoegen, dat voor het tegenwoordige *angel* vroeger *ang* gebruikt werd, b. v.:

*Myn fenijnighe anghen zoud' ick zoo dapper uyt
schieten.* Sp. van Sinne, 10.

Ook ons *bang* behoort hiertoe, als zijnde *be-ang*, waarvan het werkw. *bangen*, *be-angen*, bennaauwen:

*Heeft u 't sweeterige bangen
Van den doffen Somer-brand,
Nu soo dickmael doen verlangen
Naer den dichten Linden-pand, enz.*

HUYGENS, I. 110.

BANDIGEN — BANDEN.

Banden is *binden*; *bandigen* hebben KIL. en TEN KATE, II. 121. Dus ook BILD.:

*Braak ze uit, gefolterd Vaderland,
Wier list u 't doodlijk wartwig spant
Der eens gehandigde akerlingen!*

Rotsg. I. 187.

BIEDIGEN — BIEDEN.

In zamenstelling met het zelfst. naamw. *eer* zegt men *eerbiedigen*, ook wel *eerbieden*: en dat wij 'er malkander op onz' aankomst of vertrek mee eerbieden. DE BRUNE, Wetsteen, I. 273;

Aanbidden wy Gods wil, eerbieden wy zijn wegen!

BILD. Oranjez. 206.

*Neen, kroost van Jacob, neen; we eerbieden ze
in de oprechtheid*

*Die 't Godlijk zegel ziet in zulk een zielsgehechtheid:
Id. Navonk. I. 47,*

BLOEDIGEN — BLOEDEN.

BILD. heeft *bebloedigen*, Oprak. 22:

*Treed wakker! hou van verr' de torenspits in 't oog,
Die immerklaarder wordt, en immer meer bemoedigt,
Schoon ge elken stap bezweet, betaant, en zelfs
bebloedigt!*

DADIGEN — DADEN.

Verdaden vindt men onder anderen in HOORTS Ged.:

— den man,

Die met der reden best syn recht verdaden kan.

II. 289.

Verdaedt u eyghen zaeck.

II. 299.

Verdadigen ontmoet men nog bij BILD.:

(Die) *Het laatste handbreed onzer velden*

Verdadigt in uw plassend bloed.

Oranjez. 10.

De Almacht heeft het kind verdadigd.

N. Dichtschak. I. 136.

Thans zegt men *verdedigen*.

DEDIGEN — DEDEN.

Verdeden treft men aan bij BREDERO:

Souwt met de wapens ghy hetselfde wel verdeden?

GRIANE.

Zie wijders *dadigen*.

DIGTIGEN — DIGTEN.

Digtigen vindt men bij KIL. en TEN KATE, II. 153.

DOODIGEN — DOODEN.

Doodigen komt voor bij VONDEL:

Hy doodt die , waarvan hy 't leven heeft ontfangen;

XXI. 151.

EEDIGEN — EEDEN.

KIL. heeft *be-eeden*, thans *be-eedigen*.

EENIGEN — EENEN.

EEUWIGEN — EEUWEN.

EINDIGEN — EINDEN.

Ook *endigen*, *enden*.

GENADIGEN — GENADEN.

Men zegt *begenadigen*, waarvoor ook *begenaden*:

Want u beghenade ooghen,

Hebben selfs aenschouwen mooghen, enz.

Versch. Ged. II. 255.

'k Waer' wel ter dood bereidt, soo sy maer wilde,

'Als oorsaeck van mijn dood, mijn' dood begnaden,

HUYG. IV. 332.

HOORT heeft *vergenadigen* voor *verzoenen*: *Thans*

zocht men de Goden om zoen aan — en werdt Juno

vergenaadight, door de staatlyke vrouwen, enz.

TAC. 275.

GIFTIGEN — GIFTEN.

Men zegt *begiftigen*, *beschenken*, en *vergiftigen*, door vergif ombrengen; in beide beteekenissen had men voorheen *giften*:

Of so d' een wyser is, meer als d' ander begift,

Vlaerd. Red. 278;

So lang ick by u ben, sal men de bitter Schriften

Niet stroyen in u hert, de Gemeent te vergiften,

Ibid. 279.

Zie ook TEN KATE, II. 187.

GRONDIGEN — GRONDEN.

Grondigen is verouderd: *hoewel op vlieghende maaren geen quaad bedenken te grondighen was.*

HOORT, Ned. Hist. 688;

*Daerom zal ick 't bloet van u eysschen, dit deur-
grondicht,
Ghy die met swerelts wijsheyt de waerheyt staetteghen.*
Dryd. Refer. 24.

GUNSTIGEN — GUNSTEN.

*Gunsten, waarvan begunsten, dat men aantref
bij BREDERO:*

*Rodderick wert nu wel onthaalt
Gegroet, begunst en soet bestraakt.*

RODD. en ALPH.

is van gunnen. TEN KATE, II. 64a.

HAASTIGEN — HAASTEN.

*Haastigen gebruikt DE BRUNE: andere dinghen
doen my haestighten, om eyndeliok een eynde te
maecken. Zinnew., 35a.*

HANDIGEN — HANDEN.

Noor ons behandigen vindt men behunden:

Soo doorsiet eens dese blaeden,

Die met al dat goed belaeiden

Onsen dichter u behandt, enz.

Versch. Ged. I. 97.

Zie wijders *handelen*.

HARTIGEN — HARTEN.

*Ons behartigen, bij KIL. behertigen, beherten,
is ter harte nemen; doch onze vroegere schrijvers
hadden ook behart voor stoutmoedig, b. v.: Jan
Broek Valentynszoon, een zeer behart man, enz.*

*HOOFT, Ned. Hist. 136;
Zoo wort de helt al staegh door 't roepen hier en daer
Gesolt, en hoe behart, een felle strijt gewaer;*

VONDEL, III. 94.

HEILIGEN — HEILEN.

*TEN KATE, II. 209. Heilen is een met heelen, en geeft
heiland, als tegenwoordig deelwoord; heilig ver-
klaarde TUINMAN door hil-lig; d. i. heusel-lig.*

HEINIGEN — HEINEN.

Voor omheinen vindt men omhetaigen bij Vos, in zijn ARAN en TITUS:

*Nu zal het noodig zijn, dat gy des Tybers poort,
En't ruime marriktveld, omheinigt met uw' troepen.*

HITTIGEN — HITTEN.

Verhittigen, ook bij KIL. onbekend, is verouderd:
Dies oock in ionghe luy, in't brein verhitticht dronken.

SPICER, Hertsp. II. 390.

Elk met het bloote sweert, verhitigt op malkander.

Versch. Ged. I. 109.

HULDIGEN — HULDEN.

Hulden is verouderd:

Den knecht en zal niet beter dan syn meesterszyn ghehult.

Sp. van Sinne, 34.

*Het lukke uw nageslagt de dwing'landy te weeren,
En u, gelyk wy hier Eneas hulden, te ceren!*

VAN HARENS Werken, II. 91.

— en diergelyk toerusten t' zyner inhuldung. HOOPT,
Ned. Hist. 551. Men treft het ook nog wel aan:

*Maar droefheid voegt geen volk, by 't hulden van
een' Heer. BUD. Treuws. I. 33.*

KLEINZIGEN — KLEINZEN.

Kleinzig heeft KIL.; zie ook *kleinsteren*.

KONDIGEN — KONDEN.

Verkonden en *verkondigen* zija beide nog gebruikelijk. Voorheen had men ook *kond doen*, als in de Bijbelvert.: *het woort — het welck de Hsere ons heeft kondt gedaen.* LUC. II. 15; als ook het werkw. *oorkonden*, waarover CLIGNETW, Bijdr. 24297. Zie ook TEN KATE, II. 228.

KOSTIGEN — KOSTEN.

Bekosten hebben KIL. en TEN KATE, II. 229.

KRACHTIGEN — KRACHTEN.

Wij zeggen *verkrachten* en *bekrachten*; voor

het laatste vindt men echter *bekrachten*:

Die uw' verzièringen met waerheit wil bekrachten.

HUYG. Korenbl. I. 281.

KRUISIGEN — KRUISEN.

Taalk. Woord.

LASTIGEN — LASTEN.

Lastigen bezigt OUDAAN, Ged. 41:

— *van de Majesteit gelastigt; uit genade.*

Zich op te heffen, enz.

LEEDIGEN — LEEDEN.

TEN KATE, II. 275. *Beleeden*, voor *beleedigen*,

treft men aan bij DE BRUNE: *Wy werden hier doot*

soo gheweldigh gedreven, om een ander te beleeden,

enz. Zinnew. 315.

LISTIGEN — LISTEN.

In VI. Red. heb ik aangetroffen het werkw. *belistigen*:

De welcke al haer dingen aenleggen dach en nacht

Om te belist'gen 't Landt, te weten door twedracht.

bl. 295.

Dit woord kan niet anders zijn dan van *belisten*, van *list*; en zal zoo veel beteekenen als *belagen*, gelijk wij nog gewoon zijn *listen* en *lagen* bijeen te voegen.

Over de afleiding van *list* intusschen kan men de versohillende gevoelens raadplegen, die worden voorgedragen bij TEN KATE, II. 267, het Taalk. Woord, en BILD. Verh. o. d. Gesl. 275.

LUCHTIGEN — LUCHTEN.

Ver-luchtigen en *ver-luchten* zijn beide gebruikelijk.

LUSTIGEN — LUSTEN.

Mede in samenstelling met *ver* in gebruik.

MAGTIGEN — MAGTEN.

Bemagten komt voor bij HEEMSK. Bat. Ark. 371:

*Màer wat en derf men niet van Fredricks arm ver-
wachten?*

Die Wesel, dieden Bosch, die Maestricht kon bemachten:

MATIGEN — MATEN.

Maten is *meten*, TEN KATE, II. 294; men gebruikte het voorheen voor ons *matigen*:

*Dat hise quite hadde ghelaten,
Hadsi hem iet willen maten,
Hoe valsch dat hise te voren vant.*

M. STOKE, B. VII. v. 589.

Hine sal hem selven niet gematen.

MAERLANT, bij WILL. Meng. I. 53,

*Een vrolyck bly ghemoedt
Sal 't verder sorghen haten:
En weer sijn tegenspoedt
Met een soet lachen maten.*

Versch. Ged. II. 225.

Ook *zich aanmatigen* komt van *maten*, *meten*, gelijk men vroeger *zich aanmeten* schreef, b. v.; *Niemant heeft voor dien heilloozen Pelagius zich zulck eene kracht van vryen wille durven aanmeeten*, enz. VONDEL, I. 108; *zulks doet ze als eene stofster en grootspreekster, die zich aanmeet hetgene haer in geenendeele toe en komt*. DE DECKER, Voorrede van den Lof der Geldzucht. Thans gebruikt men nog *zich vermeten*, *vermessen* in het Hoogd.

Aanmatigen wordt dus in het Taalk. Woord. verkeerdelijk door *aanmagtigen* verklaard.

MILDIGEN — MILDEN.

Bij KIL., die ook *milderer* heeft,

MOEDIGEN — MOEDEN.

KIL. verklaart *moeden* door *moed geven*; ook *moedigen* werd voorheen zonder voorzetsel gebruikt, als bij HOOFD: *Voorts aan 't moedigen der uitgeweekenen*, enz. Ned. Hist. 175.

MONDIGEN — MONDEN.

Thans zeggen wij alleen *monden* voor *smaken*; doch eertijds had men *vermonden* en *vermondigen*

voor verkondigen, te kennen geven, als bij ANTONIDES, Ged. I. 117:

— *Zy zont nu neêr, om in den ry
Dervorsten, 'twerkvan haer gezantschape vermondèn.*
Doch vooral in vroegere geschriften, als in de Spelen van Sinne:

*Ick zal u bedien, hoort myn vermondèn, ghy,
Hoe dat wy gemacekt zijn deur Christum van zonden*
vry. bl. 56.

*Wy zijn van Godt tot u ghesonden,
Om u te vermondèn, troostelycke zaken.*
bl. 159.

Syn woordt zal vermondighen barmhertichede.
bl. 92.

Als schynen wy verdreven, zoo Godt zelf vermondicht.
bl. 196.

NAARSTIGEN — NAARSTEN.

KIL. heeft *be-neersten*. *Neerst* is door omzetting één met *ernst*; BILD. Geslachtl. op *ernst*, en de Aant. hierop, II. 327. Men heeft bij de ouden *naerste*, *nerste*, *nererst* en andere schrijfwijzen, waarover HUYD. op M. STOKK, III. 228, en de tweede Proeve van het Gen. D. A. O. M. bl. 160.

NIETIGEN — NIETEN.

Het *vernieten* van KIL. tref men enkele reizen aan:
Is al myn keyzers macht vermolsemt en verniet?

BREDEKO, GRIANE.

Eer souw dit ronde rondt vernieten en verwand'len.

Id. Het daget enz.

— *hetgaen wy met het vlieten*

Der ueren sien vernieten.

HUYD. IV. 339.

Dit *nieten* onderscheide men van *nieten*, *genieten*, en *nieten*, prikken of stooten. Het eerste is van het ontkennde *niet*; het tweede is verwant met *nuten*,

nuttigen, TEN KATE, II. 307; en het derde schijnt te behooren tot *kniëten*, knotten, TEN KATE, II. 648, of komt van *ni-en*, prikken, BILD. Geslaecht. op *niet*.

NOODIGEN — NOODEN.

HOOFD heeft *benoodigen* voor *noodzaken*: *Met he, verdwijnen der hoope — vonden de Bøndverwanten zich benoodigt, naa — hulp van buiten, om te zien.* Ned. Hist. 429.

NUTTIGEN — NUTTEN.

Nutten is verwant aan *genieten*, TEN KATE, II. 307.

PIJNIGEN — PIJNEN.

Pijnen was bij de ouden ook *pinen* en *penen*, en werd door hen dikwerf, en in onderscheidene betekenissen, gebezigd; zie onder anderen CLIGNETT, Bijdragen, 252-256.

REGTIGEN — REGTEN.

REINIGEN — REINEN.

Reinen is geheel verouderd; men treft het aan in Vlaerd. Reder. bl. 419:

Hier in zijn wy gewasschen, suyver gereynt eenpaer,

De Minnenloep van WILLEMSZ heeft ontreinen;

Om datstu dys vaders camer

Op sleechste mit dine hamer

En hebste dijns vaders bedde ontreynt.

Bij HUYD, Pr. II. 198,

RUCHTIGEN — RUCHTEN.

KIL. heeft *beruchtigen*, *beruchten*. Over *ruchten* zie men op dit woord. Het bijv. naamw. *ruchtig* bezigt HUYG. Korenbl, I. 225;

Enge, ruyme, soete, silte,

Ruchtige, geruste stille, enz,

en OUDAAN, Poezy, II, 287:

— daar uit het ruchtig woelen

Een vrolijk juichen steeg, en Hoffelyk krielen.

Wij zeggen nog *luidruchtig*, bij **HOORT** *luidruchtig*:
Zy hadden te versmaaden der uitheemschen luid-
ruchtigheid, en ydele dreighementen. TAC. 247.

Ons *berucht* was voorheen, en mede in eene on-
 gunstige beteekenis, *beruchtigd*: *was hy noch, in*
haar leven, beruchtigd geweest met een merklyk en
wel grof ooverspel: **HOORT**, Ned. Hist. 732; ook nog
 bij **BILD.** Buitenl. 38:

Voorheen was elk gehucht vervuld van spokery.

Geen dorp, of 't had een Best, beruchtigd in 't
voorspellen;

RUSTIGEN — RUSTEN.

Van *rustigen* heeft men *onrustigen*:

— nu *Tweedracht moed' en mat,*

Onrusticht, scheurt en breekt vreed's pylen van den
and'ren. Vlaerd. Red. 136;

Sy wil mégaende zijn, en, om in geen'en deelen

Het Huys t' onrustigen, sy schenckt Jan'theel geschil:

HUYG. IV. 269.

en *berustigen*, **Hoogd.** *beruhigen*:

Daar thands het moederhart, zoo zalig, zoo berustigd,
De toekomst tegenklopt die uwe ontluiking wacht!

Vrouwe BILD. Holl. Verl. I. 29.

SCHADIGEN — SCHADEN.

SCHULDIGEN — SCHULDEN.

Schulden is thans verouderd:

Hy doet myn kroon te kort, die t' onrecht my beschult;

BRED. GRIANE.

Of isser iet verschuld, —

VONDEL, IV. 106.

Zie ook het Taalk. Woord. op *ontschuldigen*.

SMADIGEN — SMADEN.

Smadigen, in onze Woordenboeken onbekend,
 vindt men eene enkele maal gebruikt; als in de Bij-
 belvert.: *Want hier toe arbeyden wy ook, ende*

worden gesmadigt, enz. 1 Tim. IV. 10; en bij POIRTERS: *de Ydelheit des werelts, by soo veel duysenden beklaegt, by soo weynige versmadigt*, Mask. 4.

SMEDIGEN — SMEDEN.

Smeden is hetzelfde met het meer gewone *smij-digen*, d. i. *verzachten*, ook in den overdragtigen zin, als bij HOOFT: *'t smydighen der Plakkaaten*, Ned. Hist. 50. Zie wijders TEN KATE, II. 296.

SMIJDIGEN, zie *Smedigen*.

SPIJZIGEN — SPIJZEN.

SPOEDIGEN — SPOEDEN.

STADIGEN — STADEN.

Gestaden en *gestadigen* zijn verouderd voor *vast stellen*, *bevestigen*, b. v.:

*Maar, gestaedt ghy mijn berechten,
'k Sal de meesters voor de knechten,
't Grijs voor 't groene doen gestaen:*

HUYG. I. 242.

— *by raadt nochte daadt yets te bestaan teeghens den gezuiverden Godsdienst oft diens oeffening, althans* (d. i. tegenwoordig) *gestaadicht in Hollandt en Zeelandt*. HOOFT, Ned. Hist. 480. Men zie overigens KIL. en TEN KATE, II. 417.

STANDIGEN — STANDEN.

Standen is het eigenlijke werkw. voor *staan*, even als *gangen* voor *gaan*, en waarvan wij het imperf. *stond* hebben, TEN KATE, II. 414. Wij zeggen nog *gestand doen*, waarvoor HUYG. *gestanden* heeft:

En d' een nakomelingh of d' ander sal 't gestanden;
I. 314.

Verstandigen of *verstendigen* was vroeger en ook nog gebruikelijk: *Guido Cavalcanti* — *verstendighde 't den gemaghtighden*; HOOFT, N. Hist. 18.

Wie, wie verstendigt ons van 't onbekende leed?
BILD. Ziekte der Gel. 12.

Ja! 't veldgewas der aard verstandigt my mijn plichten, Id. Sp. Hartsp. 62.

OUDAAN, Toneelp. 203, heeft *bestendigen* :

Want hoe hy Arons kroon in 't huys van Ithamar — Voortaan bestendigt heeft, is klaar genoeg gebleken.

STEDIGEN — STEDEN,

Zie deze woorden bij **KIL.**, **TEN KATE**, II. 417 en 418, en **MELJER**.

STEENIGEN — STEENEN.

Steenen is gansch verouderd :

*Stephanus de eerste der martelaren
Scheen te zyn verlaten van Godt de Heer,
Doen hy werde ghesteeent met groot beswaren.*

Sp. van Sinne, 216.

STENDIGEN, zie *Standigen*.

STEVIGEN — STEVEN.

Steven is *stijven*, *staven*, **TEN KATE**, II. 425 en 440.

TERRIGEN — TERREN.

In de Com. Vet. bl. 107 leest men : *dat de Princen van die Landen liever een sterck gewapenden vyand hadden te terrigen*, enz. Dit *terrigen* is de eigenlijke schrijfwijz, voor ons zaamgetrokkene *tergen*, van *terren*, d. i. *trekken*, waarvan ook *ternen*, *tarnen*, en één met *tsarren* of *sarren*. Verg. **TEN KATE**, II. 706.

TIGTIGEN — TIGTEN.

Betigigen, voor ons *betigten*, vind ik gebruikt door **DE BRUNE** : — *kan het niet in my komen, dat ik hun van eenig wanbedrijf zou betichtigen*, enz. *Wetsteen*, I. 28; — *gaat hyze van wanstal en ongerijmtheid betichtigen*, enz. **Ih. I.** 129.

TUCHTIGEN — TUCHTEN.

Tuchten is thans verouderd :

Daerisgeentuchten meer aen Jonghvolck hedendaeghs;
HUYG. IV. 30.

*Wien Godt bemint, die wordt getucht ;
Soo dat hy veellijts deerlijck sucht ;*
CATS, II. 439.

VAARDIGEN — VAARDEN.

Men zegt *aan-* en *dag-vaarden*, doch *af-*, *regt-* en *ver-vaardigen*. TEN KATE, II. 465.

Men vindt echter ook *afvaarden* :

En daartoe zy ick oock —

Door Spaanschen Conincx last eygentlyck afgevaart,
Vlaerd. Red. 44.

VEILIGEN — VEILEN.

Volgens TEN KATE, II. 712 en 713, is *veilen* zamengetrokken uit *vegelen*, gelijk *zeil* uit *zegel*, *dweil* uit *dwegel* en dergelijke. HUYGENS gebruikt *veil* als bijv. naamw. voor *veilig* :

Uw Neus is soo voll vier,

Uw knevel staet soo steil ;

Dat, waren 't lonten, Pier,

Uw Backhuys waer niet veil.

Korenbl. III. 153.

doch dit wordt door BILD. afgekeurd, zie de Aant. VI. 197.

VESTIGEN — VESTEN.

Vesten is eigenlijk *vast maken*. Voor ons *bevestigen* heeft HOORT *bevesten*, zie het Woord. des Inst.

VLIJTIGEN — VLIJTEN.

Bevljten, voor ons *bevljtigen*, vindt men onder anderen bij DE DECKER, in zijn Lof der Geldz. :

Doch soo mijn fokkaren sich oemtijds ook bevljten

Om uit hun hersenen wat op 't papier te smijten,

Oerspr. Ged. I. 37.

Natuurlijk, billijk is 't, dat elk zijn winst bevljlt',

Dat elk sich trekken laat' door 't lokaas van 't profijt. Ib. bl. 137.

VLUGTIGEN — VLUGTEN.

BILD. heeft *vervlugtigen* :

Geen geest van aangezette wijnen

Vervluchtigt 's levens sap in hart of hersenklier,

Mengel. III. 35.

VOCHTIGEN — VOCHTEN.

Bevochten is eenigzins verouderd :

Ons oog en nat, met tranen boven maten

Bevocht, —

Vlaerd. Red. 192.

De kaecken zijn bevocht van schreyen dagh aen dagh:

VONDEL, VI. 274.

VOUDIGEN — VOUDEN.

Vouden is een met *vouwen*, TEN KATE, II. 491;

het wordt ook *vuldigen*, als in *vermenigvuldigen*,

oudtijds ook *menigvoudigen*, b. v.: *wasset ende me-*

nichfoudicht ende vervollet die aerde. Bij HUYDEC.

Pr. I. 449.

VREDIGEN — VREDEN.

Voorheen gebruikte men ook *bevreden*, voor het tegenwoordige *bevredegen*, als :

Dese belofte om ons te bevreden,

Is Abraham by eede toegesworen.

Sp. van Sinne, 217;

Leer nu, o vader, uit de stiefmoër met wat zoen

Ghy uw' gesleurden zoon zijn schimme moet bevre-

den. VONDEL, V. 236.

Van daar ook *bevreeding*, als bij Hooft, N. Hist. 116.

WAARDIGEN — WAARDEN.

Over het oude *geweerden* en *geweedigen* zie men

KIL., TEN KATE, II. 519, en BILD. Versch. IV. 113.

Bij BRED. vindt men *verontwaardigen* :

Mijn Dochter! wilt u niet mismooedigh verontwaardigen,

Over dyns Vaders straf en hevigheden sel.

GRIANE.

WARIGEN — WAREN.

Bewarigen heeft HOOFT voor *waar maken, be-
waarheden*, als: *Of de gequetste lang genoeg leef-
de — zoud ik niet kunnen bewarigen.* Rampz. 34.
Van *waren* kan ook *waréndig* komen, als BILD. be-
weert (Aant. op HUYG. VI. 158), dat bij verzachting
voor *waarachtig* gebruikt wordt, en in welk woord
de nadruk dan even verkeerd valt als in *ordéntelijk*.
Minder aannemelijk komt mij de afleiding voor, die
dezelfde taalkenner elders (bl. 133) geeft, dat *wa-
réntig* van *waar*, mannelijke eendvogel, en *ent* zijn zou.
WEELDERIGEN — WEELDEREN.

Van *verweelderen* zie men een voorbeeld op *weel-
deren*; *verweelderigen* hebben KIL. en TEN KATE,
II. 534.

WEELDIGEN — WEELDEN.

Van *weelden* komt, behalve *weeldigen*, ook *weel-
deren*; zie dit woord, en ook *weelderigen*.

WELDIGEN — WELDEN.

TEN KATE, II. 726. HOOFT heeft *beweldigen*:
-- *naa 't beweldighen, der brug met kleene moei-
te*, enz. N. Hist. 700.

WETTIGEN — WETTEN.

KIL. en TEN KATE, II. 510.

WIJZIGEN — WIJZEN.

TEN KATE, II. 533.

WILLIGEN — WILLEN.

Over de bedrijvende beteekenis van *bewilligen* zie
men de Aant. -- HOOFT heeft *gewilligd*, in den zin,
waarin men anders wel *gewild* zegt: *De schuldeisch-
rechten (actien) in d' Oost Indische Maatschappye
zijn, hoor ik, dapper gewilligt*, enz. Brieven, 292.
Dit woord wordt in het Woord. des Inst. gemist.

WITTIGEN — WITTEN.

Witten, wijten is *weten*, zie TEN KATE, II. 509,

die ook *ver-wetigen* heeft. *Wijten* komt voor in de Mengelingen van den Hr. WILLEMS:

Wat wijt mi dese hoere?

N. I. bl. 41.

d. i. wat *wittigt*, *verkondigt*. Wij zeggen nog *dank wezen* en *dank wijten*, en *ver-wijten*; BILD. Gesl. op *verwijt*. Men kan wijders raadplegen HOEUFFT, Oud-Friesche Spreekw. 158-162, en de Taalk. Meng. onder de zinspreuk: *Linguae patriae excolendi amore*, bl. 310 en verv. Alleen zij hier nog een voorbeeld bijgevoegd van het zelfst. naamw. *verwitting*, voor *aankondiging*: — *een waerachtighe verwittighe, dat de ziele niet en soude konnen bestaen* enz. DE BRUNE, Zinnew. 142.

WOEDIGEN — WOEDEN.

HOOFD heeft *verwoedigen*: *Maar de tweedraghtige gemoeden werden door veele dingen verwoedight*, enz. TAC. 442.

WOORDIGEN — WOORDEN.

Wij hebben *ant-woorden*, en *vertegen-woordigen*; *volwoorden* en *bewoorden* zijn verouderd, TEN KATE, II. 522 en 523; het laatste vindt men bij HOOFD: — *Midas, dien 't aan kennis gebrak, om syn gebodt wel te bewoorden?* Brieven, 133.

ZACHTIGEN — ZACHTEN.

Van *zacht* is *zachtig*, als bij SPIEGHEL: *Zo wie rechtveerdicheid begeeft, die sneefstonzachtigh.* Hertsp. IV. 410; van daar *zachtigen*, dat men bij KIL. aantreft.

ZADIGEN — ZADEN.

Zaden, zonder voorgevoegd *ver*, vindt men, behalve bij TEN KATE, II. 741, bij HEYNS, BARTAS Werck. I. 310:

d' Een d' appelen wech draegt op synen rugh geladen,

*En d' ander 't groen wech voert, om 's winters haer
te saden.*

en D. II. 224:

*Dië -- -- haer ziel niet konden saden
Met slechte wetenschap, enz.*

ZIGTIGEN — ZIGTEN.

*Bezigten, voor bezigigen, is nu verouderd, doch
voormaals zeer gebruikelijk, b. v.:*

*Dat men daer van daen te deghen
Kost besichten 't vlacke lant enz.*

Versk. Ged. II. 244.

Ick gaa besichten voort mijn Susterlingh zijn noot,

BRED. GRIANE.

*Viel tey schielick aen 't beduchten,
Aen 't besichten langhs het gras,
Offer van sijn vrouwich swechten
Geen getuygh' om her-en was.*

Herc. I. 33.

ZINNIGEN — ZINNEN.

*Gelijk wij gezind hebben van zinnen, zoo vindt
men gezinnig, bij BRED. ANGENIET:*

*Bereyd tot uwen dienst, gesinnicht u te eeten,
Gentyght om uwe vreughd' en wellustie vermeerren, enz.*

ZOLDIGEN — ZOLDEN.

*Bezolden is nu verouderd: Men verwilghde in
't besolden van tweehondert der bequaamste poor-
teren. Hoop, Ned. Hist. 129.*

ZONDIGEN — ZONDEN.

*Zonden, waaryan sondaar, zie men in het Taalk.
Woord.*

A A N H A N G S E L ,

van *Werkwoorden*, die niet als frequentatief
te beschouwen zijn.

L. Werkwoorden, afgeleid

A. van Zelfstandige Naamwoorden.

a. op elen:

'Adelen van adel.	kavelen van kavel.
beitelen van beitel.	kegelen van kegel.
bikkelen (1) van bikkel.	kogelen van kogel.
bogchelen van bogchel.	koppelen van koppel.
borrelen (2) van borrel.	korrelen van korrel.
bottelen (3) van bottel.	lepelen van lepel.
disselen van dissel.	mantelen van mantel.
duivelen van duivel.	marmelen van marmel.
evelen van evel.	martelen van martel.
fijmelen van fijmel.	mazelen (5) van mazel.
gevelen van gevel.	middelen van middel.
grendelen van grendel.	nagelen van nagel.
haspelen van haspel.	nevelen van nevel.
hengelen (4) van hengel.	orgelen van orgel.
jubelen van jubel.	pegelen van pegel.
kapittelen van kapittel.	pekelen van pekel.
karnoffelen van karnoffel.	sabelen van sabel.

(1) Dit werk. in den zin van *met bikkels spelen*.

(2) In den zin van *een' borrel drinken*.

(3) Voor *in bottles [flesschen] aftappen*;

(4) Voor *met een hengel vissen*.

(5) Voor *aan de mazelen liggen*.

schakelen (1) <i>van</i> schakel.	teugelen (3) <i>van</i> teugel.
schotelen <i>van</i> schotel.	titelen <i>van</i> titel.
singelen <i>van</i> singel.	vogelen <i>van</i> vogel.
spiegelen <i>van</i> spiegel.	wervelen (4) <i>van</i> wervel.
stapelen <i>van</i> stapel.	wortelen <i>van</i> wortel.
stempelen <i>van</i> stempel.	zadelen <i>van</i> zadel.
stoppelen <i>van</i> stoppel.	zegelen <i>van</i> zegel.
tafelen <i>van</i> tafel.	zwachtelen <i>van</i> zwachtel.
takelen (2) <i>van</i> takel.	zwavelen <i>van</i> zwavel.

b. op eren.

Aderen <i>van</i> ader.	koperen <i>van</i> koper.
akkeren <i>van</i> akker.	ladderen <i>van</i> ladder.
basteren <i>van</i> baster.	letteren <i>van</i> letter.
bolsteren <i>van</i> bolster.	lommeren <i>van</i> lommer.
boteren <i>van</i> boter.	marteren <i>van</i> martel.
broederen <i>van</i> broeder.	maskeren <i>van</i> masker.
cijferen <i>van</i> cijfer.	meesteren <i>van</i> meester.
etteren <i>van</i> etter.	monsteren <i>van</i> monster.
kalanderen (5) <i>van</i> kalender.	offeren <i>van</i> offer.
kameren <i>van</i> kamer.	peperen <i>van</i> peper.
kankeren <i>van</i> kanker.	pleisteren (6) <i>van</i> pleister.
kelderen <i>van</i> kelder.	poederen <i>van</i> poeder.
kerkeren <i>van</i> kerker.	schipperen <i>van</i> schipper.
ketteren <i>van</i> ketter.	sluieren <i>van</i> sluijer.
kloosteren <i>van</i> klooster.	spijkeren <i>van</i> spijker.
kluisteren <i>van</i> kluister.	suikeren <i>van</i> suiker.
kofferen <i>van</i> koffel.	timmeren <i>van</i> timmer.
kokeren <i>van</i> koker.	ungeren (7) <i>van</i> unger.

(1) Voor met schakels visschen.

(2) Voor een schip van takels voorzien.

(3) Voor een paard een' teugel aandoen.

(4) Voor met een' wervel sluiten.

(5) Zie over kalender, behalve het Taalk. Woord., BILD. Geslachtlijst op het woord.

(6) Vo or een' muur pleisteren of plakken.

(7) Ungeren is bij KIL. tooveren, van unger, ook wel unjer;

vederen <i>van</i> vader.	zilveren <i>van</i> zilver.
vingeren <i>van</i> vinger.	zolderen <i>van</i> zolder.
wateren <i>van</i> water.	zomeren <i>van</i> zomer.
winteren <i>van</i> winter.	zwageren <i>van</i> zwager.
wonderen <i>van</i> wonder.	

c. op *enen*:

Havenen (1) <i>van</i> haven.	varken <i>van</i> varken.
kerstenen <i>van</i> kersten.	veulenen <i>van</i> veulen.
ketenen <i>van</i> keten.	wapenen <i>van</i> wapen.
stevenen <i>van</i> steven.	

d. op *chten*:

Nachten <i>van</i> nacht.	vochten <i>van</i> vocht.
pachten <i>van</i> pacht.	

B. *Van Bijvoegelijke Naamwoorden.*a. op *elen*:

Dubbelen <i>van</i> dubbel.	ijdelen <i>van</i> ijdel.
edelen <i>van</i> edel.	

b. op *eren*:

Beteren <i>van</i> beter.	mageren <i>van</i> mager.
bitteren <i>van</i> bitter.	nuchteren <i>van</i> nuchter.
donkeren <i>van</i> donker.	teederen <i>van</i> teeder.
duisteren <i>van</i> duister.	zekeren <i>van</i> zeker.
helderen <i>van</i> helder.	zuiveren <i>van</i> zuiver.
koeyeren (2) <i>van</i> koeyer.	zwangeren <i>van</i> zwanger.
lekkeren <i>van</i> lekker.	

c. op *enen*:

Effenen <i>van</i> effen.	evenen <i>van</i> even.
---------------------------	-------------------------

d. i. *Hungaar*, volgens BILD: Geslacht, op *unger*, en het Woord. des Instit. op *oungerheit*. Het Taalk. Woord. leidt, juist omgekeerd, *unger* van *ungeren* af, zonder het laatste te verklaren.

(1) Voor *in eens haven ten anker komen*.

(2) Zie over dit woord het Taalk. Woord. op *koeyer*.

d. op *chten*:

Slechten (r) van slecht.

e. op *igen*:

Bezigen van bezig.

zaligen van zalig.

ledigen van ledig.

zuinigen van zuinig.

II. Werkwoorden, uit andere talen overgenomen.

a. op *elen*:

Fommelen. Het Taalk. Woord. verklaart dit woord door *onachtzaam behandelen van kleederen, kreuken*; in welken zin het dan ook voorkomt bij *HOORF*, zie de plaats aangehaald op het art. *frommelen*. Volgens *BILD.* echter, Aant. op *HUYG.* VI. 319, moet dit *frommelen* zijn; en is *fommelen*, afkomende van het Lat. *fovere* en *fomentum*, eigenlijk *bewinden ter verwarming*, en voorts *pakken, instuwen*. In dezen zin vindt men het gebezigd bij *HUYG.* als D. I. 108:

Beid' bedot, bedoeckt, befommelt,

Beid' de mutsen over 't oogh, enz.

en IV. 282:

*Wie droegh het pack in't hoofd, wie sou sich derven
wagen,*

Aen dry in eene bael gefommelt en getast.

Rabbelen is, volgens het Taalk. Woord., van het Lat. *rabulare*; men zou het ook voor hetzelfde kunnen verklaren met *rammelen*; de verwisseling van *m* in *b* heeft meer plaats, als in *belammeren* en *belabberen*, *begrommelen* en *begrobbelen*.

Sijfelen, bij *KIL.* *siffelen*, Fransch *siffler*, is verwant aan het Lat. *sibilare*; zie het Taalk. Woord. op *schuifelen*, en *BILD.* Geslachtl. op *lisch*.

b. op *eren*:

Mijmeren. De oorsprong hiervan schijnt duister. *TUN-*

(1) Dit woord in den zin van *slecht worden*, en dan *slecht* in de tegenwoordige beteekenis.

MAN leidt het van het Lat. *murmurare* af, en het Taalk. Woord. spreekt van een oud Nederduitsch woord *mijmer*, dat ADELUNG door *donker* verklaart. *Reimeren* of *remeren* komt bij de ouden voor; volgens HUYD. voor *plonderen*, *berooven*, Aanteek. op STOKE, I. 126; en volgens BILD. voor *vrij- of afskopen* en *brandschatten*, zie Verscheid. IV. 144, en Geslachtl. op *ransoen*.

c. op *igen*.

Lenigen is, volgens HUYD. Proeve, III. 190, gemaakt van het Lat. *lenire*. De Heer LULOFS brengt het tot een' wortel *len*, zie Ned. Spr. Stijl en Lett. bl. 165.

A A N T E E K E N I N G E N.

Bl. 1. » met het Fransche reculer.”

Uit het aangevoerde op *aarzelen* blijkt, dat dit werkwoord, de afleiding in aanmerking genomen, eene zeer lage beteekenis heeft. Niemand echter zal zich aan het gebruik van dergelijke woorden ergeren, zelfs in den deftigsten stijl, omdat de gewoonte het aanstootelijke der oorspronkelijke beduidenis heeft weggenomen; zonder dat men dezelve daarom *schoon* behoeft te noemen, gelijk BORLEAU in zijne *Réflexions Critiques*, als hij zegt: » il y a des dérivés et des composés, qui sont fort beaux, dont le nom primitif est fort bas, comme on le voit dans les mots de *petiller* et *reculer*.” — Wij kunnen het dus den Franschen gemakkelijk vergeven, dat zij hun werkwoord *reculer* telkens gebruiken, hoewel men tevens moet erkennen, dat er misschien geene taal bestaat, waarin een grooter aantal oorspronkelijk lage en platte woorden voorkomt dan juist in de beschaafde Fransche; in welk opzigt zij, ten aanzien van het Hollandsch, verre achter staat. Men vindt eene menigte zulke woorden ontleed in het werkje: *Brieven van S. aan den Heer M.* over het menigvuldig gebruik van Fransche woorden in de Nederduitsche taal, Amst. 1829, alsmede bij den Heer LULOFs in zijne *Vlugtige Woorden over Nederlandsche Taalkennis en Taalverrijking*, bl. 56 en 37. Onpartijdige Fransche schrijvers hebben dit dan ook niet ontkend, en VOLTAIRE zegt dienaangaande: » Il faut répéter toujours, jusqu'au tems où les Français se seront corrigés, qu'il est indigne d'une langue aussi polie et universelle que la leur, d'employer si souvent un mot deshonnéte et ridicule, pour signifier des choses communes, qu'on pourrait exprimer autrement sans le moindre embarras.” En later: » Il est triste qu'en fait de langue, comme en d'autres usages plus importants, ce soit la populace, qui dirige les premiers d'une nation.” Deze aanmerkingen maakt de schrijver in zijnen *Dictionnaire Philosophique*, ter gelegenheid van het woord *cul*, waarvan de Franschen het gebruik tot in het bespottelijke gevoerd hebben. Behalve het vermelde werkwoord *reculer*, hebben zij daarvan hun *culbuter*, *culéter*, *culasse*, *culage*, *culot*, *culotte*, *culée*, *culière*, *cul-blanc*, *cul-rouge*, *cul-de-lampe*, *cul-de-jatte*, *cul-de-plomb*, *cul-de-port*, *cul-de-sac*, *cul-de-verre*, *cul-d'âne*, *cul-de-cheval*, *cul-de-*

vaissseau, cul-de-four, cul de basse-fosse, bout-de-cul, fétu-en-cul enz.; wijders spreken zij van *le cul d'une bouteille, d'une lampe, d'un baril, d'un muid, d'un tonneau, d'un pot, d'un tambour, d'un chaudron, d'une poêle, d'un panier, d'une hotte, d'un chapeau, d'une charrette* enz.; zonder nog te gewagen van de menigvuldige spreekwoorden in hunne taal, waarbij dit eigen zelfstandig naamwoord te pas komt, en waarvan men er in de derdig zou kunnen aanvoeren.

Bl. 5. » *bazen door ijhoofdijg zijn.*»

Dit werkwoord *bazen*, waarvan te dezer plaatse een voorbeeld uit VONDEL is bijgebracht, en hetwelk men niet dikwerf bij onze schrijvers aantreft, is mij nog een paar keeren voorgekomen:

— 't is vreemt dat ick niet haes,

*Jaé dat ick t' eenemaal van grámschap niet en raes,
Soo tomm'len door malkaer mijn recht versteurde sinnen.*

BRED. ANGEN.

— *men veel Serpenteu sagh,*

Die basend' hier en daer vast kropen voor den dagh:

HEYNS, BARTAS Werck. II. 361.

Men vindt het ook bij LAURMAN, Pr. van kleine Taalk. Bijdr. bl. 4.

Bl. 8. » *brutzen aantreft voor brijzelen.*»

Even zoo heeft men *brijzen* voor ons tegenwoordige *brutzen*; dus bij VONDEL, XXI. 62:

Ghy Jonas, uwen lof steeds bryzen moet en stieten,

Vermids ghy hebt bekeerd tot God de Nivvieten.

Bl. 28. » *met eenen uitgang ling.*»

In de behandeling van dit geschilstuk, brengt de Heer KINKER tegen het gevoelen van den Heer BILD. onder anderen deze swarigheid in: » dat er van al de Nederduitsehe naamwoorden die, op *ling* uitgaande, een persoon, of zaak als persoon beschouwd, beteekeken, geen één gevonden wordt, waaraan het gebruik tevens de beteekenis van *daad* verbonden heeft;» en venig regela lager: » en, omgekeerd, is er ook geen enkel verbaal, Z. N. in *ing* (waaraan de beteekenis van *daad* verknocht is) hetwelk tevens den zin van persoon uitdrukt.» Beoordeeling enz. bl. 116.

Deze bewering meen ik te mogen tegenspreken, daar bij onze schrijvers voorbeelden voorhanden zijn van zelfst. naamw. op *ing*, die als *persoon* of *zaak als persoon* moeten worden beschouwd, en tevens de *daad* aanduiden van het werkwoord, waarvan zij kunnen

worden afgeleid. Zoo vindt men reeds bij KIL. het zelfst. naamw. *wisseling*, voor *een kind, dat tegen een ander gewisseld is*, waarvoor het Engelsch *changeling* zegt (het Taalk. Woord. heeft zeker bij vergissing, *chanceling*), hetwelk, volgens de verklaring in NARES Glossary, zoo wel bruikbaar was voor het kind dat gestolen was, als voor het in de plaats gestelde.

Zoo heeft HURO. in een zijner Snekdichten (B. XXIV. Sn. 165) het zelfst. naamw. *nasteling*, voor *keetel-smoor*; hij HOORT *nasteling*: *zij zoude den Griffier, oft zijns klerk Meester Bowdewyn van Barlekom, vertoonen 't geen onder 'op den' boodem (van 't pottoken), met de naalde zyner nasteling geseheeven stond*. Ned. Hist. 408. Het Taalk. Woord. zegt van dit woord, dat het » misschien een naamwoord is, met den vrouwelijken uitgang *ing*, doch hier, onseigenlijk, voor het werktuig genomen."

Eindelijk treft men bij DE BRUYN *derteling* aan, voor *den persoon, die dertelt of dartelt: Het is te verwondaten, wat afgoderyen de menschen pleghen: en voornambliok, die jonghe dertelingen, die door de hitte van dat vlesohelike vier, als door een horzel ghesteken zijnde, ghedachten en woorden verzinnen, die den hemel bespotten, en God gelijk byt zijnen thron werpen*. Zinnewerck, bl. 18.

Zoo ik mij niet bedrieg, moeten deze zelfst. naamw. als *personen* worden beschouwd, en hebben zij tevens ook de beteekenis der *daad*. Ook ten opzichte van het woord *hemeling* zalve, gelooft de Heer KINKER, t. s. p., ten ooregte » dat niemand ons bij een oud of nieuw schrijver, dit woord aantoonen zal in de dauiding der *daad* van *hemelen*." Ik herinner mij, bij HOORT werkelijk van de *hemeling* of *ophemeling* (eener kenken) gelezen te hebben, doch heb verzuimd, de plaats aan te teekenen.

Met het beweerde is het echter mijne bedoeling niet, het gevoelen van den Heer KINKER, ten opzichte van de schrijfwijze van *hemeling* voor *hemelling*, te wederleggen. Ik laat de haelissing van dat geschilpunt aan bevoegde kenners over, doch er blijkt mij alleen op nieuw uit, dat men, ook op de beweringen van de grootste mannen, geen onbepaald vertrouwen behoort te stellen,

Bl. 37. » *knarsen* of *knarsen* is van *knarren*."

In het Taalkundig Woordenboek wordt *knarsen* een voortdurend werkwoord genoemd van *knarren*. Indien dit juist is, dan moet de frequentatieve kracht in de *s* of *z* liggen, welke letter echter daartoe te schemale ongeschikt schijnt. Zij blijkt in *knarsen*, gelijk in

andere woorden, b. v. in *horzelen*, *warzelen*, *pronselen*, *kwant-
eelen*, *kundselen*, alleen ingevoegd tot verscherping der uitspraak,
wonder merkbaar verschil in de beteekenis te veroorzaken. En zoo
knarsen als *voortdurend* werkwoord moet beschouwd worden, ligt
dit veel eer in de *r*, die reeds in *knarren* aanwezig is.

Bl. 59. Tusschen *konkelen* en *kozelen* moet worden gevoegd:
KORSTELLEN — KORSTEN.

Korstelen is, volgens BILD. Geslachtl. op *karsteling*, een oud
kunstwoord der bakkunst, en beteekent *het deeg met den rol-
stok tot korst bereiden*.

Bl. 45. » kwinken, waarvan ook kwinkslag.”

Dit *kwinken* komt voor bij CATS, I. 519:

*Als wint en ty van achter koomt,
Dan is de schipper onbeschroomt,
Dan leyt hy spelen sijn gepeys,
Hy singht, hy quinct, hy drinckt een reys;*

Bl. 72. » schroffen, d. i. schrobben of schrabben.”

Schrobben komt in het Taalk. Woord. alleen voor in den eigen-
lijken zin; doch men gebruikte *beschrobben* ook bij overdragt voor
doorhalen, *bestrafen*, *berispen*. Men kan dit zien in het Uitlegk.
Woord. van het Instit., en bij de daar aangetogen plaatsen uit
HOOFD nog deze voegen: *Als Paetus weedergekeert was en voor
zwaarder vreesde, liet Caesar zich genoeg sijn hem boertende
wyze te beschrobben*, enz. TAG. 269. Thans heeft men nog in de
volktaal het woord *schrobbéring*, voor *scherpe berisping*, anders
ook wel een *krabbel* genoemd.

Bl. 79. » eene klankverwisseling — die men in vele dergelijke
uitdrukkingen aantrest.”

Dergelijke samenvoeging van woorden, waarin de klankwisseling
van *i* en *a* plaats heeft, en die overigens hetzelfde te kennen ge-
ven, is in der daad opmerkelijk, en komt in onze taal dikwerf
voor. Soms tijds geschiedt die samenvoeging door het bij elkander
plaatsen der beide woorden, zoo als in de gemelde uitdrukking *het
spirrelt en sparrelt*. Van dien aard zijn mede de uitdrukkingen bij
POITERS, in een gedicht, voor zijn Masker geplaatst:

Maer in den gribbel vat, en in den grabbel smjten:

bij HOOFD: — *dat — 't gezagh des Raads van Staate — zulx
gezwikt en gezwakt was*, enz. Ned. Hist. 1219; en in de Com. Vet.:

ends als zy den heelen dagh op haer gat hebben zitten wratselen; wratselen, enz. bl. 105.

Dus ook de uitroep *o wi! o wach!* in de plaatsen van HUYD. Proeve, II. 407; de verzachte spreekwijs *bij kris en bij kras*, als bij HUYG.:

Maer by kris en by kras (en daer 's gien jocke mé,) enz.

Korenbl. I. 350.

andere *bij krits en bij krats*, b. v. bij FOKKE, Boertige Reis, D. I. bl. 142 (derde druk); verder het klanknabootsende *klits klats* van VONDEL:

Soo sterck was Firmius van lichaam en van leden

Dat klits, klats, klits, klats, hy met hameren liet smeden

Op een zwaar aanbeeld, daar zyn lichaam onder lagh;

D. XXI. 184.

welke woorden naauw verwant zijn aan *kletsen*, *kletteren* en *klatteren*, alsmede aan *klissen* en het insgelijks bij VONDEL voorkomende *klassen*:

De Voerman al vergramt, zyn geesselzweep doet klassen.

D. XXI. 217.

BERKHEY voegt de drie vokalen bijeen:

Ja, ik hoor in deze plassen,

Vischjes klessen, klissen, klassen, enz.

Gen. kunst wordt enz. I. 53.

Meermalen echter worden de beide woorden tot één gemaakt, en zoo heeft men onder anderen de volgende meer of min bekende:

Bieuwbaauw, bij BILD. Geslachtl. op *zaag*, waarschijnlijk hetzelfde met *bietebaauw* of *bijtebaauw*, waarvan bij TEN KATE, II. 119.

Bingebangen, door HUYG. gebruikt voor *bengelen*:

Die den offer heeft t' ontvangen,

Magh de kloek doen bingebangen.

Korenbl. II. 341.

Zie ook het art. *bengelen* in de Proeve.

Dikdakken, in Groningen gebruikelijk voor *smullen*, zie LAURMAN, Proeve van kl. Taalk. Bijdr. bl. 13.

Fikfakken, bij KIL. voor *drentelen*, *beuzelen*, enz. van *fikken*, bij TEN KATE, II. 635, en *fakken*, bij denzelfden, II. 471; dus Vos, in de klucht van OENE:

Wech Ritzaerd, ik hoor niet meer nae je fikfakken.

en bij DE BRUNE: *'t Was een deurslepe fikfakster, die misnosgen in haer man hebbende, met haer oogen op winst uit was*, enz. Wetsteen, I. 164.

Flakflakken, volgens BILD. Aant. op Huyc. VI. 106, niet te verwarren met *flifflööjen*.

Gigagen, van *gigen* of *gügen* en *gagen*, en waarvan reeds melding is gemaakt op *gagelen*. Men had ook bij samenrekking *gügaars*. *Men lach daer en ghygaende op de luycken* enz. Com. Vet. bl. 55.

Gramgrimmig, bij HETUS, BARTAS Werck. I. 74:

*De Leen die uyt het bos gebannen is in 't kot
Ham siende door 't geschal der kinderen bespot,
In d' enge nieuwe plaats gevangen seer verbolgen
Met een wroet huyl-geraes gramgrimmich soekt te volgen.*

Dit woord wijkt in zoo verre van den regel af; dat de gewone opvolging der *i* en *a* daarin omgekeerd is.

Himphamp, voor *stak* of *komp*, welk laatste zelfst. naamw. in BILD. Geslachtl. ook *hamp* is.

Klikklakken, van *klikken* en *klakken*, waarvan ook de frequent. *klikkeren* en *klakkeren*, zie de Proeve. VOND. gebruikt *geklikker* en *geklak* in deze plaats, D. IV. 235:

*Was 't blinsemwederlicht, dat met een slinckx geflicker
Jupijn van boven wierp, met ijesselick geklicker.*

De donder dreunde met een dommelig geklack, enz.

en BAILEY heeft *to go clack clack*, het verklarende voor *a word used to express the noise of a watch*."

Klinkklank, inzonderheid gebruikt voor verzen, die weinig om het lijf hebben en scherp klinken.

Klipklap, zie *klapperen* in de Proeve.

Krikkrak.

Kriskrassen, voor een gedurig *krassen*, en dus onderscheiden van *kris* en *kras*, boven voorkomende, dat een verbloemde vloek is.

Kwiskwas, bij CATS gebruikt, voor het geluid, dat het werpen van een' steen in het water geeft, D. II. 256:

*Met dat de Vrijster hoort de quisquas in de stroomen,
Sy kan haer teer gemoet, haer sinnen niet betomen;*

Lielaauw, waarvan reeds in de Proeve, op het woord *louteren*. TEN KATE, II. 267, heeft *liere-lacuw*, en geeft van dit woord eene gedwongene afleiding.

Lieverlaver, voorkomende in het kinderspelletje, bij BREN. gedacht; in den Stommen Ridder:

*Of Symen de liever de laver de boek
Moe veel hoorens staander achter op.*

Volgens BILD. N. Verscheid. IV. 207, is dit *liever* of *laver* zoo veel als *lieve*, en komt overeen met den Engelschen titel *lord*, dat is *loverd*, van *to love*, lieven of beminnen; men vindt nog *loverd* en ook *laverd* bij ROWLEY;

*I Kenna Syr Roger from afar
Tryppynge over the sea;
Ich ask whie the loverds son
Is mee than mee.*

Poems, p. 14.

Loverds, *we have; and, gyff you please, wille synge*, etc.

Ibid. p. 87.

Zie ook BILD. Verh. o. d. Geal. bl. 193 en verv. De kluchtige afleiding van het woord *lord*, die bl. 205 vermeld wordt, komt ook voor bij BAILEY.

Liflaffen, van *laffen*, d. i. praten, *snappen*, dus bij HUYG. Koreabl. II. 118:

— *Het Fleyigh, Schreyigh Traen-Slaen,
Daer ick Swaerlick Af Laf?*

Liflaffen heeft de betekenis van *babbelen*, (ook in den eigenlijken zin van dit woord) *liefskozen*, *kussen*:

*Klaes, weet ghy wat sy doen, de Menschen die u loven?
Sy setten u als Goud of Silver in den oven:
Staet ghy de proev daar uyt; en raectt u altemaal
Dat liflaffen niet; soo zyt ghy goed Metael:*

HUYG. IV. 116.

*Die met een sachte mont haer kinders liflaffen,
En, schoon het qualijck gaet, geen quaet en willen straffen;
Zijn aen een jonge stam gelijck het veyle klim,
Zijn aen haer eygen vrucht gelyck een dwase sim:*

CATS, I. 370.

— 't waer goedt dat sulck overtollich liflaffen bij ons meede wat gemaeticht wierdt. HEEMSK. Bat. Ark. bl. 166.

Dergelijke werkwoorden zijn in de vervoeging onscheidbaar, en OUDAAN heeft dus verkeerdelijk, *Poezy*, II. 376:

— *het lifgelaf der schoonheid van de jeugd, enz.*

Mikmak, voor *hinderpaal* gebruikelijk.

Rikkerakken, eene soort van dichtstukken, waarvan PELS spreekt, in zijne *Dichtkunst* van HOR. bl. 31:

*Met rikkerakken en Sonnetten en Simpletten,
Ook Bagenauwen en Kreeftdichten en Daebletten, enz.*

Rimram. Dit woord bezigt de Heer WILLEMS, in zijne *Verh.* over de *Ned. Taal- en Letterkunde*, D. II. bl. 106: *In deēzen rimram, niet geheel ongelyk aan het bombast van Jan Vos, ziet men echter nog eenige dichtterlykheyd uyttechynen*, enz. Het woord zal zoo veel zeggen als *rjmelarij*.

Slingerslang. Van *slingen* hebben wij *slingeren*, zle dit

woord in de Proeve. **VONDEL** spreekt van *alingerfangigh hair*, D. VI. bl. 128.

Sniksnakken.

Snipsnappen; *snappen* is een met. *snoepen*.

Stipstappen, bij **TEN KATE**, II. 4s5.

Striks-straks, waarvoor wij thans alleen *straks* zeggen, doch vroeger in zwang:

— *knap wat veecht you wat of*

En volcht mijn strick-strack mit jou Lobberick in 't Hof.

BRED. GRIANE.

De speelluy zijn om laegh, se komen strick-strack weer.

Id. Kl. van Symen.

Ick komje strikstrack by mit ien schaer of mit ien tang.

Vos, Kl. van Oene.

Tiktakken, waartoe zeker het *ticta* van **OUD.** behoort:

Ticta touwtje, 't ouwe deuntje

't Zoete lieve Nieuwe jaar:

God. 197.

Tingtangen.

Tintantig, of *tintentig*, van *tintig* en *tentig*, d. i. *naauw-gezet*, en waartoe ook het woord *tante* behoort. Zie de Proeve op *tintelen*, en voeg bij de daar aangehaalde voorbeelden van *tentig* mog deze plaats uit **HOOFT**: *Aristoteles heeft geen andere stoffe zoo naauw onderzocht, zoo zinnelyk, zoo tentig gehandelt.* **Bricven, 579.**

Titeltateling. Dit woord bezigt **JONCTYS**, in een lofdicht op **A. M. SCHURMANS**, geplaatst in het werkje van **BEVERW.**, de **Wtneventh. des vrouwelicken Geslachts**, bl. 68:

Nu roept mijn loom gemoed: krop in u aemloos swoegen,

U geesteloos en tocht, u eygen ongenoegen,

U titeltateling, en kinderlyck bedryf:

Triktrokken.

Triptrappen.

Viezevazen. Volgens **TUINM.** en **BILD.** (Gesl. op het woord) is dit woord van *vaze*, *vezel*. Eerstgenoemde schrijver bedriegt zich echter, dat dit *vaze* verkort zou zijn van *phantasia*, en geeft ook verkeerdelyk aan *vies* eene andere betekenis dan aan *vaas*, hetgeen mede in het **Taalk. Woord.** plaats heeft.

Wielewalen. *Wielen* en *walen* zijn beide gebruikelijk voor *draaijen*, *heen en weer gaan*; van daar ook den vogelnaam *wiele-waal*. *Wielewalen* is in Groningen *ylhoofdig zijn*, en *wiewewale* bij de **Hindeloopers** eene *wieg*, volgens **LAURMAN**, Proeve van

Kl. Taalk. Bijdr. bl. 157. HUYG. heeft *willewoelen*, Kor. I. 68:
't Onbegrijpelicke Wesen
Dat de wildste van u voelt,
Niemand laten kan te vreesen
Hoe sijn hert ook wille-woelt, enz.

Wiewawen of wieuwauwen, mede in zwang voor zich gedurig bewegen, draaijen; van *wiwen* is ook *wiewelen* in dezelfde beteekenis. TEN KATE, II. 507, heeft *wiewouwen*.

Wigge-wagge, bij OUDAAN, Poezy, I. 203:

Daar hy moedig aangedreven,
Reede op 't geen de plicht vereischt,
Driemaal dacht den slach te geven
Waar' Brittanje niet gedeist;
Wien 't te krap stond, wigge wagge
Hoe ze 't zonder toeverlaat
Van vermoede en blauwe vlaggen
Af zou hasplen met den Staat.

Dit woord komt overeen met het

Wiggelwaggel bij den Vlaamschen dichter CROON, die, van *Lyndraeyers* sprekende, zingt:

En dese gasten alle dry
En gongen niet, gelyk als wy,
Maer voet voor voetjen achterwaert,
Sy schenen schier van kresten aert.
'T gesicht naar 't vlas geslagen neer,
Ook wiggelwaggel gins en weer, enz.

en lager, in hetzelfde dichtstukje:

Sy gaen al wiggelwaggel voort,
Soo krank, soo los, soo licht gestoort, enz.

Bij WILL. Verh. D. II. bl. 124, 125.

Wisjewasje, waarop HUYG. dit sneldicht heeft:

Wat redenen k eprack, ick hoorde niet uyt Jasje
Als tut, tut, wisje wasje:
In 't ende wierd' ick gramm' en stiet hem in een plasje;
Doe seide, ick op mijn' beurt, gaet henen, wiss je, wass je!
 Korenbl. III. 339.

Het meervoud is *wisjewasjes*, doch OUDAAN beschouwde het als twee woorden:

— Ja, ja,

Wat wisjes wasjes maat; maar zegt 'er wat van na.

Haagsche Broed. 5.

TUINM. en BILD. (Geslachtl. op *zaag*) verklaren dit woord als een-

zelve met *siezwas*; doch het Taalk. Woord, brengt het tot de werkwoorden *wisschen*, *wasseken*, waartoe de woordspeling van HUYG. in het aangehaalde smeldicht aanleiding kan geven.

Wrikwrakken.

Zigzage, bij BILD. Geslachtl. op zaag. Het Fransch heeft *siczac* en *zigzag*, zie FURTIÈRE.

Behalve deze woorden, waarvan de lijst nog wel vergroot zou kunnen worden, bestaat er nog andere, waarin hetzelfde klankverschil plaats heeft, doch die juist niet uit woorden, die volkomen hetzelfde aanduiden, zijn samengesteld. Van dien aard is b. v. *ginnegabben*, waarover in de Proeve op *gabberen*; *kieskaauwen*; *lichterlaaije*, voorheen *lichterlage*:

De kermis was gheeteurt, 't huys branden lichter laghen,

De gasten vloden wech, verbaest en heel verslaghen, enz.

VOND. XXI. 290.

ook wel *lichterloog*: dat — *by de vyftigh dorpen oft heerenwooningen teffens in lichte loogh stonden.* HOORT, Ned. Hist. 1086; *lieflagchen*, dat BILD. bezigt:

't Oogjen liellacht — 't koontjen bloost; —

Vermak. 201.

en zeker een met *lieslokken*, dat men aantreft in het Taalk. Woord.; *vrij (vri)* en *vrank*, enz.

De samenstelling van dusdanige uitdrukkingen mag derhalve eene eigenschap onzer taal genoemd worden; en het voorbijzien van die eigenschap heeft menige valsche afleiding doen ontstaan, doordien men een uitheemsch woord, dat met het hollandsche in klank eenigermate overeenkwam, als de oorsprong daarvan deed voorkomen. Zoo doet b. v. (om van TUINM. afleidingen niet te spreken) de Heer KINKER ten opzichte van het woord *flikflak*, zie Beoordeeling enz. bl. 84; zie ook, over *ginnegabben*, den Heer v. D. BERGH, Besp. over den aard en de ontw. onzer taal, bl. 174.

Ook in verwantschaps talen komen dergelijke samenstellingen voor, gelijk dit reeds bij enkele woorden is opgemerkt. Zoo vindt men wijders bij WAGNER (Zun Europ. Sprachenbau, Th. II. S. 12 n. 124) nog vermeld de Hoogd. woorden *wischwaschi*, *lirumlarum*, *gikeligakel*, en de Eng. *biblebabbie*, *blibberblabber*, *fiddlefaddle*, *flimflam*, *gibblegabble*, *liglag*, *mishmash*, *riffraff*, *shillishalli*, *rittletattle*, *tricktrack*, *wigglewaggle*. Men voege daar nog *minglemangle* bij, dat NARES heeft opgeteekend, en dat nagenoeg met ons *mangelmoes* overeenkomt.

Bl. 80. • *smeel van smilt*.

Dat *smeel* van *smilt* komt, door de voorgesagde s, gelijk het Taalk.

Woerd, en BILD. Gesl., op het woord, bewaren, blijkt nader uit de schrijfwijze van *smuil*, die men ook bij TEN KATE, II. 61, vermeld vindt. Zie teest men bij BRED. in LUC.:

— *recht alst die ghene gaat*

Die de vreeslycke smuyt Charvdis willen schuwen, enz.
en bij SIX VAN CHANDELIER, aang. in v. KAMP. Mag. D. II. bl. 129:

*Wat helsch serpent, o wijse dooren
En nijdigaard, blies, in uwe ooren,
Dat ghy uw smuil en doggotand
Zoudt wetten, op dien fraayen Brand?*

Bl. 95. » *doch men gebruikte het ook bedrijvend.*»

Het verschijnsel is opmerkelijk, dat zoo vele van onze tegenwoordig *onzijdige* werkwoorden voorheen tevens *bedrijvend* werden gebruikt; en men vindt daarin eene bevestiging van hetgeen onze taalkenner BILD. ergens beweert, »dat, namelijk, alle onze werkwoorden in hun oorsprong, gelijk velen nog tegenwoordig in hun gebruik, tevens onzijdig en bedrijvend zijn.» Zie de Verscheid. III. 204. De volgende lijst van voorbeelden kan voor de kennis onzer taal niet ongepast geacht worden. Van enkele werkwoorden vindt men reeds voorbeelden bijgebracht in de Tael- en Dichtk. Bijdr. D. I. bl. 80, 94, 95^e en 547; FORTM. Aamm. bl. 80; en HUD. Proeve, III. bl. 56, 57, 61, 62 en 63: deze acht ik het niet noodig te herhalen; men kan mijne lijst als een vervolg daarop zammerken:

Aarzelen:

Ik heb mij wel gewaacht te maalen op dit blad

— — — — —

Hoe, zonder hindernis, zy arzeld' haare schreden; enz.

HOOF, Ged. II. 168.

Bewilligen: — *om myne gemaalin, in haare krankheit te bezoeken, en te bewilligen*, enz. HOOF, Ned. Hist. 17; — *dat hy Fy Harmans woude bewillighen, om met den bringer tot Haarlem te koozen*, enz. Ib. 59; *De hurghers — bewillighden den Prins van Savere*, enz. Ib. 162; *Maar 't volk — was voortaan niet te handelen; nochte tot eenigh krygsbedryf van belang te bewilligen*. Ib. 199; — *van stadstrommelslaaghers een, bewillight door Dirk Janszoon Brouwer*, enz. Ib. 246; *Tot boode bewilligd' hy zeecken landtman*. Ib. 353; *Ontrent deezen tydt — werd — tot hunnen Zooghermaarechalk bewillight Fransoys van la Nouë*, enz. Ib. 592; *In 't seret van Oestmaandt hadden die van Ooverysse den Kornel Fesselslein bewillight*, enz. Ib. 790; — *by hulp van een deel der landkanten, te vooren daartoe bewillight*. Ranszal.

9; *Clemens* — bewillighd' Aem de stadt te ruimen; Ib. 12; — de steden bewilligen tot beloften enz. *Brieven*, 6; *Voor eerst wenschte wel, dat Mr. Dirk Sweetling mogte beweegt en bewilligt worden* — om hier te koomen, enz. Ib. 183;

Bewillighde ick nu minn' tot zulck een ende?

VOND. X. 67.

Deinzen:

*Maer, waer blijft hy in 't gevecht
Van Gewiss en nacht gepensin,
Dien de droeve droomen deinzen
Op verwesen erf of Bloed:*

HUYG. I. 241.

Duiken en verduiken:

Een ieder weet het quaed met schyn van goed te duiken:

DE MEYER, Gramsch. 141.

*Als die zich, als een slang, in modderigen grond
Van 't onkerboren hert zouw duiken, en bedekken;*

OND. Poezy, II. 62.

*Zoo ziet men zwakke rozenstruiken
Het hoofd in 't malle zandbed duiken,
Geknakt, antwarteld, uitgerakt.*

BILD. Meng. II. 169.

En wilt u het fony der Gramschap niet verduiken!

DE MEYER, Gramsch. 149.

Ijlen en verijlen:

— *Onderwijlen*

Wy heene en weder voort toeschieten, en ons ijlen, enz.

VOND. V. 152.

Of verijlden hy sijn' stralen

Nae de Wester slapens ner, enz.

HUYG. I. 58.

Knersen:

— *de granen ook alsdan*

Gebroken en geknerst in d' omwoelende persen, enz.

HEYNS, BART. Werck. II. 242.

Kuijeren, zie dit art. in de Proeve.

Rijzen en herrijzen:

*Het liegen is hem vreemd, behalven daer het prijzen
Van vrienden sijne waerd, ter waere waerd wil rijzen;*

HUYG. I. 241.

— *om mijn erf te rijzen met die stof;*

En houden 't winter-peil beneden Huys en Hof, Id. I. 375.

Gun mynen geest die stoute vuuren

— — — — —
Die reesen Mirjams fiere toonen ,
Als 't woeste Heyr , van Jacobs Soonen
Op Edoms oever was geleid ;

O. Z. VAN HAREN , IV. 65.

Laat ons dat Vaderland herryzen ,
Aan 't Volk , dien naam en vryheid wysen ;
 Id. IV. 88.

Rusten:

Rust u mÿn lieve hart:

BRED. Schijnheiligh.

De Geest gelÿckt de spin die rustend' hare leden
In 't midden van haer web , enz.

HEYNS , BART. Werck. I. 276.

Rust ghy man u hoof , seydt hy my weer . enz. Com. Vet. 71 ;
Mÿn' vrouw ! ach ! rust uw hart : —

HOOF , Ged. I. 118.

Ghy ruste van uw trouwe plichten
Na 't rusten van dien ouden Stock ,
Geknot door 's Bloetraets bittren wrock ;

VOND. XI. 271.

Rust jr je hoof me vaer 't zel nou mit ien veeg lukken.

VOS , Kl. van Oene.

Ik moet my wederom wat rusten op het bed.

oud. Broederm. 78.

— *neen wacht u , rust uw vlerken :*

BILD. Oprak, 186.

Schrikken:

— *de na-smert zal u schrikken.*

SPIEGH. Hertsp. VI. 265.

De Rederycke kunst sy alsoo defstich pleecht ,
Dat sy de grooten schriekt en innerlyck beweecht.

BRED. LUC.

— *O' hoogh-vermogen Min ,*

Die Goden schrikt en schÿnt , —

Id. Het dsget enz.

Sou' den ontaarden mensch dit woedende gedrocht
Niet schrikken , zeid' , indÿen 't ter Schouwburg wiert gebrocht ?

Versch. Ged. I. 38.

Noch schrikt hem d' eerste Galgh ; —

HUYG. I. 150.

Q

*Hy ploeght geweld en kracht, en dreight vast met de doot ;
En schrikt die knieche ziel, en houdt den degken bloot.*

VANN. V. 205.

*Alles overtoit hy over 't gantsche land
Zijn vyanden, en wedricht op de bergken,
En schrikten met zyn onnoed, die hem terghen :*

Id. XIII. 97.

*Beekken en schriek hem, die onthonden
Zijn' waecklust voedt :*

Id. XIII. 159.

— my schrikte het zwaar geweld dier kroone, —

OUN. Broederm. 29.

Dat schrikt geen oprecht Hollands bloed, —

Id. Poesy, I. 157.

— mijn schrikt dit niet met aan te denken?

Id. Ibid. II. 112.

*Zijn kramme, glodde, scharpe snavel
D' onnoselen schrikt met schor geravel.*

Id. Ibid. II. 201.

Zoo schrikt hen 't open doen van deze grÿns: —

HOORF, Ged. I. 71.

*— dat alle de Hoofsniden van dit verstandt waaren, de stad
liever met het oorlog te schrikken, dan aan te tasten: Id. TAC.
434: Hy dit oordeel der Vreedtschap, werd't de Vorst als ver-
moent, wie hy voor goedt te huren, wie hy te schrikken hadt.
Ibid. 435.*

Schuylen:

*Dese stelt zyn hooge luyster
In het swartste van den dyster :
Cyfert al dat loosbaar ons,
Of men 't in een' Doelhof las ;
Schuyt sich hier syl saure-gaaren; enz.*

HERM. I. 255.

*— den sienden, die dÿn licht
Schuylen oer 't gemeen gezicht ?*

Id. I. 258.

*Maer het gÿngh sich-selven schuylen
In de luyten enz.*

DE GARCK, bij WILL. Voch. II 87.

*— die 't mee ondu den rock schuylen, enz. Com. Vet. 76.
Nou, school ik je daar, Pat, de dross mechtje moeten.*

HOORF, Ged. I. 226.

*Dat de galm die zich gaet schuylen
In 't gebergte, in holle keldren, enz.*

VOND. VI. 227.

— *de Godtheit van dit Man
t' Aenschouwen, die met toeval hier behanghen,
Zich schuilt, enz.*

Id. XV. 36.

Kom schuytje in de wieg, —

Vos, Kl. van Oene.

*Ik zelme gaen verklien in Tvenaers gewaede,
En schuylen 't aengesicht in ien bemorste grjns, enz.*

Ibid.

In een last van zegekronen

School hy 't voorkoofd van metaal, enz.

BILD. Holl. Verl. II. 11.

Waer schuilt hy 't schuldig hoofd als 't vonnis daavren zal?

Id. Naklank, 161.

Smachten en versmachten:

*Danck, hebt Manhaftigh Prins, ghy hebt verstaen de klachten,
Dat Onrust, Eygensin ons voedster willen smachten:*

Vlaerd. Reder. 362.

*Hoe komt dat ghy wilt door Eygen wijsheyt smachten,
De Goddslycke Leer? —*

Ibid. 369.

Ey Lief, beheerst den rouw die u soo dapper smacht.

Versch. Ged. I. 72.

— *de klachten*

Die de nachten

Niet en smachten

In mijn' sin;

HUYG. II. 116.

— *ick vrees men my soud' achten,*

Voor een, die uwe eer jalouslyck socht te smachten enz.

HEYNS, BART. Werck. I. 114.

*Sy vonden synen sohat, dies sy te eamen trachten,
Hem over boort in zee te smyten en te smachten.*

Ibid. I. 206.

*Het Weselken geeft ghy oock med' verborgen krachten
Om 't sorgelyck Serpent te dooden en te smachten, enz.*

Ibid. I. 244.

— *maar een gebaerte, die ik liever te smachten had als te sch-*
ten. HOOFT, Brieven, 99.

— d' over-zeesche prachten

Die uwen kindschen reuck in haren stanck versmachten ;
HUYG. I. 85.

Midts hy den darm intrackt , wat binnen is gebracht ,
Den mondt gesloten , soo te samen wordt versmacht.

HEYNS, BART. Werck. I. 194.

— ó Armen , sterck van krachten

Den den Nemesschen leeu , dien bruller , kont versmachten.
VOND. V. 158.

Indien 't gevoelen wort versmacht ,

En 't lichaem smert noch lust kan voelen , enz.

Id. XI. 285.

Die Stiesmoer , van de slaep van spyze en wyn vertreden
Heeft haren zoon versmacht den jongsten nacht geleden.

Id. XXI. 96.

— tot dat haar de smoock en vonten versmachten. HOOFT, Ned.
Hist. 267; *Ick hebbe de Leeuwen verscheurt , en de Beyren versmacht ;*
POIRT. Mask. 146.

Schoon de last u quam versmachten ,

Ghy kryght ondanck watje doet.

Ibid. 366.

Steigeren:

Hoe derst ghy 't Broer of Vriend , in hoogen nood verweigen ,
Of, daer hy 't hebben moet , tot hoogsten prijs toe steigen .

HUYG. IV. 278.

— en de Boeren leeden het ongaern die de ouwe pacht van veer-
tich jaeren niet en willen gesteygert hebben enz. Com. Vet. 128.

Stijgen:

Met begondt ghy 't hoofd te stijgen ,

En de wangen weer te krijgen

Die soo menigh Bueren-Vorst

Vlammente beloeren dorst.

HUYG. II. 65.

Tintelen: *Sonay , midlerwyle , zich verstaande met eenighe*
burghers van Vollenhove , werd bericht , dat het ham , tinteld' hy
't, niet ontstaan zouw. HOOFT, Ned. Hist. 768 ; — peynzende ,
dát het in allen gevallen niet hinderen kon de steeden te tintelen ,
enz. Ibid. 816; zie ook op het woord in de Proeve.

Tuimelen:

Een Esel die my draeght , is beter als een Paerd ,

Dat my de zael uyt smytt , en tuymelt op' der aerd.

HUYG. II. 313.

— **Verblijven:** — *oft parthyen te beweeghen waaren, om 't trakkeel te verblyven aen zegstuiden.* HOOFT, Ned. Hist. 630;
— *dat zy parthye gepresenteert hebben alles te verblijven aen eenige Rechtsgeleerden enz.* Id. Brieven, 56.

*Verblijft de zaack aen mij. Vertrout mijn zilverhairesn,
En gryzen euderdom, wien veel is wedervaeren.*

VOND. VI. 151.

*Of mijne gemalin, 't geen zy te strenghe dreef',
En Delius 't gedingh alleen aen my verbleef, enz.*

Id. XII. 152.

'k Heb Eduard mijn recht op Schotlands kroon verbleven,

BILD. Floris V. 96.

Verdwijnen:

*Dat (ge) om den duystren nacht, geest-blinder, te verdwyaen,
De schad'we ruggen doet, en 't licht veel langer schynen?*

HEYNS, BART. Werck. II. 620.

Verongelukken:

*Hoe hebtge my verongeluckt,
Mijn broer, mijn hooft, tot my geneghen!
Hoe sleept ge my met u ten val!*

VOND. VI. 349.

Men heeft zich ook bediend van de spreekwijs *iemand vergelukken*, zie WITS, GEYSB. Apollin. III. 151.

Verschimmelen:

*— maer onsen wyden tocht
Ons broot verschimmelt heeft en 't kleet te schande brocht.*

HEYNS, BART. Werck. II. 421.

Verslensen: *Het vyaatigh vuur verslond, oft verslenste met
zynen slagh, niet alleen d' onderzoekers, enz.* HOOFT, Nedel.
Hist. 1000.

Versleust ghy zoo de bloem en 't eelste van uw tijd?

VOND. II. 43.

*Als uw nazaten, slap, verwijft en achtelqos,
Zoo diex vqkregen pant verslensen voor altoos.*

Id. IV. 109.

Wat zou een schoone bloem haar bloesem hier verslensen?

BILD. Treursp. I. 122.

Verwelken:

De tijd en waarheid die verwelken glans en luister.

Bij HUYD. Pr. III. 376.

Zoo verwelkt de ryp een bloem.

VOND. X. 344.

Vlugten: — *dat de kooplieden, — hunne middelen en althande waaren van daar vlughtten.* HOORT, Ned. Hist. 104. — *Veel koorens en goedren van Roomsgezinden waaren vyftien daaghen te vooren, herwaarts gevlicht, uit de naastleggende plaatsen.* Ibid. 820. — *het slot geplondert, tot groots schaade der huislieden, die veels goederen daarop gevlicht hadden.* Ib. 1082
Koom uit het hol, daer ick u heb gevlicht
O droefste vrens beschreyelijcke vrucht!

VOND. VI. 261.

Waggelen en verwaggelen: — *zoo wert een swack ghe-
moed — deur vermetelheyd gheschut en gewagghelt.* DE BRUNE, Zinnew. 266; *Dit was een dwarrelwint, die tot aan de grontvest al deze ydele verbintenis der harten en woorden — verwaggulde.* Id. Wetsteen, II. 209.

Wandelen:

Dien wandelt zijn gedacht in voor vol lieve kisten:

HOORT, Gods L. 318.

Zinken en ontsinken:

Maer died' er 't lood in sonck; —

HUYG. I. 170.

Maer let dat ik verrijse uit Suidens kerkpelonck,

Waar in men 't lichaam van mijn saalgen vader sonck.

SIX VAN CHAND. bij v. KAMP. Mag. II. 152.

Ja, de broeders selfs van Joseph, als sy hem in den sterfput hadden gesoncken, enz. POIRT. Mask. III; *D'Enkhuizers en hunne gebuuren — hadden eenighe wrakken — in 't Y gezoncken, HOORT, Ned. Hist. 291; — dat de Ridder Fransoys Draak tweëndertigh schepen — eensdeels verbrant, eensdeels gesoncken had.* Idem, Ibid. 1182.

De kiel (die zegerijk veel vyandts kielen sonck).

Id. Ged. II. 175.

Een gruwlycke Oceaen wil plotsling u bevallen,

En zincken in een' poel, en afgrent; zonder gront,

VOND. I. 79.

Des doorkist zinkt te vroegh den levende in zijn graf, enz.

Id. IX. 306.

Neu wotde 't lyck des mans gezoncken.

De zerck magh met dit wapen proncken:

Id. XII. 261.

Zy zamelden 't gebeent besteent

En soncken 't lijck met klaghen, enz.

Id. XII. 368.

Is 't vastgesteld het Volk, verzinken in zyn sonden,
Te zinken in 't verderf —

OUDE POEZY, I. 252

Wéd'rom sal ick my onmincken
Uyt het aller hoogste blinken
Tot in 't midden van de locht, enz.

HUNG. I. 229

Zwenken:

En zwenckend haere tronje eens over dese drift, enz.

WOND. IX. 170.

Zoo uter kindran bée

U, boozet, wurkt gewete,

En kan tot weidoen zwenken:

HOORN, Ged. II. 226.

— konde men in 't waeter niet t' schrap wotten om de pylen te zwencken. Id. TAC. 29. — alsoo had zick d' ouwde-soldaat t' schrap gezet om de pylen uit te zwenken, enz. Ib. 347. D'Othomanen bikken van om hooghe, met pylen, zob'baeter te zwenken, enz. Ib. 356. — iteegens de welke 't werpgeweer van booven geswenkt werd. Ib. 401. Hy — werdt — naa 's volks wyze, gezwenkt op de schouderen van de draagers, en tot Hoofman gekporen. Ib. 436.

Heilryke God, — —

Die niet behoeft de winkbrau van 't gezicht

Te zwenken, om der dingen stand te weten;

OUDE POEZY, I. 54.

— en den speer te zwenken, enz.

Id. POEZY, II. 21.

Hoe zie ik u de golven scheiden

Waar Gods profet zyn mantel zwenkt, enz.

BILD. VERMAK. 87.

Zwichten:

Niet wel men die door dwangh kan swichten noch door reën,
Voor dat het wufte Dier een black heeft aen zyn been.

VERSCH. GED. II. 34.

Bedenck het na. Ghy wilt het topzeil zwichten

In dezen storm.

VOND. II. 209.

— heb ick het zeil gewicht

Op zulck een' afgront, —

Id. XIV. 356.

De Kruisbanier had d' Adelaers verslonden,

*En Rome Draeck en standerden gewicht
Voor Christus merck en Naem, enz.*

Id. XV. 122.

— om de versleeghenheit der Spaansgezinden te stutten, en den moedt der anderen te zwichten, enz. HOORT, Ned. Hist. 197; — den Fransoys die van oudts altyds gejoock had, nae 't zwichten van 't gezagh der Neederlandsche Vorsten. Ib. 429; — door 't zwichten des hoomoeds van de Gentenaars en Kazimir. Ib. 610; Doch der Spanjaarden aardt — was gewicht geweest door de wysheit des Kaizars: Ib. 733; Maar, als hy nu booven steegh, gaan z' hem wakker te keer; en zwichten zyn' heevighheit met merklyke schaade. Ib. 782; — die, met zyn smeeken en achtbaarheid, de raazery des graauws zwichtte, enz. Ib. 853; — en voorneemelyk zyn' heerschtoght, geuitert met het zwichten van de maght der Raadsluiden enz. Ib. 1128.

Z wicken: — dat — 't gezagh des Raads van Staate — zulz gewikt en gewakt was, enz. HOORT, Ned. Hist. 1219.

De Glori zwickt een schicht dieze in haer rechter voet, enz.

VOND. XXI. 89.

Z windelen: *Waar inne — zy van meenigerlei zorgen geswindelt werd.* HOORT, HENRIK, 114.

Bl. 97. Achter warzelen voege men in:

WAWELLEN — WAWEN.

Wawelen wordt gebruikt voor *eene kaauwende beweging des monds*, inzonderheid van tandeloozen, en verder voor *snappen, beuzelingen praten*; zoo is ook in de volkstaal *wawel* in gebruik voor *mond*, en *gewawel* voor *gesnap*. VONDEL bezigt *wawelen* of *waauwelen* in den eigenlijken zin van *kaauwen, knabbelen*:

*Nu wauwelt zoo veel gras, zoo vet en graegh bedijt,
Tot ghy van Madian de schoonste kudde zijt.*

D. IV. 203.

Bl. 98. Achter wiegelen voege men in:

WIBWELLEN — WIEWEN.

Wiewelen, waarvan bij BILD. Gealachtl. op *kwiebus*, is *heen en weer bewegen*, ook *wiwawen* genoemd, van *wiewen, wi-en* d. i. draaijen.

Bl. 109. Op beijeren.

Beijeren is in Groningen gebruikelijk voor *beiden, vertoeven*; zie LAURMAN, Proeve van kl. Taalk. Bijdr. 6.

Bl. 111. » *Dit dammeren is het Hoogd. demmern.*»

De Heer BILDERDIJK, hoezeer anders een tegenstander van alles, wat naar het Hoogduitsche helt, heeft zich in zijne werken van veel woorden bediend, welke tot die taal behooren, en het burgerregt in de onze nog niet hebben verkregen. Als zoodanige zijn, in den loop van dit werkje, behalve het aangehaalde *dammeren*, voor *schemeren*, reeds voorgekomen: *kneisteren*, voor *knappen*, bl. 128; *verlangeren*, voor *verlengen*, bl. 154; *plapperen*, voor *snappen*, bl. 145; *versteeneren*, voor *versteenen*, bl. 162; en *stiften*, voor *stichten*, bl. 199. Daarbij kunnen nog anderen gevoegd worden:

Zich bedanken voor ons *bedanken*:

ô Mocht eens de oprechte minnaar, als gy hem gelukkig maakt,

Zich bedanken

Van mijn klanken

Voor de hemelvolle weelde, die hy op uw lippen smaakt!

Verlust. Voorz.

Hy moog zich vry van 't blinde lot bedanken,

Wien 't staven gouds en gouden staven deelt:

1b. bl. 179.

Begeesteren voor bezielen, inblazen:

ô God van 't Veldgedicht! ô Maro! ô mijn meester!

Uw invloed roep ik aan, ô dat hy my begeester!

Buitenl. 154.

Beschraken voor bepalen, beperken:

Dat wonderbaar gevoel van onmacht, dat ons lamt;

Dat zelfs de ziel beschrakt, hoe fel heur yver vlamt!

Ziekte der Gel. 33.

Blendwolk voor blind- of schijnwolk:

Uw wartaal lokt niet meer, uw blendwolk is vervlogen,

Rotsg. I. 88.

Grub en grubben voor groeve en groeven:

Wat zoudt Gy 't Christenhart vertsagen,

Dat, boven aard en wareldlot

Op vleugels van 't Geloof gedragen,

Met al 't geweld dier moordgrub spot!

Navonk. I. 53.

ô! Vriendlyk was heur schoone mond;

Heur koontjen, lief gegrubt;

Mengelp. II. 121.

Gruft voor greppel of kuil:

Zy waarden om de gruft met hartontzettend kermen,

Najaarsbl. I. 15.

Heerde, voor kudde, komt onderscheidene malei voor, als
Ja, durf de schaapskooi overvallen;

De Herder waakt voor heerd en stallen.

Vad. Uitboez. 38.

Met graansoegt, heerde, en vee, en witbeplekte waien,
 Buitoul. 134.

Muichelmoord voor sluip- of sluikmoord:

Verbreek ik dees gelofte, een hemel die my hoort

Verlaat me, en 'k vall' ten prooi aan gruwbre muichelmoord!

Nieuwe Meng. II. 55.

Hoe! Velzens aadlijk bloed met vuige Vorstenbeulen

Tot muichelmoord, verraad, tot eedverbreking heulen!

Floris V. 64.

Pukkel voor rug:

En, kijk, daar gooit ze op nieuw, en smijt den armen sukkel,

Die altijd met haar loopt, uw' Wachthond, op zijn pukkel.

Mengelp. I. 253.

Rinnen voor in een vloeijen, zamen loopen:

Waar dag in nacht, de lucht in nevel smoort,

De zenuw krimpt, de vochten samenrinnen, enz.

Najaarsbl. I. 10.

Ritsen voor rjten, scheuren:

Dorens die den boezem ritsen, enz.

Najaarsbl. I. 152.

Daar schokken ze op elkadr met bukkend voorhoofd los,

En ritsen 't lijf zich op door schrikbre bots bij bots.

Buitoul. 143.

Standhaft voor standvastig of bestand:

— Beuken, grootsch van kroon en standhaft voor de winden,

Buitoul. 55.

Om zont voor te vergeefs:

En, in de Zedelyke plichten,

Zijn alle pogingen om zont. Mengelp. I. 133.

Jarenhonderd voor eeuw:

Ja, die met ieder Jarenhonderd

— — — — —
Steeds meer geschat wordt, meer bewonderd,

En tot aanbidding toe, vereerd!

Mengelp. I. 239.

Dit zelfde woord komt mede voor in ongebonden stijl, zoo als in de Aanteek. op Vrouwe BILD. RODRIGO de Goth, D. II. 226, alsmede in de Voorspraak of Inleiding van des Schrijvers lessen over

de Hist. van Holland, geplaatst in het eerste deel der derde Mnesosyne, waar men, bl. 275, leest: „tot in het jaar 23 van het tegenwoordige Jaarhonderd.” — Meer dan eens vindt men wijders in dit zelfde opstel het woord *geschiedt*, als op bl. 262 *geschiedkundige*, bl. 267 *geschiedkunde*, en bl. 275 *geschiedtschrijvers*. — Het doorgaande gebruik van het woord *sylbe*, voor het meer gewone *syllabe* of *lettergreep*, deed reeds de Heer SIEGENB. opmerken in de Taalk. Bedenk. bl. 61, de Aant.

In de bovenvermelde voortreffelijke overzetting van SOUTHERY'S Heldendicht, door Vrouwe BILD., worden mede enkele germanismen aangetroffen, zoo als *denkmaal* voor *gedenkteeken*:

Des overwinnaars naam zal steeds uw kruin bevelken,

En gy, zijn zegepraal ten eeuwig denkmaal strekken.

D. I. bl. 2.

Te onderzoeken, in hoe verre nu deze woorden, welker lijst nog wel zou kunnen vergroot worden, en waarvan men eenige ook bij onze vroegere schrijvers gebruikt vindt, kunnen gerekend worden tot onze taal te behooren, of de opneming daarin te verdienen — is eene taak, die ik aan bevoegde kenners overlaat. Inmiddels zie men, wat de Heer BILD. zelve heeft in het midden gebragt, in de Aant. op HUYG. D. VI. bl. 190 en 253, over de uitdrukking *zich bedanken*, en in de Voorrede van het eerste deel der Nieuwe Mengelingen, bl. XXIV en verv., over *muichelmoord*. Nopens dit laatste woord merk ik hier alleen nog aan, dat het later ook door andere uitmuntende dichters werd gebezigd, als door DA COSTA, Poëzy, D. I. bl. 57:

'k Zie de misdaad triomfeeren!

Tronen, doer geweld gesticht,

Laffe vleiers, die regeeren!

Muichelmoord en snood verraad,

Aan het eervol roer van staat;

In den purperglans gebuldigd!

en TOLLENS, Nieuwe Ged. II. 93:

En daarom steeg van oord tot oord,

Bit ieder alat en stulp,

De wraakreut om den muichelmoord,

De beê tot God om hulp, enz.

Bl. 116. „gabben is lagchen.”

Met *gabben* komen overeen het Fransche *gaber*, bij FURETIÈRE, het Eng. *to gibe*, bij NARES, en *to gabber*, bij BAILEY, allen in den zin van *lagchen*, *schertsvin*, *voorkomende*. Zie vooral over de

beteekenis dezer woorden WAGNER, Europäische Sprachenbau,
Th. II. S. 200.

Bl. 145. » plapperen.”

Dit werkwoord wordt ook door BILD. gebruikt in den Muis. en
Kikvorschrijg, bl. 50:

— *Die rept de slugge voeten,*

Schoon bloedende aan zijn wond, en plappert door zyn poel, enz.

Bl. 179. » soebatten, — aanhoudend smeeken.”

Daar ik mij niet herinner, dat bij onze taalvorschers iets ter
verklaring van dit werkwoord voorkomt, kan het den taalminnaren
niet dan aangenaam zijn, dat ik hen met de afleiding bekend make,
die de voortreffelijke BILDERDIJK mij, voor eenige jaren, met de meeste
vriendelijkheid, heeft medegedeeld. » *Soebatten* is (dus drukte de
grootte man zich nit) het verouderde Fransche *soubattre*, en half
Néerduitsch, want *batten* is *kloppen*, *slaan*, waarvan de Fran-
schen hun *battre*, *bataille* en meer hebben, ook de Engelschen
hun werkwoord *to pat*, dat *zacht kloppen* beteekent. Men kent
het woord *supplier*, dat is eigenlijk *onderbuigen*: even zoo *sou-
battre*, *onderslaan*. Beide worden niet dan overdrachtig gebruikt.
't Is zich meester van iemand maken door hem te *onderduiken*,
en te *onderslaan* (dat is, overhoop te werpen door den duikenden
stoot of slag). Het een en ander is van het worstelen ontleend. —
Men zou het echter ook als *zacht aankloppen* kunnen verklaren;
maar dit brengt de zin niet met, want men gebruikt het voor *sterk
en dringend smeeken*.”

Bl. 186. » *werkwoorden op chten, gten en ften*.”

In deze Lijst is, omtrent de werkwoorden op *chten* en *gten*, de
spelling van den Heer SIERENBEEK gevolgd. Daar nu, gelijk men
weet, volgens de regelen dier spelling, de schrijfwijze eens woords
met *ch* of *g* bepaald wordt door zijnen oorsprong, zoo dat alleen
die woorden eene *g* erlangen, in welke wortels die letter wordt
aangetroffen, (zie Verh. 4de druk bl. 167), moet de reden der aan-
genomen spelling, bij die werk- en daaraan verwantschapte woorden,
ook uit de opgegevene afleiding blijken. Het kan dus niet ongepast
gerekend worden, de in dit opzigt al of niet plaats hebbende
overeenkomst op te sporen; en ik zal daarbij ook die woorden op-
nemen, welke, hoewel niet op de opgegeven werkwoorden betrek-
king hebbende, tot dezelfde klasse behooren.

I. Dan blijkt vooreerst de wettigheid der *ch* in *achteren*, *ach-*

ter en *echter*, als komende van *af*, *aven*, en de *ck* is dus in deze woorden door verwisseling met *f*, gelijk dit mede plaats heeft in *gicht*, *gichten*, d. i. *gift*, *gisten*, van *gven* of *geven*; *schacht* of *schafst* van *schaffen*; *schicht*, *schichtig*, behoorende tot *schiften*, van *schien*, scheiden; *stichten*, *gesticht* voor *stiften*, *gestift*, van *stven*; *stijven*; *zicht*, *zichten*, voor *zift*, *ziften*, van *ziven*, *zeven*; als ook in *gracht* of *graft*, van *graven*. Naar dezelfde beginselen zou ook *ligten*, opheffen, en *ligt*, niet zwaar; met *ck* moeten worden geschreven, als zijde *liften*, van *liven*, *leven*. De *g* wordt in deze woorden alleen gevonden ter onderscheiding van *licht*, niet *duister*, hetgeen echter, volgens SIEG. Verh. bl. 203, „in den grond louter willekeurig is;” en BILD. beweert niet zonder grond, dat, in geval die onderscheiding noodig ware, de *g* in ons *licht* oneindig meer gewettigd zijn zou. Zie Gesl. op *lichter*, en de Aant. op den PERZIUS, bl. 68; en vergelijk het art. *lichten* in de Proeve.

Wijders heeft men *knochten* van *knoopen*; *ruchten*, *gerucht*, *ruchtbaar* van *roepen*; zoo als ook *crocht* of *kroft* van *kruipen*, en ik *kocht*, oulings ook *kofst*, van *koopen*; — *jicht*, *gicht*, *biechten* van *ikken*, *i-en*; *lachter*, *lachten* van *laken*; *ruchten*, *vruchten*, *godvrucht* van *roeken*; *smachten* van *smakken*, *sma-en*; *uchten*, *uchtend*, *ochtend* van *oeken*; *wrochten*, *gewrocht* van *wrokken*, d. i. *worke*, *werke*; als ook *specht* van *spekken* of *spikken*; ik *zocht* van *zoeken*; en ik *rocht* (verouderd, doch in de volkstaal nog wel gebruikt) van *raken*; — *lucht*, *luchten*, *licht*, *lichten* van *luwen*; *nechten*, *nechtig*, *knecht* van *ne-en*; *vrucht*, *vruchten* van *vro-en*; en even zoo (volgens BILD. Geslachtl.) *gehucht* van *hu-en*, naar het Taalk. Woord. met *g*, als komende van *hoog*; *zicht*, *seis*, van *zi-en*, trekken; *zwachtel* van *zwa-en*, omalaan; en *klucht* van *klu-en*. Voor dit laatste zelfst. naamw. heeft men vroeger *kluft* (zie het Woord. des Instit.), en *kluit*, h. v.: *Hoort noch een cluyt van dese Loefhouwers*, enz. Com. Vet 56;

*Men sal my over dis, op wagens, of in schuyt
Tot een tijdkorting dit vertellen als een kluyt,
Gelijck als voor wat nieuws, wat coddichs of belachlyk.*

BRED. LUC.

Ook bij Hooft vindt men, blijkens het Taalk. Woord., *kluit* gebezigd, hetgeen echter in het Woord. des Instit. niet vermeld is.

Al verder komt mede de *ck* in *dachten*, *gedachte* van *danken*; *dichten*, *gedicht* van *dinken*; *duchten* van *dunke*; — als ook in:

oacht van vangen, waartoe ook *vaag* behoort, voor hetwelk men in BREDERO's Stommen Ridder *vang* aantreft:

En seker sy sijn dwaes die om newswyse grillen

De varache vangh haers jeughts soo reukelooe verspillen:

En naar denzelfden regel behoorde men *ik bracht*, van *brengen*, te schrijven, en niet *ik bragt*, gelijk dit reeds werd opgemerkt door den Heer VAN DER KEMP, in de Vaderl. Letteroeff. 1827 N. XIV. bl. 675. De reden, die men voor de schrijfwijze van *bragt* aanvoert, is, dat in het werkwoord *brengen* eene *g* wordt aangetroffen, die in de vervoeging moet bewaard blijven. Dit is intusschen eene dwaling, die men reeds bij MOONEN, Ned. Spraakk. bl. 8, opmerkt, en in de Inleiding tot het Taalk. Woord. bl. 46, als mede (hetgeen mij bevreemdend voorkomt) in SIEG. Verhand. over de Spelling, bl. 167, vindt overgenomen. De *g*, die in *brengen* en al dergelijke woorden voorkomt, is, volgens het overeenstemmende getuigenis van onze grootste taalkenners, één letterteeken, dat niet mag gescheiden, en in welks uitspraak de *g* niet gehoord moet worden, en hetwelk de *ak* zeer nabij komt. Zie TEN KATE, I. 123; BILD. Verhand. over de Geal. 177 en 178, en Spraakl. 50; KINKER, Beoordeeling 14 en 15; en SIEG. Brief achter de Beoordeeling, 543.

De *ch* gebruikt men eindelijk in woorden van vreemde of onzekere herkomst, als *pacht*, *ambacht*, *jucht* en *dochter*. Indien dit laatste woord met TEN KATE, II. 151, en BILD. Verhand. 228, tot *dogen*, *deugen*, moet gebragt worden, zou het de *g* vorderen.

II. Met de *g* heeft men op de aangenomen gronden *magt*, *magten* van *mogen*; *pligt*, *verplichten* van *plegen*; *regten*, *rigten*, met de verwante woorden, van *regen*; *slagten* van *slagen*; *tigten* van *tijgen*; *togt*, *togten* van *togen*; *vlugten* van *vluggen*, *vlieggen*; *zigten*, *gezig* van *zigen*, *zi-en*; even zoo *klagt* van *klagen*; *dragt* van *dragen*; *gedrogt*, oulings *gedragt* en *dragt*, volgens TEN KATE, II. 162 en BILD. Geslachtl., mede van *dragen*, doch volg. WEIL. en SIEG. van *driegen*.

Doch met gelijk regt zou de *g* gevorderd worden in eenige woorden, die met *ch* worden geschreven, als; *slachten*, *gelijken*, *geslacht*, zoo wel van *slagen* als *slagten*, doodslaan; *slechten* van hetzelfde *slagen*; *tuchten* van *togen*; *vechten* van *vegen*; *vlechten* van *vleggen*; *vraecht*, *vrachten* van *vragen*; dat is *dragen*; *wriachten*, *gewricht* van *wrijgen*; *zacht*, *zachten* van *zagen*; *zuchten* van *zugen*; en verder *nacht* van *nagen*, *neigen*; volgens BILD. Verh. 506; *plecht* (van een schip) van *plegen*, BILD. Geal.; en *vocht*,

volgens TEN KATE, II. 712, van *voegen*, doch naar BILD. Gesl. van een anderen oorspreng.

Ik moet nog een oogenblik stilstaan bij het werkwoord *tigten*. Men vindt, in WÆIL. Taalk. Woord. en SIEG. Woord voor de Spelling, *betigten* met de *g*, die daarin, naar de aangenomen beginselen, onbetwistbaar schijnt, naardien het van *betijgen* afkomt, dat in dezelfde beteekenis gebruikt wordt, zie het art. *tigten* in de Proeve. Intusschen zijn er voornamelijk schrijvers, zoo als de Heeren VAN DER PALM en VAN KAMPEN, die in dit woord de *ch* bezigen, terwijl zij overigens, althans in dit punt, de aangenomen spelling volgen. Zoo vindt men b. v., in des eersten Bijbel voor de Jeugd, *beticht*, Stuk IV. bl. 59 en 62; *betichting* 112 en 149; en *betichten* St. XVIII. bl. 184; en *beticht* bij laatstgenoemden Schrijver in de Geschied. der Ned. Lett. D. I. bl. 362, en in de Verkorte Geschied. der Ned. I. 213. Wat mag hiervan de reden zijn? Misschien wel deze, dat de aangenomen spelling, ten opzichte van dit woord, onzeker schijnt, daar men, *betigten* steeds met *g* vindende, in WÆIL. Taalk. Woord. *optichten* met *ch* en *g*, en in SIEG. Woord. dit woord alleen met *ch* aantreft.

III. Nu zijn er nog andere woorden, waarin het eenigzins moeilijk schijnt, de juiste spelling te bepalen. Ik bedoel dezulke, die zoo wel van een wortelwoord met als zonder *g* kunnen worden afgeleid. Zoo heeft men met *ch*: *hechten*, *hecht* (bijv. naamw.), *hecht* (zelfst. naamw.), *echt* (b. n.), *echt* (z. n.), *achten*, *acht* (in *acht geven*) en *acht* (telw.) van *haken* of *hagen*; *pracht*, *prachten* van *praken* (prijken) of *pragen*; *trachten* van *trekken* of *tragen*; *wachten* van *waken* of *wagen*; *zwichten* van *zwijken* of *zwijgen*; verder *spichtig* van *spikken* of *spijgen*; *wachtel* van *wachten*; *wicht* voor *kind* of *mensch*; en *trechter* van *trekken*, bij KIL. ook *trachter*, *trefter*, en bij HUYGENS *trecht*:

Haer' zenuwen gesnerpt op roosteren en trechten?

Korenbl. I. 48.

Die 't scherp end van den Trecht

In 't vat steeckt, neemt het recht.

Ib. II. 261.

Met de *g* heeft men daarentegen: *bogten* van *bakken* of *bogen*; *digten* van *dikken* of *dijgen*; *jagten* van *jakken* of *jagen*; en *wigten* van *wikken* of *wegen*, waartoe ook het bovenstaande *wicht* behoort. Hoewel men dus in deze woorden verschillende schrijfwijzen gebruikt, schijnt de regelmaat te vorderen, dat in allen of de *g*, of de *ch* worde gebezigd.

Deze aanteekening zal, vlei ik mij, doen zien, dat, ten opzichte van

het gebruik der *g* of *ch* voor de scherpe *t*, onze spelling niet boven alle tegenspraak is, en herziening vordert; en het onzekere, in vele gevallen, van het al of niet wettige der *g*, gevoegd bij den volstandigen voorgang der oadheid, en de opmerking, dat men in de uitspraak niet anders dan *ch* kan doen hooren, — dit alles zal velen met den Heer KINKER doen overeenstemmen, wanneer deze verklaart, dat « het wel te wenschen geweest ware, dat men bij het invoeren van de nu aangenomen spelling in die gevallen de *ch* in *magt*, *gezigt*, *regt*, enz. naar de ware uitspraak van die woorden tot sluitletter benoemd had.” Zie Beoordeeling, bl. 15.

Bl. 188. Op *hechten*.

Het primitief van *hechten* is ook *hagen*, *hegen*, waarvan *haag*, *hegge*, en ook *behagen*; zie BILD. Verh. bl. 134.

Bl. 194. « *roekeloos*, *voorheen* ook *renkeloos*.”

In het Taalk. Woord., art. *roekeloos*, wordt in VONDEL het gebruik afgekeurd van *reukeloos* voor *roekeloos*, als zijnde, volgens het aldaar beweerde, de laatste spelling de regte. Tot deze uitspraak zal aanleiding gegeven hebben de verklaring van HUYD. in zijne Proeve, III. 84, dat men, namelijk, voor *reukeloos* beter schrijft en moet schrijven *roekeloos*, hoewel intusschen door den schrijver zelve naderhand het woord *reukeloosheid* gebruikt werd, als te zien is uit de aantekening op de aangehaalde plaats in de Proeve. De Heer WITSEN GREYSBEEK gaat nog verder, en doet, in de aantekeningen op zijne vertaling van ERASMUS, Lof der Zotheid, bl. 196, een' hevigen uitval tegen VONDEL, als overzetter van VIRGILIUS, en beweert, dat « de goedwilligheid alleen » voor *reukeloos*, dat bij dien dichter telkens voorkomt, *roekeloos* kan lezen. Het is er echter zoo verre af, dat in het woord *roekeloos* alleen door *goedwilligheid*, de *eu*, in plaats der *oe*, zou behoeven geduld te worden, dat het veeleer *kwaadwilligheid* of *onkunde* verraadt, beide schrijfwijzen niet als deugdelijk en gegrond aan te merken. Om hiervan overtuigd te worden, behoeft men zich slechts tot den oorsprong des woords te bepalen.

Roekeloos is van het zelfst. naamw. *roek*, zorg; doch dit *roek* was ook, volgens TEN KATE, II. 682, *ruke*, in het oud Hoogduitsch *ruch*; van daar vindt men dan ook, bij KIL. en TEN KATE, zoo wel *ruekeloos* als *roekeloos*; de klank *ue* werd vervolgens in *eu* verwisseld, hetgeen zeer gemeen was in onze taal, zie TEN KATE, I. 117, en HUYD. Proeve, II. 526. Dit blijkt ook uit deze plaats

uit SPIEGHELS Hertspiegel, waar men driemaal *us* aantreft, dat tegenwoordig *eu* is:

'*K misjon diens quel-zonds plaagh, geensins een korte vrueghde: Die oorzaak liever ghaaf, dat elk in dueghd verhueghde.*

B. I. v. 9.

De verschillende spelling van *reukeloos* en *roekeloos* is dus een bloot dialectvershil, dat men in eene menigte andere woorden op gelijke wijze aantreft. Zoo heeft men *suet*, *seut* en *soet*; *genuegte*, *genugte*, *geneugte* en *genoegte*; *buekenboom*, *beukenboom* en *boebenboom*, en dergelijke meer.

Al liet zich echter de schrijfwijze van *reukeloos* niet op deze wijze door de wetten der afleiding en klankverwisseling verdedigen, dan zou VONDEL alléén deswegens nog geene berisping verdienen, uit hoofde van het veelvuldige gebruik van dit woord te zijnen tijde. Gelijk HUYD. reeds heeft opgemerkt, werd dezelfde spelling door vele van de voornaamste schrijvers zijner eeuw gebezigd; en ik zal mij alleen tot ANTONIDES bepalen, daar ik vertrouwd, dat het gezag van dezen bij den Heer GEYSBEEK het meest zal afdoen. Men vindt bij hem *reukloos* of *reukeloos*, D. I. bl. 76, 96, 112, 247, 271, en D. II. bl. 26, 29, 39, 56, 58, 129, 133, en *reukeloosheit*, D. I. bl. 313 en D. II. bl. 156 en 197.

Het gestelde zal genoegzaam zijn, om aan te toonen, *vooreerst*, dat de schrijfwijze van *reukeloos* door HUYD. zonder genoegzamen grond werd afgekeurd; hoewel zij thans, eenmaal door die van *roekeloos* vervangen, niet boven deze te verkiezen is, daar wij een gelijkkluidend woord hebben, dat *zonder geur* beteekent; en *ten andere*, dat VONDEL alléén, in geen geval, ten opzichte van dit woord te beschuldigen valt, naardien het tallooze malen vóór en na hem is gebruikt. Hoezeer men dezen dichter niet van gebreken zal vrij spreken, en gaarne toestaan, dat zijne overzettingen niet tot zijne beste werken behooren — moet dus de beschuldiging van den Heer GEYSBEEK in de boven vermelde aanteekeningen als ongepast worden beschouwd; zoo wel als de hatelijke uitdrukkingen, die daarin voorkomen omtrent den Heer BILDERDIJK. Niets willende ontrekken aan de verdiensten van des schrijvers overzetting van ERASMUS geestige geschrift, wil ik » hem (volgens zijne eigene uitdrukking, bl. 13) met ieder vriend van eene verstandige en redelijke godsvereering, verlichting en gezond verstand, gaarne " voor zijnen arbeid » dank weten; " doch meen tevens, dat ieder vriend en hoogschatter onzer letterkunde te veel achtung voor de verdiensten onzer beide VONDELS zal gevoelen, om den toon toe te juichen, waarop in meer dan eene aanteekening omtrent hen wordt gesproken.

R

D R U K F E I L E N.

BL.	1	REG.	8	STAAT :	Toneelsp.	LEES :	Toneelsp.
»	54	»	18	»	<i>vroeger</i>	»	<i>vroeger</i>
»	75	»	21	»	<i>vrouwe man</i>	»	<i>vrouweman</i>
»	76	»	4	»	192.	»	192 :
»	142	»	11	»	<i>muisen</i>	»	<i>muisen</i>
»	154	»	29	»	<i>over een</i>	»	<i>overeen</i>
»	155	»	21	»	, is	»	is
»	160	»	32	»	<i>laken</i>	»	<i>laken</i>
»	176	»	24	»	<i>onder</i>	»	<i>is onder</i>
		»	25	»	136 ;	»	106 ;
»	208	»	6	»	47 ,	»	47 .

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN

DATE DUE

APR 28 1982

APR 28 1982

APR 28 1982

APR 28 1982

UNIVERSITY OF MICHIGAN

3 9015 01412 3791

**DO NOT REMOVE
OR
MUTILATE CARD**

B 707,537

Digitized by Google

